

ЛІДІЯ
СЛІПЧИШИН

ЯВОРІВСЬКА ХУДОЖНЯ ШКОЛА

ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКИЙ
АСПЕКТ

**ЯВОРІВСЬКА ХУДОЖНЯ ШКОЛА:
ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКИЙ АСПЕКТ**

Lviv Educational Center of the Professional Education
Dragomanov National Pedagogical University
Training Center of the Vocational Education in Lviv Region
Art Vocational School named after Jo. P. Stanko

LIDIIA SLIPCHYSHYN

**YAVORIV ART SCHOOL:
EDUCATIONAL AND ARTISTIC ASPECTS**

Lviv
Sribne Slovo Publishing
2017

Львівський навчально-науковий центр професійної освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Львівській області
Івано-Франкове ХПТУ імені Й. П. Станька

ЛІДІЯ СЛІПЧИШИН

ЯВОРІВСЬКА ХУДОЖНЯ ШКОЛА: ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКИЙ АСПЕКТ

Львів
Видавництво «Срібне слово»
2017

***Видання побачило світ за підтримки
Фундації «Будучність» та Дослідного інституту «Україніка», Торонто, Канада,
Громадської централі «Союз українців у Британії»
та Української Інформаційної Служби у Лондоні***

Рецензенти:

В. О. Радкевич, директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України,
дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;

В. П. Тименко, вчений секретар відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор;

М. Є. Станкевич, завідувач кафедри дизайну і теорії мистецтва Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника, член-кореспондент НАМ України,
доктор мистецтвознавства, професор.

Рекомендувала до друку Вчена рада Інженерно-педагогічного факультету
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 9 від 22. 02. 2017 р.)

У монографії розглянуто освітньо-мистецький аспект виникнення Яворівської художньої школи як мистецького явища на Яворівщині у Львівській області. Творчим центром формування цієї школи є навчальний заклад, в якому готують фахівців художнього профілю упродовж 120 років, з невеликими перервами в часи воєнних дій. Ретроспективний аналіз розвитку фахового шкільництва в Східній Галичині та функціонування навчального закладу в різні історичні періоди дає можливість усвідомити джерело його довголітнього існування та популярності серед молодого покоління. Сьогодні Івано-Франкове художнє професійно-технічне училище має ім'я Й. П. Станька, засновника яворівського різьблення як виду різьби. Книга подає інформацію про директорів, провідних педагогів і майстрів виробничого навчання, відомих за межами України випускників, творчі здобутки закладу.

Для широкого загалу громадськості, керівників освіти, професійно-технічних навчальних закладів, педагогів, методистів, керівників гуртків, студентів педагогічних коледжів і всіх, кого цікавлять проблеми професійно-художнього навчання та освіти, залучення молоді до творчої діяльності.

Educational and artistic aspect of Yavoriv art school origin, as an artistic phenomenon in Yavoriv district, located in Lviv region, is highlighted in this monograph. The creative center for the school formation is an educational establishment, which has been training specialists for artistic purposes for 120 years, with a few interruptions in the times of wars. A retrospective analysis of the professional school system in the eastern Galychyna and educational establishment functioning in different historical periods makes it possible to understand the source of its long-standing existence and popularity among the youth. Today, Art Vocational School in Ivano-Frankove is named after the founder of Yavoriv carving Yo. P. Stanko. The monograph provides information about the head teachers, leading teachers and masters of industrial training, school-leavers known outside Ukraine, artistic achievements of the establishment.

For the General public, heads of education and vocational educational establishments, teachers, trainers, managers of clubs, students of pedagogical colleges and all those who are interested in the problems of professional and artistic training and education, youth encouragement to creative activity.

© Сліпчишин Л. В., 2017

© Видавництво «Срібне слово», 2017

© Гевало В. М., дизайн обкладинки, 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	9
PREFACE	11
ВСТУП	13
INTRODUCTION	15
Розділ 1. НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ОСНОВА ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ	17
1.1. Філософія народного світосприйняття та її вплив на формування національної художньої культури	17
1.2. Етнотрадиція та її естетичний потенціал	21
1.3. Психологічні передумови художньої творчості	24
Розділ 2. РОЗВИТОК НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА НА ЯВОРІВЩИНІ	27
2.1. Передумови розвитку традиційних ремесел і промислів Яворівщини у контексті середовищного підходу	27
2.2. Регіональні особливості розвитку деревообробної промисловості та традиційних художніх ремесел: деревообробка; токарні вироби; різьблення на дереві; народний розпис; виготовлення скринь; виготовлення іграшок; сакральне мистецтво	32
Розділ 3. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ	51
3.1. Особливості професійної підготовки фахівців у Габсбурзькій Галичині (1772–1918)	51
3.2. Професійна підготовка фахівців в умовах Речі Посполитої (1918–1939)	60
3.3. Реорганізація професійної освіти в Західній Галичині з приходом радянської влади (1939–1941)	64
3.4. Німецький період професійної підготовки фахівців (1941–1944)	65
3.5. Система професійної освіти УРСР (1944–1991)	66
3.6. Система професійної освіти і навчання в незалежній Україні (1991–2016)	74
Розділ 4. ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКА ТРАДИЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ДНЗ «ХПТУ ІМЕНІ Й. П. СТАНЬКА»	79
4.1. Початок освітньо-мистецької традиції – створення школи деревного промислу	79
4.2. Відновлення роботи Яворівської профтехшколи художніх ремесел	89
4.3. Івано-франковий (янівський) період розбудови навчального закладу	97
4.4. Музей історії художніх ремесел Яворівщини	103
4.5. Конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересті»	111
Розділ 5. ОСОБИСТІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКОЇ ТРАДИЦІЇ	117
5.1. Директори навчального закладу	117
Владислав Ян Алойзи Немчиновський (1896–1897)	117
Павло Придаткевич (1897–1910)	119
Войцех Пшедвоєвський (1910–1914)	122
Станіслав Гноїнський (1915–1918; 1919–1937)	124
Богдан Ількович Стебельський (1942–1944)	125
Микола Петрович Шпільман (1969–1998)	127
Василь Павлович Турчин (1998–2008)	128
Василь Михайлович Гевало (2008–дотепер)	129
5.2. Провідні педагогічні працівники	131
Йосип Петрович Станько	131
Сава Миколайович Мельник	135
Касьян Матвійович Кавас	139
Іван Іванович Івасюк	141
Михайло Карлович Канарчик	143

Іван Антонович Бабійчук	144
5.3. Визначні випускники училища	146
Мар'ян Гарбацький	147
Іван Васильович Севера	148
Олександр Макарович Олешко	151
Анатолій Іванович Колошин	152
Іван Іванович Ариванюк	154
Олексій Іванович Ариванюк	156
Богдан Михайлович Тимків	157
Ігор Степанович Гавришкевич	159
Михайло Васильович Гнатюк	162
ВИСНОВКИ	165
CONCLUSIONS	168
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА	171
ДОДАТКИ	183
Д. 1. Хронологія змін назви навчального закладу	183
Д. 2. Виписка з розпорядження Ради Міністрів СРСР про створення Яворівської школи художніх ремесел	184
Д. 3. Устав Яворовской школы художественных ремесел Львовского облисполкома	185
Д. 4. Перший набір учнів (станом на жовтень 1946 року)	189
Д. 5. Документ про закінчення профтехшколи	191
Д. 6. Структура учнівського колективу Яворівської школи та Івано-Франкового ХПТУ імені Й. П. Станька за роками (1896–2017)	192
Д. 7. Акт передачі Яворівської школи художніх ремесел, 1954 р.	199
Д. 8. Витяг з наказу Держкомітету СРСР по професійно-технічній освіті про виробничу базу училища	205
Д. 9. Лист-розпорядження з Виставки досягнень народного господарства СРСР про нагороди працівників та учнів	206
Д. 10. Нагороди (дипломи, почесні грамоти)	210
Д. 11. Учніська нагорода за виріб, представлений на Виставці досягнень народного господарства СРСР	219
Д. 12. Музей історії художніх ремесел Яворівщини	220
Д. 13. Участь училища в різних заходах у 2008–2012 роках	228
Д. 14. Наказ МОН України про присвоєння ХПТУ № 14 імені Й. П. Станька	231
Д. 15. Бібліографія праць про навчальний заклад і праць педагогічних працівників	232

TABLE OF CONTENTS

PREFACE (Ukr.)	9
PREFACE (Eng.)	11
INTRODUCTION (Ukr.)	13
INTRODUCTION (Eng.)	15
Chapter 1. FOLK ART AS THE BASIS OF ART CULTURE	17
1.1. The philosophy of national outlook and its impact on the national artistic culture formation	17
1.2. Ethnic tradition and its aesthetic potential	21
1.3. Psychological preconditions of artistic creativity	24
Chapter 2. NATIONAL ART DEVELOPMENT IN YAVORIV	27
2.1. Preconditions of Yavoriv traditional crafts and trades development in the context of environmental approach	27
2.2. Regional peculiarities of the wood industry and traditional arts and crafts development: woodworking; lathe products; wood carving; Folk painting; chest production; toy production; sacred art	32
Chapter 3. FORMATION AND DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION AND TRAINING IN WESTERN UKRAINE	51
3.1. Peculiarities of professional specialists' training in the Habsburg's Galychyna (1772–1918)	51
3.2. Professional specialists' training in terms of the independent Poland (1918–1939)	60
3.3. The reorganisation of vocational education in western Galychyna with the advent of Soviet power (1939–1941)	64
3.4. German period of professional specialists' training (1941–1944)	65
3.5. The system of professional education of USSR (1944–1991)	66
3.6. The system of professional education and training in independent Ukraine (1991–2016)	74
Chapter 4. EDUCATIONAL AND ARTISTIC SPECIALISTS' TRAINING TRADITION IN ART VOCATIONAL SCHOOL NAMED AFTER Yo. P. STANKO	79
4.1. Beginning of the educational and artistic tradition – creating of wood craft school	79
4.2. Restoration of Yavoriv vocational school of arts and crafts activity	89
4.3. Ivano-Frankovi (Yaniv) period of the establishment reconstruction	97
4.4. Museum of history of Yavoriv arts and crafts	103
4.5. The contest of professional skills in the profession “Carver on wood and bark”	111
Chapter 5. PERSONALITY AS A FACTOR OF EDUCATIONAL AND ARTISTIC TRADITION DEVELOPMENT	117
5.1. The head teachers of the educational establishment	117
Wladyslaw Jan Aloisy Niemchynowski	117
Pawlo Prydatkewych	119
Wojciech Pshedwoyewski	122
Stanislaw Hnoyinski	124
Bohdan Ilkovych Stebelsky	125
Mykola Petrovych Shpilman	127
Vasyl Pavlovych Turchyn	128
Vasyl Mykhailovych Hevalo	129
5.2. Leading teachers	131
Josyp Petrovych Stanko	131
Sava Mykolaiovych Melnyk	135
Kasian Matviiiovych Kavas	139
Ivan Ivanovych Ivasiuk	141
Mykhailo Karlovych Kanarchyk	143

Ivan Antonovych Babiichuk	144
5.3. Outstanding school-leavers	146
Marian Harbatskyi	147
Ivan Vasyliovych Severa	148
Olexander Makarovych Oleshko	151
Anatolii Ivanovych Koloshyn	152
Ivan Ivanovych Aryvaniuk	154
Oleksii Ivanovych Aryvaniuk	156
Bohdan Mykhailovych Tymkiv	157
Ihor Stepanovych Gavryshkevych	159
Mykhailo Vasyliovych Hnatiuk	162
CONCLUSIONS (Ukr.)	165
CONCLUSIONS (Eng.)	168
LIST of REFERENCES and LITERATURE	171
APPENDICES	183
A 1. Chronology of the educational establishment name's changes	183
A 2. Extract from the order of USSR Council of Ministers on the forming of Yavoriv School of Artistic Crafts	184
A 3. The Charter of the Yavoriv School of Artistic Crafts of the Lviv region Executive Committee	185
A 4. The first admission of pupils (as of October 1946)	189
A 5. Documents about the vocational school leave	191
A 6. Structure of the pupils' team of Yavoriv School and Ivano-Frankove AVS named after Yo. P. Stanko by years (1896–2017)	192
A 7. Deed of Yavoriv school of arts and crafts, 1954	199
A 8. Extract from the order of the State Committee of the USSR for vocational education on industrial base of school	205
A 9. Letter of Disposal of the USSR household achievements' exhibition on employees' and pupils' awarding	206
A 10. Awards of the establishment (certificates, diplomas)	210
A 11. Pupils award for the product presented in USSR household achievements' exhibition	219
A 12. Museum of history of Yavoriv region arts and crafts	220
A 13. School participation in various events in the period of 2008–2012	228
A 14. Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on assignment to Art Vocational School № 14 name of Yosyp Stanko	231
A 15. Bibliography of works about educational establishment and works of its employees	232

ПЕРЕДМОВА

Сьогодні багато говорять про історичну пам'ять, яка може стосуватися будь-якої сфери життя окремої людини, групи або колективу: історії народу, держави, закладу, роду, що викликано зростанням зацікавленості до чинників, які сприяли їх розвитку. В сучасному житті все настільки швидко змінюється, що виявлення ознак стійкості певного явища спонукає до дослідження передумов його виникнення і визначення базових засад, які дали можливість йому розвиватися. Саме на ознаках стійкості і формуються певні традиції.

Можна назвати багато установ, організацій, підприємств, навчальних закладів, які, здавалося б, мали великі перспективи. Але склалося так, що з різних обставин і причин вони зникли, залишивши по собі незначний слід в архівних документах. Забулися імена, прізвища, залишилися лише яскраві спогади учасників про деякі події. Якщо пам'ять не стимулювати, вона згасає. Одним із способів збереження пам'яті є створення літопису, в якому інтегруються результати всіх впливів на тлі подій, що вони викликали. Сьогодні є багато способів отримати таку інформацію.

Важливим моментом дослідження, якому присвячена ця книга, є, з одного боку, розгляд зовнішніх чинників, під впливом яких відбувався розвиток професійної освіти в Західній Україні – це історія краю, населених пунктів, життя людей, організаційних структур, освіти населення і зокрема молоді, а з другого боку – виявлення зв'язку між розвитком конкретного навчального закладу та його колективу і зовнішніми впливами. Дослідження цього зв'язку відбувається на різних рівнях, що відображено у структуруванні частин книги. У процесі взаємовпливів важливим моментом стійкості є потенціал навчального закладу, який інтегрується з окремих потенціалів: управлінського менеджменту, всього колективу і окремих педагогів, учнів і випускників, творчих і соціальних партнерів.

Є багато понять, які в реальному житті формалізувалися настільки, що їх усві-

домлення стає однобоким, таким, що легко запам'ятовується, проте втрачається його глибинний зміст. До таких понять можна віднести і традицію, яка є особливим соціальним зв'язком індивідів і груп різних поколінь у суспільстві. У навчальному закладі традиція встановлюється як між членами педагогічного колективу, так і між педагогами і учнями, педагогами і випускниками, учнями різних курсів. У доброму розумінні саме така традиція і стимулює історичну пам'ять.

Наразі, на жаль, у середовищі сучасних професійно-технічних навчальних закладів майже відсутні історичні дослідження, проведені власними силами, в яких зібрано та проаналізовано інформацію щодо функціонування закладу. Винятком серед них є, напевно, ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька» (сmt Івано-Франкове, Львівська обл.). Викладач К. М. Кавас, який і сам закінчив цей заклад, і працював у ньому все життя, по крихті збирав інформацію про навчальний заклад, його педагогів та учнів, явище яворівської різьби, різні події та видав у вигляді брошур. На основі цієї інформації та за допомогою багатьох працівників училища (теперішніх і колишніх) досліджено різні аспекти діяльності закладу, в результаті з'явилось це видання. Для написання книги були використані: історичні архівні документи, нормативно-правова база розвитку професійно-технічної освіти і народних художніх промислів, наукова і навчально-методична література, документація закладу, різні публікації з теми, спогади, інформація ЗМІ, Інтернет-ресурси.

Особлива подяка людям, які допомогли отримати нові факти стосовно розвитку професійно-технічної освіти в Західній Україні (Г. С. Дегтярьова, Я. Г. Камінецький, Б. І. Клим, В. Б. Гузюк), висловили свої міркування з приводу становлення і розвитку художньої професійної освіти і навчання в Україні (Н. Г. Ничкало, В. О. Радкевич, М. Є. Станкевич, В. П. Тименко), надавали допомогу в збиранні та систематизації інформації (В. М. Гевало,

директор; М. П. Шпільман, колишній директор; В. П. Турчин, колишній директор; К. М. Кавас, колишній викладач художніх дисциплін; С. М. Плесак, заступник директора з виховної роботи; М. О. Покришук, психолог; Ю. Я. Михалик, секретар училища).

Очевидно, що теперішнє видання не є досконалим, бо за 120 років існування освітньо-мистецької традиції заклад ще має багато таємниць, які чекають своїх дослідників. До нерозкритих повною мірою тем можна віднести систему роботи з розвитку художньої та художньо-технічної творчості учнів, методичних аспектів професійного навчання майбутніх фахівців художнього профілю, виставкової діяльності, професійного зростання учнів і педагогів, вивчення педагогічного і творчого досвіду працівників. У додатках висвітлено незначну частину того, що зроблено колективом закладу. Але й те, що наведено, вражає глибиною, масштабністю і різноманітністю.

Досвід ДНЗ «ХПТУ імені Й. П. Станька» є унікальним, тому заслуговує на ознайомлення

з ним громадськості. Зокрема, це стосується соціально-економічних взаємозв'язків громади і роботодавців (промисловців) із навчальним закладом, їх участі в розвитку фахового шкільництва.

Зважаючи на часові виміри, інформацію про директорів австрійського і польського періодів функціонування фахової школи зібрано по крихтах з великої кількості джерел. Можна вважати, що в цьому виданні їх біографія є найбільш повною у порівнянні з іншими джерелами. Те саме можна сказати майже про всіх, чий біографії наведені в дослідженні.

Отже, проведено велику роботу, в науковий обіг введено нові факти, аналіз яких допоможе багатьом зацікавленим зрозуміти причини або джерела явищ, які виникають у роботі навчального закладу. Знання цих причин допоможе уникнути негативних результатів, а джерел – використати на благо розвитку закладу і держави.

Л. В. Сліпчишин,
кандидат педагогічних наук

PREFACE

Today people say much about the historical memory that can touch any sphere of life of a separate person, group or staff: a history of nation, state, establishment, ancestry, owing to the growth of interest in the allocation of those factors that contributed to the success of their development. In modern life everything is changing so rapidly that identification of some signs of a certain phenomenon stability leads to study of the preconditions of its origin and definition of the basic principles that have enabled its development. Just due to the signs of stability certain traditions are established.

We can mention many institutions, organizations, enterprises, educational establishments, which would seem to have great prospects. But it turned out that under various circumstances and for many reasons they disappeared, leaving only little trace in archival documents. Names and surnames were forgotten. There were only vivid memories of some participants about separate events. If memory is not stimulated it dies. One of the ways to save memory is to create a chronicle, which integrates the results of all effects against the background of events they caused. Today there are quite a lot of ways to get information about the results of these effects.

The focal point of the study, the book is dedicated to, is, on the one hand, the consideration of external factors, under the influence of which the development of professional education in western Ukraine took place – history of land, its settlements, the lives of people, organizational structures, public education, in particular, young people, and, on the other hand, identifying a specific connection between the development of the institution and its staff to external influences. The research process of this connection occurs at different levels, as reflected in the structuring of the book. In the process of mutual influences the potential of educational establishment is an important aspect of its stability that is integrated from the specific potentials: administrative management, the whole staff and separate teachers, pupils and school-leavers, artistic and social partners.

There are many concepts, which in real life are formalized to such an extent that their understanding is one-sided, it is easy to memorise, but its inner sense is lost. The list of these concepts includes the tradition, which is considered to be a social relationship of individuals and groups of different generations in society. In an educational institution the tradition is established both between the members of teaching staff and between teachers and pupils, teachers and school-leavers, pupils of various courses and so on. In a good sense of word this very tradition promotes historical memory.

So far, unfortunately, in the environment of modern vocational schools, there are no historical researches, conducted on their own, which would collect and analyze information on the establishment functioning. As an exception among them is probably an Art Vocational School named after Yosyp Stanko (settlement Ivano-Frankove, Lviv region.) A teacher K. M. Kavas, who was a school-leaver of this establishment and worked there all his life, little by little, was collecting information about the school, its teachers and pupils, a phenomenon of Yavoriv carving, various events and published in brochures. Based on this information and with the help of many workers of this school (current and former) researches of various aspects of the establishment activity were conducted, resulting in the publication of this monograph. To write the book the author used the following resources: historical archival documents, legal framework of vocational education development and folk artistic crafts, scientific and educational references, documentation of the establishment, various publications on the topic, memories, information media and Internet resources.

Author's special gratitude to those people who helped to get new facts about the development of vocational education in western Ukraine (G. S. Dehtiarova, Ja. H. Kaminetskyi, B. I. Klym, V. B. Huziuk), expressed their points of view on the formation and development of the artistic professional education and training

in Ukraine (N. H. Nychkalo, V. O. Radkevych, M. Ye. Stankevych, V. P. Tymenko), assisted in collecting and systematizing of information (V. M. Hevalo, a head teacher, M. P. Shpilman, a former head teacher; V. P. Turchyn, a former head teacher; K. M. Kavas, a former teacher of art disciplines, S. M. Plesak, a head teacher deputy for educational work; M. O. Pokryshchuk, a psychologist, Yu. Ya. Mychalyk, school Secretary.)

It is obvious that the present edition is not perfect, as for over 120 years of educational and artistic tradition existence the establishment still has got many secrets waiting for their researchers. The topics which are still not fully investigated concern the system of work for the development of artistic and artistic and technical creativity of pupils, methodological aspects of professional training of future specialists of artistic profile, exhibition activity, professional development of pupils and teachers, study of teaching and artistic experience of employees. The appendices contain a small part of what has been done by the teaching staff of the school. But the very information that is highlighted in the monograph, strikes with its depth, size and diversity.

The experience of Art Vocational School named after Yo. P. Stanko is unique and is worth

being introduced to the public. In particular, it concerns social and economic relationships of the community and employers (manufacturers) with the establishment, their participation in the development of professional education.

Taking into consideration the temporal dimensions, information on head teachers during the Austrian and Polish periods of vocational school functioning was gathered little by little using many resources. We can say that in this edition their biography is the most complete in comparison with other editions. The same can be said about all those people whose biographies are presented in the research.

Thus, a great work has been carried out, new facts were introduced to a scientific circulation, the analysis of which will help many people who get interested to understand the causes or sources of the phenomena that occur in the work of this educational establishment. The knowledge of these reasons will help to avoid negative results, as well as sources – use for the benefit of the establishment and the state development.

L. V. Slipchyshyn,
Ph. D. (Pedagogical Sciences)

ВСТУП

Створення освітнього закладу в регіоні ініціюють тоді, коли виникає соціально-економічна потреба: дати можливість молодому поколінню здобути освіту, фах і відкрити шлях до побудови власної професійної кар'єри. Регіональний аспект здобування фаху пов'язаний з конкретними історичними обставинами, які впливають на професійне поле галузі: зміни в господарюванні, культурний процес, розвиток техніки й технології призводять до занепаду і навіть зникнення одних професій, натомість виникає нагальна потреба в інших. У таких обставинах професійний навчальний заклад має проводити гнучку політику і займатися освітнім маркетингом. У цьому аспекті вирізняються проблеми художніх училищ, які орієнтуються на народне мистецтво.

Значними перевагами освітнього закладу, які сприяють формуванню його іміджу, є: по-перше, якість підготовки фахівців, що залежить від якості абітурієнтів, педагогічного колективу і навчально-методичного забезпечення; по-друге, наявність освітньо-професійних традицій та цінностей; по-третє, наявність творчого розвивального середовища; по-четверте, професійна кар'єра випускників за профілем навчання. Сьогодні для художніх професійно-технічних навчальних закладів важливо не опинитися на маргінесі, не опуститися до рівня провінційності. Це означає, що потрібно дбати про фіксування досвіду і досягнень, зберегти все найкраще із створеного, тобто традиції, та одночасно активно впроваджувати нове, тобто інновації, що створює передумови для затребуваності як закладу, так і майбутніх фахівців, яких він випускає.

Інноваційна діяльність професійного художнього закладу має ґрунтуватися на таких принципах: «*Перший принцип* – розробити спектр виробів, достатньо нескладних у виконанні, але які мають, з одного боку, прикладне значення (предмети побуту та щоденного вжитку), з другого – художньо-естетичне

оформлення. *Другий принцип* – художнє оформлення повинно поєднувати народні традиції прикладного мистецтва та норми художньої творчості. ... *Третій принцип* – якнайбільше розвинути в студентів почуття стилю, смаку, композиційних здібностей. У цьому випадку розвиток традиції відбувається в напрямі сучасних художніх пошуків, але коріння не втрачається» [4, с. 165].

Реалізація першого принципу пов'язана з потребою людини у створенні культурно-естетичного середовища, в якому вона живе, працює і розвивається. Щоб задовольнити потреби, які мають тенденцію до розширення та урізноманітнення, потрібні фахівці художнього профілю з різною спеціалізацією: виробники меблів, оформлювачі (вітрин, інтер'єрів), реставратори, живописці, дизайнери тощо.

Другий принцип реалізується через готовність випускників показати високий рівень професійної підготовки, який, з одного боку, забезпечується навчанням в освітньому закладі, а з другого боку, залежить від особистості випускника. Підготовленість до якісного художньо-естетичного оформлення продуктів професійної діяльності залежить від: рівня художньо-естетичного та емоційно-естетичного досвідів учнів, що ґрунтуються на розвиненості загальних і художніх здібностей, художньо-образного мислення; сформованості системи знань про види і жанри мистецтв, особливості їх художньо-образної мови, ролі народного мистецтва як фундаменту розвитку сучасного мистецтва; умінь і навичок використання художньо-образної мови різних видів мистецтв у власній творчій професійній діяльності.

З позиції художньої педагогіки у підготовці фахівців художнього профілю за принципом «педагог-художник – учні» важливими педагогічними діями мають бути передача емоційного досвіду і спонукання до художньо-творчої самореалізації та духовно-естетичного самовдосконалення. Розглядаючи життєвий

шлях людини з позиції біографічного методу, виявляють якості та риси її особистості, що допомогли досягнути успіху. Як показують біографічні дослідження (за науковими джерелами, біографічними та мемуарними виданнями, відеоматеріалами), велике значення для розкриття творчого потенціалу учнів художніх училищ має педагог, який формує базові професійні компетенції, створює умови для здобуття творчого досвіду та формування професійних цінностей, впливає на розвиток художньо-естетичної та загальної культури вихованців.

Формування естетичної свідомості та професійної художньо-естетичної культури фахівця художнього профілю ґрунтується на взаємозв'язках і взаємовпливах потреб людини, народних художніх традицій та актуальної художньої творчості, на яку суттєво впливає сучасність. Продуктивний діалог між ними пробуджує в особистості фахівця міру (критерій), від якої залежить художній рівень його творчості.

Третій принцип пов'язаний з розвитком компонентів, які забезпечують удосконалення професійного критерію творчості фахівця:

стиль, смак, якість композиційних рішень. Формування почуття стилю, професійно орієнтованого естетичного смаку та композиційних здібностей учнів залежить від методичної компетентності педагогічного колективу. У цьому аспекті надзвичайно важливу роль виконує результативність роботи навчального закладу і педагогів, які безпосередньо впливають на формування в учнів професійної компетентності.

Пошуки нових орієнтирів інноваційної діяльності художніх професійних навчальних закладів спонукають до вивчення, узагальнення та використання досвіду роботи тих із них, багаторічна діяльність яких дає право стверджувати про виникнення освітньої традиції та формування певної мистецької (художньої) школи, стилеві риси якої проявляються у творчій діяльності випускників. Художнє ПТУ ім. Й. П. Станька (сmt Івано-Франкове, Львівська обл.) є закладом, що створив організаційно-педагогічні умови для збереження і розвитку найкращих традицій Яворівщини та зробив значний внесок у формування Яворівської художньої школи як мистецького явища.

INTRODUCTION

Formation of educational establishment in the region is initiated when a social and economic need arises there: to enable the younger generation to get an education, profession and open the way to the start of his/her own career. The regional aspect of acquiring specialty is associated with specific historical circumstances that affect the professional field of industry: managerial changes, cultural process, development of machinery and technology lead to the decline and even the disappearance of some occupations, while an urgent need for other professions arises. In such circumstances, a professional educational establishment should conduct a flexible policy and educational marketing. In this aspect, the problems of art vocational schools which focus on folk art appear.

The significant advantages of an educational establishment that contribute to the formation of its image are such as follows: firstly, the quality of specialists' training, which depends on the quality of applicants, teaching staff and educational support; secondly, the availability of educational and professional traditions and values; thirdly, the availability of creative developing environment; fourthly, school-leavers' professional career by the profile of training. Today it is important for any art vocational establishment not to find itself in peripheral state and not to sink to the level of provincialism. It means that you need to take care of experience and achievements' fixing, preserve the best of what has been created, that is to say traditions, and simultaneously conduct active work on introduction of new things, that is to say innovations, creating preconditions for the demand both of the establishment and future specialists, it trains.

The new innovative activity of professional artistic establishment must be based on the following principles: "The first principle – to develop a range of products, rather simple in execution, but which are, on the one hand, of practical value (household items and everyday objects), on the other hand – have an artistic and aesthetic design. The second principle – the

artistic decoration should combine the traditions of applied arts and norms of artistic creativity. ... The third principle is to develop students' sense of style, taste, their compositional abilities as much as possible. In this case, the tradition's development in the direction of modern art searches takes place, but the roots are not lost" [4, p. 165].

Implementation of the first principle is connected with the human need to create a cultural and aesthetic environment in which he/she lives, works and develops. To meet the needs that have tendency to expansion and diversification, we need specialists of artistic profile and different specialization: furniture manufacturers, designers (shop windows, interiors), restorers, painters, designers and others.

The second principle is realized through the readiness of school-leavers to show a high level of professional training, which, on the one hand, is provided by their studying in educational establishment, and, on the other hand, depends on the personality of a school-leaver. Preparedness to qualitative artistic and aesthetic design of professional activity products depends on the following: the level of artistic and aesthetic, emotional and aesthetic experience of pupils based on their sophistication of overall and artistic abilities, artistic and creative thinking; a system of knowledge formation about types and genres of arts, peculiarities of their artistic and imaginary language, the role of folk art as the base of modern art development; skills of using artistic and imaginary language of different arts in their own artistic professional careers.

From the standpoint of artistic pedagogy specialists' training of artistic profile should be conducted following the principle of "teacher-artist – pupils". The crucial pedagogical actions should be a transfer of the emotional experience and motivation to artistic and creative self-realization, spiritual and aesthetic self-improvement. Considering the human way of life from the perspective of the biographical method, we can distinguish the qualities and features of his/her personality that helped him/her to be a success.

As the biographical researches show (by academic resources, biographies and memoirs publications, video materials), a teacher, who forms the basic professional competencies, plays an important role for disclosing creative potential of art schools' pupils, creates the conditions for obtaining artistic experience and the formation of professional values, influences the development of artistic, aesthetic and general culture of his/her pupils.

Formation of aesthetic consciousness and professional artistic and aesthetic culture of professional artistic profile specialist is based on the relationships and mutual influences of human needs, folk art traditions and topical artistic activity, which significantly affect modern life. Productive dialogue between them awakens in professional's personality a measure (criterion), which determines the level of his/her artistic creativity.

The third principle is associated with the development of components that provide the improvement of professional criteria of specialist's creativity: style, taste, quality of compositional

solutions. A sense of style formation, professionally oriented aesthetic taste and compositional abilities of students depend on the methodical competence of the teaching staff. In this respect, a crucial role is given to the effectiveness of educational establishment work and those teachers who directly influence the development of students' professional competence.

Thus, the searches for new targets of innovative activity of art vocational schools encourage the study, synthesis and use of work experience of those of them the long-lasting activity of which gives the right to claim the origin of the educational tradition and the formation of a certain art school, features of style of which appear in the creative activity of its leavers. Art Vocational School named after Yo. P. Stanko (settlement Ivano-Frankove, Lviv region) is the very establishment that created the organizational and pedagogical conditions for maintaining and developing of the best traditions of Yavoriv district and made a significant contribution to the formation of Yavoriv art school as an artistic phenomenon.

Розділ 1

НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ОСНОВА ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

1.1. Філософія народного світосприйняття та її вплив на формування національної художньої культури

Формування людини як особистості пов'язане з перманентними змінами однієї з найдавніших форм прояву людського – художньої творчості. У будь-якому художньому творі акумульовані якості, породжені одночасною взаємодією зовнішніх і внутрішніх чинників: невизначеність буття суб'єкта і його залежність від Природи та необхідність процесу трактування явищ і подій, наповнення їх особистісним смислом. Через художню творчість розгортається світогляд людини, який відображає її відносини зі світом. Ці відносини не є застиглими і мають здатність змінюватись унаслідок формування світоглядної системи суб'єкта, а також піддаватися зворотному впливу суспільних світоглядних установок на творчий процес. Так відбувається процес розвитку художньої творчості.

Розглядаючи причини, що спонукали до художньої творчості, важливо з'ясувати, якими чинниками вони викликані: зовнішніми (філософія, релігія, мораль) чи внутрішніми (залежність, свобода, традиція, новаторство). А системотвірним чинником має бути краса, що поєднує такі якості, як неповторність, прихована простота і гармонійність [91, с. 14–15]. У будь-якому виді творчості можна виділити ланцюжок креативних переходів: інтенсивний стрибок за межу звичного світу з його усталеними формами; екстенсивна спроба наповнити порожнє середовище новими естетичними формами, з одночасним усвідомленням, що вони статичні, обмежені і теж потребуватимуть видозмін; новий інтенсивний стрибок і т. д. Розширення меж звичності – це «долання повторюваності,

безликість шаблону, вихід в унікальність духовної сфери, що передбачає тільки одну постійність, одне повторення – постійність зусиль, щоб долати межі природного існування» [91, с. 18]. Тому митець не може виробити єдину правильну форму, адже це призводить до створення шаблону, творче зростання передбачає неперервний процес усвідомлення і матеріалізацію його світосприйняття.

Світоглядна система має складну структуру, яка інтегрує різноаспектні елементи, що впливають на світогляд людини. У *діяльнісному* аспекті виділяють звичайний, художній та науковий рівні; у *надособистісному* аспекті розрізняють світовідчуття, світосприйняття і світопояснення; у *внутрішньоособистісному* аспекті розглядають відчуття, погляди, образи і переконання. Підґрунтям художньої діяльності є рівень світосприйняття, що знаходиться між раціональним і дораціональним рівнями пізнання. «Художня картина світобудови дозволяє суб'єкту сприймати світ цілісно, осягаючи смисл єдності буття шляхом створення образу, і розширити свій духовний простір, продукуючи нові смисли і встановлюючи духовний зв'язок між явищами універсуму» [91, с. 22]. На думку А. І. Столетова, найбільший творчий потенціал закладений у надособистісному світогляді. Залежно від того, що більше впливає на формування світогляду, виділяють традиційно-орієнтований та персоніфікований його типи. Такий поділ дає розуміння, яким імпульсом породжений художній твір: традиціями і соціальним оточенням чи бажанням творчо змінюватись і самовдосконалюватись.

У структурі світогляду особистісне світовідчуття відіграє провідну роль, бо на ньому ґрунтуються світосприйняття та світорозуміння людини. Відбір інформації, глибина й особливості її засвоєння у різних

людей відрізняються, адже цей процес і його якість залежать від попереднього «накопичувального» досвіду. Маючи цей досвід, тобто культурну особистісну основу, людина вибирає можливий варіант поведінки: розвиватись за шаблоном, який встановило суспільство, механічно засвоювати пропоновані цінності; самостійно переробляти культурний досвід, виробляти власні цінності та смисли, індивідуально сприймати традицію. У цьому аспекті зрозуміло, що фахівець художнього профілю мав би вибирати останній варіант, але орієнтуватися на суспільство, його потреби, ідеї, традицію. Саме суспільство для розкриття творчих здібностей створює середовище, наповнене суспільними ідеями, соціальним впливом, архетипами, цінностями, які формують спадщину, дають досвід, який людина не може самотужки здобути впродовж життя [91, с. 23–24]. Таке середовище формують мистецько-художні школи, які зароджуються і розвиваються в різних регіонах країни, відображаючи їхню специфіку, вікові традиції, різноманітність жанрів чи напрямів. На специфіку функціонування мистецько-художніх шкіл впливають не лише особливості географічного розташування, а й перебіг економічних і суспільно-політичних процесів.

Духовне життя визначається загальними закономірностями, які сформувалися в духовному центрі, до якого тяжіють країни. В археологічних артефактах, пам'ятках історичної та суспільно-політичної думки, творах мистецтва, архітектурних спорудах простежуються риси народного світосприйняття, способу мислення, культурних традицій. Кожен історичний період характеризується найвищим виявом певних тенденцій (самобутність, оригінальність, суспільна мораль, система цінностей, культурні пріоритети), які й формують на різних теренах самобутні культурно-мистецькі стилі. Оскільки з розвитком суспільства змінюються його світосприйняття, світорозуміння і світогляд, відповідно перебігає й культурно-історичний процес, який впливає на культурно-мистецькі стилі, наповнюючи їх новими смислами. Тому культура кожного народу є феноменом його духовного розвитку, системою його духовних

цінностей, які ґрунтуються на концептуальних засадах усіх аспектів його соціального життя.

Духовне життя викликає в людини широкий спектр почуттів, за допомогою яких вона висловлює своє ставлення до буденного життя. Здатність розширити просторові та часові рамки буденного життя людина набуває в процесі духовного розвитку тоді, коли навчиться створювати образи-символи, метафоричні картини навколишнього світу, поєднувати одиничні факти, сприйняття світу і власне мислення. Інтеграція таких індивідуальних картин світу сприяє формуванню колективної картини світу, яка є підґрунтям національної та національної художньої культури зокрема.

Українська культура хоч і пов'язана із Заходом та Сходом, має свої особливості, укорінені в її духовності. Як зазначає В. С. Горський, в Україні: «Духовна енергія поширюється по всьому простору культури, насичуючи будь-який витвір духу – чи то політичний трактат, чи релігійну проповідь, чи літературний, мистецький витвір – глибоким філософським змістом» [25, с. 21]. Тому в різних зонах української культури має місце не сповідування формального підходу до досягнення дійсності через логіко-філософську освіченість, а радше безпосередньо-інтуїтивне досягнення світу через образ чи символ. Це означає, що духовний простір культури не осмислюється суб'єктом як щось об'єктивно-безособове, зовнішнє, а проживається особисто як свою долю. Для української культури така філософія є інтегруючою, вона створила певну характерну «матрицю» з особливим духовним змістом, яка відображає модель світу, що панує в певному типі культури та історичному часі. З її допомогою осмислювалися межі людського існування. Ця модель світу змінювалась залежно від типу мислення, який панував у певні періоди розвитку української культури: в ранньому періоді з IX століття увага акцентувалася на проблемі «людина–Бог»; в XVI–XVIII століттях під впливом переважно західних сусідів починається усвідомлення суперечливої природи людини,

невпорядкованості світу, залежності від сил природи, сформувався погляд на світ як театр, де кожному відведено своє місце, головною проблемою стають відносини «людина–Всесвіт»; в XIX–XX століттях під впливом західноєвропейської традиції романтизму модель світу збагачується проблемою «людина–нація».

Особливістю української культурної традиції є те, що вона формувалася на перехресті різних культурних світів і за різних умов. Як наслідок, з'явилися регіональні субструктури, які наклали суттєвий відбиток не лише на характер і стиль філософського мислення, але й на філософське підґрунтя творчої художньої діяльності. Культура України поряд з культурами інших європейських країн склалася на спільному індоєвропейському ґрунті, проте в силу географічного розташування на неї суттєво впливав і Схід. Як зазначає В. С. Горський, така яскрава «поліфонія культурних взаємодій Сходу і Заходу є чи не найвиразнішою особливістю культури України» [25, с. 28]. У культурологічному сенсі культурна «матриця» Заходу орієнтована на швидкі зміни предметного світу та соціальних зв'язків людей, в яких переважає техногенний менталітет, усвідомлення особистої відповідальності за наслідки власних ідей та дій, а Сходу – на соціальну спадщину, яка забезпечує відтворення традиційного типу розвитку, відданість певній естетичній системі, віруванню тощо. У цьому контексті набувають значущості «загальні закономірності виникнення, сутності й функціонування культурних цінностей окремих етнонаціональних спільнот і регіонів» [56, с. 8]. Інтегратором усіх видів життя етноспільнот стає національний образ світу, який тісно переплітає ментальне й естетичне сприйняття світу. На думку В. А. Личкова, універсалістична суть етнокультури полягає в тому, щоб: «бути горизонтом людського у світі, виробляти й утверджувати родові цінності соціального буття в предметних, комунікативних чи духовних іпостасях» [56, с. 10].

Специфіка національного образу світу формується під впливом багатьох чинників, серед яких провідні науковці (А. Д. Гачев,

В. С. Крисаченко, С. Б. Кримський, М. Гайдеггер) визначають природні умови. Особливості переживання простору і часу, етнокультурного хронотипу знайшли відображення в художній культурі. В українській художній культурі та творчості життєвий світ людини знаходиться між такими культурними екзистенціалами, як Дім, Поле, Храм, Небо і Земля. Вони лягли в основу провідної естетичної ідеї, яка стала інтегратором етнонаціональної естетики та художньої культури. На думку В. А. Личкова, ця ідея пов'язана зі світовідношенням як святовідношенням, яке полягає у виявленні «універсальної цінності *sacrum*'у в українській «культурній душі» з її глибокою релігійністю та естетизмом, а відтак софійністю, кордоцентризмом, містеріальністю» [56, с. 74]. Українській художній творчості притаманні втаємниченість, замилювання світом, поетична чутливість, налаштованість на вищі сакральні цінності та екофільність. У ній естетична ідея об'єктивується через різні архетипи (першообрази творчості), зокрема, *сад, дивосад, птах, ніч, небо, поле, храм, квіти, дерево* тощо. Тому в кожному продукті художньої народної творчості закладено духовний метафізичний зміст, що свідчить про невмирущість естетичного простору (естетосфери) України.

Історичною основою художньої культури народу є народне мистецтво. Упродовж тривалого часу народні умільці виготовляли вироби з різноманітних природних матеріалів, відпрацьовуючи на них техніко-технологічні та художньо-виражальні вміння. Раціоналізація діяльності виробників стала поштовхом для професійної творчості і вироблення певних традицій. У структурі кожної культури простежуються загальні компоненти, що відображають інтелектуальний та культурний клімат на всіх етапах її розвитку. Вони залежні від наявних передумов, що лежать в основі культури. Дуже часто ці компоненти виражаються специфічною «мовою», засобами якої є світоглядні концепції, етичні чи релігійні уподобання, цінності, ті або інші культивовані образи. Оскільки протягом віків завдяки зусиллям учених (філософів, культурологів, етнографів, фольклористів), митців і народних

майстрів образи розглядаються з позицій метафоричного, символічного, евристичного і життєво-побутового мислення, то з часом вони перетворюються в код, що вказує на формування своєрідної «національної картини світу».

У результаті постійної роботи над засвоєнням культурного досвіду людства та його цінностей формується світогляд особистості. Особливе значення має засвоєння тієї частини досвіду, яка становить спадщину людства. Вона увібрала постійні елементи досвіду, випробувані віками – стійкі суспільні ідеї, вплив соціуму, художні традиції, заломлені крізь призму архетипів, що позитивно впливає на розкриття творчого потенціалу особистості. У творчому процесі спадщина переробляється на нових художньо-естетичних засадах нації, даючи поштовх новим ідеям.

Відповідно до теорії образотворення, запропонованої О. М. Хмельовським, національне світовідчуття є природною передумовою, що забезпечує виникнення Поля Духу, в якому неповторні ідеї, образи, об'ємно-просторові витвори, знаки, символи, способи проживання Часу (звичаї, ритуали, традиції) формують національний Архетип взаємодії Слова, Середовища і Дії, тобто національну Культуру [99, с. 32–33]. З точки зору художньо-композиційного аналізу можна виявити способи втілення світоглядних ідей у твори і знаково-символічні зображення в різних жанрах мистецтв. Упродовж життя народу накопичується архетип-досвід, що періодично переробляється і трансформується в архетипи-образи, які завдяки своїй символічності допомагають культурі постійно відтворювати минуле і підтримувати зв'язок з власними джерелами. Найповніше ця наступність відображається в етнотрадиціях.

Невід'ємною складовою української культури є народні художні промисли, особливості яких пов'язані з природними кліматичними умовами, транспортно-географічним розташуванням, побутом населення, властивостями місцевої сировини та історико-географічними чинниками. Народні художні промисли перетворилися в галузь виробництва, що об'єднує низку виробництв,

які пов'язані з переробкою різної сировини та виготовленням виробів з неї з наступним оздобленням. Стійкі риси регіональної своєрідності, яка проявляється в різних видах етнодизайну, забезпечує органічний зв'язок української культури з буттям народу. Ця самобутність найяскравіше збереглася в художніх ремеслах і промислах, де вироби (текстиль, кераміка, різьблення, розписи) створюються на народно-естетичних засадах побутової сфери. У низці населених пунктів виникли етнографічні осередки, що спеціалізуються на певних видах ремесел і промислів з характерними особливостями художньої образності, орнаментики і формотворення.

У практиці інтерпретацій всього різноманіття культурно-історичних предметів, процесів і явищ важливими інструментами є образ, символ, алегорія, знак і міф. Ними наповнена сфера духовного життя народу: мистецтво, музика, література, танці, театр, кінематограф. Як зазначає З. А. Чегусова, мистецтво – це складна система, наповнена знаками природних і надприродних сил, зображеннями явищ, трансформованих у поняття, алегоріями, що уособлюють певну ідею, образами-символами, що втілюють уявлення чи духовні ідеї [100, с. 147]. Збереження національної ідентичності можливе тоді, коли древні символи і знаки не загубляться, а збагатять наше сьогодення новими смислами.

Пізнавальним є розмірковування В. Гюго про функціонування символів і те, чому саме первісні традиції найдовше затримуються в пам'яті народу. На його думку, збільшення кількості символів та їх ускладнення призводять до того, що вони себе переростають, а пам'ятки різного роду зберігають лише первісні традиції, бо вони такі ж прості і близькі до землі, як і символи [27, с. 95]. Народна художня культура завдяки усталеним символам і знакам якраз і дає можливість зрозуміти ці традиції.

Символи наповнюють усі прояви культурного життя, спонукаючи творців шукати свій шлях мистецької організації вражень і фантазій у різних мотивах. У народних

художників символи часто виникають інтуїтивно, ґрунтуючись на підсвідомих відчуттях, тому й важко буває пояснити їх словами. Звернення до образотворчого фольклору є потужним засобом підвищення креативності не лише самодіяльних народних майстрів, а й фахівців, яких готують для художньої галузі. Проте якість підготовки фахівців для народних художніх промислів та їхнє творче довголіття тісно пов'язані з їхнім умінням творчо опрацьовувати народні традиції у контексті сучасних вимог до продукції цієї галузі.

Реальною основою для входження майбутніх фахівців народних художніх промислів в етнокультурний простір є розвинуте вміння творчо інтерпретувати знаково-символьну систему етнокультури у контексті національного світогляду, щоб у подальшій професійній діяльності встановлювати взаємозв'язки і співвідношення між традиційним і новим. Щодо етнокультурних концептів, якими є знаки етнокультури, то в більшості випадків вони є константами національної культури, які закарбовані в слові, переплітаючись з етносимволікою позначуваної реальності.

1.2. Етнотрадиція та її естетичний потенціал

У підготовці фахівців для народних художніх ремесел і промислів зростає актуальність освоєння художніх засобів, властивих народному мистецтву, професійних прийомів комбінування і перетворення етномотивів, створення оригінальних осучаснених композиційних структур у різних видах етнотрансакції, використання можливостей сучасних технологій і матеріалів для розвитку етномистецтва і етнотрадицій. Народність як ознака виражається в тому, що різні новації, характерні для конкретного регіону, формують його стильові особливості. Ці новації створюються конкретними людьми, але завдяки популярності стають надбанням усіх. Таким чином втрачається авторське право, що часто призводить до занепаду художнього промислу. Щоб уникнути ситуації занепаду з подальшим зникненням народного

ремесла чи промислу в регіоні, засновуються школи традиційного народного мистецтва, організовуються центри, гуртки художньої та художньо-прикладної творчості, призначення яких – творити, зберігати, поширювати і вивчати духовні набутки народу.

У науковій літературі використовують різні визначення поняття «традиція», які важко звести до єдиного тлумачення. В. Б. Власова розглядає традицію як особливий соціальний зв'язок індивідів і груп різних поколінь у суспільстві. Специфічний зміст цього зв'язку полягає у відтворенні з покоління в покоління певних змістових формалізмів дій та уявлень, що фіксують акумульований соціальний досвід і є регулятивними принципами засвоєння нових умов та завдань діяльності [13, с. 36]. Оскільки традиція не може бути всезагальною, одночасно вона доповнюється паралельним процесом контртрадиції, яка її розхитує, намагається розмити стереотипи, що склались. Завдяки наявності такої непевної, хиткої ситуації традиція здатна до оновлення, а напрями оновлення можна знайти в ній самій [7, с. 147]. Це орієнтує на ретельне вивчення традиції та відстеження (або виявлення) напрямів її модернізації.

Як зазначає Е. Н. Серпіонова, етнотрадиції відображають спосіб нагального вирішення проблем, враховуючи панівний світогляд, морально-етичні норми, естетичні уподобання, інтуїтивне відчуття або усвідомлення національних особливостей кожним народом. Цей спосіб об'єктивується через духовність, етичний та естетичний ідеали, особливості національного характеру і філософію [86, с. 343]. Оскільки національна художня культура постійно поповнюється найкращими зразками, насамперед декоративно-ужиткового мистецтва, то її розвиток забезпечується пошуком нових систем і підходів до вирішення сучасних проблем, але з опорою на етнотрадиції.

Мистецька етнотрадиція функціонує в рамках народного мистецтва, сприяючи саморозвитку, акумуляції, осучасненню і передачі мистецького досвіду в суспільстві. М. Є. Станкевич встановив, що типологія мистецтва і типологія мистецької етнотрадиції не

збігаються, тобто вони не тотожні. Він запропонував багатовимірну модель етномистецької традиції, значущість якої полягає в тому, що вона розглядає стадії розвитку етнотрадиції та функціональні механізми, що діють на всіх етапах від загального до локального рівня. З позиції цієї моделі можна зрозуміти причини невдач, пов'язаних зі спробами відродити в певному осередку той чи інший народний художній промисел [88]. Перш за все потрібно вийти за межі локального рівня, для чого необхідно не лише застосовувати можливості модернізації традиції, а й враховувати сучасні соціально-економічні підходи (наприклад, кластерний, вже випробуваний у світі).

На думку багатьох учених (В. М. Банников, В. Б. Власова, Е. С. Маркарян, М. Є. Станкевич, Л. М. Чомаєва), в етнотрадиціях прослідковуються первинні і вторинні форми, які виражають різну залежність від часу: первинні форми повільно розвиваються, є стійкішими до деструктивних впливів, а вторинні форми не лише швидше розвиваються, а й досить легко зникають. У первинних формах функціонують архаїчні стереотипи, які більшою мірою характеризують стан локальної чи жанрової традиції. В етномистецькій традиції діють технологічні, тектонічні, декоративні та сюжетно-семантичні рішення, які є стереотипними, тобто частинками мистецького досвіду колективу або одного майстра, що передаються в часі. Ці стереотипи відзначаються не лише стабільністю художніх елементів і мотивів, а й схильністю до різних варіацій. Саме в останній властивості треба шукати можливість розкриття евристичного потенціалу етнотрадицій. У цьому контексті доцільно розглянути найзагальнішу модель етномистецької традиції, описану в [88, с. 96], яка має таку структуру: найактуальніша частина досвіду попередніх поколінь, що є консервативним елементом спадщини; частина сучасного мистецького досвіду, що складається із знань, вмінь, художніх ідей і стереотипів, набутих одним поколінням; найновіші інноваційні елементи, які діють у режимі експерименту. Крім того, ця модель наочно демонструє одночасну дію трьох

важливих процесів традиції: розсіювання, спрямоване на її руйнування; трансляцію, орієнтовану на збереження; доповнення, що її осучаснює.

Як зазначає М. Є. Станкевич, сучасне народне мистецтво різних етносів вирізняється певним набором етномистецьких традицій, способами їхньої трансляції та формами функціонування. Своєю чергою, в етномистецькій традиції найменшими утвореннями, що інтегруються в кожному виді народного мистецтва, є жанрові та локальні традиції. Вони функціонують за допомогою певних стереотипів. Учений робить висновок: «етномистецький стереотип – це типові технологічні, формотворчі, декоративні, сюжетно-семантичні та інші рішення, в яких нагромаджений досвід однієї людини, а також досвід поколінь майстрів, які наслідують традицію; це специфічні частинки мистецьких цінностей, що відтворюються і передаються у часі» [88, с. 95]. Отже, якщо локальна традиція вийшла за межі регіону, це означає, що виникли і діють стереотипи (технологічні, декорування, засобів виразності, іконографічні, семантичні, тектонічні, артефактів), які певним чином впливають на традиції в інших географічно-етнографічних регіонах. У цьому разі з'являється підстава говорити про формування в конкретному регіоні мистецької школи.

На основі вимог, які ставлять до наукової школи [59, с. 261], можна визначити головні ознаки виникнення *мистецької школи*: значущість результатів роботи фахівців; наявність значної кількості висококваліфікованих послідовників; високий авторитет у мистецьких колах; громадське визнання; спільні художньо-естетичні погляди учасників; оригінальність методики роботи; наявність лідерів, які володіють умінням підбирати творчу молодь і навчати її професійного мистецтва, заохочувати самостійність мислення та ініціативу. Якщо мистецька школа виникла на базі навчального закладу, то потрібно враховувати чинники, які «забезпечують стійкість, стабільність, протяжність у часі й просторі та повторювання типових мистецьких ситуацій (стереотипів)» [88, с. 93], і створити організаційно-педагогічні

умови для нагромадження, відбору і передачі досвіду, відтворення і захисту традиції, і, що дуже важливо, активно шукати інновації, які могли б бути стійкими в часі. У цьому аспекті біографічний метод може допомогти зрозуміти дію механізму функціонування традицій, формування трансляції і виникнення шкіл. Практично школи виникають на третій стадії багатомірної діахронної моделі етномистецької традиції, яку запропонував С. О. Арутюнов [6]. Це модель життєвого циклу традиції, що унаочнює дію процесів, які одночасно перебігають в її реальному вимірі. Знання етапів життєвого циклу дозволяє вчасно помітити дію деструктивних чинників і створити умови для протидії.

Науковий підхід до розуміння, як виникають і розвиваються традиції, безпосередньо пов'язаний з тією культурою, яка допомогла їм сформуватися, та евристичними, що виникли в ній.

У контексті культурної парадигми термін «евристика» застосовують до процесу створення, відкриття та формулювання чогось нового і незвичного. Завдяки своїй популярності він став полісемічним і набув у різних сферах специфічних значень. Евристичні засоби як конкретні, особливі й специфічні прийоми, правила чи інструкції використовують у будь-якій діяльності. А нове знання чи методи, які допомагають здобути новий результат, набувають евристичного значення. Оскільки евристика як наука досліджує особливості творчого мислення, спрямованого на різні аспекти та прояви теоретичного і практичного пізнання, коли люди щось вирішують, будують, конструюють чи створюють, то набуває актуальності вивчення засобів, які дозволяють зрозуміти механізми творчого процесу і використати їх для підвищення креативності сучасних фахівців. Відповідно в підготовці фахівців для народних художніх ремесел і промислів набуває значущості розкриття евристичного потенціалу етнотрадицій як джерела креативних ідей. Уміння майбутніх фахівців виробляти власні евристичні ґрунтується на ефективному використанні різних інструментів – логіки та інтуїції, які допомагають

черпати з етнотрадиції мистецтва все найкраще. А насичення етнотрадиції новими творчими рішеннями створює нову семантичну систему народного мистецтва.

Утворчому процесі проблема наслідування є неоднозначною, тобто за різних умов воно може мати як негативний, так і позитивний аспект. У з'ясуванні цього аспекту наслідування полягає не лише наукове, фахове, а й освітнє значення. Ю. В. Юхимик наводить низку споріднених співвідношень понять, пріоритет одного з яких може характеризувати якісний стан розвитку творчості. До них дослідниця відносить: *прогрес-регрес, традиція-новаторство, творчість-наслідування*. Ці поняття також можна застосовувати для характеристики якісного стану розвитку мистецької доби. Культурний поступ людини визначається через її самовияв, тобто максимальний відхід від будь-якої нормативності та регулятивності. Для фахівців, що займаються високим мистецтвом, такий відхід є дуже важливим, тому для деякого з них творчий пошук свого стилю стає справою професійної честі та етики і може тривати навіть упродовж активної професійної діяльності. Дослідниця зауважує, що полюсність понять творчості та наслідування може бути виправдана лише на кінцевих стадіях творчості, коли потенційні наслідки можуть бути серйозними. Для означення цих наслідків вживають конкретні поняття, наприклад, у мистецтві – епігонство, в науці – плагіат, в соціальному житті – тоталітаризм і конформізм. Тому, на її думку, творчість і наслідування необхідно розглядати як різні щаблі єдиної лінії культурного самовияву людини, для яких характерні взаємообумовленість і взаємозалежність. Що ж до наслідування, то без нього не можна реалізувати власний творчий потенціал, не можна піднятися до вершин майстерності без знання особливостей роботи визнаних митців. Тим більше, що наслідування в позитивному сенсі не є механічним повторенням, а допускає і навіть передбачає на розсуд виконавця більший чи менший діапазон змін.

Не дивно, що проблема наслідування (яке в мистецтві називається *мімезисом*)

як особливості перебігу творчого процесу лягла в основу першої в історії філософсько-естетичної концепції суті мистецтва, створеної Аристотелем у V столітті до н. е. Дослідження культурно-історичної специфіки художньої практики людства виявило важливість міметичного принципу як засадничого і в класичному, і в некласичному мистецтві. Цей принцип відкритий до різних змін і доповнень, які обумовлені особливостями світогляду тієї чи іншої культурно-мистецької доби. Саме у цій особливості – джерело розвитку мистецтва як цілісного процесу. Завдяки міметичному принципу, який володіє універсальною естетичною сутністю, забезпечується культурно зумовлена логіка розвитку мистецтва, в якій відбувається чергування мистецьких фаз. На відміну від документального художнього наслідування завжди містить момент творчості і зосереджене на репрезентації власне естетичного аспекту зображуваного, а не достеменного відтворення реальності. У пошуках цього аспекту митець намагається передати духовно-ціннісний ракурс вираження образу, який передбачає присутність таких діалектично протилежних явищ, як прекрасне–потворне, комічне–трагічне, піднесеніє–пригнічене тощо. Відсутність гармонії між ними і недоречне перебільшення однієї з характеристик призводять до зменшення навіть мінімальної художньої вартості наслідувального результату. Тому, на думку Ю. В. Юхимик, фундамент для творчих відкриттів, майбутнього професійного сходження та ефективного перебігу процесу творчості закладає наслідування [200].

З цього приводу цікавими і повчальними є розмірковування І. Д. Беха щодо розуміння ролі митця: митець у творах передає переживання своєї душі, оскільки відтворює світ не розумом, а душею. Щоб змусити людей мислити своїми думками, переживати своїми переживаннями, він «ретельно проникає в глибини своєї душі, щоб показати людям, як вони переживають, якими шляхами рухається їхня думка, щоб пояснити їм таємниці їхніх власних душ» [9, с. 38]. Як у поета вірші народжуються сплавлянням внутрішнього ритму почуття

і ритму серця, що страждає і плаче, так і в художника образ твору народжується тоді, коли десятки різнорідних вражень, близьких і найвіддаленіших, наповняють всю його душу. Тому, стверджує І. Д. Бех, «спосіб художнього зображення – це симфонія почуттів, яка втілюється в кольори чи, як у Бетховена – у звуки. Це вираження голого психічного стану не за допомогою почуттєвих метафор, а безпосередньо, за допомогою його кольорової рівноцінності. З урахуванням цієї тенденції всі художники минулого були митцями зовнішнього світу; усякому почуттю вони придавали якусь зовнішню дію. У них душевні явища виражаються безпосередньо фарбами» [9, с. 39]. Отже, рівень естетичних переживань, які є необхідною умовою художньої творчості, залежить від того, як і в якій формі особистість опановує зміст предмету творчої діяльності, наскільки їй властиві естетична чутливість, естетична емпатія, відчуття форми і стилю, перфекціонізм. Тому під час навчання фахівців художнього профілю необхідно створювати ситуації виникнення естетичних переживань та умови для переведення їх в об'єкт творчості.

1.3. Психологічні передумови художньої творчості

У контексті сучасних концепцій розуміння прекрасного заслуговує на увагу концепція сприйняття прекрасного Д. Леві, оскільки вона пояснює глибинне коріння виникнення почуття краси. Ця концепція ґрунтується на взаємодії трьох аспектів цього пізнавального процесу: світ має свої властивості; мозок перетворює властивості світу в нові форми, поєднання і конфігурації, яких не було доти; відчуття краси власних творів обумовлюється просторово-часовою організацією активності нейронів мозку. Переживання, активізуючи пам'ять, стимулює творчі зусилля і відкриває перед уявою величезний простір, з якого можна черпати безліч ідей [55, с. 227]. Воно як функція мозку належить до духовної сфери людини і пов'язане з усвідомленням стану динамічного життя людського духу, тобто того, що різні феномени духовного життя

людини з часом змінюються, а від цього змінюється і простір культури.

Створюється новий об'єкт світу (твір як продукт творчої діяльності) тоді, коли для цього процесу існує мотив. А найдієвішим мотивом є вроджена здібність радіти власному творінню, яке спочатку зароджується в мозку у вигляді ідеї, а згодом матеріалізується у твір (виріб). Сьогодні психологами доведено, що естетичні переживання і творчість залежать від пізнавальних та емоційних процесів, які тісно переплетені між собою. Свідомість людини будує свій світ почуттів подібно до усвідомленої діяльності, в основі якої лежать концепції та ідеї [55, с. 228].

Однією з ознак творчого стану є збудження, яке може виконувати як продуктивну, так і руйнівну ролі. Остання буде мати місце тоді, коли збудження перевищує певну оптимальну межу і переходить у надзбудження. Оскільки для естетичної творчості потрібно працювати в діапазоні оптимального переживання, то постає слушне питання про механізм адаптації до цього стану. У цьому аспекті треба взяти до уваги важливий висновок Д. Леві про те, що в результаті інтеграції спеціалізованих пізнавальних та емоційних процесів, які перебігають в обох півкулях мозку, виникає деяке спільне враження, що ґрунтується на емоціях оптимального рівня. У цій мисленнєвій конструкції поєднуються загальна форма і кожна деталь, образи та абстракції, просторове відношення та часовий порядок, що разом дає відчуття прекрасного. Тому для творчої особистості, яким би видом творчості вона не займалася, важливим є пошук «мисленнєвих конструкцій, які володіють гармонією і красою», що є головною метою зусиль творця [55, с. 237]. Коли виникає потреба зробити нове творче зусилля (робота над новим творчим проектом, задумом), обидві півкулі задіюють свої програми для вирішення проблеми. Саме в спільній діяльності вони вловлюють все багатство і різноманіття дійсності, а свідомість створює моделі, наділені кольором, формою, структурою, ритмом, темпом, що в кінцевому результаті призводить до естетичного переживання, яке може бути індикатором не тільки краси, але й користі.

Щоб відчутти естетичні переживання, особистість, яка займається художньою діяльністю, повинна мати відповідні властивості – естетичну емпатію, відчуття форми та стилю, міри довершеності (перфекціонізм). Естетична емпатія розглядається в психології як занурення в образ, який створюється. Відчуття форми – це «відчуття гармонії, естетичності, краси»; це пізнавально-емоційний комплекс, який виявляється в здатності сприймати і створювати форму, завершувати твір, забравши з нього все зайве. А відчуття стилю пов'язане з умінням створити єдність із образної та художньої систем, куди входять концепції, образи, прийоми художньої виразності та засоби їх втілення. У кожного творця виробляється свій індивідуальний стиль. Перфекціонізм пов'язаний із спрямованістю особистості на досягнення високої якості результатів своєї праці. Процес досягнення рівня досконалості ґрунтується на потребі, творчій мотивації та здатності до естетичної оцінки [8, с. 119].

Центральним елементом створеної свідомістю моделі є образ, який має подвійну природу: з одного боку, образність, яку можна підвищувати різними прийомами, з другого боку, предметність, яку теж можна увиразнювати різними прийомами. Отже, ланкою між естетичним і психологічним чинниками виникнення переживання є художній образ, який є всезагальною категорією художньої творчості. Творець, спираючись на цілісне сприйняття світу, прагне досягнути художньої довершеності кожної власноруч виготовленої речі.

Щоб виріб досягнув рівня довершеності, необхідно знайти зв'язок між образом і стилем, який буде відігравати гармонізуючу роль. Цей зв'язок часто знаходять за допомогою зорової оцінки вихідних компонентів (елементів), застосовуючи метафоричне мислення. А сама метафора є компонентом художнього образу. Через метафору особистість знаходить єдність із навколишнім світом, знаходить смисл результату своєї діяльності. Тому при залученні дитини до художньої (і технічної) творчості педагог намагається активізувати метафоричне мислення, використовуючи для

цього різноманітні порівняння, які мають допомогти знайти міру і межу досконалості. Для створення метафоричної композиції застосовують такі засоби метафори: ритм, нюанс, контраст, пропорція зростання, золотий переріз тощо [32, с. 174–175].

Під впливом фольклору в народній художній культурі, а також у мистецтві, змінюються традиційні елементи, що пояснюється обставинами, які склались, та особистісними особливостями творчості. У цьому разі різноманіття нюансів образності забезпечується стійкістю та мінливістю, де повторення виконує головну роль, а точність виготовлення – другорядну [32, с. 173]. Екстраполяція цього висновку на педагогічну площину означає, що вивчення народного мистецтва у розмаїтті видів і жанрів потрібне для того, щоб майбутні фахівці художнього профілю створювали свій варіант твору відносно не конкретного, первісного зразка,

а деякого усередненого типу, властивого певному регіону.

Отже, володіння предметною мовою народного мистецтва та його видів передбачає вирішення конкретних художніх задач, для чого використовують засоби художньої метафоризації. До цих засобів відносять асоціацію, символ, алегорію, стиль, моду. З їх допомогою створюється певний ідеал, з яким порівнюють зразки творчості, з великої кількості яких викристалізуються нові культурні цінності. Процес вирішення художніх задач має психологічну основу, яка пов'язана з естетичними переживаннями та художніми образами. Якість цих переживань впливає на результативність професійної діяльності фахівця. Тому процес підготовки фахівців художнього профілю має бути збагачений діяльністю та заходами, спрямованими на розвиток образного, метафоричного і творчого (як інтеграцію образного і евристичного) мислення.

Розділ 2

РОЗВИТОК НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА НА ЯВОРІВЩИНІ

2.1. Передумови розвитку традиційних ремесел і промислів Яворівщини у контексті середовищного підходу

Ефективність розвитку територій залежить від впливу різних чинників макrorівня, зокрема історико-географічних, суспільно-демографічних та економічних. Розвиток як процес характеризує стан економіки в часі, тому потрібно встановити, що забезпечує перехід економічної системи у новий якісний стан. У цьому контексті доцільно виділити групи чинників, що стосуються двох важливих макропроцесів – розвитку території та функціонування її виробничих потужностей. Відповідно до сучасної економічної практики до чинників розвитку відносять географічне розташування і потенціал, спрямований на створення базису економіки (природно-ресурсний, науково-технічний та людський), а до чинників функціонування – форми суспільної організації виробництва, державну політику щодо зайнятості населення, міжнародний поділ праці.

Важливим чинником збереження національної ідентичності та звичного стилю життя місцевого населення є традиційне етнічне природокористування, в якому збалансовано використовуються природні ресурси. Ландшафт регіону відображає взаємодію суспільства з природою, впливає на його історію і культуру. Внаслідок прискорених природних та антропогенних процесів змінюються форми ландшафту, його рельєф, що в кінцевому результаті впливає на види діяльності населення тієї території.

Сучасна Яворівщина розташована в Західноукраїнській лісостеповій частині, у межах Центральноєвропейської широколистянолісової геоботанічної провінції, де переважають лісові масиви граба, бука, дуба і сосни. Яворівщина розташована в межах

Розточчя, для якого характерна підвищена горбиста рівнина. Унікальність Розточчя полягає в тому, що воно межує з Прикарпаттям і Поліссям, унаслідок чого сформувались унікальні лісові масиви з дуба, бука і сосни [53, с. 194; 107]. Ці лісові багатства дали населенню найдоступніший матеріал – деревину, завдяки якій в заліснених місцевостях виникли та розвиваються відповідні народні промисли і ремесла.

Розглядаючи економічний рівень розвитку лісової та деревообробної галузі в Польському королівстві, Л. Пончевський зазначав, що перед Першою світовою війною деревний промисел, спрямований на заробляння грошей, почав набувати ознак ремесла. Насамперед це стосувалося столярства і бондарства. У невеликих містечках ці ремесла були головним, а часто і єдиним способом заробітку. Дерев'яні вироби були простими, але добре виконаними, хоча траплялися й «халтурні» речі. Основною причиною появи «халтурних» виробів було послаблення вимог до опанування ремесла, коли дозволялося батькові вчити сина ремесла на свій розсуд, не враховуючи досягнень, які вже застосовуються. Дрібний народний промисел був добре розвинений та організований завдяки діяльності таких інституцій, як Крайовий патронат ручних робіт і дрібного промислу, Ліга промислової допомоги та різних товариств і спілок. Крім того, завдяки старанням народних послів до третьої секції Крайового центрального управління був створений окремий департамент для відновлення сільських промислів.

До найважливіших видів сільських промислів Л. Пончевський відносив: 1. Бондарство. 2. Виготовлення тачок і сільського реманенту (Живець, Макув). 3. Забавкарство і галантерея з деревини (виготовлення кухонного начиння). Осередками цих промислів були багаті лісами місцевості: міста Яворів, Лежайськ, околиці

Бродів, частково місцевості в передгір'ї Бескидів і Підгалля. У Східній Галичині перед Першою світовою війною були три майстерні, що виробляли дерев'яні іграшки: «Крайова навчальна майстерня для виготовлення забавок» у Яворові, «Спілка промислової допомоги для виготовлення забавок і товарів з дерева» в Лежайську, Школа забавкарства «Малого Святка» при «Гуртку Т.І.Д.» в Куликах, присілку Золочева. У 1915 році дві останні школи були закриті. Пончевський також подає список найбільших фірм, що представляли дрібний народний промисел і забавкарство, які ще працювали на польській території станом на 1923 рік:

1. «Людполь», фабрика забавок і виробів із деревини у Варшаві.

2. «Татра», фабрика забавок і виробів із деревини в Більську.

3. «В'юр», фабрика забавок і галантереї з деревини у Варшаві.

4. Гарбацький М., завод обробки деревини і виготовлення забавок у Лежайську.

5. «Хага», фабрика забавок, колективних ігор і виробів із деревини у Львові.

6. Пінчевський А., фабрика ляльок, дерев'яних забавок в Опатувку.

7. «Польське декоративне мистецтво», товариство підтримки польського рукодільного художнього декоративного мистецтва у Варшаві.

8. «Фабрика забавок у Куликах», у присілку Золочева.

9. «Ліга промислової допомоги» в Кракові.

10. «Фабрика яворівських забавок» в Яворові.

11. «Полямерика» в Торуні.

12. «Народне мистецтво» у Варшаві.

Те, що частина названих фірм виникли незадовго до 1923 року, є незаперечним свідченням популярності народних промислів і забавкарства, адже їх вироби користувалися попитом не лише всередині країни, але й за кордоном [123, с. 112–114].

Проте в соціально-політичному аспекті не все було так просто. У Східній Галичині більше, ніж у Західній, відчувалося протистояння українців і поляків. Характер міжнаціональних відносин суттєво впливав на економічний

стан сторін. Економічні питання українського національного життя були в центрі уваги відомих у Східній Галичині особистостей останньої третини ХІХ – початку ХХ ст., які не лише багато писали на цю тему, а й брали в громадському житті активну участь (В. О. Барвінський, А. І. Жук, К. О. Кульчицький, О. М. Огоновський, Є. Г. Олесницький, Ю. С. Романчук, Ю. А. Федькович, І. Я. Франко). Вони вважали, що вихід із ситуації, яка склалася, є один – здобуття економічної незалежності як першої умови національного розвитку.

Іван Франко в праці «Як би нам в біді рятуватися» аналізує шляхи виходу з бідності. Вартим уваги є його бачення ролі ремесла в цьому процесі: «Щоб бути ремісником, треба після нинішньої устави вибути термін у майстра, визволитися, бути прийнятим до цеху і платити аркушик, т. є. податок зарібковий. А для сього треба 1) кошту стільки, що найбідніший чоловік, котрому заробок найпотрібніший, ніяк на нього не стягнеться, 2) науки, бодай початкової, без котрої до терміну порядний майстер не прийме, і 3) найважливіше, треба селянській дитині навсігди покинути село і перенестись до міста, раз, тому, що тільки по містах є порядні майстри, що беруть на науку, а по-друге, тому, що й опісля, ставши майстром, ремісник звичайно не міг би на селі заробити стільки, щоби й жив, і податок заплатив. А коли ремісникові на селі місця нема, то значить, що село остається в такій самій біді та незарадності, як і було. Та й то ще поміркуймо, чи справді то в ремеслах у нас така благодать? ... Заграницні фабрики підкопують і вбивають наше ремесло, так що селянам нашим пхатися туди нема великої потреби, а коли вже ставати ремісниками, то попередку добре роздумати, де і якими» [98, с. 163]. У кінці Франко робить висновок про те, що в краю необхідно мати багато впорядкованих, розумних і освічених громад, які порятують «себе і своїх потомків з нужди» [98, с. 165]. А такі громади самі собою не виникають, потрібна широка просвітницька робота, яку б проводили не лише юристи, економісти, письменники, але й практики.

У 1904 році український громадський діяч, один із засновників кооперативного

руху в Галичині, фундатор фахового журналу «Економіст», директор «Крайового Кредитового Союзу» (Центробанку) К. Ф. Паньківський чітко сформулював думку про те, що в історичних джерелах відсутні відомості про допомогу багатого народу біднішій нації лише із сентиментальності, тому необхідно шукати інший шлях – через створення кооперативних спілок. Його думку розвинув український економіст К. О. Кульчицький, який зазначав: «Засади багатонаціональності кооперативів не можуть мати місця у таких багатонаціональних краях, як Галичина, бо вона зміцнила би лише позицію народів сильніших на користь народів слабших» [52, с. 200]. Тому польсько-український політичний діалог і співпраця можуть відбуватися у разі ліквідації дискримінації українців у економічних питаннях, в іншому випадку в міжнародних відносинах економічні інтереси завжди є причиною воєн.

Велику роботу з просвіти українського народу в культурному, національно-політичному та економічному напрямках здійснювало українське культурно-освітнє товариство «Просвіта», засноване у Львові групою народолюбів у грудні 1868 року. З часом це товариство започаткувало низку інституцій, які підтримували український рух, сприяло відкриттю філій у різних місцевостях. Оскільки «Просвіта» не могла охопити увесь комплекс економічних і видавничих функцій, було вирішено їх роз'єднати. З метою поліпшення матеріального стану українців на пропозицію Є. Г. Олесницького в 1906 році була створена окрема господарсько-промислова комісія, яка опікувалася економічними питаннями. Відповідно до провідної мети діяльності «Просвіта» насамперед відкривала читальні, а вже при них створювали ощадно-позичкові каси, крамниці, кооперативи, молочарні, реалізовували практичні народногосподарські програми, розповсюджували відповідну друковану продукцію. Те, що «Просвіта» гуртувала українське населення і сприяла його суспільно-політичній освіті, викликало обурення в більшості поляків. Саме представники цієї більшості у Галицькому сеймі перешкоджали прийняттю рішень на користь українців, у

тому числі й виділенню державної допомоги товариству. З приходом радянської влади на Західну Україну у вересні 1939 року діяльність «Просвіти» була припинена, значна кількість майна і книжкових фондів товариства знищена [181].

Із нагоди 40-ліття заснування «Просвіти» на початку лютого 1909 року у Львові проходив перший український просвітницько-економічний конгрес, на якому було критично проаналізовано та оцінено багаторічну діяльність товариства, виявлено здобутки, намічено шляхи і способи планування продуктивної праці на майбутнє [222, с. 9]. До президії конгресу входили визначні діячі українського руху не лише Галичини, але й Великої України: І. Я. Горбачевський, М. С. Грушевський, О. Ю. Кобилянська, Н. І. Кобринська, Олена Пчілка, К. А. Левицький, І. П. Пулюй, Ю. С. Романчук, С. Й. Смаль-Стоцький, І. Я. Франко, Є. Х. Чикаленко, Є. Г. Олесницький та ін. Серед присутніх був активний діяч яворівського осередку «Просвіти», вчитель Яворівської школи деревного промислу П. Придаткевич, який у своєму виступі торкнувся проблем домашнього промислу, висвітлив його стан і перспективи. Він зазначив, що всіх осіб, які займаються промислом, можна поділити на три групи: займаються цією справою спадково; навчилися (перейняли) в інших осіб; навчилися самостійно. Найбільшими проблемами є: перша – відсутність дозволу керівництва містом збувати вироби яворівських майстрів на своїх ринках; друга – нестача грошей для ведення справ [124, с. 80].

Перший український просвітницько-економічний конгрес показав, що в різних регіонах, де живуть українці, проблеми подібні, їх подолання потребує консолідації сил і вироблення відповідної стратегії. Таку роль може виконувати «Просвіта», членом якої має бути кожен свідомий громадянин, а її видання повинні розширювати світогляд населення і піднімати народний дух.

Сучасні дослідники вважають, що відмінність регіону від території полягає у сформованості тривких і глибоких зв'язків, контактів між людьми. Межа між суспільствами визначається відмінністю в цих зв'язках. Тому

соціально-економічні програми держави або місцевої влади мають бути спрямовані на зближення рівнів розвитку регіонів. І. Чорновол зазначає: «регіон – явище не стале; залежно особливо від часового простору, економічних, політичних обставин регіони виникають, розвиваються, занепадають і зникають. Регіональна історія змушує звернути увагу також на фантоми неіснуючих нині регіонів, присутність яких вчувалася аж до перших років радянської влади». Для Яворівщини як регіону таким фантомом є Перемиська земля, адже: «Населення південної частини Львівської області, а також частина Яворівщини, було стисло пов'язане з Перемишлем упродовж тисячоліття, поки регіон не знищив Ялтинський договір 1944 р.» [195].

Як свідчать історичні джерела, формування теперішнього регіону «Яворівщина» почалося у XVI–XVII ст., коли внаслідок економічних зв'язків і демографічного розвитку торговий шлях Львів – Краків поступово перемістився з Перемишля до Яворова. Наприкінці XVII ст. польський король Ян III Собеський перетворив місто на свою резиденцію, що дало поштовх до його економічного і культурного розвитку. Предметами торгівлі були товари, для виготовлення яких використовувалась місцева сировина: полотно, вироби з дерева, попіл, солена риба тощо. Докладну етнографічну, історичну та статистичну характеристику Яворова дав Е. Веберфельд [216]. Яворівщина як окремий регіон в умовах Австро-Угорщини викристалізувалась після того, як у 1867 році було створено Яворівський повіт із самоврядними міською й повітовою радами [1; 196]. Яворівський район був утворений радянською владою в 1940 р., а в 1959 р. відбулася територіальна реорганізація і до нього приєднали Івано-Франківський (колишній Янівський), Краковецький і Немирівський райони. Це призвело до формування сучасної Яворівщини як регіону.

Однією з передумов розквіту району і виникнення в ньому промислових підприємств було виявлення у 1950-х роках у межах Львівської, а також частково Івано-Франківської областей Передкарпатського

сірконосного басейну, найбагатшого в Східній Європі та одного з багатших у світі. Щоб запустити в дію Яворівський гірничо-хімічний комбінат, довелося знести великі та малі села, хутори. У 1980-х роках село Вільшаницю залишили останні мешканці: внаслідок діяльності підприємства територію села частково поглинув кар'єр. Разом із Вільшаницею зникли село Мурини, менші села і хутори – Тараньки, Зозулі, Шоти, Баджеги, Велика та Мала Толоки, Гноєнець, Загрушка.

Село Вільшаниця вперше згадується у 1665 році у зв'язку з переписом населення. На відміну від інших навколишніх сіл воно мало дуже «бідний» ґрунт – суцільний пісок, тому не дивно, що його мешканці займалися тими ремеслами і промислами, сировину для яких можна було знайти в природі. У районі село було центром народних ремесел із плетіння з рогами, різновидами якого були боднар і шувар. З них виготовляли чудові вироби, які продавались на базарах і вулицях багатьох українських міст, у західних країнах, а пізніше в радянських республіках [189, с. 54].

Більшість населення зниклих населених пунктів переїхала у новозбудоване місто Новояворівськ, яке з'явилося на карті країни в 1965 році. Одночасно з переїздом переселенці поповнили лави промислових працівників, адже будувалися сірчаний кар'єр, збагачувальна фабрика, інфраструктура молодого міста Новояворівська, куди з усіх куточків України та Радянського Союзу приїжджали на роботу молоді спеціалісти. Львівське телебачення зняло фільм «Яворівські барви», в якому показало, як люди покидають села і переїжджають у місто, де їх чекає нове життя, в якому є місце і народному мистецтву. У фільмі згадуються відомий народний майстер забавкарства В. Прийма, різьбяр-педагог С. М. Мельник і М. К. Канарчик. Окрасою фільму є кадри, які показують дитячий садочок, в якому дитячі меблі розписані в яворівському стилі, а діти граються яворівськими забавками.

Через низький рівень екологічної безпеки (сірку добували відкритим способом) у 1991 році головні підприємства району, серед яких і Яворівське державне гірничо-хімічне підприємство «Сірка», зупинили

свою господарську діяльність. Знову, як і в минулі століття, населення різко зuboжило, а Яворівщина перетворилась на економічно-депресивну територію [189, с. 9].

У пошуках стратегічних орієнтирів розвитку Яворівського району до 2020 року, як і в XIX столітті, увага державних органів була звернена до народного рукотворного мистецтва. У жовтні 2016 року на IX сесії Яворівської районної ради VII скликання була затверджена «Стратегія розвитку Яворівського району на період 2016–2020 років», автором якої є М. Петров. У ній виділені види народного мистецтва, які можуть укотре вивести регіон з економічної кризи: яворівська різьба, яворівська іграшка, яворівська писанка, вишивка «яворівка», лозоплетіння з рогози, яворівська кераміка, ткани полотна з яворівською вибіркою [189, с. 67–68].

За результатами SWOT-аналізу були виявлені недоліки в розвитку Яворівського району і визначені стратегічні та оперативні цілі для їх подолання. Зокрема, до основних недоліків віднесено недостатню конкурентоспроможність виробництва, дефіцит висококваліфікованих працівників інженерних і робітничих професій. Усунення цих недоліків можливе за рахунок розвитку конкурентоспроможних і доцільних місцевих промислів [189, с. 70]. Відповідно до стратегічних та операційних цілей ця можливість реалізується багатьма шляхами, серед них достатньо таких, де можуть брати активну участь навчальні заклади професійної освіти і навчання.

Стратегічна ціль 1. Людський потенціал.

Операційна ціль 1.1: *Підвищення якості освіти шляхом удосконалення матеріально-технічної бази освітніх закладів та підвищення якості освітніх послуг* передбачає реалізацію таких завдань: створення і підтримка діяльності молодіжних культурно-освітніх центрів і центрів дозвілля для дітей та молоді; покращення роботи з талановитою учнівською та студентською молоддю з метою запобігання її відтоку на навчання та працевлаштування

за кордон; розробка програм для всебічного розвитку молоді.

Операційна ціль 1.3: *Створення умов для багатостороннього розвитку соціального капіталу шляхом підвищення якості соціальних послуг та протидії безробіттю* передбачає реалізацію таких завдань: посилення ролі закладів професійно-технічної освіти в практичній підготовці фахівців із формуванням схильності до самозайнятості, ведення малого і середнього бізнесу; покращення матеріальної бази професійно-технічної освіти та організації баз практики; стимулювання самозайнятості як прогресивної форми розвитку трудового потенціалу.

Операційна ціль 1.4: *Збереження культурної спадщини та створення умов для підвищення доступності для мешканців району культури та спорту* передбачає реалізацію таких завдань: покращення матеріально-технічної бази культурних закладів району; проведення конкурсів народної творчості; підтримка діяльності шкільних гуртків народних ремесел; розвиток традиційних народних промислів; популяризація елементів традиційної культури; впровадження сучасних інформаційних систем у музейно-культурну сферу; плекання полікультурних традицій району; охорона традиційних форм господарювання; впорядкування місць історичної спадщини району; збереження пам'яті про видатних уродженців і людей Яворівщини.

Стратегічна ціль 2: Економіка та сільське господарство.

Операційна ціль 2.3: *Модернізація сільського простору* передбачає реалізацію таких завдань: відродження традиційних ремесел та самосвідомості сільських громад [189, с. 74–76].

Таким чином, у сучасних ринкових умовах місцеві промисли і ремесла будуть конкурентоспроможними тоді, коли їх продукція буде якісною, збереже стилістичні особливості та високий художньо-естетичний рівень. З метою виявлення таких промислів і ремесел завжди необхідно брати до уваги особливості розвитку промисловості в регіоні.

2.2. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ТРАДИЦІЙНИХ ХУДОЖНІХ РЕМЕСЕЛ

Сьогодні на розвиток народних ремесел і промислів здійснюється вплив у двох напрямках: завдяки формальним впливам, що ґрунтуються на державній політиці, та неформальним, які більше залежать від самосвідомості населення, громади та окремих особистостей.

Оскільки народні художні ремесла мають глибинне коріння в історії та культурі етносів, то з метою збереження цих коренів, їх індивідуальності, самобутності та відродження розробляють відповідне законодавство та заходи. Зокрема, в Україні функціонування осередків народних художніх промислів здійснюється на основі низки нормативно-правових актів і програм, завданням яких є стимулювання розвитку народних художніх ремесел і промислів. Сьогодні їх є вже значна кількість (наприклад, Закон України «Про народні художні промисли» [75]; Постанова Верховної Ради України «Про збереження та розвиток народних художніх промислів України в ринкових умовах» [74]; Постанова Кабміну № 283 від 13.03.2002 р. «Деякі питання реалізації Закону України «Про народні художні промисли» [153]; Указ Президента України «Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних художніх промислів в Україні» [178], Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» № 344/2013 від 25.06.2013 р. [179] та інші). Розроблена Концепція професійно-художньої освіти [46; 81, с. 119–129], продовжується нелегка робота над розробкою нової редакції Закону України «Про освіту» та Закону України «Про професійну освіту». Ухвалені Стратегії розвитку областей і районів, зокрема Львівської області та Яворівського району.

Як показує аналіз офіційних документів, інституціями, що фінансуються з державного і частково з місцевого бюджетів, є культурно-освітні та освітні заклади, які мають різну мету, але можуть суттєво вплинути на збереження, відродження і розвиток народного мистецтва.

Однією з найстаріших інституцій, що діють в районі, є Державний навчальний заклад «Художнє професійно-технічне училище ім. Й. П. Станька». Цей заклад є спадкоємцем створеної на вимогу місцевої громади в 1896 році «Забавкарської школи», одним із найдавніших в Україні навчальних закладів із підготовки фахівців художньої обробки деревини. Упродовж 120 років училище сприяло розвитку народного мистецтва й творчості, готувало фахівців, які працювали в різних секторах господарства: художньому та меблевому виробництві, а також у духовній сфері – в мистецтві, освіті, журналістиці.

Музеї завжди вважалися провідними інституціями щодо збереження, відродження і розвитку народного мистецтва. У регіоні таким музеєм є громадський історико-етнографічний музей «Яворівщина». В його історії можна виділити три періоди, кожен з яких відображав актуальність музею і напрями його діяльності.

У першій третині ХХ ст. серед української інтелігенції ще не провадили систематичної наукової роботи щодо галицького краєзнавства, проте в деяких містах, містечках і селах активні громадяни створювали гуртки, через які поширювали інформацію історико-краєзнавчого характеру, плекали любов до старовини й культури рідного краю. Першість у цьому напрямі належить Товариству «Прогрес», при ньому восени 1921 року виник «Кружок любителів Львова», яким керував І. П. Крип'якевич. Галицькі краєзнавці та географи (Д. В. Коренець, К. Ф. Паньківський, Є. Ю. Пеленський, С. К. Старосольський, Ю. С. Тарнович) доклали багато зусиль до створення Українського крайового краєзнавчотуристичного товариства «Плай», яке існувало від жовтня 1924 до осені 1939 року. Товариство мало свою сторінку в газеті «Новий час», а з 1925 року до неї почав виходити додаток – журнал «Туристика і краєзнавство», редактором якого був І. П. Крип'якевич [67, с. 2101]. Одночасно у міжвоєнний період почали створюватись публічні музеї, формуватись етнографічні та художні колекції, яких станом на 1939 рік у Галичині налічувалось 47. Особливо активно й результативно працював

музей «Бойківщина» у Самборі, заснований у 1927 році юристом Володимиром Чуркевичем. Через відсутність коштів на окреме приміщення фонди музею зберігались у його квартирі [173]. Чуркевич та його однодумці надавали допомогу при створенні музеїв в інших містах, зокрема в Яворові.

З ініціативи членів гуртка «Рідна мова», який діяв у Яворові, зокрема адвоката і громадського діяча Михайла Фільца, у 1931 році було засновано історико-етнографічний музей «Яворівщина». Через відсутність коштів на окреме приміщення його розташували на другому поверсі Яворівської гімназії «Рідна школа», де він існував до Другої світової війни. Відповідно до напрямку музею його фонди склалися з колекцій та окремих речей різного характеру: ікони, старовинні церковні книги, одяг, антикварні меблі, вироби народної творчості, світлини і т. д.

У 1945 році робота музею була відновлена, але ідеологічний тиск нової радянської влади змінив його спрямування: музей став пропагувати радянський спосіб життя. Через проблеми з розміщенням державних установ у районі вже вдруге для музею не знайшлося будівлі. Йому виділили окреме приміщення в будівлі колишнього суду. Точно не відомо, коли музей припинив свою роботу, але старожили міста вважають, що приблизно у 1970-х роках. Те, що багато експонатів з яворівського музею зберігаються нині у фондах львівських музеїв, наводить на думку про причетність влади до його закриття.

Напередодні Дня Незалежності України, 22 серпня 2002 року історико-етнографічний музей «Яворівщина» втретє розпочав свою роботу. Сьогодні музей розташований в окремій будівлі, де в чотирьох кімнатах розміщено понад 600 експонатів у розділах: «Прядіння і ткацтво»; «Речі господарсько-побутового призначення»; «Старовинний яворівський одяг»; «Народні промисли Яворівщини»; «Археологічні пам'ятки та нумізматики» [161].

Якщо музей «Яворівщина» має історико-етнографічний характер, то музей художньої обробки дерева, який офіційно був створений в середньому міському профтехучилищі № 14

(СМПТУ № 14) у 1977 році, спрямований на висвітлення історичних аспектів професійного доробку педагогів та учнів навчального закладу. Музей має п'ять експозиційних розділів, які відображають основні ремесла і промисли Яворівщини. У 2010 році відповідно до нових вимог щодо роботи музеїв у навчальних закладах у Львівській області пройшли реєстрацію і перереєстрацію дев'ять музеїв. Музей ХПТУ № 14 отримав нову назву «Музей історії художніх ремесел Яворівщини».

Значну багатовекторну роботу проводить громадська організація Товариство краєзнавців Яворівщини «Гостинець», насамперед краєзнавчі дослідження і сприяння розвитку туризму в українському Розточчі, вивчення фольклорної та історичної спадщини. Оскільки це громадська організація, її діяльність відповідає потребам громад регіону: розвиток місцевих громад через збереження й підтримку родинних традицій та шляхом збереження і популяризації вікової спадщини народного мистецтва Яворівщини; освіта дорослих і навчання впродовж життя; розвиток та організація сталої туристичної й рекреаційної діяльності; формування екологічної культури мешканців району [189, с. 69]. Практичним результатом досліджень історико-етнографічної спадщини і народних мистецьких традицій став путівник «Туристичні маршрути Яворівщини». Відповідно до Стратегії розвитку Товариства краєзнавців Яворівщини «Гостинець» основний акцент робиться на організацію центрів освіти дорослих, в яких одним із провідних завдань є збереження і розвиток яворівських традицій, ремесел і промислів, залучення до цього процесу громад [48, с. 10].

У грудні 2016 року Яворівщина збагатилась ще одним музеєм, орієнтованим на інтеграцію традиційного і сучасного мистецтва та роботу за діалоговою моделлю музейної комунікації. Ця модель характерна для музею як центру культурного і суспільного життя. Відповідно до музейної моделі та задуму організаторів ця інституція має виконувати такі функції: «1) популяризувати розвиток яворівського традиційного мистецтва у сучасних жанрах; 2) бути координуючим

районним Центром освіти дорослих; 3) стати платформою культурного діалогу для громади міста» (сайт новин Яворівської міської ради). До створення експозиції долучилися професійні митці та народні майстри Яворівщини, більшість художніх творів експозиції склали роботи випускників і педагогів ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька».

Станом на червень 2016 року в Яворівському районі функціонували 69 Народних домів, 69 бібліотек-філіалів, 5 музеїв, Яворівська та Новояворівська школи мистецтв. У Народних домах району працювало 296 клубних формувань, з яких 276 колективів самодіяльної художньої творчості, в тому числі для дітей – 17 любительських об'єднань [189, с. 47]. У кожній з цих інституцій триває робота щодо збереження, розвитку і популяризації народного мистецтва.

Крім того, в районі успішно працюють окремі майстри і родинні династії забавкарів, різьбярів, які активно пропагують народне мистецтво та іграшку (О. Л. Когут, В. І. Логін, О. Б. Сойка та інші). Наведені дані свідчать про великий потенціал збереження і розвитку народних ремесел і промислів, народних традицій і мистецтва в регіоні.

2.2.1. ДЕРЕВООБРОБКА

Як показують дослідження багатьох учених (Л. С. Білоус, А. Ф. Будзан, Т. О. Гонтар, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Р. Селівачов, М. Є. Станкевич), деревообробні ремесла і промисли розвивались там, де була багата лісом місцевість і породи дерев, придатні до обробки. Деревина була доступною і дешевою сировиною для виготовлення різних функціональних речей, необхідних у побуті населення. З неї також віками споруджували будівлі різного призначення (житлові, сакральні, господарські) та прикрашали їх виробами з дерева. Це дає підстави виділити в деревообробці виробничий (побутовий) і художньо-мистецький аспекти використання.

Виробничий аспект пов'язаний із галузевою структурою деревообробної промисловості: виробництво первинної обробки деревини (лісопильні), виробництво вто-

ринної обробки деревини (стандартних будинків, паркетне, фанерне, столярних плит, сірників, деталей для спорудження будинків), переробне виробництво з відходів деревини. Підприємства, що працюють у цих галузях, відрізняються завданнями, обсягами виробництва та вимогами до працівників. Підприємства вторинних галузей деревообробної промисловості спрямовані на виготовлення продукції для потреб народного споживання та різних галузей.

Сьогодні в Україні деревину найбільше споживає будівельна галузь, що пов'язано із зростанням масштабів і видів будівництва (житлового, промислового, спортивного). У легкій промисловості якісну деревину використовують на меблевих підприємствах. Особливістю часу є те, що з'явилося багато малих підприємств, приватних підприємців, творчих колективів, які швидко реагують на запити населення щодо задоволення вибагливих смаків замовників під час виготовлення виробів з дерева.

Починаючи з середини XIX ст., деревообробна промисловість у Східній Галичині розвивалася двома шляхами: *перший* – ручна і фабрична обробка деревини, *другий* – дрібний народний промисел. В останній чверті XIX ст., разом із поступом у розвитку техніки й технології, почала досить швидко розвиватись лісопильна промисловість, що пояснювалось сприятливою кон'юктурою в міжнародній торгівлі.

Станом на 1910 рік статистика Крайового відділу зафіксувала 76 фабрик виробів з дерева, столярень, фабрик гнутих меблів, з виробництва дрібних господарських виробів. Перед Першою світовою війною фабрик гнутих меблів було 4, на них працювало 2000 осіб, а в домашньому промислі, зокрема, в плетінні, нанесенні політури та інших подібних роботах працювало близько 4000 осіб. На 193 механізованих тартах працювало 9552 робітники, а на 260 дрібних непромислових підприємствах – 687 осіб [123, с. 90–91]. Станом на 1913 рік в Україні (без західної частини) діяли 274 лісопильні деревообробні підприємства, серед яких переважно були приватні майстерні, засновані на ручній праці [28, с. 313].

За даними Міністерства промисловості та торгівлі станом на 1918 рік у Малопольщі (Східній Галичині) з усіх воєводств (Львівське, Краківське, Станіславське, Тернопільське і Шльонськ-Цешинське) найбільше тартаків, фабрик із виробництва гонти і деревного волокна (190), теслярських і столярних закладів (11), бондарських і колодійних закладів (14), фабрик меблів, лиштв, рам і дерев'яної галантереї (31), кошикарських закладів (7) мало Львівське воєводство [123, с. 93]. Це свідчить про те, що воно було центром деревообробки в регіоні.

У наступні роки, аж до початку Другої світової війни, розвиток деревообробки у Львівському воєводстві, зокрема, в Яворівському повіті, відбувався відповідно до державних планів економічного розвитку: акцент робили на промислову переробку деревини. Однак і дрібний промисел розвивався. Про це свідчать дані історичної довідки про Яворівську державну школу деревообробки [228, с. 3]. Наприклад, станом на 1938 рік в Яворові і найближчих околицях працювало 90 приватних (неорганізованих) виробників і було 40 виробничих майстерень, об'єднаних у Кооператив домашніх виробників (*Nakładnia Przemysłów Chałupniczych*). Власниками майстерень були переважно випускники школи. У самому місті не було великих закладів державної чи приватної власності. В околиці працювало кілька малих тартаків, зокрема в с. Шкло, які задовольняли попит місцевого населення в пиломатеріалах. А вироби яворівських майстрів продавали 65 мандрівних купців і торговців.

Із спогадів В. М. Гдулі, які в 1968 році записав викладач художніх дисциплін училища К. М. Кавас, відомо, що в 1935 році Василь і Семен Гдулі організували в Яворові роботу артіль ім. Т. Г. Шевченка. Вже вдруге (перша невдала спроба була в 1932 р.) брати оголосили про створення артілі, яка буде брати вироби від місцевих виробників, але почнуть з іграшок. Справа була новою і досить ризиковою, тому зголосилося лише троє осіб. Товару було достатньо, для його реалізації потрібно було вийти на тих, хто мав крамниці. Оскільки у той час взаємини будувались так, що кожна

етнічна громада підтримувала насамперед своїх виробників, брати звернулись до української «Торговельної спілки», члени якої мали свої крамниці. Проте їм відмовили, аргументом було те, що пропонований товар не відповідає рівню крамниць. Ймовірно, за порадою Й. П. Станька брати звернулись до директора Державної школи деревообробного промислу С. Гноїнського, який пообіцяв допомогти. На зустрічі у старости Яворова в міській управі В. М. Гдуля розповів про утиски перекупників, відмову торговельної спілки і звернув увагу на важливість створення артілі для українських виробників. «Староста пообіцяв видати, але після Великодня, половину грошей, а другу половину оплатити натурою – ячменем і вівсом, з умовою, що документація буде вестись польською мовою. Виходу не було», – згадував В. М. Гдуля. Після свят було проведено остаточний розрахунок з виробниками і з'явилась надія, «що артіль все-таки буде існувати» [38, с. 10]. Друга спроба виявилась вдалою.

Як зазначає Р. В. Чугай, за радянської влади змінились соціально-економічні умови життя населення, що вплинуло і на розуміння його якості. Значно зросли потреби людей у виробках меблевого фабричного виробництва. Яворівська артіль ім. Т. Г. Шевченка продовжувала працювати, відкрила свої філіали у селах Вільшаниця і Старичі. Одночасно в Яворові працював меблевий промкомбінат, на якому з 1946 року було зосереджено виробництво дитячих меблів. Оскільки містечко Янів набагато ближче до Львова, ніж Яворів, вирішено організувати там меблеву фабрику, яка запрацювала вже у 1946 році. У тому ж році Янів був перейменований у смт Івано-Франкове. А в 1963 році Яворівський меблевий промкомбінат на правах філіалу приєднали до Івано-Франкової фабрики, створивши Івано-Франковий меблевий комбінат. Станом на 1979 рік це було велике виробниче об'єднання, яке працювало з урахуванням вимог часу до меблевого виробництва. Його продукція базувалась на найкращих вітчизняних зразках, відповідала технічним, економічним, естетичним і гігієнічним вимогам, встановленим київським інститутом «Укр-

дипромебель». «Центром виготовлення художніх меблів, в конструкції і декоруванні яких використані давні народні традиції, стала Яворівська профтехшкола художніх ремесел. Досвідчені майстри разом з учнями виготовляли меблі на спеціальні замовлення, велику увагу приділяючи розробці традиційних художніх засобів їх декорування» [101, с. 66]. Отож, співпраця з меблевим комбінатом не лише вплинула на набір учнів, а й сприяла збереженню художньо-мистецьких традицій.

На початку державної незалежності, станом на 1993 рік, у Яворові працювали: цех Львівської фабрики художніх меблів, філіал Комарнівського деревообробного комбінату, Яворівський лісгоспзг, що уважався давнім осередком художніх ремесел (різьблення, декоративний розпис, виготовлення дерев'яних іграшок, сувенірів) [106, с. 457], а в Яворівському районі – лісопильний комбінат у с. Немирові, меблевий комбінат у смт Івано-Франкове.

Важкими для деревообробної та меблевої галузі були 1990-ті роки. Багато великих підприємств припинили роботу, не витримавши конкуренції та жорстких вимог ринку. Їх сегмент на ринку зайняли інші – менші, сучасніші, більш адаптовані до ринку підприємства. Як зазначено в «Стратегії розвитку Яворівського району до 2020 року» [189, с. 54], з 2005 р. через скасування пільг припинили свою діяльність кілька підприємств, що займалися виробництвом меблів і дверей (ТзОВ «Явір», ТзОВ «Мак Буд»). Тому, як і 120, 100 і 50 років тому, знов увага державних органів і громадськості звернена до потенціалу художньої обробки дерева, який зосереджений в народних промислах і ремеслах.

2.2.2. Художня обробка дерева

У виготовленні художніх виробів з дерева розрізняють *технологічний* і *художній* аспекти. Технологічний аспект виявляється у формоутворювальних техніках, до яких відносять: вирізування, видовбування, вичування, бондарні та столярні прийоми, а художній – у техніках художнього декорування.

Художньої виразності та довершеності виробів досягають різноманітними техніками декоративної художньої обробки дерева: *традиційними* – профілювання, різьблення, інкрустація, випалювання, розпис; *нетрадиційними* – контурне різьблення тонованих площин-елементів, викладання орнаментів соломкою, поєднання гладких поверхонь із плетеними частинами, маркетрі тощо. Вироби з дерева класифікують за типами, підтипами і родами, які відрізняються найзагальнішими відмінами: архітектурне оздоблення; хатне обладнання й меблі; знаряддя праці, предмети господарського призначення; посуд, начиння; транспортні засоби і предмети упряжі; культові й обрядові предмети; музичні народні інструменти; прикраси та особисті речі; дитячі іграшки й «мороки» [5, с. 67–69]. Оскільки в реальному світі діють об'єктивні закони розвитку, вивчення регіональних особливостей розвитку народного мистецтва і художньої традиції має спиратися на загальнохудожні композиційні закони: *основні* – традиції, цілісності та тектоніки; *композиційні* – масштабу, пропорційності, контрасту. Важливу роль у виявленні відмінностей народного мистецтва у різних регіонах відіграють композиційні прийоми [5, с. 243–249]. Щоб виявити перспективи розвитку художнього промислу чи ремесла в регіоні, необхідно проаналізувати його художній зміст на предмет існування гнучких варіативних властивостей.

Багато науковців (етнографів, мистецтвознавців, краєзнавців, економістів) вивчали проблему зародження і розвитку народних промислів у конкретних аспектах. Ґрунтовне дослідження народного декоративного мистецтва Яворівщини здійснила мистецтвознавець Р. В. Чугай, науковий працівник Музею етнографії та художнього промислу АН УРСР. За матеріалами багаторічного вивчення одного зі старовинних центрів народної творчості у 1979 році з'явилась монографія, яка й сьогодні не втратила своєї значущості та актуальності. Як авторитетно стверджує у передмові до видання доктор мистецтвознавства В. М. Василенко, Р. В. Чугай багато років вивчала мистецтво Яворівщини і

«подарувала нам своєрідне наукове відкриття. Те, що було більш або менш відоме як сума розрізнених і не вповні досягнутих художніх явищ, в дослідженні Чугай постало як велике і цільне явище. В цьому велика заслуга автора, як і в тому, що вона зуміла розкрити і показати красу народних виробів» [101, с. 6].

Яворівські майстри таких професій, як стельмахи, столярі, бондарі, токарі, різьбярі свої вироби з дерева від початку і до кінця створювали ручним способом. Завдяки індивідуальним особливостям виконавців стало неможливим точне повторення як форм, так і оздоблення. Оскільки ці вироби насамперед мали утилітарне, практичне значення, їх художні якості (форма, пропорції, фактура поверхні і декорування) органічно з ними узгоджувалися. Рівень цього узгодження свідчив про індивідуальне відчуття міри майстром.

Разом з технологічним прогресом відбувалося конструкційне і художнє удосконалення меблів: прості ніжки замінювали профільованими, декорували перекладини, запліччя, підлокітники. Не лише в Яворові, а й в багатьох яворівських селах працювали столярі, які виготовляли меблі не лише для власних потреб, а й на замовлення.

Наприкінці XIX ст. на Яворівщині в побуті почали використовувати дерев'яні ліжка з ясеня чи дуба прямокутної форми, що склалися з поздовжніх низьких і поперечних високих побічників. Через різні обставини не кожна родина могла мати ліжко (малий життєвий простір хати, фінансові обмеження тощо), тому й надалі для відпочинку використовували лави. Вже в 1920-х роках у конструкції лав з'явилися опори для сидіння (запліччя). У такій конструкції лав відчувався вплив місцевих яворівських традицій. Оскільки раціональність народного побуту виявлялася в оптимальному використанні простору хати, в перших десятиліттях XX ст. у Галичині з'явився новий винахід – лава з висувним ящиком, лава-ліжко, яку називали «бамбетель». Якщо проаналізувати подальші зміни в художньому оздобленні бамбетля, можна побачити його спорідненість із міськими диванами, а відмінність – в аскетичному стилі виконання.

З часом столярі почали виготовляти меблі в одному стилі, що дало можливість створювати комплекти залежно від функціонального призначення. Із звіту перевірки фахової школи відомо, що комплекти меблів певного призначення виготовляли на замовлення й учні Яворівської школи деревного промислу (їдальня на 12 осіб, кабінет, бібліотека, спальня). Складність роботи і фінансова відповідальність свідчать про високий рівень навчання і фахову компетентність педагогів [224].

Центральне місце в яворівській хаті займала скриня. Вона з'являлась у хаті разом з невісткою, тому спочатку в ній був посаг, а пізніше зберігалось все цінне для родини добро. «Скриня виступала своєрідним символом родинного щастя. Вона була не тільки місцем зберігання сімейного добра, а й тим твором народного мистецтва, який виявляв своєрідність художньої творчості. Скриня стала основою, на якій розвинувся цікавий декоративний розпис, виділивши цим самим скриню серед інших меблів як цінний і своєрідний твір» [101, с. 65].

З кінця XIX ст. у побут почали входити столи, які спочатку співіснували зі скринями, а потім їх замінили. Якщо яворівській скрині мали відмінності від скринь інших регіонів, то столи вже мали типову конструкцію. Меблевим виробам Яворівщини притаманне підкреслення природної краси текстури деревини різних порід, яка доповнена якісною обробкою та художньо врівноваженим оздобленням.

Історично удосконалення меблів відбувається відповідно до розуміння комфорту, художньо-естетичних смаків населення і технологічних можливостей їх задовольнити. З початком XX ст. меблі, виготовлені яворівськими майстрами, стають більш витонченими, що досягається різними прийомами: зменшенням у розмірах; збільшенням профільованих деталей; появою нових форм – закритих шаф і міських диванів замість мисників і лав, а також гнутих, плетених меблів; орнаментация плоскою різьбою і плетеними стрічками з рогози.

Після Другої світової війни почався новий етап у розвитку регіону, який торкнувся

багатьох аспектів життя населення. Будувались нові хати, які, на відміну від традиційного житла, мали вже інше планування внутрішнього простору. Житло стало традиційним для багатьох областей України: кухня, спальня, вітальня, дитяча, передпокій. Відповідно виникла потреба у нових видах меблів, які б відповідали не лише потребам, а й державним вимогам до виробів фабричного виробництва. Особливістю виготовлення меблів у Яворівському районі стало те, що одночасно співіснували три форми виробництва (державне фабричне, в професійно-технічному училищі та в домашніх умовах), в яких переважно були задіяні випускники училища, що намагалися втілити у виробах технологічні та художні елементи, характерні для Яворівщини.

Сьогодні можна купити меблі на будь-який смак від різних виробників. Але все більше людей звертаються до майстрів-столярів з проханням виготовити екологічні меблі за індивідуальним проектом, з оздобленням, що спирається на народні традиції. Знову популярними стали бамбетлі та плетені меблі.

2.2.3. Токарні вироби

За переказами, яворівські токарі вже від XVIII ст. виготовляли точені вироби круглих замкнутих і відкритих форм з дерева. Спочатку використовували примітивні верстати без колеса, а з початку XX ст. – верстати з маховиком. В яворівському повіті перший верстат з маховиком з'явився в 1897 році, коли Крайовий відділ почав здійснювати оснащення «Крайової майстерні для виготовлення забавок», яка попередній рік працювала в експериментальному режимі [228]. Токарний верстат дорого коштував, тому придбати його міг не кожен майстер. Якщо на початку XX ст. токарні верстати з маховиком мали п'ять майстрів, то вже протягом 1920–1939 рр. їх придбали 26 токарів [101, с. 68].

Найпоширенішими виробами яворівських токарів були: тарілки, колотушки, валки для тіста, веретена для прядіння, балясини для меблів. Технологічна вправність і художньо-естетичний смак майстрів формувалися і

вдосконалювалися із зміною поколінь, що дає підстави виділити особливості точених яворівських виробів: розуміння пропорцій, ритму і гармонії, які створювались різними прийомами (заокруглення, видовження з поступовим звуженням, розширення і виступи, перехвати і профілювання); розуміння матеріалу (знання особливостей кожної породи дерева); делікатне декорування (різьблені або мальовані пасочки).

Відповідно до законів розвитку і традиції окремо кожен майстер і навіть сім'ї намагалися узгодити два процеси: дотриматися традицій виготовлення токарних виробів, які можна вдосконалювати, і впровадити щось нове як результат творчих пошуків, але без порушення загальної гармонії. Такі новації є рушійною силою розвитку промислу і перевіряються часом. У спогадах очевидців згадуються нетрадиційні вироби для дітей – млини, потяги з вагончиками, швейна машинка. До цього переліку сьогодні можна додати й інші іграшки. Спільна ознака, що їх єднає, – екологічний підхід до виробництва дитячих виробів, наближення до природи і повсякденного життя людей, в якому народжуються традиції.

Із середини 1950-х рр. у країні поживилось виготовлення сувенірів, тому при підприємствах, що займалися обробкою деревини, та ліспромгоспах створювали сувенірні цехи. Крім того, багато продукції виготовляли і в домашніх умовах. Значна кількість токарів були випускниками професійно-технічного училища (яке спочатку знаходилося у м. Яворові, а пізніше в смт Івано-Франкове).

Сувенір як виріб відзначається делікатністю форми та оздоблення. Естетичні вимоги до виконання сувенірів активізували роботу над удосконаленням інструментів і токарних верстатів для обробки деревини, дали поштовх до виникнення різних новацій, технічно нових художніх прийомів. У цьому напрямі, як зазначає Р. В. Чугай, показовою є творчість В. М. Гдулі [101, с. 70]. Його виробам притаманна легкість форм, вишуканість художнього вирішення, демонстрація текстури деревини. Технологічні та художні прийоми В. М. Гдулі, які дали можливість створити високохудожні вироби, згодом ста-

ли надбанням інших майстрів, що загалом підняло на вищий якісний рівень виробництво точених дерев'яних виробів.

Поява нових матеріалів із кращими механічними і технологічними властивостями у багатьох випадках замінила деревину у виробках утилітарного і сувенірного характеру. Проте сьогодні увага суспільства звернена на екологію життя, житла, їжі, яка базується на природних матеріалах, серед яких провідне місце займає деревина. Це означає, що в екологічному будинку можна знайти багато речей, які виготовляють точінням. А це вже відкриває нові можливості для токарів деревообробки.

2.2.4. Різьблення на дереві

У галузі народного мистецтва розрізняють *графічний, живописний і пластичний* напрями, на розвиток яких впливають регіональні особливості, що ґрунтуються на місцевих традиціях і наявності матеріалів, близькість культурних центрів, ставлення населення до культурної спадщини та художньо-професійної освіти, підтримка держави та громадських організацій.

На відміну від розпису, рельєфні деталі створюють примхливу гру світла й тіні, що посилює естетичне враження від виробу. У результаті розширення меж поля естетичних вражень людина почала застосовувати різьблення: від незначних елементів в архітектурі та інтер'єрі житла до окремих самостійних виробів декоративного характеру. Традиційно різьблення по дереву є найпоширенішим у багатьох лісах місцевостях. У різних історико-етнографічних районах України різьблення по дереву мало свої стилістичні й технологічні особливості, завдяки чому сьогодні бачимо різноманіття локальних осередків, асортименту виробів, які відрізняються призначенням, формою та художньо-естетичним вирішенням.

У народному мистецтві XIX ст. провідну роль відігравали майстри, які виростили в середовищі, де воно культивувалось. Прагнення професійно вдосконалюватись приводило молодь до майстерень і навчальних

закладів, у яких вони здобували фахову освіту, підвищували художньо-естетичний рівень власних робіт, знайомились із світовими здобутками в мистецтві. Варто згадати, що в XIX ст. на розвиток промисловості, торгівлі та професійної освіти в Європі значно вплинула перша Міжнародна виставка промислових товарів (1851, Лондон). Вона привернула увагу промислових кіл до досягнень промислової освіти у сфері оздоблення, зокрема рисунку орнаменту [139, с. 123].

У Європі та Російській імперії набула поширення виставкова діяльність, метою якої було ознайомлення з продукцією національної економіки та популяризація народних художніх промислів і ремесел. У Східній Галичині промислові виставки відбулись у Львові (1877, 1882, 1887, 1894, 1905 pp.), Станіславі (1879 p.), Тернополі (1885, 1887 pp.), Косові (1904 p.), Стрию (1909 p.) [103, с. 49]. На кожній з них експонувалися різьблені речі, найкращі відзначалися нагородами. Наприклад, на Галицькій промисловій виставці, яка проходила у Львові в 1894 році, інструктор Крайової промислової школи столярства і забавкарства в Живці різьбяр П. Придаткевич за свій твір отримав бронзову медаль.

Різьблення по дереву у XIX ст. базувалось на традиціях і техніках попереднього періоду, вивчення яких дозволило науковцям виділити такі його види: плоске, рельєфне, контррельєфне, ажурне та кругле [22, с. 170]. Залежно від місцевості майстри застосовували техніко-художні прийоми, які базувались на давніх місцевих народних традиціях. Проте близькість культурних центрів і формальна художня освіта впливали на народні традиції та готували ґрунт для різних новацій.

Тривалий час на Яворівщині формувалось мистецтво різьблення, використовуючи для збагачення орнаменту різні техніки, нові елементи і мотиви. Локальна специфіка місцевого різьблення обумовлена характером виробів, для яких воно застосовується. Оскільки в регіоні традиційно різьбою декорували вироби інтер'єрного, побутового і сувенірного характеру, яворівські різьбярі досягли високої майстерності в рельєфному і плоскому різьбленні на дереві. Враховуючи стан справ із

зміною асортименту галантерейних виробів з дерева, Яворівська забавкарська школа почала переорієнтовуватися із забавкарства на художню обробку дерева, зокрема різьбярство. Самостійний різьбярський відділ в школі з'явився в 1902 році.

На Яворівщині упродовж 1910–20-х рр. у галузі різьбярства спостерігаються окремі дрібні новації, їх успішно переймають інші майстри, тим самим прокладаючи шлях до створення майбутніх стереотипів (елементів, мотивів). Майстри починають шукати нові мистецькі ідеї на ґрунті народного розпису, який найбільше використовувався в декоруванні скринь. Усвідомлення естетичного образу розмальованої скрині, того, що робило його делікатним, окреслило контури нового виду різьби. Талант художника дозволив Й. П. Станьку наповнити ці контури конкретним змістом. У 1932 році він почав навчати учнів фахової школи поряд із традиційним і нового художньо-технічного прийому орнаментального різьблення. Специфіка нового виду різьби полягала в тому, що на бейцованому фоні контурними неглибокими нарізами, вибиранням і цяткуванням площини наносили рослинні та геометричні мотиви, які створювали ілюзію мережива на контрастному полі. Подальші пошуки майстра стосувались збагачення рослинних композицій різними контурами квітів і листя. Тонка техніка виконання разом із багатим світом квітів і листя стали основними характеристиками творчого почерку майстра.

Іншим майстром, який звернув увагу на орнаментику традиційного яворівського розпису, був П. Ю. Музичка. Він почав удосконалювати традиційний квітково-рослинний орнамент, розробляти технічні прийоми нанесення його на дерево. Роботи майстра відзначалися високим художнім рівнем, користувалися попитом у знавців народного мистецтва.

Спільними зусиллями багатьох майстрів-різьбярів викристалізувалися характерні ознаки яворівського плоского різьблення: найпоширеніший традиційний мотив у вигляді вербового листя; переважання рослинного орнаменту; гармонійне поєднання

рослинного і геометричного орнаменту; досить великий набір елементів (качечки, цяточки, ружі, пасочки, кривульки тощо); найпоширеніша геометрична форма – кружальця (цяточки); використання розетки, побудованої по круговій схемі, яка може мати від шести до шістнадцяти пелюсток із різноманітним вирішенням контурів; найбільшого поширення набули традиційні стрічкові мотиви; велика кількість варіантів зображення квітів і листя [152].

У 1955 році методику навчання нового виду різьби затвердили в Укрпромраді, що дозволило офіційно впровадити її в програму навчання Яворівської школи художніх ремесел. Це означало, що вже створені передумови для виходу яворівської різьби за локальні межі. Все більше майстрів-різьбярів починало свій професійний шлях з яворівської різьби. З часом сформувалась спільнота майстрів, які творчо розвивали і вдосконалювали художньо-технічні прийоми яворівської різьби: С. М. Мельник, К. М. Кавас, М. К. Канарчик, В. В. Іодловський, Б. І. Калюжний, Д. Я. Патєєв, В. Р. Кадук, І. А. Бабійчук, В. К. Мамчур, А. Є. Пенко, В. С. Хомутовський, В. П. Турчин, В. П. Гнатко, М. В. Марків, С. І. Квас та інші.

Починаючи з 1960-х років, визначальною рисою творчості яворівських майстрів різьблення стає прагнення знайти власну мову декоративної виразності та естетичного вирішення творів, з'явилися нові мотиви, теми, сюжети, графічні прийоми, удосконалювалось опрацювання поверхні. Творчі пошуки митців у різних регіонах країни підготували ґрунт для створення координаційного центру діяльності щодо збереження і примноження духовної скарбниці України засобами народного мистецтва.

26–27 січня 1990 року відбувся Установчий з'їзд, який прийняв Постанову «Про створення Співки майстрів народного мистецтва України» (СМНМУ), ухвалив Статут СМНМУ, обрав Велику раду Співки у складі 63 осіб та В. М. Прядку головою Співки. Делегати 24 областей отримали право створювати регіональні осередки СМНМУ і концентрувати зусилля щодо збереження і розвитку місцевих народних ремесел і промислів. За

результатами великої роботи, яку здійснюють члени Спілки для збереження духовної та матеріальної культури України, у 1998 р. Кабінет Міністрів України постановив надати Спілці статус Національної.

У 1991 р. Яворівщина однією з перших увійшла до СМНМУ як мистецький осередок. Ініціатором створення яворівського осередку Національної СМНМУ став майстер виробничого навчання з художньої різби по дереву СПТУ № 14 (сmt Івано-Франкове), художник, народний майстер різби І. А. Бабійчук. Серед перших до яворівського осередку ввійшли відомі народні митці: С. М. Мельник – народний майстер декоративно-прикладного мистецтва різби; К. І. Костів – майстер народної вишивки «яворівкою»; Ю. В. Прийма – майстер яворівської декоративної дитячої іграшки, лауреат премії ім. Д. Щербаківського; М. М. Ковалик та А. С. Хлян – майстрині-писанкарки. Упродовж багатьох років шедеври ручної роботи яворівських майстрів викликають інтерес мистецтвознавців і отримують найвищі оцінки на виставках і різноманітних презентаціях.

Станом на 2016 рік яворівський осередок об'єднував 27 майстрів народного мистецтва, а також п'ять майстрів, які атестовані Спілкою і незабаром зможуть стати її членами. Вони здійснюють важливу роботу як у збереженні вікової спадщини Яворівщини, так і в розвитку нових жанрів із використанням традицій регіонального мистецтва. До осередку входить творча група працівників ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька»: Б. Я. Бакалець (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 1994 р.), В. М. Гевало (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 1993 р.), А. Д. Дида (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 1999 р.), О. Д. Зварич (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 1999 р.), Д. Я. Патєєв (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 1999 р.), Н. В. Дюг (художній розпис, член НСМНМУ з 2010 р.), С. І. Огородник (художній розпис по дереву, атестований на майстра народного мистецтва художнього промислу).

Наступність у підготовці фахівців, здатних примножувати творчі успіхи митців Яворівщини, виявляється у тому, що лави

членів Спілки поповнили випускники училища: І. М. Гаас (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 2006 р.), А. С. Савчак (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 1999 р.), М. М. Макогін (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 2011 р.), Р. В. Капусняк (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 1999 р.), В. П. Швець (художник гутного скла, член НСМНМУ з 1994 р.), А. М. Шопський (художня різба по дереву, член НСМНМУ з 1997 р.). Є ще група народних майстрів – членів і кандидатів у члени Львівського осередку НСМНМУ: члени В. В. Мурин і Г. М. Мурин (рогозоплетіння, з 2011 р.); кандидати – А. С. Гула (художня різба по дереву), Т. С. Тлустий (художня різба по дереву), С. І. Тлустий (художня різба по дереву), В. М. Яремін (художня різба по дереву).

Сьогодні спостерігаємо зростання творчої активності молодих різьбярів, які вивчають і розвивають яворівське традиційне мистецтво, вишивальницю, що переносять традиції бавничкових швів на одяг і предмети інтер'єру сучасної хати, майстрів, що відродили мистецтво виготовлення дерев'яної іграшки.

2.2.5. Яворівський народний розпис

Здавна люди на Яворівщині прагнули декорувати вироби, якими користувалися в побуті. Одним із найстаріших способів декорування був розпис різними барвами. Перед розмальовуванням вироби проходили технологічну обробку, мета якої – підготувати поверхню до декорування. Ця обробка була різною для скринь, іграшок і писанок.

Скрині готували до розпису в такій послідовності: вирівнювали поверхню спеціальною замазкою, чистили скребками, шліфували наждачним папером, наносили ґрунтівку під фарбу, робили фарбою розмітку меж розпису, виділяли площини («вікна») для розпису, наносили фон у «вікнах» для розпису. Залежно від особливостей регіонів формувалося розуміння цільності образу розпису. На Яворівщині головний акцент при розписі скринь робили на орнаментальних мотивах, розміщених у центрі виділених «вікон». Місцева традиційна система розпису

скринь ґрунтувалась на гармонійному поєднанні рослинних і геометричних мотивів, домінували перші. Композиційні рішення укладались у три схеми, від провідного мотиву яких скрині називали: «квіткова», «вазонникова» і «віночкова».

Технологічну обробку поверхні іграшок підпорядковували іншій меті: показати природну красу деревини, яка не зникає після розпису; безпечність іграшки (відсутність елементів, здатних нанести шкоду здоров'ю); екологічність матеріалів. Яворівські іграшки вирізняються специфікою розпису, яка полягає в компонованні орнаментальних мотивів та їх кольорового вирішення. Основою для розпису іграшок служать жовті плями і хвилясті смуги. На самих плямах або поряд наносять традиційні мотиви із зображенням кола («колка»), листочків («вербівки»), крапки («цяточки»), розетки («ружі»). Композиційно ці мотиви розташовують по-різному; набір кольорів традиційний – білий, зелений, червоний.

Технологія підготовки точених дерев'яних іграшок до розпису має свої особливості: чисту точену поверхню лакують; ґрунтують фарбою червоного, зеленого або чорного кольору; лакують. Основною вимогою до фону під розпис є гладка і рівна поверхня, блиск. Оскільки дерево як сировина чутливе до атмосферних умов, підготовку поверхонь іграшок потрібно проводити з дотриманням певних вимог до вологості й температури. Відчуття форми впливає на вибір орнаментального мотиву. У кожного майстра, який розписує точений виріб, є індивідуальний почерк, що формується на гармонійності поєднання відчуття форми і можливостей орнаментальних мотивів.

До традиційних виробів сувенірною характеру належать писанки, розпис яких на Яворівщині має свої особливості. Як зазначає Н. П. Семців, розглядаючи писанку як культурно-художній феномен: «Традиційні символи як носії міфологізованої свідомості народу – це завжди співвідношення матеріального та ідеального. Саме тому вони характеризуються багатозначністю, невичерпною змістовною глибиною та таємничістю, що викликала у носіїв традиції широке коло емоцій та

асоціацій» [85, с. 69]. Віковою практикою вироблений поділ писанки на окремі поля, в яких розташовуються орнаментальні мотиви. Композиційне вирішення характеризує ритм, повторення і чергування мотивів у прив'язці до орнаментальної сітки, багатоколірні рішення. Існує багато композиційних схем, що застосовуються при розписі писанок: поясна, вершкова, меридіальна, бічна, довільна. Найпоширенішою є меридіальна, в якій досягнення гармонійності між головними і додатковими елементами залежить від поєднання художньо-естетичного смаку і технологічної вправності виконавця. Роботи різних майстрів відрізняються улюбленими мотивами, композиційними рішеннями і колоритом, які разом формують індивідуальний почерк.

Спільними рисами розпису скринь, іграшок і писанок є: використання традиційних художніх особливостей розпису (колірна гама, елементи мотивів та їх розташування), пошук нових технологічних прийомів виготовлення і варіантів розпису. Традиційною особливістю яворівського розпису є легкий, вільний порух пензля, яким без попереднього рисунку та обведення контуру наносять малюнок: «Пензель то згущує фарбу в соковиту пляму, то м'яко розтягає її і цим виділяє основні мотиви. Кольорова рівновага в розписі досягається продуманим розподілом сильних і слабких акцентів, об'єднаним єдиним кольоровим фоном або жовтими плямами» [101, с. 79]. Збереження цієї особливості стало одним із важливих завдань майстрів народних художніх промислів, митців і педагогів, які готують нову генерацію фахівців.

На початку ХХІ ст., за словами К. М. Каваса, викладача художніх дисциплін в Івано-Франковому ХПТУ № 14, з'явилась четверта гілка яворівського розпису – декоративний розпис на склі та тканині. Сам розпис на склі та тканині відомий в Україні. Але вперше і з великим успіхом застосувати яворівський розпис на нових видах матеріалу вдалося викладачу училища Наталії Володимирівні Дюг. Для своїх картин художниця застосовує чотири основні кольори (червоний, зелений, жовтий, синій) і символіку яворівського розпису («качечка», «вербівка» тощо). Композиційне поєд-

нання яворівських мотивів увиразнюють кольори, а специфічні властивості акрилових фарб роблять колір яскравим і контури золотаво-мерехтливими. Найскладнішим у такому розписі є виношування ідеї, адже будь-яка композиція підпорядковується композиційним законам. Порушення хоча б одного з них негативно відображається на якості художнього вирішення. Тому робота з розпису потребує не лише натхнення, а й зосередженості та відчуття внутрішньої гармонії духу з тілом.

Уперше зацікавлення розписом на склі в яворівському стилі у Н. В. Дюг з'явилося під час занять з учнями у гуртку. Згодом зацікавленість переросла у професійну мотивацію – популяризувати яворівський розпис, зробити його упізнаваним серед інших видів декорування.

У доробку майстра пензля сьогодні нараховується близько 50 робіт, кожна дорога для неї, як дитина. Естетична довершеність її картин доповнюється віршами К. М. Каваса, які він додав до багатьох картин майстрині. Зокрема, картину «Небесний віз» метафорично зрозуміти допомагають рядки:

*Небесний віз, що сонце віз,
Вінком орнаменту обріс,
Пишається в небесній далі.*

.....

*Усе в фантазії довкруг –
Колеса, квіти – з сонця круг.
Сестра для творчості фантазія,
Така із подивом okazія.*

2008 року в училищі розпочали підготовку фахівців з професії «Живописець, художник розмалювання по дереву», яка користується значним попитом серед учнів і сьогодні. На першому курсі учні вивчають і практикують яворівський розпис іграшок і предметів побуту; на другому – розпис на склі та тканині (батик); на третьому – писанкарство та іконопис. Професійне зростання майбутніх художників відбувається від стилізації на початку навчання до опановування основ народного розпису. На цьому шляху особливе місце займає іконопис. Створення ікони – дуже відповідальне духовно-моральне завдання, тому лише окремі викладачі й учні беруться за нього.

Пошуки нових шляхів застосування яворівського розпису стали ознакою інноваційної діяльності ХПТУ імені Й. П. Станька. Відповідно до моделі етномистецької традиції (за М. Є. Станкевичем) ця діяльність узгоджується з процесами, які є компонентами моделі. Сучасні зовнішні впливи розвивають традицію яворівського розпису, замінюючи його чужим мистецтвом, яке відриває митця від власного давнього коріння. Чуже мистецтво є вартісним там, де воно виникло, і може цінуватись на іншій території, якщо не почне глушити місцеві художньо-мистецькі традиції. Другий процес традиції, пов'язаний з її трансляцією, реалізується через вивчення яворівського розпису в училищі та демонстрацію художніх виробів на виставках, фестивалях, в музеях, проведення численних майстер-класів. Основна мета вивчення розпису полягає в засвоєнні майбутніми фахівцями його символіки, яку можна переносити на інші вироби. Третій процес пов'язується з інноваційною діяльністю, спрямованою на осучаснення яворівського розпису. Зокрема, останніми роками в училищі були реалізовані цікаві ідеї застосування яворівського розпису: розпис стелі, відпочинкових меблів, дверей з лиштвою в музеї тощо. Цей напрям розпису має великий потенціал і чекає на творчих особистостей, які зможуть його використати у важливих для Яворівщини галузях (будівельній, туристично-рекреаційній, дизайнерському пошитті одягу).

2.2.6. Виготовлення скринь

Соціально-економічні умови, в яких живе людина, накладають відбиток на її побут. Залежно від психологічних особливостей сприйняття світу та його різноманіття, розуміння гармонії та її ролі у створенні комфортних умов проживання людина прагнула удосконалити свій побут. Одним із предметів побуту людини від найдавніших часів була річ, в якій можна було зберігати все необхідне або цінне для родини. Спочатку це було коритце (видовбане з колоди), пізніше великий чи менший за розміром ящик з кришкою. Згодом для оберігання цінних речей від

злодіїв кришку з ящиком почали з'єднувати спеціальним пристроєм (замком). Результатом історичного удосконалення ящика з кришкою стала скриня – найбільш універсальний меблевий виріб, який одночасно служив і для відпочинку, і сидіння, і перевезення речей під час тривалих подорожей.

Як зазначає С. С. Шумега, вироби ремісничого виробництва змінюються повільніше в часі, адже ремісник був одночасно і конструктором-технологом, і художником. У той час як вироби машинного виробництва більше залежні від впливу розвитку науки, техніки і технології [104, с. 5].

У предметному середовищі важливе місце належить інтер'єру, який у тому чи іншому вигляді супроводжує людину впродовж її життя. У виробках інтер'єру інтегруються характеристики, які відповідають функціям, що їх обумовлюють. Зокрема, форма і зміст є характеристиками, які в єдності створюють ґрунт для образного вирішення виробу. На думку С. С. Шумеги, ці характеристики відображають функціональний та експлуатаційний аспекти, а в емоційному плані для образного вирішення має значення зв'язок інших характеристик – образності та виразності. Тому для виробів, у яких функціональна образність є частиною художньо-образного рішення, «єдність форми і змісту перш за все означає максимальне розкриття через відповідну художню форму функціонального призначення об'єкта, утилітарної сутності виробу, його соціальної значущості» [104, с. 51].

Упродовж багатьох віків у побуті української родини скриня відігравала важливу роль, адже за традицією вона була показником добробуту сім'ї, незмінним атрибутом весільного обряду, що давало їй право займати почесне місце в інтер'єрі житла. Роль скрині в інтер'єрі змушувала власників вимогливо ставитись до її художньо-образного рішення. Як писала Л. С. Білоус, у більших родинах могло бути декілька скринь, як спільних, так і окремого члена (бабусі, матері, дочки, онуки). Батьки дарували скриню доньці переважно в 15 років, щоб був час її наповнити посагом. Вміст скрині пильнувала власниця, а звичку

зазирати до чужої скрині народна етика засуджувала. Гарна та якісно виготовлена скриня була дорогим предметом побуту, тому після смерті власниці передавалась у спадок від покоління до покоління, зберігаючи пам'ять роду, традиції, родинне тепло [145].

Скрині поділяються за різними ознаками: *за призначенням* – скриня звичайна, скриня-стіл, скриня-лава, весільна, господарська, дорожня, цехова, церковна; *за типами* – низька, середня (на ніжках, підставі), висока (на коліщатах) та їх підтипи; *за формою* – кадовби (видовбані в дереві та накриті прямокутним віком), бодні (невисокі кадушки, довбані або складені з клепок та обручів), куфри (з прямовисними та звуженими донизу боками, опуклим віком), саркофаги (з прямовисними та звуженими донизу боками, двосхилим віком); *за технікою оздоблення* – мальовані, різьблені, з окуттям [145; 171].

Популярність скринь спричинила виокремлення з народних ремесел нового фаху – скринника. Оскільки виготовлення гарної скрині потребувало художнього хисту, нерідко цей фах передавався в роду від покоління до покоління. Такий організаційний підхід до виготовлення скринь сприяв формуванню «місцевої» школи, в якій відображались регіональні особливості декорування.

Як підкреслює Л. Г. Орел, у мистецтві виготовлення скринь роль індивідуальності значно більша, ніж у такому ремеслі, як вишивання. Це пояснювалось тим, що малюванням займалися одинаки: деякі постійно, оскільки цим ремеслом заробляли гроші на життя, інші – для власних потреб. Мальовані скрині використовували в різних кутках України, де, залежно від матеріалу, місцевих традицій і художньо-естетичних уподобань, склались певні регіональні особливості. Проте, на думку дослідниці, окреме місце в розвитку художньої обробки дерева та виготовлення мальованих скринь займає Яворівський район на Львівщині [171]. Це підтверджується історично різними документами, зокрема й дослідженням розвитку Яворівщини в австрійський період: «Саме Яворів був значним центром виробництва й розписування (малювання) скринь у Галичині в ХІХ ст.» [1, с. 100].

Склалося так, що в двох близьких багатих лісом регіонах, у Карпатах і в Прикарпатті, декорування скринь традиційно здійснювали різними техніками. На думку Л. Г. Орел, так сталося з двох причин: перша – вплинули властивості матеріалу, з яких виготовляли скрині; друга – стан розвитку товарно-виробничих відносин, від чого залежала можливість користуватися складнішою технологією і привізною сировиною. Отож, на Львівщині скрині виробляли переважно з сосни і смереки, рідше – з липи, а в Карпатах – з бука, який добре піддається різьбленню. У місті Яворові та навколишніх селах скрині прикрашали розписом олійними фарбами, використовуючи складну технологію і привізну сировину. У декоруванні різьблених скринь переважали геометризовані форми і сувора ритміка, простір для виявлення імпровізації був обмежений. Виготовлення різьблених скринь було тривалим, тому й не можна було організовувати їх виробництво у великій кількості. В Яворові та його околицях виготовляли по кілька тисяч скринь на рік, що свідчить про розвинений промисел. Залежно від вправності майстра скриня розмальовувалась за кілька годин. Проте як мистецький твір скриня потребувала підготовки, її розмальовування було тривалим. Якщо у XIX ст. у розписі яворівських скринь панував мотив квіткового букета або вазона, то вже на початку XX ст. замість букетів і вазонів на деяких скринях з'являються вінки з руж і листочків, які символізують дівоцтво і підкреслюють весільне призначення скрині. Для Яворівщини склалася типова гама кольорів та елементів декору: на переважно темно-зеленому тлі світло-зеленою, жовтою та червоною фарбами малювали квіти, плоди та листочки, краї яких були коричневими з темними смугами. Вікна окантовували білою фарбою, якою також малювали дрібні хвилясті лінії і цяточки. Розпису теплий відтінок надавав лак, яким покривали поверхню [171].

Як зазначає М. В. Юр, ґрунтуючись на дослідженнях українських мальованих виробів з дерева 1900–1930-х рр. у музейних колекціях України, для визначення тенденцій у формах

конструкцій та орнаментуванні мальованих скринь до 1900 р. і в період 1900–1930-х рр. був проведений порівняльний аналіз раритету на виробках одного осередку (село Новий Яр, тепер Новояворівськ Львівської обл.), в якому виготовляли мальовані меблі, іграшки. Проведений аналіз дозволив зробити висновок, що в першій третині XX ст. стилістичні особливості розписів порівняно з попереднім періодом не набули різких змін. Характерні особливості змін: орнаментальні форми менше деталізуються, зменшується використання деяких мотивів та елементів, кольорової палітри, широкоживаних композиційних схем, розпис набуває геометризовано-схематичних форм. Все це разом призвело до зменшення асортименту виробів і поступового зникнення скринь із ринку товарів [199].

Коли в 1930-х роках майже по всій Україні припинилося виробництво скринь, вони залишались лише у збирачів старовини та по селах, де люди не поспішали змінювати старі меблі на сучасні. Існування форми скрині продовжилось у сувенірній продукції – у вигляді мініатюри, яка називалась шкатулка (касетка) або скринька. Змінився розмір скрині, її функції, але залишилась художня цінність виробу.

С. С. Шумега проаналізував види, форми, конструктивні особливості та стилі меблів в історичному і географічному аспектах, що дає можливість виявити розповсюдженість і популярність скринь у різних країнах [104]. У країнах, де досить рано увійшли в побут шафи, роль скринь змінилась: вони стали художньою окрасою інтер'єру або в зменшеному вигляді застосовувались для зберігання коштовностей та інших цінних речей (різьблені скрині та скриньки – Індія; скрині та скриньки, прикрашені різьбою по товстому шару лаку або інтарсією – Китай; Франція, Англія, Німеччина, Австрія – оздоблені ажурним орнаментом скрині та елегантні шкатулки). У Японії шафи великих розмірів не прижились, проте досі популярними є малі лаковані скрині, шкатулки, яких багато в сучасних квартирах. Значний попит на малі форми скринь і шкатулок у багатьох країнах пояс-

нюється тим, що художньо-естетична цінність їх оздоблення сягає давніх традицій і унікальних технік. С. С. Шумега звертає увагу на важливі моменти, які треба враховувати тим, хто будує свою творчість на традиціях: «використовуючи стару конструкцію при проектуванні нової речі, можна одержати лише стару характеристику форми, пов'язаної з тією старою конструкцією (холодильник-сейф). Враховуючи вплив конструкції на форму, не слід забувати і про те, що тут прослідковується зворотна залежність» [104, с. 42–43]. Отже, враховуючи тенденції, які склались у різних кутках світу стосовно перспективи форми і розміру скрині як предмету інтер'єру, можна дійти висновку, що сувенірна форма є перспективною за умови високої художньо-естетичної цінності. Скриня як вид меблів може знайти нове застосування в етнотдизайні інтер'єрів готельних комплексів.

2.2.7. Яворівська іграшка

Сьогодні науковці, вивчаючи культурні феномени, говорять про формування відповідної культури, вивчення якої дає інформацію про джерела її виникнення, рушійні сили розвитку і перспективи. Одним із культурних феноменів, коріння якого сягає глибини віків, є іграшкова культура. За змінами в іграшковій культурі фахівці різних профілів можуть зробити висновки щодо: належності до різних епох, суспільних верств, характеру виконання, місцевості походження, художньо-естетичних або художньо-мистецьких особливостей. Коли виховання в повсякденному житті відокремилось як діяльність, гру почали розглядати як природний шлях адаптації дітей до дорослого життя, виникла потреба в спеціальному виготовленні атрибутів гри – іграшок [154].

Розвиток забавкарського промислу на Яворівщині, його стилістичні та технологічні особливості досліджували науковці Л. С. Герус, А. Б. Дещук, Р. В. Чугай, а також народні майстри, завдання яких полягає в тому, щоб не дати зникнути цьому промислу [16–18; 30; 47].

Як зазначає Л. М. Герус, багатство образно-пластичних, конструктивних, орнаменталь-

них, колористичних вирішень української народної іграшки визначається різноманітністю матеріалів і художньо-технічних способів її опрацювання. Якщо в XIX ст. найпопулярнішим матеріалом для іграшок було дерево, то XX ст. відкрило широкі можливості для експериментування, але з вимогою до якості та безпеки. Дерев'яні іграшки виготовляли вирізуванням, витісуванням, точінням, а декоративно увиразнювали текстурою матеріалу, фактурою, кольором, випалюванням, різьбленням, розмальовуванням. Зміст і тематика іграшок визначались передусім навколишнім життям, адже через ігри дитина входила в доросле життя, а також віковими особливостями, які впливали на вибір нею іграшки. На думку Л. М. Герус, в українській народній дерев'яній іграшці розрізняють дев'ять груп: «фігурки людей; фігурки тварин; звукові іграшки та моделі музичних інструментів; моделі меблів; моделі посуду; моделі знарядь праці, господарського інвентаря та кухонного начиння; моделі транспортних засобів; моделі зброї; іграшки, які не мають аналогів у природі та предметному світі. Кожну з них складає певна кількість типів, специфічні локальні риси яких у різних етнографічних районах та осередках проявилися особливостями форми, конструкції та декору» [16, с. 305]. Залежно від обставин у різних регіонах сформувались певні пріоритети у виробництві іграшок.

Цікавість до іграшки як культурного явища сприяла виставковій діяльності, організатори якої шукали колекціонерів і одночасно формували виставкові фонди, що пізніше ставали основою музейної експозиції. Л. М. Герус наводить інформацію про низку виставок, організованих Львівським міським промисловим музеєм, на яких експонували іграшки українських і зарубіжних майстрів, зокрема й яворівських: «Sztuka dla dziecka» (1903), виставка забавок та їхніх проектів з Німеччини й Чехії (1907), «Für Frau und Kind» (1909). Оскільки виробництво іграшок було перспективним видом діяльності, потрібно було надати поштовх до пошуку нових художніх рішень. Це завдання взяв на себе Львівський міський промисловий музей:

у 1904 році було оголошено конкурс на найкращі проекти іграшок. Десять проектів іграшок були відібрані з колекції, наданої Яворівською забавкарською школою. З 1905 року експозиція іграшок в музеї стала постійною [16, с. 303].

У 1902–1939 рр. у маєтку с. Прилбичі проживала Ядвіга Шептицька з родини Шембеків, яка вийшла заміж за Леона, молодшого брата Митрополита Андрея. З дитинства вона захоплювалась археологією, малюванням і літературою, що в дорослому житті переросло в літературну і наукову діяльність (археологічну та етнографічну). На початку ХХ ст. місцевість на захід від Львова і Яворівський повіт були недостатньо досліджені, це був «рай» для етнографів. Я. Шептицька провела ґрунтовне етнографічне дослідження Прилбич та його українського населення: архітектури, одягу, господарських знарядь та їх оздоблення, народного мистецтва та яворівських іграшок. Ця праця мала бути опублікована в 1939 році, але через війну, загибель Ядвіги і Леона Шептицьких так і не вийшла, вона знаходиться в Кракові. На думку доньки Ельжбети, ще однією причиною гальмування друку могло бути те, що дослідження стосувалось українців, а не поляків. Хоча співіснування римо- і греко-католиків у Прилбичах завжди було гідне поваги і наслідування [217].

У ХІХ ст. багато видів традиційної предметно-художньої діяльності зосередилось у селах, завдяки чому об'єкти творчості набули етнічних і локальних стилістичних особливостей. Не минув цей процес і забавкарського промислу. На Яворівщині народні майстри традиційно виготовляли іграшки з осики, пояснюючи це її корисним впливом на людину. Сьогодні вчені встановили, що енергетичне поле осики вбиває мікроби і може застосовуватися з санітарно-гігієнічною метою.

У розписі яворівської іграшки використовували традиційно кольори, сировину для яких можна легко отримати в природі: жовтий, червоний, зелений, який інколи замінювали на синій. Ці кольори і характерний розпис стали «візитівкою» самобутньої яворівської іграшки. Природні барвники виготовляли з

кори, листя, квітів і плодів місцевих рослин, що вимагало додаткової витрати часу. Прогрес у галузі побутової хімії призвів до винайдення нових, яскравих з художньої точки зору анілінових фарб, які, починаючи з 1930-х рр., замінили природні.

У ХХ ст. популярність яворівської іграшки змінювалась: до 1939 року забавкарський промисел розвивали не тільки організовані кооперативи, а й значна кількість кустарних виробників (наприклад, у майстерні С. Кваса в Яворові працював Пантеля з синами); друга половина 1940-х–50-ті роки – артіль ім. Шевченка в м. Яворові організовувала роботу місцевих забавкарів, яких на той час було вже не так багато (С. Горох, С. Лопачак, В. Прийма, С. Тиндик, С. Фірчук та ін.); 1960-ті та 70-ті роки – з появою перших фабрик промислового виробництва іграшок дерев'яні забавки могли витримати конкуренцію лише за умови естетичної привабливості та якості виконання (серед яворівських забавкарів вирізнялись роботи В. Прийми), відзначається сувенірний бум і втрачається первісна функція народної іграшки (забавки виготовляють кілька родин); 1980-ті роки – молоді майстри майже не займались виробництвом іграшок, традиції зберігали окремі майстри; 1990-ті роки – з майстрів у Яворові іграшки виготовляють Ю. В. Прийма (донька В. Прийми) та С. Т. Лопачак, а також деякі працівники ХПТУ № 14 до свят або на замовлення (С. М. Мельник, І. А. Бабійчук, А. С. Гула, В. М. Яремін, Р. М. Приставський, С. І. Тлустий); 2000-ні роки – переломний етап у розвитку забавкарства, зростання уваги суспільства до народної іграшки, почалася робота з відродження забавкарського промислу (І. А. Бабійчук, С. І. Бабійчук-Кузьменко, В. І. Логін, О. Л. Когут, О. Б. Сойка, А. М. Шопський). О. Л. Когут та О. Б. Сойка є учасниками традиційної Літньої школи ремесла та Ягеллонського ярмарку в Польщі, де гідно представлять яворівське забавкарство [207; 215]. Цікаву колекцію яворівських іграшок створили майстри народного мистецтва С. І. Тлустий, Т. С. Тлустий та Г. Шумило. На думку Г. Шумило, спілкування з відвідувачами на виставках наштовхує на

цікаві ідеї, а втілення ідей у вироби – шлях до популяризації виду народного промислу, що відображає українську ментальність [144]. Майстер-класи з традиційного яворівського розпису іграшок проводять педагоги ХПТУ ім. Й. П. Станька – А. С. Гула, Н. В. Дюг, В. М. Яремін, Р. М. Приставський.

Велику роботу щодо збереження різних видів яворівської іграшки для майбутніх поколінь провели в Старичівській СШ, де створені музей яворівської іграшки та умови для її виготовлення.

Сьогодні популярними є також ялинкові прикраси, виготовлені за мотивами яворівської іграшки. Янголи від яворівських майстрів у 2011 р. прикрасили головну ялинку Ватикану, а в 2012 р. – ялинку у Львові. Головна ялинка України 2017 року була прикрашена яворівськими іграшками (коза, ластівка, півень, олень), а свято на Майдані Незалежності супроводжувалось анімаційним відеоконтентом на теми: «Яворівський ранок», «Яворівські вечорниці», «Яворівська забавка – з ранку до ночі».

Найпопулярнішим типом яворівських іграшок завжди був розмальований коник, який по-сучасному можна назвати брендом яворівського забавкарського промислу. Яворівська традиція виготовлення дерев'яних забавок відчувається і в іграшках м. Лежайська (Польща), де брендовою іграшкою вже став лелека.

Життєвий цикл існування будь-якої іграшки як культурного феномену залежить від змістових, образних, функціональних, матеріально-виробничих і духовних аспектів загальнолюдської культури з поправкою на суспільний прогрес. Іграшку вивчають у різних проявах: як частину дитячого середовища, як атрибут гри, фактор виховання, твір мистецтва, інтегратор традицій багатьох поколінь [154]. Популярність іграшок така велика, що сформувалась велика індустрія їх виготовлення. Перспективність іграшкового бізнесу пов'язана як з можливостями модернізації вже відомих іграшок, так і зі створенням принципово нових. На Яворівщині вже є приклади, коли зарубіжні фірми замовляють у майстрів

виготовлення традиційної яворівської іграшки в екологічному варіанті. Тож початок ХХІ століття можна вважати і початком відродження, і подальшого розвитку яворівської іграшки.

2.2.8. Сакральне мистецтво

У житті народу особлива роль належить сакральному мистецтву, через яке сучасники дізнаються не лише про особливості релігійного життя й обрядів, але й зміну художньо-естетичних поглядів населення того чи іншого періоду. Вивчення пам'яток сакрального мистецтва дає уявлення про те, як виникають нові художні особливості поряд з існуючими старими, як поєднуються зміст, потреби і смаки. Як показує аналіз проблем культурної спадщини в регіоні, часто бажання інтегрувати нове порушує гармонію і спотворює об'єкт сакрального мистецтва. Очевидною причиною цього явища є перевага амбіцій над здоровим глуздом і професійною компетентністю.

Узагальнене поняття сакрального мистецтва охоплює такі види і жанри: сакральне будівництво (дерев'яні церкви і дзвіниці), сакральний живопис (ікони, стінопис, вітражі), сакральні меблі (іконостас, царські врата, столи, лави, сповідальниці), богослужбні речі (хрести, свічники, церковне начиння), сакральна скульптура (об'ємна скульптура, барельєфи, надгробки), предмети декоративного сакрального мистецтва (церковне шитво, художні тканини, церковний одяг, плащаниці, оклади ікон, натільні хрести). На практичне виконання цих речей впливає багато чинників: активність духовно-релігійного життя, дотримання певних релігійних традицій та обрядів, рівень економічного добробуту, традиції мистецтва і народного зокрема, регіональні особливості.

Значна кількість культових речей зроблена з дерева, тому різьблення є основним засобом їх декорування, при виконанні якого враховують тенденцію ставлення до підвищеної чи стриманішої декоративності відповідно до історичного проміжку часу. Не так багато збереглося культових споруд, до

створення і оздоблення яких були залучені відомі майстри – архітектори, скульптори і художники. У сільській місцевості це роблять переважно місцеві майстри, які часто демонструють високу професійну досконалість своїх робіт.

Людині в житті притаманні пошуки естетичного ідеалу, а в сакральному просторі – пошуки нових стилістичних форм, спрямованих на практичне втілення цього ідеалу, на реалізацію художніх принципів часу. Як зазначає М. В. Попович, естетика організації сакрального простору є «продовженням його символіки і втіленням богословських ідей, але це – мовчання: тут немає слова ані в його звучанні, ані в його написанні, тут присутній тільки смисл. І він – не в стінах, не в арках, не в склепіннях, а у відношеннях окремих елементів, у пропорціях, які можуть бути в кожному храмі свої, як однакові, так і різні в кожному стилі» [72, с. 95].

В Україні склалися традиції сакрального мистецтва, які сягають глибини віків і водночас відображають його регіональні особливості. «Кожна дерев'яна дзвіниця – це наче стародавня оборонна башта староруського городища, кожна дерев'яна церква неначе сестричка сусідньої, а все-таки інша, неначе великодні писанки, крашені різними жіночими руками. В неї і готик, і барок, і ренесанс, і тереми княжої Руси, а все-таки індивідуальний, регіональний тип архітектури, один у Бойківщині, інший на Гуцульщині, відмінний знов у Яворівщині» [3, с. 40]. Особливо дивує те, що в умовах значного обмеження прав народ намагався зробити духовне життя яскравішим за допомогою художньо-мистецької творчості. До наших днів дійшли цінні зразки сакрального мистецтва: ікони, різьба по дереву, стінні розписи, іконостаси. Є випадки, коли історичні пам'ятки митці відтворюють у мініатюрі. Зокрема, в Українському Національному музеї в Чикаго є мініатюра церкви з села Грушів на Яворівщині, яку виготовив і подарував музею емігрант різьбяр-самоук Андрій Подольчак, уродженець цього села [102].

За даними Львівського обласного управління охорони культурної спадщини, станом на 2016 рік на території Яворівського району

виділено 114 пам'яток культурної спадщини, з них 23 – національного значення. Із 69 пам'яток архітектури 23 мають національне значення. Більшість пам'яток архітектури району – об'єкти сакральної архітектури (62), з яких 48 церков (43 дерев'яні, 5 мурованих), 11 дзвіниць (9 дерев'яних, 2 муровані), 3 муровані костели, 2 монастирі. Найстаршими дерев'яними церквами в районі є: церква Воскресіння Господнього (1560 р., с. Віжомля), церква Св. Михаїла (1600 р., с. Мужилівці), церква Св. Параскеви (1638 р., с. Старий Ярів), церква Св. Параскеви (1640, 1748 рр., с. Новий Яр), церква Успення Пресвятої Богородиці (1654–1839 рр., с. Кам'янобрід), церква Преображення Господнього (1662 р., с. Вороблячин). На думку фахівців, які займаються збереженням культурної спадщини (А. С. Левик, В. М. Слободян, І. П. Чорновол та ін.), Яворівський район у порівнянні з іншими районами Львівщини та інших областей Західної України має не лише багато пам'яток, але й великий потенціал щодо їх знаходження. Найбільш актуальною та затребуваною є діяльність, яка стосується дослідження об'єктів, створення паспортів, виготовлення проектної документації на реставраційні роботи і проведення самої реставрації. Саме на останньому етапі можуть бути задіяні місцеві фахівці з відповідною освітою. Про актуальність відновних і реставраційних робіт свідчить, наприклад, подія, яка сталася у 2016 році: згоріла дерев'яна церква 1781 року в селі Великополе. Але рік перед тим було проведено зовнішнє і внутрішнє 3D-сканування, яке можна використати при відновленні храму. Тим більше, що на Львівщині подібні роботи вже почали проводити.

Крім того, в багатьох населених пунктах Яворівського району будують нові храми, до роботи над якими залучені місцеві фахівці та митці. Щоб нові храми діяли на радість і благо населення, вони мають розташовуватись у місцях з доброю енергетикою і не лише відповідати церковним канонам, а й бути осередками культури та духовними центрами.

Повернення до духовних джерел ставить перед сучасними митцями нові завдання відносно художнього узагальнення компо-

зиційного пошуку та авторського вирішення зі стильовими особливостями і художньо-естетичними засадами релігійного мистецтва. Складність завдання полягає в тому, щоб нововведення не порушували традиційні канони, але свідчили про якісний творчий пошук.

Отже, аналіз розвитку Яворівщини у контексті середовищного підходу показав, що в сучасних ринкових умовах місцеві промисли і ремесла мають великий потенціал підвищення привабливості регіону. Як у минулі часи, так і сьогодні багато свідчень культурного життя регіону зникає через банальне невігластво

нового покоління, яке в переважній більшості прагне осучаснити своє життя відповідно до модних тенденцій: руйнуються старі споруди, знищуються старі речі, паперові носії інформації замінюються електронними... І це не тому, що не проводиться відповідна робота щодо збереження пам'яток культурного життя. А тому, що в наш час діють потужні деструктивні процеси, протистояти яким може свідомо людина, вихована на базових цінностях гуманістичного суспільства, серед яких однією з найважливіших є пам'ять роду, малої і великої Батьківщини.

Розділ 3

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ

3.1. Особливості професійної підготовки фахівців у Габсбурзькій Галичині (1772–1918)

Формування системи освіти впродовж XVIII–XX століть у Галичині дуже залежало від соціально-політичних подій і відбувалося складно. Можна виділити періоди, пов'язані з перебуванням Галичини у складі різних держав: австро-угорський, польський, окупаційний німецький, радянський та український. Якби події не ставалися в цьому регіоні, в системі освіти відбувся б організаційний розвиток, підвищувався загальний та освітній рівень населення, а колись занедбаний край у XXI столітті перетворився на регіон, який привертає до себе увагу: різні народи економічно піднімали і культурно розвивали край, про що залишилися згадки в історії Галичини; край характеризується потужним потенціалом (природні багатства, людський ресурс, творчий потенціал); існують великі можливості для інвестицій тощо.

Із приходом у Галичину монархії Габсбургів почала проявлятися емансипація української нації, яка передбачала зміну її соціальної структури і виділення освіченої верстви. Передумовою цього процесу мало бути бажання українського населення Галичини самоідентифікуватися, здобувати світську освіту, формувати ті верстви нації, що роблять її розвиненою: політично та економічно сильну шляхту, різних рівнів буржуазію та індустріальних робітників і селян [65, с. 11–16].

В австро-угорському періоді (1772–1918) виділяють три етапи, пов'язані з політичними подіями та культурними вимогами населення, яке жило в Галичині. Упродовж 1772–1848 рр. тривав етап формування народної освіти краю в умовах австрійської частини Австро-Угорської монархії, який відзначався пере-

несенням німецької моделі освіти на новий ґрунт. Після Весни народів у Європі виділяють другий етап – конституційний (1848–1861), коли почалася боротьба за створення народних шкіл, але з власною мовою навчання, релігією, програмами і вчителями. У зв'язку з етнічними особливостями та складністю в централізованому управлінні Галичина отримала автономію в межах Австро-Угорської монархії, що поклало початок третього етапу, який тривав до 1918 року, до часу, коли Польща отримала незалежність.

Саме на третьому етапі почала прискорено розвиватися система освіти і кожна нація, що проживала в Галичині, отримала можливість виховувати молодь, готувати її до самостійного життя і майбутньої професійної діяльності, виходячи з власних потреб.

Як зазначає Ю. Свєбода, в 1848–1861 рр. українці з невеликою перевагою у порівнянні з поляками навчали дітей у народних школах, але до середніх шкіл потрапляло набагато менше дітей. Основними причинами він вважає фінансові труднощі українців і відсутність мережі шкіл вищого рівня для їх громади [139, с. 114].

Зразком для Східної Європи були освітні процеси в розвинутіших європейських країнах – Англії, Франції та німецьких землях. Поштовх до розвитку освітньої системи дали: технічні винаходи та вдосконалення, які суттєво вплинули на ремісничу продукцію; виникнення галузевого поділу промисловості; виникнення перших європейських політехнік.

Спочатку ці впливи проявилися в Чехії, Моравії та Нижній Австрії. У першій половині XIX ст. були створені Технічні інститути в Празі (1806) і Відні (1809) для забезпечення промисловості кваліфікованими фахівцями. Проте з точки зору розміщення таких закладів на території монархії впадала в око їх відсутність у Галичині.

Оскільки в Галичині теж повинна була розвиватись промисловість, на початку 20-х рр. XIX ст. зацікавлені кола осіб разом з Алойзи Углем, директором Львівської реальної школи, почали ставити питання про відкриття такого закладу в Галичині. У 1844 р. (за іншим джерелом у 1843 р. [109, с. 20]) була створена Технічна академія у Львові з дворічним навчанням за технічним профілем і річним для торговельного профілю. Підготовка технічних фахівців проводилась на інженерному та будівельному відділах. До створення Академії підготовка фахівців для технічних професій і комерції проводилась протягом трьох років у Львівській реальній школі (1817 р.). Отримання освіти вищого рівня потребувало продовження навчання за кордоном [139, с. 101–102].

У зв'язку з організаційним розвитком освіти на теренах Австро-Угорщини у 60-х рр. XIX ст. відбулася модернізація вищих технічних шкіл (у містах Грац, Відень і Брно), що якісно зрівняло їх за підготовкою фахівців з відомими німецькими політехніками (у містах Карлсруе, Дрезден, Цюрих).

Із середини XIX ст. почалася активізація ще одного напрямку промислово-торговельних зв'язків між країнами – проведення промислових виставок, на яких кожна країна могла продемонструвати досягнення.

У 1851 році у Лондоні відбулася Перша Міжнародна виставка промислових товарів, яка кардинально вплинула на розвиток промисловості, торгівлі та професійної освіти в Європі на наступне півстоліття. Для виставки архітектор Д. Пакстон у лондонському Гайд-парку збудував Кришталевий палац зі скла і металу, зовнішній вигляд якого вразив сучасників своєю оригінальністю та дизайном [92, с. 17]. Виставка показала: високий технологічний рівень англійського виробництва; якість виготовлення англійських товарів, що перетворило їх у стандарт для інших; результативність професійної освіти, особливо у сфері оздоблення (рисунк орнаменту) [139, с. 123]. Країни-учасники виставки зробили важливий висновок: суспільство не може розвиватися без нала-

годженої системи професійної освіти, завдання якої полягає не лише в тому, щоб підготовлені висококваліфіковані фахівці організовували роботу підприємств на сучасних засадах, а й у тому, щоб дати можливість кожному мешканцеві держави заробити на життя родини; має бути доступ до зразкових виробів, які є стандартом виготовлення. У європейських суспільствах починає переосмислюватися роль музеїв, розширюються їхні функції, серед яких набуває популярності освітня.

Після успіху виставки під частковим впливом представників естетичної думки Д. Рескіна та У. Морріса в 1857 році в Лондоні відкрився Музей техніки, орієнтований на промислове мистецтво. Мета музею: «поширювати мистецтво серед усіх верств населення; підвищити рівень художньої освіти в цілому; покращити якість індустріального мистецтва» [92, с. 17]. Традиція практичної (технологічної) освіти, дизайн-освіти та художнього виховання, закладена ідеєю створення цього музею, є актуальною у Великобританії й дотепер [210].

Д. Рескін дотримувався думки, що традиційне ремесло має бути відірване від машинного виробництва, а засобом реалізації має бути освітня діяльність. Іншу позицію займали Г. Земпер і Г. Кол. Вони вважали, що завдяки інтеграції мистецтва і промисловості буде формуватися прикладне мистецтво. Крім того, Г. Земпер наголошував, що відродити європейську промисловість може створення музеїв для демонстрації зразків виробів.

Як зазначає Б. А. Столяров, з досвіду освітньої діяльності музеїв у XIX – першій половині XX століть умовно виділяють дві групи музеїв – професійні та освітні. Кожна група виконує власні завдання. Професійні музеї з'явилися разом із цікавістю населення до промислового мистецтва та потребою промисловості виготовляти вироби за стандартами якості. У цей період мета функціонування промислових музеїв стала конкретнішою: музей повинен скласти зразкову колекцію виробів для навчання ремісників; вибрані зразки виробів, експонатів мають прищеплювати учням і відвідувачам смак і

розвивати його; демонструвати технологічні процеси виготовлення виробів. У багатьох містах – осередках розвитку промисловості – почали створювати промислові музеї: у Відні (Technisches Museum, 1863), Берліні (1867), Москві (Політехнічний музей, 1872), Мюнхені (Німецький музей шедеврів природознавства та техніки, 1903) та в містах, де проходили промислові виставки (Гамбург, Дрезден, Лейпціг) [92, с. 47–50].

На пропозицію Народного Конвенту в 1794 році було ініційоване будівництво Музею народного мистецтва і ремесел в Парижі з метою підвищення професійної кваліфікації робітників і ремісників. Музей був відкритий в 1799 році. З часом при музеї почали свою діяльність такі організаційні структури: технічно-рисункова школа; прядильна школа; різні експериментальні лабораторії; безкоштовні публічні курси, що мали характер вищої технічної школи; дослідницькі лабораторії. У технічно-рисунковій школі викладав Жозеф-Мішель Монгольф'є, один з винахідників повітряної кулі. Він був також адміністратором Консерваторії мистецтв і ремесел та членом дорадчого бюро з мистецтв і мануфактур [114, с. 24].

У 20-х рр. XIX ст. в Австрії в галузі професійної освіти було чимало зроблено. Перш за все була організована підготовка вчителів-фахівців для професійної освіти, яких згодом скеровували у професійні школи, створені в різних кутках країни. Як наслідок, світова Віденська промислова виставка 1873 року показала вже перевагу Австрії над сусідніми країнами. У Галичині стараннями А. Баранецького в Кракові та графа В. Дзедушицького у Львові почали створювати промислові музеї та регулярно проводити навчання молоді з фахових шкіл – у Кракові на курсах, у Львові в багатопрофільній промисловій школі, заснованій 1877 року.

У 1868 році було засновано Технічно-промисловий музей в Кракові, душею і керівником якого став А. Баранецький. Він вважав, що музей має не лише служити для фахово-промислових цілей, сприяти розвитку ремесел, промисловості, торгівлі, а й

працювати на підвищення добробуту населення. Відповідно до статуту музею його мета – розвиток промисловості з особливим акцентом на ручні роботи в технічному та художньому напрямках. Для реалізації цієї мети при музеї було організовано: колекції зразкових виробів і візерунків, школу рисунків і моделювання, технічно-хімічну лабораторію, бібліотеку, майстерню для відливання з гіпсу, лекторій, видавництво і конкурси [111; 112, с. 18]. Заслуговує на увагу факт, що в рамках видавничої діяльності музею почала з'являтися література, яка виконувала дидактичну функцію. У 1878 році випущено перший альбом, в якому були фотографії гіпсових форм архітектурних деталей з середини Каплиці Зигмунта та двох надгробків із Вавельської катедри. Через три роки в Парижі надруковано другий альбом, який містив взірці для геометричних рисунків, виконаних за допомогою циркуля. Ці взірці були зроблені на основі світлин оздоблення італійського костелу Curtea de Argeș у Румунії та доповнені конструкційними рисунками Д. Вежбіцького. Другий альбом використовувався як підручник для слухачів професійно-ремісничих курсів. Наступний альбом А. Баранецький мріяв присвятити народним польським орнаментам, оскільки гарне видання могло додатково популяризувати польську народну культуру. Для навчання було побудовано залу на 300 осіб. Викладачі працювали на добровільних засадах. Із часом у музеї було зібрано велику кількість фахової літератури з технічної та художньої сфери, якою могли користуватися всі охочі, насамперед митці, інженери і фахівці вужчих профілів. Упродовж року в музеї над зразками працювали кілька десятків осіб. Як писала «Biblioteka Warszawska», великою заслугою А. Баранецького є те, що він намагався донести до ремісників необхідність підвищувати професіоналізм не застосуванням механізмів, а розвивати в собі дослідницькі вміння, оскільки поліпшення та винаходи треба шукати під час вивчення різних візерунків [141, с. 183].

Другий період функціонування музею (1891–1904) пов'язаний з Я. Вдовішевським,

який дотримувався лінії, започаткованої А. Баранецьким. У цей час відбулася певна структуризація: було розділено роботу музею і курсів. Проте керівництво Кракова мало свою думку. У 1905 році було розпочато реорганізацію музею, яка враховувала технічний та художній аспекти його діяльності. На думку А. Беніса, автора проекту, музей повинен мати великий зал, оснащений найсучаснішим обладнанням, в якому краківські ремісники мали б вивчати нові типи машин, сучасні технологічні процеси і методи організації праці. Одночасно в його приміщенні повинні проводитись різні курси для майстрів, розташовуватись профільні поради. Щоб реалізувати цей проект, в 1907 році при музеї було створено Крайовий інститут підтримки ремесел і промислу. В наступні роки було реорганізовано бібліотеку, розроблено цілісну програму курсів майстрів, створено першу зразкову палітурну майстерню, проведено низку професійних курсів для ремісників Кракова і краківського округу [112, с. 46].

Із дозволу Господарської палати у 1853 році у Львові була створена недільна промислово-торговельна школа, в якій навчали ремесел, ведення ремісничої, художньої та торговельної діяльності. З кожним роком зростала кількість учнів школи, що свідчило про цікавість до фахової освіти. Тому в 1859 р. львівський магістрат вирішив її фінансувати, а з 1862 року львівські торговельні заклади почали вкладати кошти в навчання майбутніх фахівців. У 1866 році з дозволу губернатора створено нову повноцінну школу, яка мала три відділення – хімічне, будівельне та механічне. Оскільки інтереси шкіл перетиналися, а можливості були різні, у 1869 році було вирішено їх об'єднати в один навчальний заклад. У 1874 році з ініціативи професора Львівської технічної академії Ю. Захарієвича при цій школі було створено Промисловий музей, а при ньому школу рисунку і моделювання [58, с. 237; 120]. Станом на 1889 рік завдяки зусиллям працівників бібліотека музею нараховувала 856 творів у 1520 томах. Переважно це були дуже цінні та дорогі, розкішно ілюстровані

праці з різних промислових галузей. Крім того, музей мав 1288 гравюр і 864 світлини. А в 1888 році музей завершив видання останніх зошитів добре відомої в краї публікації «*Wzory przemysłu domowego włościan na Rusi*». Це 10 зошитів, які містять 107 таблиць, 350 типів різних зразків домашньої орнаментики [120].

Отже, в Галичині в останній чверті XIX століття були два музейні осередки, в яких можна було підвищувати фахову кваліфікацію після нижчої фахової школи, а також отримувати початкові педагогічні знання щодо навчання майбутніх учнів.

У розвитку Галичини значну роль відіграли міжнародні та крайові виставки. Участь у виставках мала засвідчити, що в провінції відбувається розвиток економіки та різних суспільних сфер життя. Першою була Всесвітня виставка у Відні в 1873 році, яка започаткувала традицію демонстрації перед суспільством досягнень промислових підприємств і сільських господарств. Оскільки організація виставки є процесом складним і тривалим, який потребує інтеграції організаційного таланту, творчості, якості проектних робіт і виконання, то заздалегідь представники округів, станів, підприємств та організацій на зібранні обирають виконавчий комітет, мета якого показати потенціал краю, його досягнення і рекламувати те виробництво, яке є свого роду «брендом».

Перша Львівська виставка виробів краю, що відбулася в 1877 році, показала велику відсталість сільськогосподарського регіону, яка виникла з різних причин: вивіз дешевої сировини не сприяв розвитку відповідних галузей; дуже низький приплив іноземних і навіть власних капіталів; заповнення ринку у великих кількостях дешевими, виготовленими машинним способом, товарами. Все це породжувало зростання безробіття серед мешканців краю. Представники освіченої верстви вихід із невтішної ситуації вбачали у «поліпшенні дрібного виробництва завдяки підвищенню кваліфікації працівників, підготовлених у фахових школах» [139, с. 123].

На той час у Габсбурзькій монархії фахові школи підпорядковувались міністерствам

фінансів, торгівлі, освіти, сільського господарства і громадських робіт, які розташовувались у Відні. Школи поділялися на три групи: промислові доповнювальні, які могли бути дворічними (Fortbildungsschulen) або трирічними з підготовчим курсом, що доповнювались вечірнім навчанням учнів, які бажали отримати ступінь челядника; спеціальні школи з терміном навчання 1-5 років (Fachschulen); повні середні школи з терміном навчання 4-5 років, які називали промисловими (Gewerbeschulen). За австрійським законодавством утримання фахових шкіл здійснювалося приватним коштом [139, с. 123-124]. Ця обставина порізно вплинула на розвиток фахових шкіл у Західній і Східній Галичині.

Західна Галичина була більш промислово розвинутою. Власники промислових закладів, вкладаючи кошти у фахову освіту, досить швидко індустріалізували виробництво, що суттєво вплинуло на якість продукції, підвищило рівень життя населення. У той час як у Східній Галичині кошти на фахову освіту дитини витрачали, але після закінчення закладу вона не могла знайти роботу. Хто мав кошти на купівлю обладнання, той започатковував майстерню і міг очікувати на дохід. У пошуках місця праці випускники виїжджали за межі краю. Це була одна з причин, чому багато фахових шкіл, проіснувавши кілька років, занепадали. Школа могла існувати довше в тому разі, коли готувала фахівців для виробництва, товари якого користувалися попитом.

У 1879 році, відповідно до закону, прийнятого Сеймом 27 серпня 1877 р., Крайовий відділ створив Крайову комісію у справах домашнього промислу і ремесел, завдання якої полягало в координації підготовки в промислових школах. Проте ця комісія була дуже обмежена в засобах, її члени проводили важкі перемовини з віденським урядом щодо визначення основних переваг в управлінні професійною освітою в регіоні. І лише в 1895 році, як результат тривалих перемовин, Міністерство віросповідань та освіти створило при Крайовій шкільній освітній раді у Львові

третю секцію, яка мала б займатися розвитком промислових і торговельних шкіл для молоді та дорослих [117; 225; 230; 233].

З метою врегулювання взаємозв'язків між владою, міністерствами і суспільством щодо питань промисловості й торгівлі в 1850 році в Австрії було створено промислову і торгову палати. Аналіз їх діяльності, проведений фахівцями Крайового відділу, показав необхідність об'єднання функцій, які вони виконували, але з урахуванням регіональних особливостей. У 1868 році було створено три промислово-торгові палати, розташовані в Кракові, Львові та Бродях. До переліку прав і обов'язків палат зокрема входили й такі: «... видача посвідчень про існування торгових звичаїв, реєстрування марок і зразків товарів, про здатність постачальників працювати на державні потреби; ... щорічна підготовка звіту про загальні спостереження в сфері торгівлі, про стан промисловості, торгівлі та зв'язки в даному окрузі в порівнянні з минулим роком» [125, с. 101-102]. Це означало, що завдяки звітам цієї установи можна було виявити проблеми у виробництві й торгівлі в їхньому взаємозв'язку, виявити товари, які користуються попитом, і виробників, що виготовляють якісний товар.

На той час, коли в монархії почало діяти господарське самоврядування, Галичина була бідним сільськогосподарським краєм, на території якого діяли поодинокі підприємства, важка промисловість майже не розвивалася. В окремих місцевостях підприємливі особи, які мали достатньо коштів, відкривали насамперед ті підприємства, що використовували місцеві ресурси. У багатьох випадках для оснащення закладів виробництва привозили дороге обладнання, яке на той час уважалося за найсучасніше. Про це свідчать, наприклад, оголошення в різних журналах і газетах, у яких вказувалося про використання найновіших винаходів у роботі підприємства. Обслуговувати таке обладнання повинні були фахівці з відповідною освітою. Тому дуже часто при створенні різних підприємств, закладів, об'єднань у комплексі започатковували школи для підготовки майбутніх працівників, переважно робітників (челядників).

У другій половині XIX ст. в Австро-Угорщині в галузі промислової політики активно почало розвиватися самоврядування, з'явилися промислові об'єднання і спілки, а також товариства, які підтримували розвиток виробництва. Ці інституції виконували низку функцій: сприяли сталому і рівномірному розвитку промисловості; звертали увагу на регіональний промисловий розвиток; підтримували місцевих товаровиробників; популяризували місцеві вироби за кордоном; збирали статистичні дані щодо розвитку виробництва і торгівлі в краї.

Загальнокрайова виставка 1894 року у Львові стала свідченням економічного поступу, який зробила Галичина від 1877 року. Для виставки побудовано 125 спеціальних будівель і павільйонів, у яких розміщено близько 2870 позицій (за каталогом): устаткування для різних галузей та їх вироби. Відвідувачі мали змогу побачити нові тенденції в галузі техніки, архітектури, будівництва, інфраструктури міста та комунікацій. Найбільшими були промисловий і машинний павільйони: у першому було виставлено широкий спектр виробів різних галузей та моделей; у другому – технологічне оснащення. Мистецьку частину виставки представляли 800 експонатів, дві тематичні групи і чотири павільйони. Оскільки демонстрація експозицій передбачала ще й освітню мету, виставку відвідували шкільні екскурсії з усіх куточків краю [155].

У 1899 році на IV з'їзді польських техніків, який проходив у Кракові, було порушене питання щодо вироблення стратегії промислового розвитку Галичини. Учасники з'їзду прийняли рішення організувати Галицький промисловий з'їзд, який відбувся в 1901 році. На першому Галицькому промислового з'їзді основна увага учасників була спрямована на дві важливі проблеми – створення в Галичині професійної організації підприємців фабричного виробництва і кредитного закладу, який задовольняв би фінансові потреби розвитку промисловості.

У Галичині діяли різні за статусом і можливостями впливу об'єднання: загальнокра-

йові, регіональні та локальні (поділ на підставі Промислового закону Габсбурзької монархії від 15. 03. 1883); загальні та спеціалізовані. Спочатку було створене загальнокрайове промислове об'єднання «Центральна спілка галицької фабричної промисловості», а при ній «Бюро реклами крайових виробів» (1903). У 1904 році Бюро перетворилося в самостійне загальнокрайове промислове об'єднання «Ліга промислової допомоги». Серед чисельних обов'язків Ліги були такі, які стосувалися підготовки фахівців: підтримка товариств, що дбають про розвиток крайової промисловості, допомагають їх діяльності порадами, вказівками; розвиток якнайширшої реклами виробів крайової промисловості, перш за все тих, що вирізняються якістю, ціною та іншими ознаками не поступаються закордонним виробам; підтримка зусиль щодо підвищення усвідомлення суспільством стану та умов розвитку крайової промисловості; співпраця і допомога у створенні спілок і підприємств для заробляння коштів населенням, збір та оприлюднення статистичних відомостей щодо розвитку галузей виробництва і торгівлі в краї; сприяння зростанню промислової освіти населення; видання журналів, газет, брошур, навчальної літератури, каталогів; організація різноманітних заходів, метою яких було активізувати і спрямувати наукову і суспільну думку на розв'язок важливих суспільно-економічних проблем; організація пересувних виставок крайових виробів. Пересувні виставки виконували важливу роль не лише в промисловій освіті населення, а й його профорієнтації. Адже інформація про технічні досягнення, види виробництва та їх вироби майже не доходила до маленьких містечок і сіл. Ліга розробила графік переміщення виставки краєм, допомагала з організацією перевезень і проведенням самих виставок. Організатори виставок намагалися мотивувати молодь працювати, цікавитися різними видами виробництва і торгівлею, а для унаочнення цих бажань організовували студентські майстерні (warsztaty studenckie) [115, с. 99–101].

Оскільки в невеликих або віддалених від головного шляху селах основним видом

діяльності був різний домашній промисел, потрібно було впорядкувати навчання домашнього промислу. З цією метою Ліга проводила семінари для вчительок народних шкіл. Вони навчались основ технологічно правильного ведення відповідної діяльності та пізніше навчали дітей та всіх охочих в селі. Основна мета такого навчання – надати можливість місцевому населенню опанувати постійне заняття, яке приносило б заробіток.

Для вирішення багатьох проблем Лізі допомагало Товариство промислової допомоги, зокрема, у питаннях роботи з молоддю. Вони разом шукали серед молоді тих, які покинули навчання через бідність, але цікавились певною професією на виробництві чи в торгівлі; допомагали старшим особам здобути підготовку з промислових професій зі сфери торгівлі; ремісникам організовували курси з фаху; сприяли закордонним поїздкам фахівців з метою переймання передового досвіду з подальшим впровадженням у себе; допомагали організувати спілки для виробництва і склади для виробів; зміцнювали основи побуту і діяльності тих, хто займався ручними роботами [115, с. 102–103].

Ще одним важливим завданням Ліги було виявлення нових галузей промислу і допомога в його заснуванні в різних частинах краю, де для цього могли бути умови. Сьогодні можна спостерігати наслідки цієї діяльності на прикладі міста Лежайська (Польща, Ряшівське воєводство), де Товариство промислової допомоги сприяло організації Спілки з виробництва забавок, керівника якої її коштом навчали в Яворівській забавкарській школі. У звіті про діяльність «Ліги промислової допомоги» за рік (від 15. 08. 1908 до 31. 12. 1909) можна знайти для різних населених пунктів перелік заходів, спрямованих на розвиток промислів та їх результативність [135]. Ось, наприклад, яка робота проводилась у деяких місцевостях:

«69. Янів. Організаційний комітет Товариства промислової допомоги був створений на зібранні виробників 24 жовтня 1903 р. Товариство створене 14 березня 1909 р. Має 34 члени. Керівництво Товариства: голова – Ян

Гдуля, офіцер суду на пенсії; секретар – Андрій Хмура, жандарм на пенсії. Члени керівництва: др. Адам Несьоловський, начальник суду; др. Юзеф Маркейль, лікар; ксьондз Леопольд Недзельський; Гелена Піотровська, жінка головного лісничого; Кароліна Кіщаківська, вчителька; Йосип Чабан, муляр; Михайло Вацлавський, вчитель; Бартоломей Сташовський; Людвік Сковронський, вчитель. Проведено два засідання 21 березня і 28 жовтня 1909 р. Зусиллям членкині Павліни Соботової і при допомозі Товариства 1 жовтня 1908 р. почала працювати панчішна майстерня. Робота здійснюється на 4 найсучасніших машинах, які обслуговують 4 машиністки, 2 робітниці для викінчувальних робіт, 3 помічниці – разом 9 працівниць. Майстерня виготовляє вироби від найдешевших до найвибагливіших.

Товариство проводить активну роботу щодо створення в Янові майстерні виробів із соломи і шувару» [135, с. 63–64].

Як подає Ю. Свєбода, до 1914 року в Галичині, насамперед поляками, було ініційовано створення понад 200 фахових шкіл нижчого типу, які утримувалися з суспільних фондів і фонду Крайового відділу освіти, серед них були і доповнювальні школи. На початку ХХ ст. з загальної кількості почали виділятися самостійні спеціалізовані фахові школи: гастрономічні, кондитерські, палітурників, перукарські, художні. Офіційно навчатися у фахових школах могла молодь різних національностей (поляки, українці, євреї, німці) [7, с. 124–125]. Із загальної кількості фахових шкіл можна виділити профілі, які були найпопулярніші, та місцевість, де найкраще була поставлена підготовка ремісників: виготовлення кошиків і виробів з лози – 24 школи, село Червона Воля, Ярославського повіту; ткацькі – 14 шкіл, м. Кросно; колісничо-столярні – 10 шкіл, містечко Кальварія Зебжидовська; гончарно-керамічні – 6 шкіл, м. Коломия; шевські – 6 шкіл, м. Ракшава; мереживно-вишивальні – Каньчуд [223; 225–227; 230; 233; 235]. Проте в деяких місцевостях склались умови для розвитку унікальних промислів. До таких промислів можна віднести: виготовлення музичних інструментів (фахова школа в м. Закопа-

ному) та іграшок (фахова школа в м. Яворові), підготовки хмілярів (фахова школа спочатку в Старому Сьолі, а потім у м. Броди), підготовки фахівців для гуралень (у Дублянах біля Львова), вирощування і переробка льону (фахова школа в Грудку Ягеллонському).

Чому саме поляки більше доклалися до створення шкіл – пояснюється тим, що польське населення було багатшим, більше працювало польських підприємців, які спонсорували перш за все свою молодь, а також те, що поляки мали потужне лоббі у владних структурах, яке їм створювали представники польської шляхти.

Станом на 1912 рік уряд фінансував лише 12 найкраще забезпечених професійних шкіл: дві промислові і дві торговельні академії разом з двома купецькими школами відповідно у Кракові та Львові, три промислові школи металевого промислу в Сулковичах, Сьвйонтниках та Тернополі, дві будівельні в Бучачі та Ярославі, дві деревообробні в Закопаному і Коломиї, одну гірничу в Величці та одну лісову в Болахові [227].

Вихор Першої світової війни негативно вплинув на розвиток промисловості Східної Галичини, яка й до того часу була занедбаною територією, позбавленою необхідних організаційних структур виробництва. Оскільки склались нові умови, виникла потреба накреслити шляхи розвитку промисловості в краї, визначити пріоритети та вимоги до підготовки фахівців. 28–30 вересня 1917 р. у Кракові пройшов II Галицький промисловий з'їзд, який зібрав науковців, промисловців і педагогів, що мали прийняти важливі рішення для розвитку економіки краю.

На з'їзді виголосив аналітичну доповідь радник двору, професор Львівської політехніки Е. Гаусвальд на актуальну тему, присвячену підготовці фахівців для промисловості у Галичині. Він загострив увагу на тому, що найважчим завданням часу є підготовка і випуск активних підприємців. Щоб зрозуміти, в чому причина такого стану в Галичині, необхідно вивчити закордонний досвід, уявити, що допомогло розвинути економічно країнам (Великобританії, Німеч-

чині, Північній Америці, Франції) досягнути теперішніх успіхів, випускати кращу продукцію. На його думку, виховання талантів для промисловості залежить «не лише від хороших шкільних систем, але ще більше від загальних господарських стосунків і звичаїв населення» [113, с. 72]. Він зазначив, що підприємливість ангlosаксів спирається на вроджену життєву і господарську енергію та спосіб життя купців. У них швидше починають професійну діяльність. Є багато прикладів, коли великі промисловці починали працю на вулицях великих міст, засвоюючи економічні та психологічні факти на практиці, взаємодію попиту і пропозиції. А далі: «практика під керівництвом компетентного працівника потрібного профілю, як у мистецтві, може стати найкращою школою для здібної молоді» [113, с. 72–73].

У своїй доповіді Е. Гаусвальд визначив засоби та організації, потрібні для поширення промислової підготовки. «Політехніки та інші вищі школи (Академії). Школи промислові, ремісничі і торговельні. Школи реальні, особливо оснащені американськими майстернями і лабораторіями «школи для ручних робіт». Фабричні школи. Технологічні майстерні, доступні для всіх. Майстерні для інвалідів, жінок. Учніство на фабриках і в ремісників. Додаткове практичне навчання, особливо для обслуговування машин. Школи і курси доповнювальні, вечірні. Курси на канікулах. Професійні товариства (технічні, промислові, економічні), читання, дискусії, реферати, комісії, внески, петиції, проекти реформ і приписів. З'їзди промислові та професійні. Спілки промисловців і працівників. Відвідування фабрик на батьківщині та за кордоном. Фахові журнали про промисловість, технології, управління промисловістю, торгівлю. Видавництва відповідних профілів. Бібліотеки технічні та промислові. Популярні лекції та курси з метою поширення відомостей про галузі промисловості, суспільство. Промислове середовище, особистий приклад. Промислова і господарська культура» [113, с. 74].

Е. Гаусвальд навів класифікацію державних, крайових і приватних шкіл, яка діяла станом на 1917 рік:

«А. Школи державні: 1. Школа промислова в Кракові, до складу якої входять: а) Вища промислова школа, що відповідає V–VIII класам звичайних середніх шкіл, і має відділення будівництва, машинобудування і технічної хімії; б) Школа художньої промисловості з відділеннями декоративного мистецтва і скульптури; в) Школа фахова доповнювальна для учнів будівельного профілю (мулярі, теслярі, каменярі), металістів (ковалі, слюсарі, механіки, бляхарі), декоративно-художнього профілю (художники, літографісти, гравери, фотографи), художнього профілю; г) Курси спеціальні: 4-місячні – для обслуговування двигунів; 3-місячні – для обслуговування машин; 5-місячні – для художників-декораторів. Для ферментаційної промисловості: 6-тижневі – для виробників горілчаних виробів; 2-тижневі – для переробників плодів; 6-денні – для власників майна; курси промислово-торговельні для вчителів шкіл доповнювальних; д) 2-річні курси майстрів механіків і електротехніків; е) дослідна станція гуральництва. Проводиться велика робота щодо відкриття школи будівельних ремесел. **2. Школа промислова у Львові:** а) Школа будівельних ремесел (малярство, теслярство, камінь); б) Школа фахова: столярство, будівельні і фабричні слюсарні роботи, художні слюсарні роботи; в) Школа художньо-промислова: декоративне мистецтво, скульптура, меблеве столярство, виготовлення мережив, вишивання, рисунки; г) Школа майстрів-столярів; д) Школа майстрів-механіків (2-річна); е) 5-місячний курс монтерів, машиністів, обслуговувачів обладнання; є) Курс для кочегарів; ж) Курс для машиністів локомотивів. 3. Школа деревообробна фахова в Коломиї. 4. Школа деревообробна фахова в Закопаному. 5. Школа фахова металістів (ковальство, слюсарні роботи) в Сулковічах. 6. Школа фахова слюсарів у Сьвйонтниках. 7. Школа фахова обслуговування і ремонту сільськогосподарських машин, а також виготовлення підков у Тернополі. 8. Школа будівельних ремесел і курс для копачів криниць в Ярославі. 9. Школа будівельних ремесел у Бучачі. 10. Школа теслярська в

Делятині. 11. Школа гірнична (видобуток солі) у Велічці.

Крайові фахові школи: 1. Школа столярна, різьбярства і токарства в Станіславові. 2. Школа столярства ручного і машинного в Кальварії. 3. Школа ткацтва (42 верстати) в Кросні. 4. Навчальні ткацькі майстерні (Naukowe warsztaty tkackie) в Глинянах, Косові, Ланьцуті, а також кілька майстерень на дотаціях. 5. Школа суконна в Ракшаві. 6. Майстерні колодійські в Грибові, Гжималуві, Кам'янці Струмиловій, Тлумачі (підкування коней). 7. Школа виробництва іграшок в Яворові і Куликах (присілку Золочева – прим. авт.). 8. Школа виготовлення кошиків у Львові, Ядовніках (Бжеско), Бжостку, Лежайську, а також кілька приватних шкільних майстерень. 9. Школа виготовлення горшків і кахлів у Коломиї. 10. Школа керамічного промислу в Кракові (Подгуже). 11. Школа виготовлення мережив у Кракові, Закопаному і Львові. 12. Школа вишивки в Кракові та Львові. 13. Школа шевська в Коломиї та Кракові. 14. Зразкова шевська майстерня в Старому Сончі. 15. Навчальна шевська майстерня у Віткові Новому. 16. Крайова ремісничка школа в Дроговиж-Закладі. 17. Приватні майстерні, які підтримує крайова влада, оскільки вони беруть учнів на навчання. 18. Крайові курси підвищення кваліфікації, мета яких ознайомлювати майстрів із розвитком професійної техніки. 19. Багатошкіл доповнювальних, метою яких є поповнювати знання фахівців загальними і професійними відомостями» [113, с. 91–95]. Крім того, за сприяння уряду було створено два Технологічні інститути (Краків і Львів), які мали виконувати такі завдання: ознайомлення працівників ручної праці з двигунами, машинами та обладнанням; підтримка створення товариств за професіями; поширення відомостей про нові методи виробництва; підтримка розвитку різних промислів; порадицтво, консультування, дослідження; посередництво між виробниками, постачальниками і споживачами; пошук визначних робіт у професійних галузях і сприяння отриманню відзнак; сприяння розвитку музеїв [113, с. 95].

Торкнувшись питання шкільних взаємин у Королівстві, Е. Гаусвальд зауважив, що в Галичині в деяких галузях склались добрі умови для розвитку промислової підготовки на належному рівні, є осередки різних галузей промисловості, створена така промислова атмосфера, яка дуже позитивно впливає на підготовку і формування нових талантів, розкриває в них прихований потенціал і здібності та скеровує досить рано у потрібному напрямі. Велику роль у цьому процесі відіграють приватні середні, а особливо реальні й торговельні школи. Проте дуже часто реальні школи називались торговельними, щоб: «підпорядковуватися вільнотному на той час міністру торгівлі, а не міністрові освіти, який відповідно до пануючих в Європі упереджень щодо державних прав надуживав пропагандою державного націоналізму» [113, с. 87–88]. Це призвело до того, що, маючи високий рівень навчальних програм, не готували учнів за основним напрямом. Випускники цих закладів повинні були записуватись у кандидати на слухачів до Політехніки та університетів.

3.2. Професійна підготовка фахівців в умовах Речі Посполитої (1918–1939)

Із перших років незалежності в державі тривала відбудова польської освітньої системи. Насамперед цей процес заторкнув загальну освіту, але з 1919 р. почали масово з'являтися приватні фахові школи різних типів. Оскільки професійне навчання потребує великих фінансових витрат, пов'язаних з організацією майстерень, у державному секторі такі школи з'являлися рідше. Тому держава надавала деяким новим і вже існуючим приватним фаховим школам дотацію, переважно школам технічного і сільськогосподарського профілів. Станом на 1923 р. у державі було 850 фахових шкіл і курсів, в яких навчалося 84 тис. осіб. Але ця кількість навчальних осередків не відповідала бажанням населення і потребі промисловості [212, с. 19–20]. Як зазначає дослідник фахового шкільництва в Польщі Ю. Мйонсо, відповідно до Закону від

14 травня 1923 р. із спеціального податку, який зобов'язані були платити промислові та торговельні підприємства, 50 % коштів передавали місцевій владі для потреб фахових шкіл, 30 % йшло в Міністерство віросповідань і освіти, решта – на потреби вищих технічних і торговельних закладів. Розмір спеціального податку не мав перевищувати 25 % від квоти промислового податку, що був визначений для сплати [118, с. 74].

У методичному аспекті до викладачів ставили вимогу добре знати теорію фахової підготовки, в той час як серед них було багато таких, хто не мав узагалі практичних навичок і педагогічної кваліфікації. Через велику свободу в методиці навчання, дозволеної на той час, кожен заклад самостійно визначав зміст навчання і структуру програми. На початку 1930-х рр. найбільшою проблемою була відсутність цілісної системи фахового шкільництва, яка б відповідала потребам суспільства і була добре узгодженою із загальною освітою. Тому старі школи функціонували в тих статусах, які вони мали в часи поділу, а нові переважно створювались товариствами та приватними особами і працювали відповідно до статутів, розроблених Міністерством віросповідань і освіти. Міністерство головними типами шкіл визнало: технічні, ремісничо-промислові, підготовки майстрів, сільськогосподарські, торговельні та жіночі школи в різних напрямках підготовки [212, с. 186–187].

Технічні школи поділялись на вищі та основні, які готували працівників наглядю для будівництва, залізниці, землевпорядкування, меліорації, текстильного виробництва, промисловості. До основної технічної школи вступала молодь після закінчення неповної середньої школи; навчання тривало 4 роки; школа не проводила екзамену на атестат зрілості; для отримання диплому техніка необхідно було пропрацювати на підприємстві 2 роки. У той час як до вищої технічної школи брали випускників шостого класу 8-річної загальноосвітньої гімназії; навчання тривало 3,5 роки і екзамен на атестат зрілості теж не складали. У будь-якому разі для продовження навчання у вищій школі

після закінчення технічної школи необхідно було скласти екзамени на атестат зрілості екстерном у середній загальноосвітній школі. Мережа ремісничо-фахових шкіл була зорієнтована на відмінності в початковій освіті вступників (4–7 класів неповної середньої школи). Готували фахівців переважно 3 роки: кравців, столярів, шевців, фабричних робітників для металевої, електротехнічної та інших галузей. Школа майстрів і наглядачів давала теоретичну і практичну підготовку для працюючих, які вже мали статус челядника і килькарічну практику, тому навчання тривало переважно 2–3 роки. Таких шкіл було небагато. Станом на 1926 р. у цілій Польщі їх було 14, а навчалось 765 осіб. Найслабшою ланкою фахового шкільництва були сільськогосподарські школи, в яких навчалися 11 місяців, а випускали вони переважно інструкторів з організації сільського господарства, для сільської державної адміністрації, сільських шкіл, громадських сільських діячів. Найбільш розбудованою ланкою фахового шкільництва були торговельні купецькі школи, які спеціалізувалися на підготовці працівників для роздрібною торгівлі, та середні школи, що готували майбутніх конторських працівників [212, с. 187–188].

Починаючи з 1933 р., Головне статистичне управління Польщі почало видавати окремі видання, присвячені розвитку системи освіти, оскільки актуальними були потреби, з одного боку, знати її результати, а з другого – закласти основи для подальшої статистики в галузі освіти. У статистиці поділ учнів фахових шкіл проводився за іншими напрямками: гірничий, мінеральний (мінеральні багатства), металевий, механічний, хімічний, текстильний, шкіряний, деревний, споживчий, одягу, будівельний, художній та інші специфічні фахи; а також за формою власності (державні, приватні, на місцевому бюджеті), за рівнем освіти (нижчий, середній двох рівнів і вищий). Як показали статистичні дані, станом на 1930/31 н. р. найменше учнів навчалось за кошт місцевого самоврядування (2518), а за державний і приватний – майже порівну (11810 і 11177), у деревообробних школах навчалось

1937 учнів, у художніх – 833 [214, с. 67–69]. У 1931 році вперше було надруковано список фахових шкіл, до якого входило 355 чоловічих шкіл, які готували для 62 фахів, і 436 жіночих шкіл для 36 фахів [127]. Як показала практика відкриття фахових шкіл при підприємствах, всупереч очікуванням їх було небагато [212, с. 190].

Оскільки в Речі Посполитій основними ініціаторами відкриття фахових шкіл були підприємці та громада, то в цьому процесі брали участь і національні меншини, зокрема українська та єврейська, які були найактивнішими серед інших. Роботу з організації українських фахових шкіл у Галичині у 1922–1939 рр. очолило Товариство «Рідна школа» у тісній співпраці з товариствами «Просвіта» і «Сільський господар», Союзом українок і Ревізійним союзом українських кооперативів [95, с. 89]. Вони дбали про те, щоб українська молодь не лише усвідомлювала потребу вчитись, але й розуміла необхідність пізнати «основи рідного стилю ремесла», тоді й нація не пропаде [108, с. 6].

Із розвитком економіки в державі все частіше порушувалось питання щодо професійної кваліфікації працівників узагалі, тому працедавці звертали увагу на те, в якому закладі випускник здобув професійну освіту. Фахова школа виконувала важливу суспільну функцію, проте її якість викликала сумнів, що можна було пояснити меншою зацікавленістю населення і влади до неї порівняно з загальною освітою. Фахова освіта була набагато дорожчою для суспільства, що стало стримуючим чинником для керівництва освітою [119, с. 93].

У Законі про систему освіти від 11 березня 1932 р. фаховій освіті було присвячено 12 статей. Цим законом починалася реформа освіти взагалі, а її творцем був Януш Єнджеєвич (міністр освіти 1931–1934 рр.). Фахова освіта складалася з таких організаційних структур: *фахові школи* – школи доповнювальні, школи професійного пристосування, фахові школи основного (засадничого) типу (нижчі, професійні гімназії, професійні ліцеї, школи майстрів і наглядачів); *професійні курси*.

Важливою ланкою цієї системи були школи доповнювальні, основним завданням яких було залучити молодь до 18 років, яка вже мала шкільну освіту і ніде більше не навчалась. Така молодь переважно працювала в майстернях, але потребувала теоретичних професійних знань, що повинно було вплинути на її кваліфікацію. Програма таких шкіл базувалася на першому або другому рівні неповної середньої школи, а навчання тривало три роки у вечірній час [212, с. 191–192].

Найкоротший термін навчання передбачався в школах фахового пристосування, куди брали усіх охочих, незалежно від того, хто яку школу закінчив, і без вікового обмеження. Мета таких шкіл – дати елементи професійних знань для введення в професію. Термін навчання регулювався залежно від попередньої професійної практики.

Навчання у фахових школах основного типу було наближене до системи загальної освіти і пов'язувалось із відмінностями у професійних завданнях майбутніх фахівців: 1. нижчі – приймали молодь від 13 років, яка мала закінчений перший рівень неповної середньої освіти; характер навчання суто практичний; тривалість навчання залежно від професії 2–3 роки; готували виконавців ручних робіт; 2. фахові гімназії – приймали молодь від 13 років; фахова підготовка містила практичну і теоретичну частину, беручи до уваги і сферу загальної освіти; програма навчання базувалась на другому або третьому рівні програм неповної середньої освіти і розгалужувалася залежно від професії на 2–4 роки; готували робітників, які працювали з механізмами, машинним обладнанням; 3. фахові ліцеї – нова структура, яка давала підготовку для продовження навчання у вищих школах, куди раніше вступали лише випускники загальноосвітніх шкіл; приймали молодь від 16 років; тривалість навчання залежно від професії 2–3 роки; готували працівників, до посадових обов'язків яких входила й організація процесу виробництва [212, с. 194–194].

Українські педагоги на загал позитивно поставились до нового устрою освіти, тому

вже в 1932 році Товариство «Рідна школа» видало невелику брошуру, в якій були зібрані витяги з Закону про устрій освіти, інструкції та різна інформація щодо адаптації існуючих і створення нових навчальних закладів [60].

Як зазначає Ю. Мйонсо, виділення у фаховій освіті гімназій і ліцеїв передбачало не лише її вдосконалення і зближення із загальною освітою, а й тактичну мету – пропагування в певному сенсі елітної фахової освіти. Наголошувано також на ролі в цих закладах виховної та загальнокультурної функцій. Деякі положення закону щодо змін у професійній освіті критикували представники цієї ланки освіти. Зокрема, представники ремісництва виступали проти створення фахових шкіл нижчого рівня. На їхню думку, ремісничі майстерні та доповнювальні школи забезпечують таку ж підготовку, як і нижчі фахові школи. Крім того, вони боялися конкуренції з боку шкільних майстерень [119, с. 113].

Щоб провести реформу професійної освіти, необхідно було навести порядок в професіях і спеціалізаціях (фахах). Це дало б можливість на підставі інформації щодо вимог до фахівців різних професій, кількості робочих місць, структури праці, методів праці виявити, який тип фахової школи може все це узгодити. За розпорядженням міністра Міністерства віросповідань і освіти від 21 жовтня 1933 р. у кожному профілі підготовки були визначені фахи і назви шкіл. Відповідно до нової класифікації фахові школи поділялись за галузями економіки, профілями і видами [126]:

Школи промислового спрямування – гірничий профіль (гірничі, нафтодобувні); металевий (металургійні та ливарництва, загальнономеханічні, дрібної механіки, гравірувальні, ювелірно-золотарські); електричний профіль; деревообробний (лісового господарства, столярні, бондарські, колодійські, кошикарські); шкіряний (шкіряно-лайкового виробництва і вичинки хутра, фарбування і викінчування хутра); текстильний (прядильні, ткацькі, мереживно-вишивальницькі, трикотажні, фарбувально-викінчувальні); паперовий профіль;

гумове виробництво; мінеральний (керамічні і скловиробництва, цементного і бетонного виробництва, вапнярські); хіміко-технологічний профіль; будівництва і мірництва (наземного будівництва, будівництва доріг, водного будівництва і меліорації, мірництва); комунікаційний (водіїв автомобілів, залізничних машиністів, повітроплавання, морехідні); споживчий (цукрового виробництва, борошномельні, хлібопекарські, кондитерські, м'ясопереробні, виробництва консерв, молокопереробні, ферментаційного виробництва); галантереї (шкіргалантереї та шорництва, забавкарства, переплетні, шпалерні); поліграфічний (графічного ремесла, виготовлення фото); кінематографічний профіль; музичних інструментів (виготовлення фортепіано і піаніно, лютень, духових інструментів); косметичний (косметики, перукарства).

Торговельні школи – купецький, адміністративно-торговельний профілі.

Сільськогосподарські школи – сільськогосподарський профіль (сільськогосподарські, сільських господинь); городництва; лісовий профіль.

Школи домогосподарювання – родинного господарювання, збірного господарства (суспільно-виховного, готельного, гастрономічного, санаторно-дієтичного господарства).

У 1934 році старанням Державної комісії фахової освіти була опублікована ґрунтовна праця «Матеріали щодо організації професійної освіти», в якій аналізувалась ситуація на ринку праці, в галузях економіки і в професійній освіті з урахуванням основних осередків, процесу виробництва, характеру праці, психофізичних якостей майбутніх фахівців, пропонувалися зміни, реалізація яких мала завершитись остаточно в 1938/39 навчальному році. В результаті аналізу з'ясувалося, що для багатьох видів шкіл гімназійний і ліцейний організаційний тип не підходить через специфіку праці. Зокрема, це стосувалося професій, які потребували більше практичної підготовки (кухарі, взуттєвики, чоловіче кравецтво тощо), а також для деяких профілів – швейного, галантерейного, поліграфічного, сільськогосподарського. Ліцеї

деревообробні були замінені на ліцеї лісового господарства [212, с. 199–204]. З погляду організації навчання більшість професійних гімназій не передбачали спеціалізацій на старших курсах, а для шкіл ліцейного типу – об'єднували споріднені напрями підготовки.

Детальне вивчення нової класифікації показує, що окремо не виділений художній профіль, а види шкіл з художньою орієнтацією розпорешені по різних профілях. Наприклад, ювелірно-золотарська школа потрапила до металевого профілю шкіл промислового спрямування, забавкарська школа – до галантерейного, креслярсько-рисункові школи – до поліграфічного і т. д.

На підставі статей 54 і 60 Закону про структуру освіти зміни в професійній освіті мали бути проведені до 1938 року, охоплюючи 6 років підготовки і 3 роки організації процесу. Протягом трьох організаційних років змінювались назви шкіл, упроваджувались нові статuti і навчальні програми. У суспільстві поліпшилося ставлення до професійної освіти, перш за все завдяки новим організаційним структурам – професійним гімназіям і ліцеям. На підставі Закону було видано розпорядження про те, до яких вищих навчальних закладів і на яких умовах можуть вступати випускники професійних гімназій і ліцеїв [212, с. 208–209].

Оскільки 1930-ті роки були нелегкими для економіки Речі Посполитої, впровадження нової освітньої реформи показало, що не вичерпали своїх можливостей доповнювальні школи. І надалі актуальною є потреба створення таких шкіл різних моделей: загальнопрофесійних (спільне навчання молоді, що вивчає різні професії), спеціальних, чоловічих, жіночих, коедуційних. Щоб таку школу створити, достатньо мати щонайменше 30 кандидатів. Найкращою моделлю визнана спеціальна, за якою профіль школи відповідає профілю професії. Закон від 29 березня 1937 р. поклав обов'язок створення таких шкіл на місцеву владу, а держава мала покривати 2/3 коштів на її утримання. Від 1921/1922 до 1938/1939 кількість таких шкіл в Речі Посполитій зросла з 197 до 641, а кількість

учнів – з 17697 до 120300 [212, с. 210–213]. Станом на червень 1936 року у Львівському воєводстві таких шкіл було 58, вони всі були громадськими (прилюдними). Наприклад, із них у Львові було 7, у Бориславі – 3, у Дрогобичі – 3, у Перемишлі – 3, у Яворові – 1, у Янові – 1, а також по одній в Бібрці, Комарні, Мостиськах, Рудках, Самборі, Старому Самборі, Сокалі, Винниках і Жовкві [204, с. 331–332]. Янівська школа працювала у 1934–1938 рр. [229; 234]. Борислав, Дрогобич і Перемишль були осередками розвитку певних галузей промисловості, тому до них був значний вплив молоді з розрахунком у подальшому знайти роботу. А школи в інших перелічених містечках обслуговували ще й потреби прилеглих сіл. У деяких з них і дотепер функціонують училища (Борислав, Дрогобич, Самбір, Сокаль).

Отже, як констатують дослідники фахової освіти Речі Посполитої, станом на початок 1939 року практично була сформована нова система освіти, в якій важливе місце займала фахова освіта. Ставлення до фахової освіти суттєво змінилося, але сам процес її удосконалення потребував довшого часу, оскільки потрібно було мати більше коштів на її переоснащення. Розв'язок проблеми держава вбачала в активному залученні громади до фінансування професійної підготовки молоді та населення.

3.3. РЕОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ЗАХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ З ПРИХОДОМ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ (1939–1941)

Історичні події 1939–1945 рр. наклали відбиток на розвиток професійної освіти в Галичині. З приходом на західноукраїнські землі радянської влади було перекреслено освітні напрацювання польської освітньої системи та українського шкільництва: перші – як орієнтовані на капіталізм, другі – як прояви «буржуазного націоналізму». Щоб «захистити» «звільнені» землі від негативних проявів, радянське керівництво вважало, що освіту необхідно будувати на новій ідеологічній основі.

Наприкінці 1930-х років пріоритетом концепції соціалістичного будівництва радянської влади була індустріалізація, яка не тільки проводилася прискореними темпами, але й базувалася на жорстких діях стосовно населення. У процесі індустріалізації всієї країни Україна займала особливе місце з багатьох причин: потужна й різноманітна сировинна база; наявний трудовий потенціал; певні традиції професійної підготовки і професійної освіти; наближення промислових підприємств до буферної зони між соціалізмом і капіталізмом, з якої легко в разі потреби вести оборонні дії. У багатьох галузях економіки Україна займала провідне місце, насамперед у металургійному і вугільному виробництвах. Структурна галузева перебудова, зміна вимог до професійної підготовки робітників, потреба у формуванні комуністичної свідомості нового робітничого класу стали передумовами створення нової системи підготовки робітничих кадрів – системи трудових резервів. Проблема з робітничими кадрами поглибилась ще й тоді, коли Червона армія почала проводити «визволення» західних українських земель, а її лави поповнювалися «таємно» мобілізованими робітниками зі східних областей [57, с. 62].

Організована підготовка молодих робітників для формування трудових ресурсів для промисловості, започаткована Указом Президії Верховної Ради СРСР № 37 від 2 жовтня 1940 року «Про державні трудові резерви СРСР», забезпечувалася двома важливими заходами: по-перше, щорічною мобілізацією міської та сільської молоді чоловічої статі у віці 14–15 років для навчання в ремісничих і залізничних училищах і 16–17 років – у школах фабрично-заводського навчання; по-друге, встановленням плати за навчання в старших класах середньої школи та вищих навчальних закладах (Указ Президії Верховної Ради СРСР, жовтень 1940 року). Основна мета цих заходів – зменшити вплив охочих здобувати вищу освіту на користь професійно-технічної освіти. Цим указом визначалися типи закладів системи трудових резервів: ремісниче училище з 2-річним терміном навчання для підготовки кваліфікованих робітників для

провідних галузей економіки (гірничя, металургійна, нафтопереробна, хімічна, морського і річкового транспорту, зв'язку); залізничні училища з 2-річним терміном навчання; школа фабрично-заводського навчання для підготовки робітників масових професій, які мали бути задіяні на підприємствах провідних галузей. Виконавчі комітети місцевих рад за вказівкою ЦК КП(б)У, РНК УРСР і місцевих партійних органів були зобов'язані допомагати організовувати училища, а призначення керівників цих закладів здійснювалося з подачі міськкомів і райкомів партії. Необхідне обладнання та інструмент надавало те підприємство, на базі якого створювались заклади. В УРСР до грудня 1940 року було організовано 316 закладів трудових резервів, у яких навчалося 130 тис. учнів за 400 професіями. Такі масштаби професійної підготовки робітників і підхід до добору педагогічних кадрів (яких більше обирали з ідеологічних поглядів, а не за рівнем методичної підготовки) позначилися на якості випускників, які під час навчання більше працювали, ніж вчилися. Не дивно, що, розчарувавшись у навчанні в училищах, молодь самовільно їх покидала. З метою наведення порядку, ліквідації недоліків і хиб, допущених при призові та під час навчання, Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ «Про відповідальність учнів ремісничих, залізничних училищ і шкіл ФЗН за порушення дисципліни і самовільне залишення училища (школи)», у контексті якого самовільне залишення навчального закладу розглядалося як злочин, за який підліток міг бути ув'язнений в трудових колоніях на термін до одного року. У закладах системи трудових резервів вводились норми поведінки, характерні для тоталітаризму [57, с. 63–66].

У Західній Україні нова влада принесла модель освіти, в якій, на перший погляд, було все те, за що боролось галицьке шкільництво в умовах австрійської та польської влад – безкоштовне навчання, харчування за державні кошти, українська мова навчання, забезпечення гуртожитком тощо, проте нова модель підпорядковувалась радянській ідео-

логії, в якій не було місця національним інтересам. Тому не дивно, що в цей період (до нападу Німеччини на СРСР) громадськість, хоч і не сприймала авторитаризму в освіті, проте й не проявляла жодних ініціатив, оскільки вже відчула на собі радянські реалії у вигляді репресій, примусового вивезення і мобілізації. У 1939 році в м. Кременець Тернопільської обл. було створено першу школу механізації сільського господарства, в 1940 році – перше ремісниче училище у Львові на 300 учнів. Упродовж наступного року активно розширювалася мережа закладів професійного навчання. Станом на 20 червня 1941 року за даними газети «Українська дійсність» у Галичині функціонували 71 професійна школа, а також 5 шкіл сільськогосподарського профілю [94, с. 283].

3.4. НІМЕЦЬКИЙ ПЕРІОД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ (1941–1944)

Із німецькою окупацією Західної України указом Гітлера від 1 серпня 1941 року створено Дистрикт Галичина з центром у Львові, до якого входили території Львівської, Тернопільської та Станіславської областей. Питаннями шкільництва займався Головний відділ науки і навчання, який мав наглядати за діяльністю культурно-освітніх інституцій, забезпечувати впровадження єдиних планів навчання і виховання, дбати про підготовку вчителів та їх післядипломну освіту. Відповідно функції нагляду і керівництва делегувались нижче – до окружного (міського) шкільного радника та шкільних інспекторів. Шкільні відділи у вищих інстанціях очолювали німці. Модель освіти – німецька школа селекційного характеру. Професійну освіту забезпечували фахові школи нижчого і вищого типів [93, с. 223–224]. Протягом 1942–1943 рр., за даними газети «Тернопільський голос», в 142 професійних школах дистрикту навчалося 13500 учнів [96]. Організація системи освіти за німецьким зразком, обов'язкове вивчення німецької мови, увага до розвитку і якості професійного шкільництва мали мету «підготувати українську молодь для

високопродуктивної праці на окупанта» не стільки на своїй, як на німецьких землях [93, с. 225]. Масове вивезення жителів окупованих територій на роботу в Німеччину є незаперечним підтвердженням цієї думки.

Після захоплення Польщі німцями у 1939 році і створення Генеральної губернії в жовтні почали виникати місцеві українські комітети для представлення українських інтересів перед німецькою владою, бо всі попередні інституції українського характеру були закриті. У листопаді на з'їзді в Кракові було створено єдину суспільно-громадську організацію для українців усієї Генеральної губернії – Український Центральний Комітет, яку очолив В. Кубійович. Коли до Губернії в 1941 році було приєднано Східну Галичину, німці створили для цієї території Український Крайовий Комітет. Оскільки ці комітети мали один зразок статуту і подібні завдання, в лютому 1942 року було ліквідовано крайовий комітет, а дію УЦК поширили на всю губернію [97, с. 3441–3442].

Напрямами діяльності та праці УЦК була допомога у вирішенні питань організації нових шкіл і забезпечення їх педагогічними кадрами, опрацювання навчальних програм, організація курсів підвищення кваліфікації вчителів і перекваліфікації, організація дошкільля, опіка бурсами, але в межах того, що дозволяла нова система освіти [97, с. 3443–3444]. Таким прикладом може бути відновлення роботи професійної школи в Яворові біля Львова. З ініціативи Стефанії Чижович і з допомогою членкині УЦК Лідії Бурачинської, які разом працювали у сфері української культури, було порушене питання про створення (а фактично відновлення) роботи Яворівської школи деревного промислу. Основним аргументом щодо відкриття професійної школи була необхідність забезпечити дошкільнят українськими іграшками. Дозвіл на відновлення школи був одержаний, але з умовою одночасного відкриття ще й кравецького відділу. Школа працювала упродовж 1942–1944 рр. включно до травня [90, с. 479–480].

3.5. СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УРСР (1944–1991)

Із початком війни у серпні–вересні 1941 року з України були евакуйовані ті заклади системи трудових ресурсів, які могли виконувати військові замовлення (132 ремісничих і залізничних училищ та 133 школи ФЗН), а на окупованій території залишився 51 заклад [57, с. 67]. І під час війни, і після неї учні системи трудових резервів працювали нарівні з дорослими, незважаючи на те, що багатьом з них було 13–14 років. Оскільки вони працювали на різних ділянках виробництва, зокрема й на шахтах, з ними часто траплялися трагічні випадки.

На окупованій території було знищено майже всі приміщення шкіл та училищ, вивезено майно та обладнання, тому першочерговим завданням було відновлення мережі навчальних закладів системи трудових ресурсів. Станом на 1 січня 1944 року в 24 областях України було відновлено роботу 78 училищ та 83 шкіл ФЗН, а через рік їх вже було 175 училищ і 324 школи ФЗН [220]. Через жорсткі вимоги до дисципліни, недемократичний підхід до життєвих інтересів і потреб молоді, неякісну організацію навчального процесу, незадовільне матеріально-технічне забезпечення училищ і шкіл почав скорочуватись набір, молодь ухилялася від вступу до навчальних закладів системи трудових резервів. Упродовж 1946–1949 рр. кількість цих закладів скоротилася з 815 до 636 [219].

У 1946 році на підставі Указу Президії ВР СРСР було створене Міністерство трудових резервів, яке об'єднало функції Головного управління трудових резервів при РНК СРСР і Комітету з обліку та розподілу робочої сили. При ньому діяла Колегія, яка мала права дорадчого органу, її рішення набували сили після затвердження міністром. Відповідно у республіках цією сферою займалось Республіканське управління трудових резервів Міністерства трудових резервів СРСР (1946–1959). А далі управління закладами системи трудових резервів делегувалося на крайовий, обласний та міський рівні [57, с. 75].

Після звільнення західноукраїнських земель від німецької окупації почала відновлюватися робота професійних шкіл за радянською моделлю. Для координації роботи у 1944 році було створене Львівське міжобласне управління трудових резервів, якому підпорядковувалися заклади системи трудових резервів Львівської, Закарпатської, Рівненської, Станіславської (Івано-Франківської) і Тернопільської областей, а з 1959 року ще й Волинської області. Насамперед відновлювались і організовувались школи та училища, які мали готувати кадри для підприємств, що створювались або відновлювали діяльність в областях. *Львівська область*: у листопаді–грудні 1944 р. – Львівське залізничне училище № 1 (теперішнє МВПУЗТ), ремісничі училища РУ-2 (поліграфічне), РУ-3 (ВПУ-29), Бориславське РУ-4 (Бориславський ПЛ), Стрийська школа ФЗН-1; 1945 р. – Стрийське РУ-1 деревооброблювального профілю (Стрийське ВХПУ); 1946 р. – Яворівська профтехшкола майстрів художньої різьби по дереву; 1947 р. – Миколаївська школа механізації сільського господарства, Львівське РУ-5 (сучасний коледж «Інфокомунікації» Національного університету «Львівська політехніка»). *Закарпатська область*: 1945 р. – Ужгородське РУ-6 (ПТУ № 6), 1947 р. – Свалявське РУ (ПТУ № 9), 1948 р. – Берегівське РУ (ПТУ № 11). *Рівненська область*: 1944 р. – Острозьке РУ-1 будівельного профілю, Здолбунівське залізничне училище. *Станіславська (Івано-Франківська) область*: 1944 р. – Станіславське залізничне училище, Городенківська школа механізаторів сільського господарства; 1945 р. – Станіславська школа торгово-кулінарного учнівства. *Тернопільська область*: 1945 р. – Хоростківська міжобласна школа механізації. У багатьох ремісничих училищах і школах готували майбутніх робітників для деревообробного, меблевого, металевого і сільськогосподарського профілів, що, з одного боку, враховувало традиції області, а з другого – тогочасні потреби. Щоб гармонізувати надлишок і нестачу трудового потенціалу по регіонах України, а також з метою прискорення формування радянської

людини «комуністичного зразка» випускників училищ і шкіл ФЗН західних областей за розподілом скеровували на роботу в східні області, в Російську Федерацію та інші союзні республіки.

1944 року було відновлено роботу училищ художнього профілю – Косівське та Львівське художньо-промислові училища, Кролевецький технікум художніх промислів, Дегтярівська художньо-текстильна школа майстрів; в 1945 р. – Решетилівська школа майстрів художньої промисловості. У 1945 році створене Стрийське РУ-1 деревооброблювального профілю, де пріоритетною на той час була професія столяра-червонодеревця. З метою підняти престиж системи трудових резервів у січні 1945 року видано спільний наказ Головного управління трудових резервів при РНК СРСР та Народного Комісаріату землеробства СРСР «Про організацію спеціальних ремісничих училищ механізації сільського господарства в Українській РСР», яким передбачалося створити 15 училищ відповідного профілю. У серпні 1945 року було прийняте рішення РНК СРСР про створення училищ для підготовки кадрів для художньої промисловості та художньо-оздоблювальних робіт. Вже 1 вересня 1945 року в УРСР було відкрито 8 художніх училищ у різних містах республіки (Донецьк, Київ, Кременчуг, Львів, Одеса, Харків тощо).

У серпні 1954 року РНК УРСР і ЦК КПУ прийняли рішення про створення технічних училищ (ТУ) як закладів системи трудових резервів нового типу. Їх створювали на базі тих підприємств, будов, машино-тракторних станцій (МТС), радгоспів, які могли забезпечити матеріально-технічну базу для підготовки висококваліфікованих робітників і молодшого технічного персоналу. Умови навчання в ТУ: потрібна середня освіта, 70 % навчального часу відводилося на виробниче навчання, вивчення технічних і спеціальних дисциплін, залежно від складності опановуваного фаху термін навчання складав від 10 місяців до 1,5 року. Мережа технічних училищ різко збільшувалась у зв'язку з тим, що велика кількість випускників середніх

шкіл і демобілізованих не могли вступити на навчання у ВНЗ або працевлаштуватись. Перевага випускників училищ полягала в тому, що вони підлягали плану працевлаштування. Як соціальне замовлення того часу в 1957 році було створено перші шість ПТУ для підготовки кваліфікованих робітників із вихованців дитячих будинків. На відміну від інших ПТУ в них навчання тривало 12 років, оскільки учні під час опановування професії одночасно здобували середню освіту [57, с. 70].

29 серпня 1956 року Указом Президії ВР УРСР було встановлено звання «Заслуженого майстра професійно-технічної освіти УРСР» і «Заслуженого вчителя професійно-технічної освіти УРСР».

Станом на 1958 рік на підставі статистичних даних за 1940–1958 роки фахівці в галузі професійної освіти зробили висновки: 1. Система трудових резервів досягнула мети, поставленої в 1940 році щодо забезпечення галузей промисловості кваліфікованими робітничими кадрами. 2. Назріла потреба готувати робітничі кадри такої кваліфікації, якої вимагав сучасний науково-технічний прогрес. 3. Загальноосвітня підготовка випускників школи не відповідає вимогам сучасного виробництва, для якого робітник повинен мати середню освіту не менше 8 класів.

Суперечності, які виникли, мав розв'язати новий закон про освіту.

24 грудня 1958 року Верховна Рада СРСР прийняла Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і подальший розвиток системи народної освіти в СРСР». Цей закон поклав початок реорганізації та вдосконаленню системи підготовки кваліфікованих кадрів у державі, система трудових резервів трансформувалася в професійно-технічну освіту. Всі існуючі типи навчальних закладів системи трудових резервів були реорганізовані в міські та сільські професійно-технічні училища з денною та вечірньою формою навчання. Термін навчання у міських ПТУ – 1–3 роки, в сільських ПТУ – 1–2 роки. Щодо підготовки робітників для народних художніх промислів, то крім навчання в училищах велика увага

звертається на навчання робітників на підприємствах Укрхудпромсоюзу конкретно на робочому місці [81, с. 61].

Наступним кроком було прийняття у липні 1959 року ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР постанови «Про розширення самообслуговування в загальноосвітніх школах, школах-інтернатах, дитячих будинках, професійно-технічних училищах, суворовських училищах, у середніх спеціальних і вищих учбових закладах Української РСР» [78]. У постанові йшлося про те, що самообслуговування є важливою складовою трудового виховання молоді, а також психологічною підготовкою до праці. Воно повинно охоплювати різні напрями життєдіяльності учнів і студентів і позбавити їх утриманських настроїв та неповаги до фізичної праці. Міністерства і відомства, яким підпорядковувались навчальні заклади, мали до 1 вересня розробити і затвердити перелік видів праці з самообслуговування для учнів і студентів, враховуючи відмінності у віці, навчально-виховному процесі та місцевих умовах. Реалізація постанови мала мету оптимізувати потреби на утримання навчальних закладів, а 70 % економії фонду заробітної плати використати на покращення матеріально-технічної бази, побутових умов і культурно-масової роботи.

Професійно-технічна освіта стала важливим елементом економічної системи держави. З метою її удосконалення 27 липня 1959 року Указом Президії ВР СРСР утворюється Державний Комітет РМ СРСР по професійно-технічній освіті, завдання якого: надання методичної допомоги з організації та удосконалення навчально-виховного процесу в ПТУ і на підприємствах, розробка заходів для покращення системи ПТО: розробка і виготовлення навчальних програм, підручників, створення навчальних і наочних приладів для системи ПТО; розробка типових норм забезпечення закладів та учнів устаткуванням, інструментами, підручниками, інвентарем тощо; затвердження переліку професій, з яких здійснюється підготовка кваліфікованих робітників у ПТУ, в середніх

школах з виробничим навчанням, на підприємствах; затвердження завдань з підготовки кваліфікованих робітників для інших республік, підприємств та організацій союзного підпорядкування; вивчення, наукове узагальнення та розповсюдження вітчизняного і зарубіжного досвіду в ПТО; здійснення зовнішніх зв'язків у галузі ПТО. Через рік затверджено «Положення про Головне управління професійно-технічної освіти при Раді Міністрів УРСР», відповідно до якого врегульовувались план підготовки в ПТУ і план працевлаштування, видання підручників, методичної літератури, виготовлення і розподіл навчального і наочного приладдя.

Відповідно до «Положення про професійно-технічні училища Української РСР», затвердженого 8 травня 1961 року, основним завданням для ПТУ є планомірна й організована підготовка культурних і технічно грамотних кваліфікованих робітників для всіх галузей народного господарства. Ці заклади мають спеціалізуватися за галузями виробництва у тісній співпраці з відповідними підприємствами, будовами, радгоспами і колгоспами, завдяки чому зростає продуктивність праці молоді. Така співпраця була вигідною, адже, з одного боку, контингент учнів визначався відповідно до потреб підприємств, з другого – учні мали місце для проходження практики, а в навчальних майстернях виконували виробничі завдання і замовлення підприємств. Крім того, спільними зусиллями підприємств і колективів ПТУ були збудовані нові приміщення, майстерні, лабораторії, оснащені новим обладнанням, устаткуванням і механізмами [49, с. 80]. Педагоги ПТУ мали можливість підвищувати рівень професійної майстерності.

У 1960–70-х рр. у багатьох областях інтенсивно розвивалась мережа ПТО. Лідером у цьому процесі була Львівщина: кількість закладів зросла від 26 до 54, а контингент – від 6,5 тисяч до 26 тисяч учнів [221].

У цей же період в Україні успішно розвивається промислова кооперація, про що свідчить зростаюча потреба її закладів у кваліфікованих робітниках. Підтвердженням якості

підготовки майбутніх робітників є участь навчальних закладів у виставках високого рівня. Зокрема, це: Виставка досягнень народного господарства (ВДНГ) України, ВДНГ СРСР, міжнародні виставки за кордоном. У 1962 році учасниками ВДНГ СРСР стали колективи Чернівецького і Яворівського училищ. Успіхи на виставках цих училищ активізували пошуки нових форм і методів роботи з учнями, які опановують професії художнього профілю.

14 серпня 1966 року виходить Постанова Ради Міністрів СРСР «Заходи про подальший розвиток народних художніх промислів», відповідно до якої в училищах мають організовувати факультативні заняття зі спеціальних дисциплін, влаштовувати виставки учнів і педагогів, проводити конференції, зустрічі з митцями. Основна мета – підвищити творчу активність учнівського і педагогічного колективів закладу, якість професійного навчання і сприяти оприлюдненню здобутків закладу. Можливість підвищити якість професійного навчання фахівців для народних промислів забезпечувалась упровадженням єдиного навчального плану, а її реалізація залежала від професійного рівня педагогічного колективу.

25 березня 1975 року прийнято Постанову ЦК КП України і РМ УРСР «Про заходи по виконанню в республіці постанови ЦК КПРС «Про народні художні промисли», метою якої було оптимізувати роботу всіх ланок, причетних до організації та розвитку народних художніх промислів. Зокрема:

1. Міністерства, відомства, які мали художні промисли, Спілка художників України спільно мали забезпечити подальший розвиток художніх промислів: збільшення випуску різноманітних виробів одночасно з підвищенням їх ідейного і художнього рівня, розширення асортименту шляхом розробки нових і відновлення традиційних зразків, повне використання місцевих видів сировини, вивільнення промислів від випуску непрофільної продукції, зміцнення їх матеріально-технічної бази, докорінне поліпшення будівництва і реконструкції підприємств художніх промислів.

2. Міністерство культури УРСР, Спілка художників України разом з міністерствами і відомствами УРСР, які мають художні промисли, повинні: вжити заходів для підвищення ролі художника і народного майстра на підприємстві; забезпечити умови для повноцінної творчої роботи; сприяти створенню в центрах традиційних промислів шкіл художньої майстерності; підвищувати кваліфікацію творчих працівників промислів, регулярно проводити конференції, семінари, курси; посилювати увагу до народних майстрів, які працюють вдома; раз на чотири роки організовувати республіканську виставку творів майстрів народних промислів, регулярно організовувати огляди-конкурси їх виробів.

3. Міністерства і відомства УРСР, які мають художні промисли, разом з Державним комітетом РМ УРСР по професійно-технічній освіті повинні забезпечити послідовне перетворення професійно-технічних училищ і шкіл, що готують кадри для художніх промислів, у середні професійно-технічні училища.

Важливі завдання поклалися на Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Міністерство культури УРСР, Державний комітет Ради Міністрів УРСР по професійно-технічній освіті щодо поліпшення підготовки кадрів для народних промислів, зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів, виявлення молоді, що має нахил до роботи в народних художніх промислах [177].

Як показала Всесоюзна конференція з проблем розвитку сучасного народного мистецтва (Москва, 30 березня – 3 квітня 1976 року), народне мистецтво має глибоке коріння, що можна прослідкувати за його історичними надбаннями. Воно має традиції, що сягають глибин розвитку нації, а його художні принципи розвивають народні майстри. Тому, на думку учасників, основною умовою розвитку народних художніх промислів є їх всебічна підтримка [79].

Із метою моніторингу процесу розвитку народних художніх промислів Держплан УРСР і Виставка передового досвіду в народному господарстві УРСР у 1977 році організували на території виставки постійну

експозицію виробів народних художніх промислів із демонстрацією прийомів роботи майстрів-художників. На замовлення вказаних державних установ Держкомітет РМ України сприяв виданню низки альбомів і каталогів виробів різних художніх промислів, монографій, написаних на основі досліджень тощо. Зокрема, це альбоми: «Українські народні промисли» (Київ, 1977), «Художні промисли України» (Київ, 1979), «Художнє вишивання» (О. О. Гасюк, М. Г. Степан; Київ, 1981), монографії «Народное архитектурное творчество» (В. П. Самойлович, Київ, 1977), «Народне декоративне мистецтво Яворівщини» (Р. В. Чугай, Київ, 1979), «Українська народна дерев'яна скульптура» (М. І. Моздир, Київ, 1980) та інші.

Поряд із книговиданням активно почали пропагувати мистецтво народних художніх промислів на телебаченні, в радіомовленні, кінематографі. У 1975 році Кіностудія імені Довженка зняла документальний фільм про Яворівщину, в якому також йшлося про творчість народного майстра М. К. Канарчика, випускника, а згодом працівника (до 1968 р.) Івано-Франкового ПТУ-14. У 1976 році у кіножурналі «Радянська Україна» за квітень (№ 14, Арх. № 6152), знятий Укркінохронікою, друга частина кіносюжету була присвячена висвітленню роботи з молоддю заслуженого майстра народної творчості УРСР І. І. Ариванюка, який теж був випускником Івано-Франкового ПТУ-14 [42, с. 16].

У серпні 1974 року вийшла Постанова ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР «Перелік професій робітників вищих розрядів, яким за рівнем кваліфікації потрібна середня спеціальна освіта». Проте самого переліку професій не було. Протягом наступних років цей перелік був складений Науково-дослідним інститутом праці, уведений в ЄТКД робіт і професій робітників та оприлюднений Постановою від 2 вересня 1977 року [169]. Відповідно до цієї Постанови до таких професій віднесено і професії художнього профілю: рекламно-оформлювальні та макетні роботи; загальні професії виробництва музичних інструментів, виготовлення іграшок; загальні професії виготовлення художніх та ювелірних виробів –

виготовлення художніх виробів з металу, виготовлення художніх виробів з каменю, виготовлення художніх виробів з бурштину, виготовлення скульптурних виробів, виготовлення виробів народних художніх промислів тощо. З метою удосконалення навчально-методичного процесу під час підготовки робітників вищих розрядів, зокрема й художнього профілю, Державний Комітет СРСР опублікував перелік професій, за якими групи на виробничому навчанні повинні мати 12–15 осіб [66]. Це не тільки підвищувало якість навчання, але й дозволяло здійснювати індивідуальний підхід до учнів, що важливо при опановуванні художніх професій.

Активна робота з розвитку системи професійно-технічної освіти проводилась також у напрямі підготовки педагогічних кадрів для неї. У 1978 році Державний Комітет СРСР по професійно-технічній освіті видав наказ від 18 червня за № 116 про створення на базі Свердловського індустріально-педагогічного технікуму інженерно-педагогічного інституту, який би готував педагогічні кадри для системи ПТО СРСР за 58 спеціальностями для різних галузей промисловості. Цей інститут був провідним для системи ПТО в СРСР, він співпрацював із Всесоюзним науково-дослідним інститутом профтехосвіти та Всесоюзним науково-методичним центром ПТО з питань методики і змісту підготовки викладачів та інженерів професійного навчання, робітничих кадрів. Між ними була налагоджена робота з систематичного забезпечення інституту збірниками оглядів наукових робіт, які мали практичне значення, методичними розробками та різною навчально-методичною літературою [185]. Педагогічні кадри для професій художнього профілю переважно навчалися в Орловському індустріально-педагогічному інституті, який мав художньо-графічний факультет. Оскільки сам інститут був заснований в 1931 році, у ньому склались традиції художньої підготовки вчителів [172].

Після війни в Україні розгорнулися широкомасштабні відбудовні роботи, які потребували значної кількості інженерних

кадрів. У 1958 році уряд ухвалив рішення про створення найбільшого в Україні спеціалізованого заочного вищого навчального закладу із забезпечення народного господарства висококваліфікованими кадрами – Українського заочного політехнічного інституту (УЗПІ), який готував фахівців за 52 спеціальностями для різних галузей промисловості. Вже в 1960 році він об'єднав 15 підрозділів, що діяли в східному промисловому регіоні, а за короткий час стає провідним вищим навчальним закладом у системі заочної освіти. З 1963 року УЗПІ стає потужним науково-методичним центром республіки, який суттєво вплинув на методичний аспект професійного навчання у закладах. У 1990 році він став єдиним в УРСР навчальним закладом, який готує інженерів-педагогів, і отримав назву Харківський інженерно-педагогічний інститут, 1994 року його перейменовано в Українську інженерно-педагогічну академію (УІПА) та акредитовано за IV рівнем. Академія стала ініціатором створення навчально-науково-виробничого комплексу з підготовки інженерно-педагогічних кадрів для ПТО України, до складу якого, крім академії, увійшли шість індустріально-педагогічних технікумів [193].

Професійно-технічна освіта є своєрідним індикатором економічного розвитку держави. Упродовж 1960–80-х років в економіці України почали наростати гальмівні процеси, нагромаджувалися кризові явища. Економіка розвивалася переважно за рахунок екстенсивних чинників, а система планово-розподільної економіки не могла забезпечити переважання інтенсивних чинників економічного розвитку. Тому в умовах функціонування командно-адміністративної системи професійно-технічній освіті не вдалося уникнути негативних явищ. Про це свідчить наказ Державного Комітету УРСР «Про подальше покращення якості підготовки кваліфікованих робітників у навчальних закладах професійно-технічної освіти республіки» № 75 від 31 березня 1981 року. Недоліки стосувалися того, що навчально-виробничий процес був відірваний від реальних умов

виробництва. Щоб усунути ці недоліки, було рекомендовано з нового навчального року розробити переліки обов'язкових для виконання вправ і робіт, розробити і затвердити учнівські норми часу, здійснювати контроль за якістю та обліком навчальної діяльності, стабільністю навчально-виховного процесу, дисципліною [76]. Очевидною стала необхідність реформування системи освіти і зокрема професійно-технічної.

За результатами сесії Верховної ради СРСР XI скликання 12 квітня 1984 було прийнято Постанову «Про основні напрями реформи загальноосвітньої і професійної школи», реалізація якої передбачала: оновлення змісту освіти, затвердження єдиного типу середньої школи з 11-річним навчанням, уніфікацію та реорганізацію ПТУ різних типів у СПТУ, проголошення курсу на строгу наступність навчання і виховання, повне використання можливостей СПТУ для підвищення якості підготовки робітничих кадрів [63]. 13 липня 1984 року Державний Комітет УРСР видає наказ про реорганізацію ПТУ в СПТУ [61]. Оскільки у Постанові йшлося про те, що якість забезпечує дотримання єдиних вимог до підготовки робітничих кадрів певної професії й кваліфікації, міністерства спільно з базовими підприємствами мали розробити нові програми виробничого навчання і виробничої практики учнів, сприяти проходженню практики в складі кращих бригад, залучати до роботи наставників і новаторів виробництва. Як підтвердження такого наряду співпраці 22 лютого 1985 року постановою Ради Міністрів СРСР було затверджене «Положення про базове підприємство (об'єднання, організацію) середнього професійно-технічного училища» [174]. Тісна співпраця базового підприємства з профтехучилищами позитивно вплинула на якість підготовки майбутніх робітників, оскільки так відбувалася ефективна інтеграція навчальних закладів з виробництвом і наукою, учні опановували сучаснішу техніку, ніж мали заклади, і на практиці знайомилися з дією економічних законів.

Все більше підприємств виявляли ініціативу брати активну участь у підвищенні

якості підготовки кадрів. Незабаром була прийнята Постанова Ради Міністрів СРСР «Про організацію та структуру управління народною освітою в країні» (№ 560 від 29 квітня 1988 р.). У ній підкреслювалося, що згідно з Законом «Про державне підприємство (об'єднання)» (1987 р.) у нових економічних умовах зростає роль підприємств у забезпеченні виробництва робітничими кадрами з відповідною кваліфікацією, в управлінні професійно-технічними училищами передбачаються зміни, зокрема: ПТУ підпорядковуються базовим підприємствам, якщо здійснюють підготовку кадрів переважно для них; ПТУ підпорядковуються органам народної освіти, якщо вони здійснюють підготовку робітників для потреб регіону; ПТУ, що здійснюють підготовку кадрів для агропромислового профілю, підпорядковуються агропромисловим комітетам республік [62]. Наказом Міністерства освіти УРСР № 6810/96 від 15 липня 1988 року ця постанова реалізувалась на практиці [231]. Тепер на роботу училищ почали діяти чинники, здатні суттєво впливати на якість підготовки робітників: *по-перше*, базове підприємство дбає про оновлення верстатного парку закладів, оснащення новим обладнанням, адже випускник має прийти і вже вміти працювати на сучасному обладнанні; *по-друге*, введення компетентних спеціалістів базових підприємств у склад комісій для випускних екзаменів і конкурсів фахової майстерності, завдання яких моніторити якість професійної підготовки і вчасно виявляти недоліки в ній; *по-третє*, зміни на ринку є актуальними для підприємства і постійно відстежуються, тому потрібно дбати, щоб випускники, які приходять на роботу, були готові до них (навчальний відділ на підприємстві організував роботу з підвищення рівня кваліфікації майстрів виробничого навчання і викладачів спецдисциплін); *по-четверте*, на підприємствах відбувається адаптація молодих робітників до професійного середовища, практично реалізується економічна компетентність, основи якої закладаються в навчальному закладі.

Особливістю випускників ПТУ художнього профілю є те, що вони можуть працювати

у різних типах виробництва – одиничному, дрібносерійному і серійному, а також індивідуально займатись творчою діяльністю. Тому на базових підприємствах залишались працювати ті випускники училищ, які планували професійно та кар'єрно зростати у напрямі діяльності підприємства. Випускники художніх училищ деревообробного профілю мали можливість професійно зростати в напрямках деревообробки (як технологічні працівники), в художньому конструюванні (як художники-дизайнери) або їх поєднувати (що траплялось рідше).

Із 1950-х рр. в художньому конструюванні меблева промисловість почала орієнтуватись на функціоналізм і максимальну практичність меблів, адже в населення були проблеми з облаштуванням власного життєвого простору: малогабаритні квартири, перенаселеність житла, проблеми з купівлею меблів. У Західній Україні такі меблі промисловим способом виготовляли не лише у великих містах (Івано-Франківську, Львові, Тернополі), але й у місцевостях, де вже були традиції виготовлення меблів, зокрема в смт Івано-Франкове (Янів) біля Львова.

У 1970-х роках, насамперед художники-дизайнери, активно шукали способів підвищення художньої виразності меблів. Почали з'являтися цікаві меблеві гарнітури, які важко було придбати у вільному продажі, тобто потреба населення перевищувала можливості виробництва. Тому взаємовигідною була співпраця художніх училищ, що готували столярів-червонодеревців, різьбярів, з базовими підприємствами деревооброблювального профілю. З часом, наприкінці 1980-х, у меблевому виробництві спостерігається тенденція до виготовлення меблів невеликими партіями, але вищого художнього рівня [31, с. 50]. Для виготовлення художніх меблів промисловим способом потрібні були працівники з відповідною освітою та естетичним смаком, тому при прийомі на роботу перевагу надавали випускникам саме художніх ПТНЗ.

Зростання уваги до якості підготовки фахівців художнього профілю, народних ху-

дожніх промислів і ремесел, зокрема тих, які працюють в галузі художньої обробки дерева, спонукали Міністерство народної освіти на основі пропозицій управлінь народної освіти розглянути питання щодо надання статусу «художнього» навчальним закладам, які традиційно готували таких фахівців. Наказом Міністерства народної освіти УРСР від 12 грудня 1991 року № 214 в Західній Україні статус «Художнє професійно-технічне училище» було присвоєне ПТУ № 14 смт Івано-Франкове Львівської області, а в 1992 році на основі наказу № 63 від 8 липня – Стрийському ПТУ № 16.

Якщо проаналізувати дії державних інституцій в пошуках оптимальних моделей професійної освіти, які здійснювались в Австро-Угорщині, а згодом і в Речі Посполитій, з тим, як цей процес відбувався в царській Росії, а згодом у СРСР, бачимо, що в обох випадках спочатку підґрунтям були багаті національні ремісничі традиції. А далі відбувається удосконалення і стандартизація змісту підготовки, який потребує конкретизації, класифікації та сертифікації професійної діяльності. На часі також було розроблення загальнодержавного класифікатора як одного з важливих інструментів управління і планування, потрібного для складання програм професійної підготовки, підвищення кваліфікації та удосконалення статистики праці [80]. Отже, до моменту розпаду СРСР під впливом об'єктивних чинників виникла потреба розробки нової концепції розвитку професійно-технічної освіти в Україні.

24 липня 1991 року спільною постановою Міністерства народної освіти УРСР, Міністерства праці та Президії Академії наук УРСР № 7/52/59 була затверджена Концепція розвитку професійної освіти України. Основними засадами документа, які спрямовували розвиток системи, були: урахування динамічних змін у науці, техніці й технологіях у змісті з випередженням; орієнтація на новітні технології; поєднання загальноосвітньої та професійної підготовки в професійно-технічних закладах; гнучкість і варіативність освітньо-професійних програм;

орієнтація на вимоги технологічного розвитку галузей; формування компетентного творчого працівника; провідною парадигмою професійного навчання має бути особистісно-діяльнісна, а головними напрямками навчально-виховного процесу – гуманітаризація, демократизація, інформатизація, розвиток професійної мобільності та творчого потенціалу майбутнього фахівця.

У контексті Концепції творчість людини розглядається як важливий інструмент життєвих і професійних успіхів, тому в педагогічній і методичній роботі викладачів і майстрів виробничого навчання відбувається орієнтація на розвиток творчого потенціалу, здібностей, мислення учнів, виховання творчої волі, відхід від формально-логічної діяльності. Навчально-виховний процес у професійно-технічних закладах збагачується упровадженням методів творчої діяльності, інтерактивних, дослідницько-пошукових методів тощо. Велику увагу педагоги приділяють піднесенню загальнокультурного рівня учнів, формуванню художньо-естетичної культури та національної свідомості [45].

3.6. СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ (1991–2016)

Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року змусило керівні органи спільно з науковцями і практиками шукати національний шлях розвитку професійно-технічної освіти, орієнтований на ринкову економіку та інтеграцію в світову економіку. Складність ситуації полягала в тому, що одночасно перебігали два процеси: в економіці – національна економіка вступила в перехідний період до ринкової, що супроводжувався появою явищ, яких раніше не спостерігали (приховане та відкрите безробіття, банкрутство підприємств, інфляція, бартер); в освіті – разом з ліквідацією підприємств зникали професійно-технічні заклади, виникали проблеми з працевлаштуванням випускників, матеріальним забезпеченням навчального процесу, фінансуванням навчальних закладів і т. д.

Разом із незалежністю країни змінилися освітні вимоги особистості. Тому постала необхідність прийняти стратегічну цілісну Програму розвитку національної освіти.

Із здобуттям незалежності України вже в нових умовах актуальною стала проблема відродження української національної культури, розв'язок якої передбачає багато напрямів. Для кожного з них необхідно було виробити стратегічні завдання. Однією з перших з'явилась Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури, яка дала новий поштовх для розвитку художньо-естетичної освіти в державі [44].

У листопаді 1993 р. була прийнята «Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття)», спрямована на реформування освіти, яка теж визначала стратегічні завдання. Для професійної освіти було виділено стратегічні завдання, якими вона кардинально відрізнялась від попередніх систем: *по-перше*, відхід від авторитаризму при наборі учнів на навчання, урахування покликання, інтересу та здібностей абітурієнтів до вибраної професії; *по-друге*, узгодження державних і регіональних потреб у кваліфікованих кадрах і моніторинг їх конкурентоспроможності; *по-третє*, виведення профтехосвіти на рівень розвинутих країн, що передбачає активне вивчення зарубіжного досвіду і запозичення кращих рішень для розв'язку її проблем. Відповідно до завдань були визначені шляхи реформування професійної освіти [29]. У наступні роки відбувалася розробка цих шляхів з орієнтацією на реалії життя.

1993 року починається довготривала робота з оптимізації професійно-технічних закладів освіти, яка не завершилась і сьогодні. Цей шлях проходили системи професійного навчання у багатьох країнах, адже якісний розвиток системи потребує реалізації цілого комплексу заходів, спрямованих на приведення витрат на підготовку робітників відповідно до вимог сучасного рівня техніки й технології до оптимального рівня. В Україні цей процес збігся з наростанням кризових явищ в економіці, що не могли не вплинути на

функціонування навчальних закладів системи ПТО.

Криза зачепила і галузь народних художніх промислів: підприємства галузі почали втрачати ринки збуту, були не готові до дії ринкових механізмів, що в подальшому вплинуло не лише на працевлаштування випускників ПТУ художнього профілю, а й на сам факт існування закладу. Реакцією держави на ситуацію була Постанова Верховної Ради України № 3686-XII від 15 грудня 1993 р. «Про збереження та розвиток народних художніх промислів України в ринкових умовах» [74].

У травні 1996 року Указ Президента України затвердив «Основні напрями реформування професійно-технічної освіти в Україні». У цьому документі проаналізовано негативні наслідки для системи професійно-технічної освіти, що виникли у зв'язку з економічною кризою останніх років, та наведено напрями, в яких має здійснюватись реформа системи впродовж 1996–2000 років. *Основні напрями реформування*: оновлення змісту професійно-технічної освіти та визначення вимог щодо її якості та обсягу; оптимізація мережі професійно-технічних закладів і структури підготовки фахівців; удосконалення і демократизація форм управління ПТО; створення правової бази взаємовідносин між професійно-технічними закладами освіти та замовниками робітничих кадрів; розвиток мережі професійно-технічних закладів освіти різних типів; участь професійно-технічних закладів освіти у реалізації Державної програми зайнятості; фінансове і матеріально-технічне забезпечення потреб ПТО; кадрове забезпечення ПТО; наукове забезпечення ПТО; створення правової бази ПТО [64].

У 1997 році почав виходити спеціалізований журнал «Професійно-технічна освіта», який став інформаційним джерелом для працівників системи і науковців щодо наукових досліджень у сфері професійно-технічної освіти в Україні та за кордоном, передового педагогічного досвіду. На державному рівні цей журнал почав знайомити із здобутками областей в розвитку професійно-технічної освіти.

Постановою Верховної Ради № 103/98 від 10 лютого 1998 р. уперше було прийнято Закон України «Про професійно-технічну освіту», який визначив правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку професійно-технічної освіти як важливої складової державної освітньої системи [77]. Відповідно до задекларованих у цьому законі засад були затверджені важливі для ПТО документи: Концепція Державного стандарту професійно-технічної освіти України (рішенням колегії МОН від 27. 05. 98) [43]; Положення про професійно-технічний навчальний заклад (постанова Кабміну України від 5. 08. 98) [70]; Положення про ступеневу професійно-технічну освіту (постанова Кабміну України від 3. 06. 99) [71]; Положення про вище професійне училище та центр професійно-технічної освіти (наказ МОН України № 225 від 20. 06. 2000) [69].

Відповідно до прийнятих документів і зокрема атестації встановлювалися три ступені професійно-художньої освіти, яким відповідають три атестаційні рівні ПТНЗ художнього профілю. Перший ступінь забезпечує формування кваліфікації з технічно нескладних професій у навчальних закладах першого рівня атестації (художні школи, навчально-курсіві комбінати). Кваліфікації з масових робітничих професій народних художніх промислів і ремесел формуються на другому ступені в навчальних закладах другого рівня атестації (ПХУ і ХПТУ). У навчальних закладах третього рівня атестації формуються високого рівня кваліфікації зі складних науково містких професій і напрямів мистецтва (вищі професійні училища, вищі художні професійні училища і Центри ПТО). Така структуризація навчальних закладів вплинула на зміст навчання і зміни в професіях, що знайшло відображення в Класифікаторі професій ДК 003–95.

Як зазначає В. О. Радкевич, фахівець художнього профілю для самореалізації повинен брати активну участь у різних заходах, спрямованих на екстеріоризацію його творчих здобутків. Для цього потрібно на лише бути компетентним у професійній сфері,

мати відповідні навички, а й постійно навчатись, удосконалюватись, формувати індивідуальний стиль виконання творів (виробів), використовуючи знання про народні традиції і сучасні можливості. Основна ідея формування компетентного, творчого, з власним індивідуальним стилем фахівця художнього профілю полягає в його неперервній освіті [81, с. 118]. Ця ідея лягла в основу розробленої В. О. Радкевич «Концепції професійно-художньої освіти» (2000) [46].

Минули роки гострих кризових явищ, в економіці країни почали діяти ринкові механізми, знов постало питання щодо перегляду стратегії та завдань професійної освіти відповідно до рівня технологічного розвитку виробництва. У 2004 р. на спільному засіданні колегії Міністерства освіти і науки України та Президії АПН України була схвалена «Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти». У ній наголошено, що удосконалення підготовки фахівців можливе у разі впровадження державної політики використання нових професійних стандартів, які відповідали б світовому рівню. Єдині державні стандарти регламентують вимоги до результатів професійної освіти, сприяють якісному контролю за ефективністю роботи ПТНЗ. Упродовж 2006–2007 рр. було розроблено сім державних стандартів для підготовки фахівців художніх промислів і ремесел. До розробки стандартів були залучені педагоги найкращих училищ. Зокрема, ДСПТО 7331.2 D36053_2006ДС з професії «різьбяр по дереву та бересті» був розроблений групою, до складу якої увійшли педагоги Івано-Франкового ХПТУ № 14 і представники профільного підприємства, центру зайнятості та НМЦ у Львівській області.

У березні 2006 року Департамент професійно-технічної освіти МОН України затвердив річний план заходів щодо поліпшення підготовки фахівців художніх промислів і ремесел, зокрема: «...розширити мережу ПТНЗ художнього профілю; розробити проект орієнтовного положення про структурний підрозділ ПТНЗ – навчально-виробничу майстерню (студію) з художніх промислів

і ремесел; забезпечити розроблення та видання підручників, навчальних посібників, проведення всеукраїнських конкурсів фахової майстерності для учнів, які оволодівають професіями художнього спрямування; організувати підготовку фахівців із професій художніх промислів і ремесел із числа незайнятого населення, а також допрофесійну підготовку учнів основної та старшої школи; розширити взаємодію ПТНЗ художнього профілю з підприємствами, організаціями художнього спрямування та досвідченими народними майстрами; створити в регіонах постійно діючу мережу виставок-ярмарків виробів художніх промислів і ремесел, виготовлених учнями; організувати поширення досвіду кращих навчальних закладів художнього профілю тощо» [81, с. 94].

Вже в червні прийнято розпорядження Кабміну України «Про схвалення Концепції Державної програми збереження, відродження і розвитку народних промислів на 2006–2010 роки» (№ 336-з від 15. 06. 2006), а також вийшов Указ Президента України «Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних художніх промислів в Україні», що дало поштовх до створення важливих для професійно-художньої освіти умов, пов'язаних із державною підтримкою, централізованим фінансуванням підприємств, відновлення традиційних ринків збуту, створення економічних умов для відродження традиційних осередків народних промислів, підвищення рівня технологічної культури фахівців народних художніх промислів. Було також рекомендовано: створювати нові організаційно-освітні форми – навчально-наукові майстерні, школи народної майстерності, майстерні народних майстрів, а в системі ПТО – ВХПУ; у сфері торгівлі – відкривати крамниці для продажу сувенірів при підтримці місцевої влади; у сфері інформаційного забезпечення розвитку – створити у Києві Всеукраїнський науково-інформаційний центр з питань розвитку народного мистецтва і народних художніх промислів і ремесел, а також започаткувати випуск різноманітної літератури в галузі української культури

(довідників, енциклопедій, буклетів, альбомів тощо) [178; 180].

Із 2006 року деякі професійні художні ліцеї, які проводили активну роботу з підготовки фахівців художнього профілю, отримали статус ВХПУ. В Західній Україні в липні 2006 року Стрийський професійний художній ліцей наказом МОН України № 562 перейменовано в ДНЗ «Стрийське вище художнє професійне училище».

У 2007 році для реалізації засад Концепції постановою Кабінету Міністрів України № 768 від 23 травня було затверджено «Державну програму збереження, відродження і розвитку народних промислів на період до 2010 р.» [175].

Розглянуті документи засвідчили, що Україна визнала знання і талант інструментами, які допомагають інтегрувати культуру в техніко-технологічну базу економіки, де творча складова діяльності сучасної людини перетворюється у вирішальний чинник суспільних процесів. Виготовлення культурними індустріями унікальних товарів і послуг дозволяє отримати конкурентну перевагу, що актуально в сучасних ринкових умовах. Тому активізація творчого потенціалу є ключовим чинником у формуванні креативних регіонів. У контексті розвитку професійно-художньої освіти важливою умовою розвитку таких регіонів є наявність професійного закладу художнього профілю.

Відповідно до «Концепції професійно-художньої освіти» мета професійно-художньої освіти інтегрує такі підцілі: «оволодіння учнями систематизованими знаннями, вміннями і навичками, необхідними для організації художньої діяльності відповідно до здібностей, нахилів, професійних інтересів; всебічний розвиток таланту майстра-художника, інтелектуального і художнього мислення, національної самосвідомості; підготовки випускників ПТНЗ художнього профілю до творчої самореалізації й професійного вдосконалення впродовж усього життя» [81, с. 122]. Що саме закладається в зміст підцілей, впливає із спеціальностей художнього профілю і ступеневої підготовки

фахівців та деталізується у завданнях. Зміст професійно-художньої освіти розробляється з дотриманням загальнодидактичних і спеціальних принципів. Якість художнього аспекту освіти залежить від дотримання таких спеціальних принципів: наступності та наслідування в засвоєнні художнього досвіду, поєднання функціонального і декоративного, єдності змісту і форми художніх виробів, єдності індивідуальної та колективної творчості, традиційності, регіональності народного мистецтва [81, с. 123].

У контексті готовності майбутнього фахівця художніх промислів до інноваційної діяльності, елементами якої є креативність і творчість, важливо звернути увагу педагогів на те, що засвоєння соціального досвіду в навчальних закладах сприяє формуванню у звичайної людини позиції, коли вона нездатна «звільнитися від формальних систем, що нав'язані їй ззовні, а не набуті завдяки власному дослідженню реальності» [105], опозицією до креативності стає репродуктивність, тобто робота за шаблоном чи схемою.

Професійні навчальні заклади художнього профілю, на відміну від інших профілів, здійснюють набір учнів за критеріями, які дозволяють виявити схильність до вибраної професії. Високий рівень професійної підготовки, який може забезпечити навчальний заклад, не означає, що кожен випускник здатний після завершення навчання продемонструвати найвищі здобутки. Проте сьогодні виник важливий для суспільства феномен – підвищення кількості творчих людей в будь-якій сфері, що дозволяє значно швидше реагувати на потреби ринку, легше освоювати нові реальності, пристосовуватися до них, створювати принципово нові продукти, які будуть потрібні не лише сьогодні, але й у майбутньому. Він ґрунтується на визнанні факту, що творчість може бути не лише «високою», але й «середньою», й «низькою» [51, с. 133]. Синергічний ефект використання фахівців, здатних виявляти ці види творчості, виявляється в тому, що в складному процесі виготовлення технологічні розриви між діями заповнюються креативністю.

У червні 2013 року Указом Президента України затверджено важливий документ «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», мета якої – проаналізувати основні здобутки в освітній галузі за останні 10 років, виявити причини труднощів реалізації прийнятих рішень, визначити стратегічні напрями модернізації галузі відповідно до викликів сучасності, поставити завдання, виконання яких спрямоване на підвищення якості освіти, визначити механізми і шляхи реалізації національної доктрини [179]. Основною ознакою сучасності є сталий розвиток в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів. У контексті завдань цього документа сьогодні в професійній освіті, і відповідно в професійно-художній, відбуваються значні зміни, орієнтовані на її піднесення до світового

рівня. Кожен навчальний заклад у країні докладається до цього процесу. Успіхи в підготовці фахівців до майбутньої професійної діяльності, самореалізації залежать від того, які традиції має навчальний заклад, а їх тривалість є безперечним індикатором якості підготовки фахівців.

Таким чином, розгляд освітнього процесу в професійній підготовці фахівців художнього профілю в професійних навчальних закладах Західної України в умовах різних державних устроїв дозволив виявити особливості кожного періоду та загальні тенденції, знання яких дозволяє побачити ключові моменти в розвитку професійно-художньої освіти. Якщо навчальний заклад орієнтується на ці тенденції, можна вважати, що освітня традиція в ньому не перерветься.

Розділ 4

ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКА ТРАДИЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ДНЗ «ХПТУ ІМЕНІ Й. П. СТАНЬКА»

4.1. ПОЧАТОК ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКОЇ ТРАДИЦІЇ – СТВОРЕННЯ ШКОЛИ ДЕРЕВНОГО ПРОМИСЛУ

Можливість простежити більш як 100-річну історію професійного навчального закладу свідчить про його значення і визнання в регіоні. Якщо заклад готує фахівців художнього профілю і визнання вийшло за локальні межі, це означає, що в його творчому середовищі сформувалось багато поколінь фахівців, які засвоїли особливий художній стиль, виробили художньо-образний почерк. Цей стиль став своєрідною візитівкою закладу.

У листопаді 2016 року Державний навчальний заклад «ХПТУ ім. Й. П. Станька» відзначив 120 років від дня заснування. Історія його тісно пов'язана з подіями, які відбувалися в регіоні та країні. Освітням більше знайома його історія від 1946 року, коли одночасно із звільненням західноукраїнських земель від німецької окупації постало питання про підготовку робітничих кадрів для відновлення краю та його економіки. У працях, присвячених Яворівщині, розвитку її промислів, становленню професійно-технічної освіти та самого закладу, лише фрагментарно згадуються люди і події попередніх років, що, з одного боку, спрощує сам історичний процес, а з другого, розглядає його крізь призму української історії Галичини, залишаючи поза увагою особливості функціонування школи у періоди різних політичних влад. Аналіз історії закладу впродовж 120 років дає можливість поєднати всі факти, події та долі особистостей, під впливом яких сформувалися його освітньо-мистецькі традиції.

Найбільше економічно розвивалися місцевості, через які проходив торговий шлях, адже це давало можливість збувати товар, а населенню мати роботу, що забезпечува-

ла добробут. У різні часи на Яворівщині склалися неоднакові умови для економічного розвитку. Все залежало від того, яке місце займав Яворів на шляху в Європу.

Із розвитком торгово-економічних відносин зростає попит на якісний товар, який має відповідати певним споживчим, технологічним та естетичним якостям. Відповідність цих ознак потребам і вимогам споживачів робить товар конкурентоспроможним і актуалізує питання про підготовку фахівців для його виробництва в регіоні.

Наприкінці XIX ст. в Галичині була проведена реформа самоврядування, яка дала можливість громаді впливати на політичний, економічний та культурний розвиток свого міста. Яворів у числі інших 30 найбільших міст краю за законом від 13 березня 1889 року отримав право на самоврядування, за яким до сфери повноважень місцевої влади належали різні види діяльності: управлінська (розпорядження та управління громадським майном), утримання і будівництво міської інфраструктури, наглядова (за дотриманням громадського порядку), культурна (шкільництво, бібліотека, Народний дім) та соціальна (опіка над бідними). Міська влада мала право частково фінансувати шкільництво з власного бюджету, зокрема й фахове, якщо це було в інтересах громади. Оскільки дозвіл на створення будь-якої школи надавав Галицький сейм, необхідно було отримати підтримку послів до нього, а також впливових осіб [35, с. 77–78].

У другій половині XIX ст. на Яворівщині, як і по всій Австро-Угорщині, з'явилися промислові спілки, об'єднання і товариства, що підтримували місцевих товаровиробників, популяризували місцеві вироби і сприяли їх продажу. Розвиток промислів потребував фахівців, тому вони перші ставили питання про необхідність відкриття нових фахових шкіл.

На основі відомостей щодо створення низки фахових шкіл у Галичині, зокрема, слюсарної школи в Сьвйонтниках-Гурних, можна дійти висновку, що такі питання розглядали довго і в певній послідовності. Спочатку вимальовувався осередок кустарного промислу разом із навколишніми селами, мешканці яких могли б його розвивати. Далі мала сформуватися думка в представників Галицької промислово-торгової палати і послів Галицького сейму про необхідність створення «зразкової школи і майстерні», завдання яких – підняти рівень технологічної культури виробництва, а для промислів художнього спрямування – ще й художньо-естетичний рівень виробів. Школа могла бути створена, коли промисел мав перспективу розвитку. Наступним кроком було орієнтовне визначення вартості такої школи, знаходження ділянки під її забудову та визначення орієнтовної дати відкриття. Оскільки підготовка фахівців потребує великих фінансових вкладень, починається листування з Міністерством віросповідань і освіти з приводу заснування школи. Міністерська комісія, яка виїжджає на місце, має переконатися в необхідності відкриття школи і організувати попередню роботу. Це було серйозне рішення, про що свідчить факт: фінансове обґрунтування слюсарної школи в Сьвйонтниках-Гурних зробив на замовлення Міністерства ректор Віденської політехніки професор Гауф. Розрахунок професора включав: спеціальні кошти, які формувались із платежу з прибутку майбутньої майстерні, розділеного на два роки; звичайні кошти, до яких входила оплата праці вчителів (директор, вчитель, два майстри-інструктори, один службовець), витрати на навчальні знаряддя і засоби; стипендія для учнів (яка могла бути) [201].

Усю роботу з організації нової фахової школи Міністерство доручало кваліфікованому спеціалістові, який знав рівень розвитку галузі не лише в краї, але й за кордоном. Тому держава виділяла стипендію перспективним фахівцям на поїздку за кордон, яка могла тривати до року. Стипендіат здійснював подорож за планом, відповідно до якого відвідував конкретні країни і підприємства з метою ознайомлення з досягненнями в галузі

та організацією підготовки фахівців для неї. За результатами поїздки готувався ґрунтовний звіт, а отримані знання і вміння сам стипендіат мав практично реалізувати в організації нової фахової школи.

Відомий в Галичині політик, публіцист Т. Мерунович у 1875 році став відповідальним редактором львівської газети «Ojczyzna» («Батьківщина»), в якій разом з Б. Гольдманом вів економічний розділ. Крім того, він проводив економічні дослідження на актуальні теми, а також присвятив кілька десятків брошур суспільно-економічним проблемам Галичини. У 1882 році Т. Мерунович був обраний послом до крайового Галицького сейму, в якому відбув V–IX каденції, аж до 1913 року. Ще в 1882 році за кошти крайового фонду він здійснив подорож з метою вивчення промислу виробництва забавок для дітей [129]. Провідною думкою його висновків було те, що в Східній Галичині є осередки, які виробляють іграшки не гірші, ніж в інших країнах. Якщо цей промисел підняти на вищий рівень, то відпаде потреба імпорту іграшок, буде підтриманий свій товаровиробник.

У 1887–1914 рр. Т. Мерунович був членом Крайової комісії промислових справ і виконував одночасно функції секретаря. У 1887 році він написав аналітичну працю «Опіка краю над промисловим шкільництвом», у якій ґрунтовно описав існуючі промислові та фахові школи (тип школи, фінансування, забезпечення, плани тощо) [117].

У 1895 році Т. Меруновича обрали послом від львівського округу, а І. Шептицького – від яворівського округу. Серед питань, що порушувалися на засіданнях першої сесії VII каденції Галицького крайового сейму, одне стосувалося дозволу відкрити в Яворові фахову школу для виготовлення забавок. Т. Мерунович як фахівець з питання виробництва забавок та І. Шептицький, який одночасно був головою Яворівської повітової ради, активно сприяли прийняттю позитивного рішення. Як землевласник І. Шептицький разом із сином Казимиром багато часу приділяв веденню господарства, проблемам суспільно-політичної діяльності, дбав, щоб селяни в його володіннях мали джерело при-

бутку [148]. Тому питання створення фахової школи для забавкарського промислу, в якій навчалися б здібні діти, його хвилювало.

На підставі ухвали Галицького крайового сейму в листопаді 1896 року Крайовий відділ тимчасово створив у Яворові навчальну майстерню «для виготовлення забавок». Як було прийнято на той час, організувати роботу майстерні доручили Владиславу Нємчиновському, молодому, але висококваліфікованому фахівцю, який вже мав 4-річний досвід управління Крайовою забавкарською і столярною школою в Живці (повітове місто у шльонському воєводстві) [208]. Його завданнями були: розробити структуру, сформувати перший колектив, скласти ресурсний план і замовити необхідне обладнання, почати формувати матеріальну базу школи, розпочати навчальний рік. Основне обладнання для майстерень мало бути лише наступного року. Призначення В. Нємчиновського на посаду директора було не випадковим ще й тому, що за результатами свого стажування за кордоном він написав статтю до крайового журналу «Przewodnik przemysłowy» про розвиток промислу виготовлення іграшок в європейських країнах, які він відвідав згідно з планом стажування [122]. На момент утворення навчальна майстерня розташовувалась у пристосованому приміщенні, мала 14 учнів на цілоденному навчанні та 10 учнів, що вчилися тільки півдня [228].

Внутрішнє обладнання для майстерень привезла і встановила гміна м. Яворова безкоштовно: знаряддя для столярних, токарних робіт і різьблення; три столярні верстати; столи для різьблення дрібних виробів; ніжний стрічкопильний і круглопильний верстати. Три токарні верстати додатково закупив Крайовий відділ із власних коштів [130]. Навчання в майстерні було орієнтоване на практику, тому теоретичних годин було мало. На практиці учні виготовляли вироби, які потрібно було збувати, тому в школі мав бути адміністратор, який займався б питаннями збуту і співпрацею з промисловими кооперативами, спілками та товариствами. Результати роботи майстерні за перше півріччя В. Нємчиновський опублікував у грудні 1896 року в журналі «Przewodnik

przemysłowy» («Промисловий путівник») [121].

Успішні результати першого року навчання в майстерні дали підставу порушити перед Крайовим відділом питання щодо заснування вже на постійній основі закладу типу «Крайової майстерні для виготовлення забавок». Крайовий відділ на підставі організаційних рекомендацій, які були опубліковані у розпорядженні від 3 серпня 1897 1:47645, узгодженому з Крайовою комісією у промислових справах, дозволив створити такий заклад [228]. Метою закладу було навчання молоді виготовлення різаних, точених і столярних забавок, але з увагою на місцевий домашній деревний промисел, що мало би в результаті ушляхетнювати форми забавок, які доти виготовляли в Яворові. А також впроваджувати нові типи забавок, які б відповідали потребам торгівлі, що давало б можливість місцевому населенню заробляти більше грошей [131].

У серпні 1897 року В. Нємчиновський був відкликаний Крайовим відділом освіти для виконання наступного важливого завдання. Йому доручили керувати новоствореною Крайовою столярною школою в Кальварії Зебжидовській, яка офіційно почала працювати 16 вересня 1897 року. За його рекомендацією Крайовий відділ освіти на посаду директора Крайової майстерні для виготовлення забавок призначив Павла Придаткевича, який до 1896 року працював інструктором під керівництвом В. Нємчиновського в Крайовій забавкарській та столярній школі в Живці.

На початку 1898 року Промислова комісія Сейму підготувала звіт щодо діяльності Крайової комісії з фахового шкільництва, у висновках якого зазначено, що у 1896 році: «Відкрито Крайову майстерню для виробу забавок в Яворові, видано відповідні організаційні приписи разом із планом навчання» [136, с. 37]. У другій половині 1898 року секретар Крайової комісії у промислових справах Й. Старкель підготував аналітичну статтю про стан фахового шкільництва в Галичині за 1897/98 навчальний рік, в якій подав коротку характеристику кожної фахової школи, зокрема й Яворівської:

«13. Забавкарська школа в Яворові створена в 1896 р. і розміщується в будинку, наданому Гміною. Сьогодні цього будинку вже недостатньо, потрібне розширення і взагалі покращення приміщень для навчання і практичної роботи в майстерні.

Завданням цієї школи є піднесення місцевого забавкарського промислу у двох напрямках: перший – впровадити шляхетніші форми і поліпшити традиційну продукцію, другий – забезпечити виробникам кращі заробітки.

Навчальна програма розрахована на рік, може бути й на два роки. Учні можуть бути звичайні і надзвичайні, тобто старші забавкарі, що хочуть удосконалити свою продукцію у певних напрямках. Учні звичайні, крім роботи в майстерні, яка включає просту столярну обробку дерева, точіння, випилювання пилючкою, різання для забавок, вправляються також у рисунках. Було 34 учні, з них 21 звичайний і 13 надзвичайних. За винятком одного з околиць Живця, всі учні місцеві. Вже є вивчені учні, які працюють вдома і виготовляють забавки на рахунок школи. Річна вартість виробів, виготовлених школою, становить 800 злотих» [137, с. 279].

З огляду на важливість розвитку забавкарського промислу в краї протягом 1898 року в «Przewodniku przemysłowym» чотири рази згадувалась робота Яворівської школи.

Одне з повідомлень у розділі «Хроніка» стосувалося участі школи у Виставці продукції крайової промисловості, на якій промисловці та ремісники представляють свої найкращі вироби, що демонструють сучасні шляхи розвитку промислу. Оскільки повідомлення було надруковане в березні, то й початок відповідний: «Про весну думала також забавкарська школа в Яворові, присилаючи новий транспорт із виготовленими там забавками. Там є візки з більшими кінями, сильні, на добрих колесах, так що можна ними безпечно возити пісок, палка з кониками для хлопців, практичні лопатки, граблі, тачки і т. д. На шкільних výroбах вже видно успішний поступ. Крім того, тут є також вироби давнього яворівського домашнього промислу, а саме дерев'яні ложки, колотушки, качалки до тіста,

макогони і т. д., які якраз вчасно нагадують про себе в переддень виготовлення святкових виробів» [140, с. 70]. У квітні вже з'явилась стаття П. Придаткевича про особливості яворівського домашнього промислу, труднощі й успіхи в роботі школи. Вартою уваги є згадка про роль І. Шептицького, коли школа відчула брак коштів на організацію безперебійної роботи: «Допоміг у цьому питанні яворівський Повітовий відділ, який на цю мету виділив кредит у 800 злотих під 4 %, що разом із безповоротною допомогою в 200 зл., надану Крайовим відділом, утворило оборотний капітал в 1000 зл. У цьому питанні багато допоміг маршалок Повітової ради граф Ян Шептицький, який дуже посприяв розвитку промислу, щоб підняти здатність мешканців повіту заробляти» [124, с. 80].

У 1898 році яворівська Повітова рада внесла прохання до Галицького сейму. В ньому вона домагалася допомоги краю в будівництві будинку, в якому б функціонували три фахові школи: забавкарська, мереживна і кошикарська. З огляду на надмірне домагання Повітової ради Крайова комісія у промислових справах не запропонувала Крайовому відділу висновку до остаточного залагодження [132].

На початку 1898 року в «Przewodniku przemysłowym» розпочато цикл публікацій аналітичної інформації про стан промислового шкільництва в Австрії в 1896/97 навчальному році. У розділі «Фахові школи» йшлося про те, що з 162 фахових шкіл в Австрії 27 є столярними. У Галичині – це школи в Коломиї, Станіславові і Закопаному. Серед усіх груп шкіл найбільш розвинутими є столярні, в них поєднуються різьбярство, токарство й теслярство, але можуть бути ще й інші види робіт з деревом. У цих школах є 4-річний курс навчання. Кожна школа спеціалізується на тих видах промислів, які є важливі або ними займаються в тій місцевості. Тому вони виробили собі певну комбінацію з фахів, що користуються попитом. У кожній школі є зала для рисунків, яка, залежно від позиції адміністрації, може бути публічною. У столярних школах велику увагу приділяли навчанню рисунків, тому до цієї зали був доступ не лише учнів, а й ремісників, що працювали в майстернях.

Метою було прагнення поглиблювати їх знання та вдосконалювати вміння. Наприклад, у столярній школі у Валаському Межириччі (Wallachisch-Meseritch) у Моравії на високому рівні навчали орнаментальної та об'ємної різьби, що було аргументом для запросин інструкторів або вчителів звідси у всі куточки Австрії. У Філаху (Villach) у федеральній землі Каринтія столярна школа приєднала до себе як філіали чотири школи, в яких практичне навчання проводилось у вигляді спеціальних завдань дрібного різьбярського, токарського і забавкарського промислу. У тірольському селі Святий Ульріх в долині Груден (Gröden) був дуже поширений промисел забавок із дерева. Проте батьки не хотіли, щоб діти вчилися чотири роки, тому ввели скорочений курс – два роки [138, с. 30–31]. Так викристалізовується важливе завдання для фахової школи, розташованої в місцевості з усталеними традиціями, – відстежувати, яких фахів навчати в закладі, щоб він довше існував.

Починаючи з 1899/1900 навчального року Яворівська забавкарська школа почала переорієнтовуватися із забавкарства на художню обробку дерева. У 1900/1901 н. р. у школі навчались 34 учні на трьох відділах: столярному, токарному і різьбярському. На окремий забавкарський курс учнів приймали, коли в цьому була потреба (1919/20 і 1920/21 рр. – дивись дод. 6) [228].

У 1901 році гміна Яворова прийняла рішення взяти позику на будівництво відповідного будинку для школи, для якого вже були підготовлені плани, але роботи не проводились через відсутність коштів.

У 1904/1905 році школа була повністю видозмінена. Перш за все знайдено більший будинок, що відповідав її меті, в ньому містилася не лише школа, але також спільна майстерня для забавкарів з-поза школи. Враховуючи, що школа мала заробляти кошти, на перший план потрібно було висунути адміністрацію, здібну керувати потоком продукції в закладі та торгівлею виробами. Оскільки цей процес мав організовуватися вже на інших засадах, виникла потреба також внести зміни до шкільного статуту. На підставі нового статуту управління закладом

сконцентрувалося в руках адміністративного керівника Юзефа (Йосипа) Слоньчевського. Для підвищення рівня навчання рисунку і моделювання було запрошено різьбяр і рисувальника Володимира Чапека. Після перенесення школи до нового будинку кількість учнів зросла до 59 осіб. Для заохочення і розваг учнів було організовано шкільний оркестр. Щоб збільшити випуск продукції забавок за кошти Крайового відділу, в школі було запущено малий зал машин, які приводилися в рух бензиновим двигуном в 10 кінських сил [133].

Вже в 1905 році школа отримала нову офіційну назву «Державна школа деревного промислу», яка була фаховою школою. Термін навчання в ній був три роки, але в ті часи рік навчання називали класом, тому й школа була трикласовою. Навчання проводилося за трьома напрямками: столярний, різьбярський і токарний. Залежно від здібностей і бажання учні могли навчатись як на одному, так і кількох напрямках. Заняття проводилися у дві зміни по чотири години: на першій зміні відбувалися практичні заняття учнів трьох класів у своїх майстернях; на другій зміні – два класи продовжували практичні заняття, а третій мав уроки теорії. Три дні поспіль у тижні теоретичні заняття мав інший клас (тобто рік навчання).

З метою осучаснення технологічного процесу в 1906 році запрошено з Чехії спеціаліста з виготовлення забавок механічним способом. А також допущено майстрів-забавкарів, що закінчили цей заклад, до використання шкільних машин. Вони виготовляли забавки власним коштом.

У 1907/1908 н. р. шкільний будинок перейшов від гміни м. Яворова до Крайового відділу, тобто у власність краю. Крайовий відділ провів потрібну реконструкцію, а також збудував склад для зберігання матеріалу та сушарню дерева [134].

Школа дерев'яного забавкарства була першою в Галичині, а її традиції у виготовленні забавок випускники переносили в інші регіони. У 1904 році Ліга промислової допомоги, яка дбала насамперед про розвиток промислу поляків, скерувала на навчання в

Яворів Мар'яна Гарбацького, здібного хлопця з неможливої родини [135, с. 334]. Він мав навчитися фаху на високому рівні, щоб згодом налагодити виробництво дерев'яних іграшок у рідному Лежайську. Після трьох років навчання його залишили при школі для підвищення фахового рівня. Він півтора року працював у ній як робітник (*przedsownik*), а пізніше за кошти Ліги стажувався рік за кордоном. У 1909 році М. Гарбацький повернувся в рідне місто, де разом з іншим фахівцем Щепаняком відкрив першу в Галичині фабрику забавок і дрібних виробів з дерева в рамках місцевої «Майстерні Забавкарської спілки».

Термін навчання в школі, починаючи з 1900 р., переважно був трирічний. Проте в роки, коли школа мала найбільший контингент (1904/05 – 59 осіб, 1905/06 – 48 осіб), як виняток навчання було дворічним. Упродовж 1908–1914 рр. стан школи та її організація не зазнали жодних змін. Контингент учнів був досить сталим – щороку навчалось учнів в межах 33–46 осіб на трьох відділах і в трьох класах [228].

У школі основну увагу почали приділяти підготовці різьбярів, тож виникла потреба підвищити рівень художньої підготовки учнів. Із цією метою новим директором Яворівської школи деревного промислу в 1910 році призначено Войцеха Пшедвоєвського, який на той час вже був визнаним фахівцем у галузі декоративної різьби, мав досвід практичної роботи і творчі здобутки. Колишній директор П. Придаткевич залишився в школі працювати інструктором різьбярів. На відміну від попередніх директорів В. Пшедвоєвський був митцем-практиком, що продуктивно працював у галузі медальєрства, а також педагогом-практиком, який доти працював у Львівській промисловій школі. Він керував школою до початку Першої світової війни і за цей період інтенсивно розвинув відділ дерев'яних іграшок (забавкарства). На той час яворівські іграшки здобули визнання не лише на території Польщі, а й за кордоном. Це давало можливість школі заробляти кошти [209].

Перша світова війна і вторгнення російських військ у Яворів перервали навчання в школі на два роки (1 вересня 1914 – 1 ве-

ресня 1916). Коли в 1915 році зменшилось напруження в протистоянні, Крайовий відділ постановив відкрити школу в 1916 році. Через війну попит на забавки впав, порушилися економічні зв'язки, однак з'явився великий попит в галузі столярних виробів, адже край був дуже знищений. У зв'язку з новими соціально-економічними обставинами змінилося основне завдання школи, вона була реорганізована та отримала назву «Крайова школа деревного промислу».

Унаслідок реорганізації школи основна увага була спрямована на підготовку столярів. Різьбярсько-скульптурний відділ відділився від столярного, набув самостійності з правами скульптурного ремесла. Окрім того, було виділено в окремий відділ однорічний курс забавкарства, на якому молодші учні у віці 12–13 років продовжували далі вчитися виготовляти забавки. За рекомендацією Крайового відділу реорганізацію школи здійснив новий директор Станіслав Гноїнський, якого запрошено до Яворова з Тлумача, де він працював у місцевій столярній школі.

У Кракові функціонувало державне «Бюро деревного промислу», завданням якого була підтримка установ, що працювали на відбудову краю. Директор Ян Дворські звернув особливу увагу на Яворівську крайову школу деревного промислу. За матеріальної підтримки бюро була розбудована західна частина шкільного будинку так, щоб отримати найбільшу площу для розташування столярного машинного залу. Бюро оснастило машинний зал у нові, необхідні верстати для обробки дерева: 2 стругальні, 1 фрезерний, 1 копірувальний 4-шпиндельний, 1 універсальний для виготовлення коліс, 1 горизонтальний трак тощо. Для приведення в дію верстатів Бюро деревного промислу купило парову машину потужністю 45 к. с. Одночасно збудовано котельню і господарський будинок. У той самий час при школі створено як інтегральну частину закладу доповнювальну фахову школу для учнів, що вивчали всі ручні промисли, які існували в Яворові. Згодом кураторія Львівського шкільного округу виділила цю школу зі структури Державної школи деревного промислу як самостійну одиницю, робота якої

здійснювалася на основі статуту для фахових шкіл, а також доповнень для таких шкіл, що були видані Крайовим відділом ще в 1911 році. Реорганізацію завершено восени 1917 року, і вже 1 вересня почалась нормальна робота школи. Так тривало до 1 листопада 1918 року [228].

Через українсько-польську війну увесь навчальний 1918/1919 рік школа не працювала. Від імені української влади право нагляду за школою було надане П. Придаткевичу, який був активним учасником революційних подій. За цей рік школа була пограбована, сам будинок частково зруйнований. В історичній довідці про школу, написаній в 1938 році і призначеній для використання інформації в загальній доповіді щодо фахового шкільництва Львівського шкільного округу, провину за це склали на українців. Хоча тут справа була не в українцях, а в тому, що точилася війна, під час якої завжди є мародери, національності в них ніхто не питав. З листопада 1918 до кінця травня 1919 року директор С. Гноїнський був на засланні у м. Тернополі.

У 1918 році Польща стала незалежною державою і вийшла зі складу Австро-Угорщини. Із червня 1919 року почалась активна відбудова краю, але вже польською владою. І знову на допомогу школі прийшло Бюро деревного промислу. Воно надало велику поміч, постачаючи нові знаряддя для верстатів, машинні паси, готівку на закупівлю деревних матеріалів. 11 листопада 1919 року в школі знову почалося нормальне навчання.

Зміни торкнулися і Яворівської фахової школи. Із 1 січня 1922 року Крайовий відділ передав у власність польського уряду школу з усім її майном. Відповідно школа змінила назву: спочатку на «Колишню Крайову школу деревного промислу», а згодом на «Державну школу деревного промислу». Останню назву школа зберегла до 1939 року. Устрій школи не змінювався. Починаючи з 1920 року, теоретичне і практичне навчання в школі відбувається відповідно до програми і тижневого поділу навчальних годин, рекомендованих Міністерством віросповідань і освіти.

Відомості про Державну школу деревного промислу станом на 1922/1923 н. р. Директор –

Станіслав Гноїнський. Школа належить до такого типу, де навчання має менше 90 годин. На різьбярсько-скульптурний відділ відведено 81 годину. Його ведуть Павло Придаткевич та Іван (Ян) Лісовський. На забавкарський відділ відведено 46 годин, а веде його Вінцентій Мулік. У щотижневому навчанні використовують такі організаційні форми: теорія, репетиції (повторювання), вправи, практична робота. Учні вивчають 14 предметів: *релігія* – ксьондз Олександр Шерльонгоровський; *польська мова і виробнича стилістика* – Юзеф Млоїнський; *географія* – Юзеф Млоїнський; *рахунки* – Юзеф Млоїнський; *геометрія* – вакансія; *наука про людину, гігієну* – Станіслав Гноїнський; *фізика* – Станіслав Гноїнський; *наука про двигуни* – Станіслав Гноїнський; *технологія, матеріали* – Станіслав Гноїнський; *конструкції іграшково-меблеві* – Зигмунд Ярцішовський; *рисунок від руки і малювання* – вакансія; *рисунок геометричний* – Станіслав Гноїнський (але вакансія); *рисунок предметний* – Зигмунд Ярцішовський; *ведення документообігу і калькуляція* – Юзеф Млоїнський.

Практичні заняття ведуть: 1, 2, 3 класи (курси), меблеву і будівельну столярну справу – Зигмунд Ярцішовський; 1, 2, 3 класи (курси), різання і різьбярство – Павло Придаткевич, Іван Лісовський; 1 клас (курс), забавкарство – Вінцентій Мулік.

Штатними працівниками є: С. Гноїнський, Ю. Млоїнський, З. Ярцішовський. На повну ставку працюють інструктори: П. Придаткевич, І. Лісовський, В. Мулік. Решта педагогів працюють за контрактом. Обслуговий персонал складається з машиніста, наглядача, секретаря та охоронця закладу.

Під час навчання велику увагу педагоги звертали на формування в учнів умінь зі стилістики (складати замовлення, писати листи тощо), ведення бухгалтерії та калькуляцію, креслення і рисунок, на формування знань з історії мистецтв, стилів меблів та архітектури, суспільних наук (державний устрій різних країн тощо).

У 1926 році з назв багатьох шкіл забрали слова «крайова» та «державна». Яворівська фахова школа почала називатися «Школа деревного промислу» [211].

Оскільки держава тримала під контролем підготовку робітників для промисловості, у фахових школах систематично проводились інспекторські перевірки, які докладно вивчали стан профорієнтації, якість навчання, методичну, виховну і господарську роботу в закладі. У першій декаді вересня директори мали подавати повідомлення до Кураторії про новий набір і проблеми, які виникли. Ось текст такого повідомлення:

До Кураторії Львівського Шкільного Округу
III Відділу у Львові

25 серпня по цілому місту було розміщено плакати, в яких повідомлялось про вступ до місцевої фахової школи підвищення кваліфікації.

Оскільки багато учнів (термінаторів) ще не записалось до школи, Керівництво школи вимагало від місцевого цеху повідомити про всіх записаних у них термінаторів. Після отримання списку та його перевірки про всіх, хто не записався, буде повідомлено старосту, щоб покарав майстрів, які опираються.

а) склад учительського колективу школи, який пропонується на 1927/28 навчальний рік;
б) поділ годин у двох примірниках;
в) особову справу новоприйнятого вчителя бухгалтерії. Особові справи інших учителів знаходяться в Кураторії Л.Ш.О. За минулий рік у них не відбулося жодної зміни;
г) відомість для оплати за вересень;
д) відомість для оплати за жовтень.

Керівник: С. Гноїнський

На навчання до Державної школи деревного промислу приймали з базовою освітою 4–7 класів, перевагу надавали дітям з польських сімей. Оплата за навчання становила 40 злотих на рік, екзаменаційна такса – 45 злотих. Після закінчення школи для отримання статусу майстра потрібно було пройти 2–3-річне платне стажування у майстрів-практиків. Відповідно, не кожен випускник школи міг стати повноцінним майстром, тому залишався у статусі підмайстра [228].

Крайовий інспектор Л. Міські, очевидно, довго працював на цій посаді і час від часу інспектував ті самі школи. Це давало йому

можливість робити об'єктивні висновки про роботу як школи, так і працівників. Наприклад, у звіті перевірки за 1933 рік він написав, що в майстерні, де виготовляють забавки, він бачив два нові проекти інструктора В. Муліка. У столярній майстерні переважно виконують замовлення, а саме комплекти меблів для ідальні з дуба на 12 осіб, спальні та бібліотеки з шафами на книги. У кріслах інспектор знайшов неправильні з'єднання, на столику, обкладеному зверху дубовими фанерами (диктами), від всихання дощечок виникли щілини; у рамах не сходяться стики. На його думку, ці недоліки вказують на те, що під наглядом нового інструктора Яніковського мало що змінилося в культурі праці. Хоч в часи його попередника Роттера бували іноді скандальні ситуації з подібними випадками. У той самий час П. Придаткевич, незважаючи на те, що раніше судився з директором С. Гноїнським, сьогодні є виконавчим і обов'язковим. І констатує: хороший різьбяр [224, с. 31].

У звіті школи до Кураторії за 1933/34 рік про поділ годин на теоретичне і практичне навчання вказано, що в першому класі (курсі) практичне навчання проводять Станько і Поліцинський, в другому – Сурувка і Поліцинський. У наступному році – в першому класі проводить вже сам Станько, в другому класі – Сурувка і Поліцинський [232].

Із 12 квітня 1934 року Міністерство віросповідань і освіти почало ліквідовувати різьбярський відділ і закрило запис на нього на 1934/35 рік. У розпорядженні міністерства сказано, що відділ підготував цілу плеяду різьбярів, які підвищили художній рівень яворівських виробів домашнього промислу. У цьому контексті школа виконала мету свого заснування, в нових умовах вона зосереджується на підготовці столярів. У 1936/37 році в першому класі впроваджено нову навчальну програму, обов'язкову для всіх столярних шкіл. У зв'язку з цим школа отримала нову назву «Державна столярна школа». Тижневий розклад навчання в днях і годинах станом на 1937/38 н. р. передбачав: у днях – 214 днів, з яких 201 навчальний день і 13 вільних; в годинах – 1702 годин теорії, 3182 годин практики. Інструктори: Йосип Станько,

Станіслав Чайовський, Станіслав Рибінський [228].

Станом на 1936 рік у Яворові було три фахові школи: Державна школа деревообробного промислу, Державна столярна школа, Публічна фахова школа підвищення кваліфікації [202, с. 732, 740; 204]. Оскільки всі кадрові зміни в навчальних закладах краю відбувалися за розпорядженням Кураторії, інформацію про них оприлюднювали в її урядовому журналі. В останньому номері журналу за 1937 рік в рубриці «Вийшли на пенсію» є С. Гноїнський [110, с. 788]. Від січня 1938 року обов'язки директора виконував магістр Б. Мірек.

З метою підготовки звіту про стан розвитку фахового шкільництва в Польщі після впровадження освітньої реформи Кураторія зобов'язала навчальні заклади підготувати ґрунтовні довідки. У довідці Яворівської державної столярної школи станом на червень 1938 року читаємо:

«Приміщення школи. Двоповерховий мурований шкільний будинок, побудований в закопанському стилі, є власністю Держави. В середині на першому поверсі розташовані: машинний зал, дві майстерні, велика кімната для викладання, зал для конференцій, секретаріат, приймальня директора та склад готових виробів. На другому поверсі: дві кімнати для викладання, одна з яких одночасно є кімнатою для малювання і світлицею, дві кімнати, в яких розміщений шкільний інтернат, та квартира директора. Інтернат також займає в підвалі три малі приміщення, з яких найбільше є спальнею, друге – навчальною кімнатою, третє – умивальнею. В інтернаті проживає 27 немісцевих учнів. Будинок не відповідає потребам фахової школи ні за розташуванням, ні за розмірами приміщень. Крім того, приміщення майстерень є замалі, бо збільшення відвідування потягнуло за собою переобладнання кімнати для викладання на першому поверсі в майстерню для 1 класу. Те приміщення не може помістити стругальних верстатів для 27 учнів, тому при верстатах працює по два учні. Школа не має відповідного подвір'я, бо теперішнє є замале, тому й відсутнє спортивне поле, немає також гімнастичної зали. Недоліки розташування і

недостатнє приміщення стримують відчутний розвиток закладу.

Навчальне забезпечення. Шкільні майстерні оснащені найнеобхіднішим столярним знаряддям і обладнанням. Знаряддя для майстерні, діючі чи ті, що лежать, є в доброму стані. Забезпечення в знаряддях через збільшення відвідування є недостатнім, особливо для стругальних верстатів, що дуже утруднює практичне навчання фаху. Машинний зал має такі верстати для обробки: стругальний для чистової обробки, стругальний для чорнової обробки, круглопильний, стрічкопильний, свердлильний, фрезерний, токарний для дерева, універсальний токарний для металу, малий круглопильний з коробкою передач, горизонтально-свердлильний, шліфувальний верстат-автомат для загострення стругальних ножів. В окремому приміщенні знаходиться горизонтальний однопилковий трак. Усі верстати приводяться в рух паровою машиною потужністю 45 к. с., яка розташована в окремій котельні. Школа має окремий склад на деревні матеріали, потрібні для роботи майстерень, але зараз він не працює, а також сушарку. Використання машин для обробки з навчальною метою сьогодні є мінімальним через високу вартість приводу, продовжити їх застосування можна буде тоді, коли працюватиме тартак або коли нагромадиться велика кількість матеріалу для машинної обробки. Перераховані обставини ускладнюють реалізацію програми навчання механічної обробки.

Бібліотека для вчителів має 179 томів різного змісту, переважно фахового. Також є 49 підручників, каталогів і зразків для навчання рисунку. Бібліотека для учнів має 148 томів різного змісту. Вона позичає багато книжок, що свідчить про їх належне використання. Для учнів передплачуються професійні журнали: «Молодий професіонал», «Молодий технік» та інші актуальні видання. Кімната для рисунків оснащена необхідними основними моделями, геометричними тілами, столярними з'єднаннями, фрагментами конструкцій столярних меблевих і будівельних, які одночасно використовуються як навчальне забезпечення технології. Для навчання технології школа має зразки видів дерев, що ростуть в краї,

та форнірів дерев, що ростуть за кордоном, зразки вад і хвороб деревини. Проте школа зовсім не має забезпечення з машинознавства і фізики, що дуже утруднює навчання на високому рівні цього важкого і обширного предмету» [228, с. 3–6].

Школа працювала до 1939 року. Під час бомбардування Яворова німецькою авіацією будівля столярної школи була зруйнована.

Під час німецької окупації було обмежено доступ місцевого населення до вищої освіти (навчання в університеті), проте середнє шкільництво розвивалося. «За німецьким пляном населення могло бути тільки допоміжною силою, тому існувати могли тільки початкові й деякі фахові школи. Через те не дозволили на ведення гімназії чи пак десятирічки, а за те згодилися на вчительську семінарію, торговельну і ремісничу школи, які були переповнені учнями» [39, с. 368]. Було відновлено роботу Державної школи деревного промислу (фактично *столярної школи* станом на 1938 р. – *прим. автора*) в м. Яворові, яка проіснувала лише два навчальні роки – 1942–1944. На посаду директора був призначений Богдан Стебельський, який мав художню освіту, а доти вчителював у Холмській українській гімназії (1940–1941) та в Самбірській вчительській семінарії (1941–1942). Він відгукнувся на пропозицію українського жіноцтва, що видавало «Українське мистецтво», очолити відновлення роботи Державної школи деревного промислу і стати її директором. Ідею відновити роботу школи та налагодити виготовлення іграшок для дітей виношувала С. Чижович, з якою він познайомився під час своїх етнографічних експедицій. Їх знайомство і важливість мети розвіяли сумнів у власних силах і спонукали до практичних дій. Про марність намагань у таких умовах відновлювати роботу школи попереджав його один з інструкторів, що багато років працював у столярній школі. Він реально дивився на стан речей і мав досвід практичної роботи, знав її проблеми. Ці попередження навпаки утвердили Б. Стебельського в позитивному рішенні, він не знав і не уявляв довоєнного шкільного комфорту, бо: «пам'ятав

худі, голодні роки в Академії мистецтв і польській тюрмі. До голоду і твердої постелі звик. Передо мною стояла перспектива: діти в садочках не мають іграшок, вони їх мусять мати, Яворів їх буде проектувати» [90, с. 481].

У школі до двох відділів – столярного і різьбярського додався ще й третій – кравецький, в якому були дві групи – дівчат і хлопців. Групи мали різні завдання і займались окремо. Різьбярський відділ очолив токар і різьбяр Й. Станько, столярно-токарний – столяр і токар І. Масюк, у кравецькому – жіночу групу очолила Гумовська, а чоловічу Пагута. Директор викладав теорію орнаменту, його дружина А. Стебельська – рисунок і моделювання в глині, І. Процан – калькуляцію і діловодство. Виготовляючи замовлення, учні вивчали ремесло практично, а школа отримувала засоби і для практичної, і для теоретичної праці. Іншим аспектом навчально-методичної роботи в школі була спроба директора залучати учнів до опанування професії через проектну діяльність.

Оскільки в школі навчалось багато учнів із сіл довкола м. Яворова, а також с. Краківця, виникло питання про організацію спільного проживання для тих, хто не міг платити за житло. Було організовано дві бурси: біля кравецького відділу школи для дівчат, якою опікувалась Віра Петришин, і для хлопців, опікуном якої був учитель Іван Процан.

Упродовж 1934–1939 рр. Б. Стебельський навчався в Краківській академії мистецтв на відділах малярства і театральної декорації сцени, часто відвідував з професійною метою музеї. Тому вже від початку роботи на посаді директора він приділив значну увагу створенню шкільного музею, в якому учні мали б можливість поглиблювати професійний досвід, вивчаючи зразки дитячих іграшок, виготовлених народними майстрами, їхню конструкцію, колір та орнамент. Під його керівництвом школа знову почала орієнтуватися на художній аспект роботи з деревом [90, с. 484]. Проте робота школи перервалася, бо Б. Стебельський не сприймав радянської ідеології і разом з багатьма земляками-прикарпатцями опинився у таборах для біженців (Баварія).

Роботу школа припинила в травні 1944 року.

4.2. Відновлення роботи Яворівської профтехшколи художніх ремесел

Після визволення західних областей України 1944 року починається розвиток промисловості в двох напрямках: по-перше, відновлюються і реконструюються традиційні для краю галузі (нафтова, газова, деревообробна, виготовлення побутових виробів), по-друге, створюються нові галузі, основою яких є наука (електротехнічна, машинобудівна, хімічна, швейна). Для кожної потрібно було підготувати відповідні робітничі кадри. Управління народним господарством у СРСР здійснювалося централізовано, що дало можливість швидко мобілізувати людські та матеріальні ресурси. Це, своєю чергою, створило умови для швидких темпів відбудови виробничих потужностей країни. Особливу увагу звертали на західні області України, які мали незначний досвід господарювання в умовах системи централізованого управління економікою.

Повоєнні роки були непростими для населення Західної України: якісний склад робітничого класу був невисокий, адже значна кількість кваліфікованих робітників не повернулися з війни або пішли в підпілля; з метою викорінення патріотичного українського духу почала проводитись насильницька і всеохоплююча радянізація всіх сторін соціально-економічного і культурного життя краю; для впровадження єдиної радянської ідеології активно залучалися працівники державного і партійно-комсомольського апаратів, службовці правоохоронних органів, державної безпеки, культури й освіти з інших регіонів Радянського Союзу. Їх централізовано скеровували на заводи, фабрики, в установи, партійні та комсомольські органи, освіти. Серед керівного складу різних структур місцевих було менше майже в 2,8 рази. Оскільки питання контролю за процесом радянізації було важливим, а для західних областей особливо важливим, ним займались спеціальні відділи та особи, починаючи від ЦК КП (б) України і до найнижчих структур [183].

Проблема забезпечення підприємств робітничими кадрами спонукала владні струк-

тури розпочати організований набір працівників, який контролювало Міністерство трудових ресурсів СРСР. Організовані трудові мобілізації нерідко проводилися примусовими методами, зокрема, за угодою робітник мав відпрацювати на підприємстві не менше двох років, сільську молодь насильницьким методом скеровували на навчання в школи фабрично-заводського навчання (ФЗН), ремісничі та залізничні училища [192, с. 372].

З метою популяризації нових видів продукції, якісного рівня виконання традиційних виробів, стимуляції високопродуктивної праці в 1945 році було проведено виставку-огляд товаровиробників з усієї України. Проведення такого огляду мало стратегічну мету, оскільки в березні 1946 року Верховною Радою СРСР мав бути прийнятий Закон «Про п'ятирічний план відбудови і розвитку народного господарства», який розроблявся з урахуванням досягнень попереднього періоду. За цим законом передбачалося здійснити відбудову виробничих потужностей України (енергетика, важка промисловість, транспорт, легка промисловість, сільське господарство), будівництво нових заводів, підвищити випуск валової продукції та відродити культурно-освітню сферу. В 1945 році Яворівська артіль імені Т. Г. Шевченка бере участь у виставці-огляді в Києві, де демонструються різьблені вироби, виконані майстрами художньої обробки деревини. Вони сподобалися представникам партії та уряду УРСР, що відвідали виставку, зокрема, першому секретарю ЦК КП (б) України М. С. Хрущову. Від інших ставлеників він відрізнявся «орієнтаціями, які Сталін з понурим гумором називав «народництвом» [73, с. 175]. Позитивні враження від експонованих робіт дали поштовх для відновлення в Яворові профтехшколи художніх ремесел. Свідок цих подій В. М. Гдуля взяв на себе відповідальність за організацію роботи школи.

Відповідно до розпорядження Ради Міністрів СРСР від 10 квітня 1946 р. № 4767 (дод. 2) і постанови Ради Міністрів УРСР від 13 травня 1946 р. № 820 відновлено роботу Яворівської профтехшколи з підготовки майстрів художньої різьби по дереву. Школа підпорядковувалася Укрпромліссоюзу. Одно-

часно отримано дозвіл на відкриття в Україні ще двох спеціалізованих художніх шкіл – у Житомирі та селищі Летичеві Кам'янець-Подільської області з підготовки майстрів-червонодеревців. Укрпромліссоюз впливав на призначення директора, контролював рівень практичної та теоретичної підготовки майбутніх фахівців у закладі, надавав методичні вказівки і рекомендації. За погодженням керівництва Укрпромліссоюзу директором було призначено Олексія Володимировича Басніна, який доти працював на посаді заступника голови Яворівського райвиконкому.

Як писав у газеті «Львовская правда» (1948 р.) журналіст М. Д. Гайсинович, відкриття в маленькому містечку Яворові Львівської області професійно-технічної школи художнього спрямування є свідченням особливої уваги Ради Міністрів СРСР і Ради Міністрів України до проблеми розвитку робітничої освіти, адже доти в СРСР існувала лише одна школа нового типу професійно-технічної художньої освіти – Абрамцівська професійно-художня школа (Московська обл.) [15]. Із початком війни Абрамцівська професійно-художня школа теж не працювала, проте, відповідно до постанови уряду СРСР про відновлення і розвиток художніх промислів, у серпні 1942 року її знову відкрили. Завдяки директору В. Д. Мочалову школа не тільки збереглася, а й перейшла на якісно новий рівень підготовки фахівців. А книга «Різьба по дереву», написана в 1936 році викладачем В. І. Соколовим, протягом багатьох років була основним методичним посібником для учнів і викладачів художніх профтехшкіл [157]. У перші роки після відкриття в Яворівській профтехшколі використовували вже апробовану абрамцівську методику навчання столярів-різьбярів.

У перші роки функціонування Яворівської профтехшколи були труднощі в профорієнтаційній роботі, адже заклад працював за новими вимогами, яких місцеве населення добре не знало. Зміна влади позначалася і на ставленні до закладів, що здійснювали підготовку робітників відповідно до місцевих і державних потреб. У цей непростий період зробити перший набір допомагала влада, зму-

шуючи в наказовому порядку сільських хлопців йти на навчання в училище. Аналіз перших наказів директора закладу підтверджує це припущення. Наприклад, станом на 1 жовтня 1946 р. було набрано 53 учні, 9 березня 1947 р. додатково зараховано шість, 25 березня ще шість, 9 червня ще зараховано п'ять учнів. Протягом цього періоду з різних причин значна кількість учнів була відрахована, деякі з них провчилися не більше тижня. За підсумками року на наступний курс переведено 49 учнів (дод. 4).

Перший колектив Яворівської профтехшколи з підготовки майстрів художньої різьби по дереву почав формуватися в липні 1946 року. До його складу входили: І. І. Масюк – старший майстер (15. 07. 1946); І. Г. Лісовський – майстер (15. 07. 1946); Й. П. Станько – майстер (15. 07. 1946); П. Ю. Музичка – майстер (15. 07. 1946), який наприкінці навчального року в червні вже став виконувати обов'язки старшого майстра; Т. Г. Маюк – старший бухгалтер (1. 08. 1946); О. В. Баснін – директор (10. 08. 1946); А. С. Сокунов – заступник директора з навчально-виробничої частини (13. 08. 1946); Д. С. Осипенко – завідувач господарством, комірник (14. 08. 1946); М. П. Круцько – викладач; М. П. Капинос – викладач; І. П. Процан – заступник директора з навчально-виробничої частини на кінець червня 1947 року.

У 1947 році колектив поповнили: В. Й. Бульба – майстер (1. 04. 1947); В. С. Жидков – керівник військової підготовки (25. 06. 1947); А. П. Баришева – секретар. До обслуговного персоналу входили: діловод, водій, сторож, прибиральник, фельдшер, завідувач їдальнею, кухар, офіціантки. На початку січня 1948 року В. С. Жидков був відкликаний в Облліспромсоюз, а на його місце прийняли І. Я. Сопова. Фахове ядро педагогічного колективу створеного навчального закладу складали майстри-інструктори з великим досвідом навчання художньої обробки дерева, професійна майстерність яких формувалася в польській системі фахового шкільництва.

У наступному навчальному році (1947/48) до складу педагогічного колективу входили:

О. В. Баснін (матеріалознавство, політзаняття; працював до 4. 02. 1948), І. П. Процан (креслення і спецтехнологія, технологія дерева і стилі меблів), А. М. Павлушенко (політзаняття), М. П. Круцько (українська мова, арифметика), М. П. Капинос (малювання, ліпка, композиція), В. С. Жидков (фізична підготовка; працював до 20. 01. 1948), І. Я. Сопов (фізична підготовка; з 20. 01. 1948), П. Ю. Музичка (старший майстер), майстри з художньої різьби – І. Г. Лісовський, Й. П. Станько, О. М. Харамбура, зі столярної справи – М. П. Подолух, В. Й. Бульба, Р. Г. Кислевич (майстер-механік).

За розпорядженням Президії Укрпромліссоюзу від 26. 01. 1948 р. № 16 директором Яворівської профтехшколи було призначено Прохоренка, який так і не приступив до виконання обов'язків. Тому в терміновому порядку виконувати обов'язки директора було призначено заступника директора з навчально-виробничої частини І. П. Процана.

Щоб з'ясувати стан справ на місці, до Яворова приїхав старший інспектор відділу кадрів Укрпромліссоюзу І. І. Шапка. Він обстежив не лише стан кадрового забезпечення, а й рівень методичної підготовки педагогічного колективу. За результатами перевірки та проведеного аналізу були зроблені висновки і надані відповідні вказівки. У методичному плані виявлено відсутність у викладачів і майстрів квартальних планів і щоденних конспектів, що, на його думку, негативно впливає на навчальний процес. Інспектор рекомендував звернути увагу на організацію шкільної виставки, яка мала б демонструвати рівень технологічної та художньої культури учнів, а також виконувати роль потужного чинника профорієнтаційної роботи. Відсутність наочних посібників не є перешкодою в навчанні, адже їх можна створити силами майстрів і учнів. Це мають бути найкращі зразки художніх меблів і різьблених виробів. За його розпорядженням з 2 березня обов'язки директора почав виконувати Степан Семенович Коваленко.

За наказом директора в травні 1948 року розпочалась підготовка матеріальної бази до нового навчального року. До 1 липня майстри П. Ю. Музичка, Й. П. Станько, О. М. Харамбура,

І. Г. Лісовський, В. Й. Бульба й М. П. Подолух мали виготовити наочні зразки зі столярства (з'єднання, кріплення й в'язка різних видів і типів з'єднань) і різьбярства (набір дощечок для навчання різьби від простих ліній до складних орнаментів окремо по кожному типу різьби). Також мали бути впорядковані бібліотечні фонди відповідно до вимог: книги вписані в інвентарні книги і поділені за рубриками.

Завершення навчального 1947/48 року показало позитивні зрушення в навчально-виховній роботі школи: з теоретичного навчання відмінні знання мали 5 учнів першого і 4 учні другого року навчання, з практичного навчання – 19 відмінників із 78 учнів закладу. Відмінниками *першого курсу* були: Ришард Георгійович Вербенець, Володимир Олексійович Владіміров, Іван Іванович Лелюк, Михайло Артемович Єремєєв, Микола Михайлович Тихоміров, Олександр Павлович Щеглов; *другого курсу* – Геннадій Опанасович Буханченко, Григорій Андрійович Денисюк, Микола Якович Длугунович, Станіслав Володимирович Лобань та Ярема Йосипович Станько. Виставка екзменаційних робіт учнів стала свідченням продуктивних зусиль майстрів щодо організації творчої діяльності учнів, зростання їх майстерності та набуття необхідної кваліфікації столяра-червонодеревця-різьбяр.

Улітку напередодні нового навчального року в колективі з'явилися нові педагоги – вчителі Олександра Семенівна Науменко (математика) та Галина Іванівна Петренко (українська мова), майстри-інструктори Семен Іванович Загаєвич і Омелян Іванович Ловецький. Лави майстрів-інструкторів поповнив ще й Роман Григорович Кислевич, який до того часу працював механіком.

У 1948/49 н. р. у профтехшколі навчалося: на першому курсі – 38 осіб, на другому – 36 осіб, на третьому – 40 осіб. Для висвітлення важливих подій з життя учнівського колективу в школі почала виходити стіннівка «Різьбяр по дереву», редактором якої призначено учня Григорія Феодосійовича Сторчака. З метою підсилити методичну роботу майстрів-інструкторів було здійснено внутрішнє пере-

міщення: І. П. Процан перейшов на посаду старшого майстра, П. Ю. Музичка – майстра. Також було прийнято на посаду майстра-інструктора Федора Федоровича Стецяка. На посаду завідувача навчально-виробничої частини в лютому прийняли Сергія Івановича Ловцова, який одночасно мав викладати математику першокурсникам та калькуляцію третьокурсникам, оскільки вчитель О. С. Науменко звільнилася.

У кінці липня 1949 року відбувся перший випуск молодих фахівців, які згідно з планом розподілу, затвердженим Президією Укрпромліссоюзу від 27. 06. 1949 р. за № 3694, відбули в розпорядження обласних Промліссоюзів: Львівського (10 осіб), Чернігівського (1 особа), Вінницького (2), Житомирського (1), Харківського (2), Сталінського (3), Волинського (3), Ворошиловградського (1), Запорізького (1), Одеського (2), Миколаївського (5), Черкаського (2), Кіровоградського (1), Тернопільського (1), Дрогобицького (1), Закарпатського (1). Відмінника навчання Я. Й. Станька було скеровано для продовження освіти в технікум механічної обробки деревини.

З метою покращення виховної роботи серед учнів профтехшколи у серпні було прийнято на посаду заступника директора з політично-виховної роботи Анатолія Олексійовича Смірнова. Вже сама тільки назва напряму виховної роботи свідчить про пильну увагу влади до формування нового радянського світогляду майбутніх робітників, для якого характерною ознакою є політична заангажованість, а не спрямованість на національну історію.

Перед початком нового 1949/50 н. р. звільнився П. Ю. Музичка, на його посаду майстра-інструктора у вересні прийшов Петро Миколайович Русановський, якого згодом перевели на посаду викладача художніх дисциплін. У кінці 1949 р. лави майстрів поповнив Андрій Гаврилович Щирба, який працював до грудня 1950 року. Оскільки потреба в майстрах була, то на його місце прийняли Сидора Ільковича Масюка.

Отже, можна дійти висновку, що в перші роки функціонування Яворівської профтех-

школи відбувалося непросте формування педагогічного колективу на нових засадах радянської дійсності, коли основне значення для керівництва мали політичні погляди працівників та їх не заплямована небажаними зв'язками репутація. Серед інженерно-педагогічних працівників училища одиниці мали вищу професійну освіту. Недостатність спеціалізованої художньої освіти особливо відчувалася серед майстрів-інструкторів.

Проминуло чотири роки, за які в Яворівській профтехшколі було налагоджено навчально-виховний процес: створювалось навчально-методичне забезпечення професій, працювала бібліотека, учнів залучали до змістовного дозвілля, працювали гуртки. Найбільше проблем виникало з будівлями – навчальним корпусом, майстернями і гуртожитком, оскільки вони потребували ремонту та його фінансового забезпечення. Значну кількість цих робіт виконували власними силами, за допомогою технічно-обслуговового персоналу.

В оцінці роботи закладів системи трудових резервів одними з основних були виробничі показники, тому під час виробничого навчання при виконанні навчально-виробничих робіт учні мали не тільки відпрацьовувати правильність і точність дій, а й досягати певної швидкості виконання. Так їх привчали до розуміння поняття «продуктивності праці», в основі якої для професій, що виробляли продукцію, була норма виробітку. Навчальні заклади, учні яких проходили виробничу практику на підприємствах, узгоджували учнівські норми виробітку з тими, що діяли на виробництві. 12 січня 1951 року директор С. С. Коваленко видав наказ про те, щоб у двотижневий термін розробити єдині учнівські норми виробітку, поклавши в їх основу норми виробітку, що застосовуються в артілі ім. Шевченка, та використавши 4-річний досвід профтехшколи. Відповідальність за розробку норм поклав на старшого майстра І. П. Процана.

У центрі Києва працював сувенірний фірмовий магазин, що належав Укрліспромсоюзу. Училища, що перебували в його відомстві та готували кадри для художньої

промисловості та художньо-оздоблювальних робіт, найкращі вироби відправляли для продажу в цей магазин. 25 січня 1951 року комендант гуртожитку Максим Іванович Якименко поїхав у відрядження до Києва, щоб уперше доставити експонати у фірмовий сувенірний магазин. Згодом було укладено договір на постачання у Київський магазин подарунків Головторгу МП УРСР художніх різьблених виробів, виготовлених в училищі.

Для педагогічного колективу Яворівської профтехшколи 1951 рік відзначився тим, що на роботу прийшли фахівці, які суттєво вплинули на навчально-виховний процес та якість підготовки майбутніх робітників. У серпні на роботу прийшов Олександр Пилипович Астахов, який зайняв посаду старшого майстра. Згодом звільнилося місце викладача художніх дисциплін, на яке прийшов Федір Федорович Роговець. За розподілом після закінчення Косівського училища прикладного мистецтва з 1 вересня 1951 року на посаді майстра-інструктора почав працювати Сава Миколайович Мельник.

Із початком наступного 1952/53 н. р. у навчальному закладі почали проводити заходи, метою яких було підвищення якості виробничого навчання, а значить і професійної підготовки. По-перше, на посадах майстрів-інструкторів залишали тих, хто не лише мав фахову кваліфікацію, а й володів відповідними педагогічними і методичними знаннями і вміннями; по-друге, оскільки навчальний заклад мав виробничий план, який силами учнів і майстрів груп не завжди можна було виконати, певна кількість майстрів-різьбярів переводилась на відрядну роботу; по-третє, вперше запропоновано поділити учнів першого року на дві групи А і Б із роздільним теоретичним і практичним навчанням, адже умови навчального закладу дозволяли це зробити. Поділ учнів на групи дав можливість збільшити набір учнів і виконати державне замовлення. Тепер можна було набирати в групу до 30 учнів. Вже перший місяць навчання дав добрі результати, тому в подальшому така практика збереглася.

У 1952 році профтехшкола з підготовки майстрів художньої різьби подеревувідповідно

до постанови правління Центрпромради УРСР від 18 листопада (протокол № 60 п. 12) перейменована у Яворівську школу художніх ремесел з трирічним навчанням і передана у відомство Львівської облпромради. Керівництво Центрпромради приділяло значну увагу підвищенню рівня загальної й особливо художньої культури кадрів, які готувались для художньої промисловості та працювали в ній. З цією метою постановою правління Центрпромради (прот. № 60 п. 12 від 18. 11. 1952) затверджено Статут школи, за яким передбачалося у відповідних навчальних закладах уведення посади заступника директора з культурно-виховної роботи. У Яворівській школі художніх ремесел на цю посаду був призначений Д. С. Осипенко, який за сумісництвом залишився вчителем фізкультури.

Налагодження безперебійної ефективної роботи виробничих потужностей потребувало удосконалення методів праці, адже це створювало основу для підвищення продуктивності та якості праці, формувало раціоналізаторське мислення, сприяло появі різних новацій в професійній діяльності. У цьому контексті в грудні 1952 року директор училища С. С. Коваленко видає наказ № 181, відповідно до якого майстри, викладачі та учні третього курсу скеровуються на екскурсію у Львів, щоб відвідати передові артілі львівського Облліспромсоюзу, меблеву фабрику тресту «Львівмеблі», фанерний завод тресту «Облліспром» та Музей художньої промисловості. Метою екскурсії було підвищення практичної кваліфікації майстрів, переймання досвіду передовиків деревообробної промисловості та ознайомлення з новими методами стахановської роботи, що потрібно для виконання навчально-виробничого плану і програм. Якщо відкинути політичну заангажованість, то це адміністративне рішення було правильним і фактично спрямовувалось на підвищення техніко-технологічної, художньої культури і культури праці педагогів та учнів, які забезпечували високий художній і технологічний рівень виготовлення виробів. Це був вдалий початок застосування нових

форм підвищення фахової кваліфікації. Відтоді в навчальному закладі питанням правильного розподілу часу і роботи, кращої організації робочого місця, раціоналізації технологічних процесів, поєднанню професій почали приділяти особливу увагу, залучаючи також і учнів молодших курсів. А майстрів і викладачів почали системно залучати до ознайомлення з роботою підприємств галузі, навчальними закладами в інших регіонах України, відвідин музеїв.

Станом на 1952 рік у Яворівській школі художніх ремесел навчалось понад сто учнів, які крім здібностей до художньої обробки дерева мали ще й інші таланти. Тому з метою вдосконалення позаурочної роботи було збільшено кількість гуртків художньої самодіяльності, крім духового і струнного оркестрів також створено хоролий і драматичний гуртки. Однак були деякі проблеми в роботі бібліотеки закладу: через низьку оплату праці бібліотекарі не затримувались на роботі. Оскільки бібліотека повинна була працювати, директор дозволив на місце керівника бібліотеки призначити учня другого курсу, який вирізнявся активністю і виконавчістю. За роботу він отримував 100 крб. Практика доручати учням роботу в бібліотеці продовжувалась досить довго.

Перед початком нового 1952/53 навчального року група майстрів (І. І. Масюк, І. Г. Щирба, Ф. Ф. Стецяк, С. М. Мельник) з метою підвищення кваліфікації були відряджені на тиждень на екскурсію до Києва, де відвідали меблеву фабрику ім. В. Боженка, передові підприємства системи промкооперації Укрпромради, експериментальну фабрику та музеї.

Аналіз освітньо-професійного рівня працівників училища, проведений Львівським міжобласним управлінням трудових резервів, виявив, що в більшості з них немає педагогічної освіти. Тому було прийняте рішення звернути увагу директора на такий стан і спонукати вжити заходів до його виправлення. Першими, хто зголосився продовжити навчання, були старший майстер О. П. Астахов і викладач художніх дисциплін Ф. Ф. Роговець, які влітку 1953 року вступили у Львівський заочний педагогічний інститут.

У 1953 році на навчання в Яворівську школу художніх ремесел вступив Касьян Матвійович Кавас. На перший погляд випадковий вибір юнаком навчального закладу для здобування фаху в подальшому виявився доленосним. Упродовж 1953–1956 років основ професії його навчали майстри Й. П. Станько і С. М. Мельник, а закріпленим викладачем був Ф. Ф. Роговець. Ці три особистості найбільше вплинули на формування юнака як художника-митця.

В усіх училищах, які підпорядковувались Центрпромосоюзу, виробниче навчання проводилось відповідно до методичних вказівок його методичної служби, дотримання яких контролювали інспектори. Але в цьому училищі працював талановитий майстер – Й. П. Станько, який ще в 1932 році ввів у виробниче навчання різьбярів новий вид різьби. Упродовж наступних років він його удосконалював, виділив і систематизував найхарактерніші елементи, створив технологію нової яворівської різьби. Протягом 1954 року Й. П. Станько разом з іншими майстрами-різьбярями розробляли методику навчання нового виду різьби, яку в 1955 році подали на затвердження в Укрпромраду. Вже в новому навчальному році її було впроваджено в програму навчання Яворівської школи художніх ремесел.

Від того часу творчий і технологічний винахід майстра масово поширився в художньому виробництві. Завдяки випускникам і майстрам артілі імені Т. Г. Шевченка в Яворові нова технологія різьблення почала поширюватись і на інші регіони, збагачуючи місцеві традиції. Участь школи у виставках різних рівнів (місцевих, республіканських і зарубіжних) сприяла ознайомленню громадськості з новим художнім явищем.

У листопаді 1954 року в навчальному закладі створюється художній кабінет, який діє на підставі розробленого положення. Відповідно до положення в ньому мають знаходитися всі наочні посібники, підручні навчальні матеріали з художніх дисциплін, матеріалознавства і спецтехнології, всі експонати і зразки художніх виробів. Завідувачем художнього кабінету був призначений Сер-

гій Іванович Ловцов, який відповідав за навчально-виробничу роботу школи.

У кінці грудня 1954 року звільняється директор С. С. Коваленко, і на його місце тимчасово призначають Луку Андрійовича Мацовку, який на той час заочно навчався у Київському педагогічному інституті. Акт передачі справ Яворівської школи художніх ремесел Львівської облпромради дає уявлення не лише про стан справ на цей момент, а й про колектив закладу, організацію його роботи, навчальний план, матеріально-технічну базу (дод. 7).

У вересні 1955 року Л. А. Мацовку змінив на посаді директора Никифор Микитович Усов. Першим рішенням, яке прийняв новий директор для підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців художнього профілю, була організація роботи художньої ради в школі. До складу ради входили майстри і викладачі художніх дисциплін: Ф. Ф. Роговець, О. П. Астахов, С. М. Мельник, Й. П. Станько, І. І. Масюк, С. М. Роговець. Очолив раду Ф. Ф. Роговець, досвідчений викладач художніх дисциплін. Наступним кроком було створення методичних комісій за профілями підготовки: методична комісія зі столярства – О. П. Астахов (керівник), П. П. Бутній, І. І. Масюк, О. П. Боднюк; методична комісія з різьби – С. М. Мельник (керівник), Й. П. Станько, Ф. Ф. Стецяк, Ф. Ф. Роговець. Це підняло роботу школи на якісно новий рівень підготовки фахівців для художньої галузі, адже на той час училище вже мало особливості, якою відрізнялося від інших художніх училищ, де готували різьбярів.

Станом на 30 серпня 1955 було складено план розподілу годин: Л. А. Мацовка (ще директор) – політнавчання в 1 і 3 класах (роках) – 6 годин; Ф. Ф. Роговець (заст. директора з навчально-виробничої роботи) – малювання, ліпка, композиція, історія, культура в 3 класі – 14 годин; О. П. Астахов (ст. майстер) – матеріалознавство, спецтехнологія, креслення в 1 класі – 10 годин; С. В. Роговець (викладач) – малювання, ліпка, композиція в 1 класі – 18 годин; Д. С. Осипенко (заст. директора з культмасової роботи) – фізичне виховання в 1 і 3 класах – 6 годин.

Після закінчення училища в липні 1956 року здібного випускника К. М. Каваса залишили працювати на посаді майстра-інструктора виробничого навчання з художньої різьби по дереву.

У 1956/57 навчальному році різко підвищився набір учнів у школу (дод. 6), оскільки на той час її закінчило багато випускників не лише із Львівської області, а й з інших регіонів. Училище здобуло добру славу, що позначилося на числі охочих у ньому вчитись. У цьому і наступному році заклад набирав на два роки навчання столярів-червонодеревців і на три роки – столярів-червонодеревців-різьбярів.

Якщо учень не встигав, не міг скласти перевідні екзамени, то практикувалося його відрахування з наступним працевлаштуванням в артілі Львівської облпромради. У разі, якщо там не було місця, учня тимчасово повертали в училище. Крім того, якщо учні мали великі проблеми з поведінкою, особливо ті, що за розпорядженням прийшли з дитбудинків, практикувалося за попереднім погодженням віддавати їх на виховання у військову частину. Такі учні потрапляли в школу художніх ремесел понад план.

Питання дисципліни, загальношкільного порядку були важливою ділянкою роботи педагогічного колективу. Необачна поведінка деяких учнів могла не лише негативно вплинути на їх власну долю, але й спровокувати різні перевірки. 13 лютого 1957 року по училищу було видано наказ про порушення загальношкільного порядку в школі учнем 2 класу І. Степанюком. Він був настільки самовпевненим і недисциплінованим, що його останні витівки описані в наказі дослівно. І. Степанюк додатково ходив у вечірню школу, тому мав можливість втікати на танці, де «танцював з відсталими тілами» і т. д. Останнім часом хлопець почав виступати проти заходів, що проводилися в школі, та порушував загальний порядок. На зауваження педагогів відповідав зухвало: «Я можу виконувати розпорядження тільки представників з області»; «Видумку директора я виконувати не буду»; «Як носив чуприну, так і буду носити і ніколи не дамся постригтися. Це ж не при комунізмі, що нас змушують

стригтися, а може ще й з однієї тарілки їсти?». Йому заборонили ходити у вечірню школу з настановою більше зусиль докладати до навчання в училищі.

Від листопада 1957 року для учнів профтехучилищ була введена святкова форма для свят і урочистостей. Це позитивно вплинуло на бажання дітей навчатися в училищах, піднімало престиж системи і схияло батьків віддавати дітей туди, де є дисципліна і порядок.

Оскільки в Яворові підготовка фахівців з художньої обробки дерева вже мала свої давні традиції, то вони відродилися в Яворівській школі художніх ремесел стараннями художників-майстрів. Школа стала відомою художнім рівнем своїх виробів, професіоналізмом педагогів. 5 травня 1958 року О. П. Астахова (завідувача навчально-виробничою частиною) і С. М. Мельника запросили у Львівський музей етнографії та художнього промислу на засідання, де обговорювали актуальні питання розвитку народних промислів і участі в цьому процесі спеціалізованих навчальних закладів. З того часу починається плідна співпраця педколективу училища з науковими працівниками музею (А. Ф. Будзан, Ю. Г. Гошко, М. І. Моздир, Р. В. Чугай-Захарчук). У наукових працях музейників неодноразово згадано особливості яворівських художніх промислів, особистості народних майстрів, Яворівську школу художніх ремесел. Зокрема, в журналі «Народна творчість та етнографія» у різні роки були надруковані статті А. Ф. Будзана про різьбярів Й. П. Станька, яворівські мальовані скрині та сучасні сувеніри, опублікована монографія Р. В. Чугай «Народне мистецтво Яворівщини».

Співпраця з науковцями музею позитивно вплинула на популярність Яворівської школи художніх ремесел. Згодом на навчання почали приймати найздібніших дітей, тих, хто зумів витримати великий конкурс. У 1958 році був один з найбільших конкурсів: 500 претендентів на вступ, але відбір пройшли лише 60 осіб (інформація з наказів того часу). Абітурієнти приїжджали не лише зі Львівщини, а й з різних частин України – Волині, Київщини, Полтавщини, Сумщини,

Крайова забавкарська школа, м. Яворів

*Павло Придаткевич (зліва) – директор забавкарської школи,
Андрій Маренін (справа) – директор яворівської української школи
імені Т. Г. Шевченка*

Навчальна група Й. Станька в майстерні. 1929

*Екзаменаційні роботи за другий курс.
Ярема Станько – шаховий столик, Михайло Стасів – скриня. Червень 1948*

*Йосип Станько з дружиною Софією Дмитрівною, дітьми:
сином Богданом (1927 р. н.), донею Даниїлою (1929 р. н.), сином
Яремою (1932 р. н.) і сестрою Софії Дмитрівни – Катериною (1914 р. н.)*

Й. Станько

*Й. Станько в період роботи
в Івано-Франковому ХПТУ № 14*

Випуск майстрів художньої різьби по дереву, 1953

УШІ ВИПУСК
ХУДОЖНІХ РЕМЕСЕЛ
1955

ЯВОРІВСЬКОЇ ШКОЛИ
ЛВІВСЬКОЇ ОБЛАСТРОРАДИ
1956 р.р.

1955 - 56
НАВЧ. РІК

Випуск майстрів художньої різьби по дереву, 1956

1963 — ХВІЙ ВИПУСК — 1964
СТОЛЯРІВ - ЧЕРВОНОДЕРЕВЦІВ,
РІЗЬБАРІВ ПО ДЕРЕВУ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО МПТУ № 14
ЛЬВІВСЬКОГО МГО УПРАВЛІННЯ ПРОТЕХСВІТИ

ЖВІЙ ВИПУСК

Випуск майстрів художньої різьби по дереву, 1964

1964 — ХІХІ ВІПУСК — 1967

СТОЛЯРІВ-ЧЕРВОНОДЕРЕВЦІВ, РІЗЬБАРІВ ПО ДЕРЕВУ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО МІСТУ № 14
ЛВІВСЬКОГО М/О УПРАВЛІННЯ ПРОТЕХОСВІТИ

Випуск майстрів художньої різьби по дереву, 1971

Петро Мурин, учень другого курсу, виполіровує різьблений стілець. 1948

Будинок Яворівської профтехшколи майстрів художньої різьби по дереву. 1961

Директор училища Н. Усов і майстер виробничого навчання С. Мельник з учнями в різьбярській майстерні, м. Яворів

Перші працівники училища. У центрі директор О. Баснін. 1946

Колектив працівників та учнів. Яворів. 1947

*Працівники училища перед головним корпусом, після Жовтневого параду.
Перший ряд: В. Бабійчук, Д. Патєєв, С. Мельник, О. Астахов, А. Пенко, М. Чудакова.
Другий ряд: І. Бабійчук, В. Турчин, В. Задорожний, І. Грубий, С. Голуб, А. Діда, М. Борис, В. Кадук, Буртний.
Діти: Марія та Лариса Патєєви. 1976*

Художня виставка виробів з дерева. Музей етнографії, Львів. 1977

Працівники училища: К. Кавас (перший зліва), Д. Патеев (третій зліва), Є. Голуб (четверта зліва), І. Бабійчук (крайній справа). 1976

С. Мельник та К. Кавас на Виставці досягнень народного господарства. 1968

Колектив училища з директором М. Шпільманом та гостями

*Й. Станько з молодим колегою
С. Мельником в різьбярській
майстерні. Яворів.
1955-1958*

*Робота за токарним верстатом.
В. Гдуля. Яворів.
1946-1950*

Б. Стебельський, директор Державної школи деревного промислу, м. Яворів. 1942–1944

А. Шум-Стебельська, викладач художніх дисциплін Державної школи деревного промислу, м. Яворів. 1942–1944

Шедевр яворівського мистецтва, витвір майстра С. Мельника

Чернігівщини, а також СРСР – Росії, Молдови, Далекого Сходу.

Упродовж 1958–1959 років в освіті відбуваються кардинальні зміни, пов'язані з новими завданнями, які стояли перед нею: у контексті зміцнення зв'язку школи з життям та подальшого розвитку системи народної освіти необхідно було поєднати загальну і політехнічну освіти, забезпечити оволодіння учнями шкіл однією з робітничих професій, перетворити середню десятирічну школу в одинадцятирічну. Про це йшлося в законах СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток» і УРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям в УРСР» [33; 34].

Виконання цих законів для профтехшкіл означало зміну підходів до організації навчально-виховного процесу, тому в 1960 р. з'являється Постанова Правління ради промислової кооперації УРСР № 68 від 2 лютого «Про реорганізацію профтехшкіл в професійно-технічні училища; про затвердження Статуту професійно-технічних училищ; плани прийому в училище на 1960–1961 навчальний рік». Аналіз плану прийому показав, що в УРСР на той час у відомстві Укрпромради було 29 профтехучилищ із денною і вечірньою формами навчання, які готували робітничі кадри для побутового обслуговування, і приймали на навчання, переважно, від 15 до 90 осіб. Серед цих училищ були спеціалізовані заклади, де готували фахівців художнього профілю, зокрема, Станіславське ПТУ (столярі-червонодеревці, 90 осіб), Мукачівське ПТУ (столярі-червонодеревці, 90 осіб), Яворівське ПТУ (столярі-червонодеревці, 60 осіб), Решетилівське ПТУ (килимарство, художнє ткання, художня вишивка, 90 осіб), Кролевецьке ПТУ (художнє ткання, килимарство, фарбування і обробка тканин, 150 осіб). Отже, станом на 1960 рік в Україні спеціалізоване навчання столярів-різьбярів зосереджувалось у західних областях у трьох профтехучилищах, з яких Яворівське ПТУ відзначалося високим рівнем професійної підготовки, що ґрунтувалася на традиціях і професіоналізмі педагогічного колективу.

У цьому ж році Яворівське профтехучилище переводять у відомство Міжобласного управління професійно-технічної освіти і перейменовують у Художнє ремісниче училище № 14, а згодом у міське професійно-технічне училище № 14 (МПТУ-14). Заклад був зобов'язаний приймати учнів на навчання й на інші професії, зокрема, столярів, теслів і штукатурів.

В історичній довідці про училище М. П. Шпільман (колишній директор, 1969–1991 рр.) зазначає, що в 1962 році з обласної виставки технічної творчості було відібрано 10 експонатів різьби по дереву, виконаних учнями училища під керівництвом майстрів виробничого навчання, для показу на ВДНГ СРСР у Москві. Училище вперше експонувало свої вироби в Москві на ВДНГ СРСР у павільйоні «Профтехосвіта» та стало її постійним учасником.

4.3. ІВАНО-ФРАНКОВИЙ (ЯНІВСЬКИЙ) ПЕРІОД РОЗБУДОВИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

На початку 1960-х у районах області відбувалась оптимізація мережі районних організацій, гостро стояло питання як з розміщенням самих організацій, так і з забезпеченням їх працівників житлом. Оскільки яворівське МПТУ № 14 розташовувалось у Яворівському районі, а базове підприємство знаходилося у смт Івано-Франкове (колишньому Янові) Івано-Франківського району, виконком Львівської облради вирішив перевести туди й училище. У 1963 році училище з м. Яворова переводять у смт Івано-Франкове, ближче до меблевого комбінату. Одночасно змінюється територіальна належність до районів області: в результаті укрупнення районів Івано-Франківський район (колишній Янівський) відійшов до Яворівського району.

У ті часи будь-який переїзд організації супроводжувався виникненням низки проблем, які не завжди можна було конструктивно вирішити, зокрема, це стосувалося нових приміщень, матеріально-технічної бази, розселення учнів і працівників. Група працівників училища звернулася до Президії Верховної

Ради УРСР з проханням не переводити училище з м. Яворова, проте отримала негативну відповідь від виконкому Львівської облради і запевнення, що будуть створені всі умови для організації навчання, побуту учнів і працівників. 15 серпня 1963 року обласний відділ комунального господарства повідомив, що в розпорядження училища передаються об'єкти, в яких вже можна проводити реконструкцію і пристосовувати під потреби закладу. На новому місці колективу училища довелося добудовувати, реконструювати, пристосовувати для навчального процесу передані училищу приміщення – райкому партії, райвідділу міліції, райфінвідділу, типографії, суду, промкомбінату.

На місцевому меблевому комбінаті учні проходили виробничу практику, а майстри виробничого навчання – стажування. Комбінат був основним замовником кадрів, тому значна кількість випускників залишалася працювати на ньому. Враховуючи такий стан справ, відповідно до наказу Держкомітету Ради Міністрів УРСР по ПТО від 20. 08. 1966 Івано-Франковий меблевий комбінат став офіційною виробничою базою училища (дод. 8). У пристосованому приміщенні без опалення було виділено місце для навчання, але без деревообробних верстатів. Тому потрібно було пристосовуватися до умов, що склалися. Процес пресування заготовлених щитів училищу дозволялось виконувати під час обідньої перерви працівників підприємства. Училище купувало в меблевого комбінату матеріали для роботи: ДСП, ДВП, шпон, фанеру, клеї, лаки, розчинники. Дещо завозили з Львівської бази постачання профтехосвіти. В училища не було їдальні, тому доводилось учнів водити на сніданок, обід і вечерю в їдальню меблевого комбінату.

У 1963 році училище вперше взяло участь у Виставці досягнень народного господарства в Києві в розділі постійних експозицій «Сільське господарство», оскільки на той час ще не було побудовано окремого павільйону «Народні художні промисли».

Крім столярів-червонодеревців і різьбярів по дереву, з 1966 року училище вперше почало набирати учнів на інші професії,

зокрема ті, які потрібні були будівництву, що на той час почало прискорено розвиватись, – каменярі та штукатурі. Оскільки каменярі є будівельною професією, на неї набрали в експериментальному порядку. У наступні роки додалися столярні професії будівельного профілю, але каменярів більше не набирали.

1967 рік відзначився гарними успіхами за результатами участі колективу училища у ВДНГ СРСР. Головний комітет ВДНГ постановив по Українській РСР нагородити медалями Виставки та грошовими преміями 25 осіб – учнів і працівників МПТУ № 14 смт Івано-Франкове Львівської області. Зокрема, 1 золотою, 1 срібною, 3 бронзовими, 20 «Юний учасник ВДНХ» і грішми в сумі 950 карбованців (дод. 9, 10, 11).

Вже наступного року училище взяло участь, крім ВДНГ СРСР, у Міжнародній виставці в м. Монреаль (Канада), а також експонувало свої художні вироби у виставковому павільйоні Манежу на Красній площі в Москві. Для участі у тривалій (протягом місяця) виставці в Манежі були відряджені С. М. Мельник, К. М. Кавас і Д. Я. Патєєв.

У 1968/69 навчальному році різко збільшився набір учнів, в училищі навчалось 483 юнаків, що викликало проблеми з їх розміщенням.

Через незадовільний стан здоров'я директор Н. М. Усов пропрацював до 23. 06. 1969 р. і виїхав до Києва. На його місце наказом Міжобласного управління профтехосвіти № 102 від 23 червня директором призначено Миколу Петровича Шпільмана, який до того працював на різних посадах (учителем історії, директором школи, інспектором райвно, інструктором і завідувачем кабінету політосвіти Яворівського РК КП України). Маючи великий досвід керівної роботи, розуміння освітньої специфіки в сільській місцевості та особливостей функціонування системи профтехосвіти, він доклав багато зусиль до створення матеріально-технічної бази закладу. За кошти, що виділялись на капітальний ремонт приміщень господарським способом, працівники й учні збудували триповерховий навчальний корпус, в якому були: вісім навчальних кабінетів, медичний

пункт, музей, кабінет заступника директора з навчально-виховної роботи, їдальня на 200 місць. Теж було збудовано механічний цех, приміщення для гідравлічного пресу, складське приміщення, локальні очисні споруди Біо-50, трансформаторну підстанцію.

Починаючи з 1971/72 навчального року, училище почало набирати учнів на нову професію – столяр по виробництву художніх меблів, яка була затребуваною у зв'язку з тим, що в країні відчувалась нестача меблевої продукції, тим більше художнього рівня. Навчальний заклад користувався популярністю, і вже наступного року кількість учнів зросла до 522 осіб. Так з кожним роком зростала кількість учнів на тій самій матеріально-технічній базі, сягнувши максимуму в 1986/87 н. р. – 782 учні (дод. 6).

У 1974 році у зв'язку із запровадженням середньої освіти в системі професійно-технічної освіти навчальний заклад МПТУ № 14 перейменовано на СПТУ № 14. Педагогічний колектив поповнився вчителями загальноосвітніх предметів, що, з одного боку, поживило навчально-виховну роботу в закладі, а з другого – викликало нові проблеми, адже потрібно було шукати можливості для створення кабінетів загальноосвітніх предметів.

Великий профорієнтаційний вплив на суспільну думку в Україні щодо якості навчання в ПТУ мали кіносюжети документального характеру, героями яких були випускники училища минулих років – народний майстер М. К. Канарчик (фільм про Яворівщину, 1975 р.), заслужений майстер народної творчості УРСР І. І. Ариванюк (кіножурнал «Радянська Україна» за квітень 1976 р., № 14, Арх. № 6152).

У вересні 1977 року на посаду заступника директора з навчально-виробничої роботи призначено Василя Павловича Турчина. Позаяк кількість учнів у закладі з року в рік зростала, потрібно було уважно слідкувати за виконанням навчального і виробничого планів, завантаженням учнів на виробничому навчанні і при проходженні виробничої практики. Ще однією важливою ділянкою, за яку відповідав заступник директора з НВР,

була організація в училищі роботи з розвитку художньої, художньо-технічної та технічної творчості.

В училищі проводилась змістовна поза-класна робота, в якій важливе місце займали гуртки художньої і технічної творчості. Порівняно з іншими училищами на Львівщині СПТУ № 14 мало значний досвід участі у виставках високого рівня, де отримувало нагороди (дод. 10). Серед них найвагоміші: 1978 р. – Диплом III ступеня від Головного комітету Виставки досягнень народного господарства УРСР за розвиток технічної творчості серед учнів; 1978 р. – Почесна грамота училищу за активну участь у виставці «Професійно-технічне навчання в СССР» в м. Прага від Держкомітету Ради Міністрів СРСР; 1979 р. – Диплом за високі результати в роботі з підготовки кваліфікованих робітників і присвоєне звання «Найкраще лісне профтехучилище» від Держкомітету Ради Міністрів СССР тощо.

Творчі успіхи училища на всесоюзному, всеукраїнському та обласному рівнях сприяли зростанню потоку випускників шкіл, охочих навчатися в цьому навчальному закладі. Із 1982/83 навчального року набір учнів перейшов нову межу і становив 711 осіб, зростаючи до 1986/87 н. р., де вже становив 782 особи. Великий набір спостерігався до 1988/89 н. р. (716 осіб), а далі почав зменшуватись, оскільки в СРСР почався перехідний період до ринкової економіки, який завершився політичною кризою – розпадом держави.

З одного боку, такий успіх у наборі абітурієнтів тішив, а з іншого боку, в країні назрівали серйозні економічні проблеми, які завжди позначаються на стані системи профтехосвіти. В Україні з 1984 року почали формуватися нові економічні умови, що вимагали і сучасного підходу до підготовки робітничих кадрів. Зростала роль меблевого комбінату як базового підприємства в таких основних напрямках: оновлення верстатного парку навчальних закладів; оснащення новим обладнанням; моніторинг якості підготовки кадрів для підприємства; вплив на формування компетентного фахівця.

Добра підготовка випускників робила їх конкурентоспроможними, тому вони знаходили роботу і в художньому, і в технологічному напрямах. Аналіз подальшого професійного шляху випускників показав, що більшість із них працюють у художньому напрямі.

За значні успіхи в підготовці протягом тривалого періоду фахівців, які систематично поповнюють лави робітників художнього профілю, митців, інженерів, педагогів і підприємців у 1991 році СПТУ № 14 стало першим професійно-технічним навчальним закладом у Західній Україні, якому присвоєно статус художнього (12. 12. 1991). Це й не дивно, адже в педагогічному колективі працювали справжні професіонали. Наприклад, у 1991 році майстер виробничого навчання І. А. Бабійчук став членом Співки художників УРСР, членом Національної спілки народних майстрів України, створив один з перших в Україні Яворівський осередок Національної спілки майстрів народного мистецтва України і став його першим головою. У грудні 1992 року він був делегатом Першого з'їзду педагогічних працівників України, що проходив у Києві.

Здобуття Україною в 1991 році незалежності і розвал планової економіки болісно вдарив по всіх верствах населення. У наступні роки призупиняли або навіть зупинили роботу багато підприємств, зростало безробіття; з'явилося таке явище, як приховане безробіття; почалися затримки з фінансуванням навчальних закладів, різко зменшувались бази для проходження виробничих практик. І на цьому тлі набір учнів на навчання в училище хоч і зменшувався, але незначно. Це був дуже важкий період для керівництва закладом, коли доводилося вирішувати нестандартні задачі. Наприклад, як вийти з ситуації, коли працівники більш ніж півроку не отримують зарплату, немає фінансування на опалення і харчування учнів тощо. Але завдяки людському чиннику, підтримці соціальних партнерів вдалося з честю вийти з ситуації.

У 1998 році Микола Петрович Шпільман, який найдовше працював директором (29 років), перейшов на посаду заступника

директора з навчально-виробничої роботи, звільнивши місце для досвідченого управлінця Василя Павловича Турчина. Новий директор теж навчався у цьому закладі. Він пройшов шлях від учня до директора, виявляючи різні грані особистості та поєднуючи різнобічні види професійної діяльності: художньої, інженерної та управлінської. Як і в перші десятиліття існування професійної школи, її очолила людина, яка мала профільну технологічну освіту і займалась на практиці художньою діяльністю.

Починаючи з 1998 року, професійно-технічна освіта України почала кардинально змінюватися, вперше було прийнято Закон України «Про професійно-технічну освіту», який визначив основні засади функціонування і розвитку професійно-технічної освіти як важливої складової державної освітньої системи. У наступні роки прийнято ряд важливих документів, які регламентували роботу навчальних закладів [43; 69–71]. Ці документи, а також розроблена В. О. Радкевич «Концепція професійно-художньої освіти» (2000) [46], дозволили ХПТУ № 14 по-новому підійти до формування компетентного, творчого, з власним індивідуальним стилем фахівця художнього профілю.

Із ухваленням у 2004 році «Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти» почалося впровадження державної політики використання нових професійних стандартів, що відповідають світовому рівню. До розробки ДСПТО 7331.2 D36053_2006ДС з професії «різьбяр по дереву та бересті» були залучені педагоги Івано-Франкового ХПТУ № 14, представники профільного підприємства, центру зайнятості та Навчально-методичного центру у Львівській області.

У вересні 2008 року директором ХПТУ № 14 призначений Василь Михайлович Гевало, який, як і попередній директор, був випускником цього училища. На цей час контингент училища хоч і зменшився, але все ж давав можливість повною мірою розкрити талант художньо обдарованих дітей. Якщо для В. П. Турчина провідною була технологічна освіта, то наступним директором училища став випускник, який вже мав ґрунтовну ви-

щу освіту архітектора, що поєднує в собі художній і технологічний аспекти. Як показує досвід управління художніми училищами (аналіз діяльності художніх училищ України в різні періоди), саме наявність профільної освіти у керівництва створює сприятливі передумови функціонування спеціалізованого навчального закладу.

З метою залучення здібних дітей до навчання в училищі ліцензовано нові професії: «Живописець, художник розмальовування по дереву», «Коваль ручного кування, виробник художніх виробів з металу».

У 2008/2009 навчальному році заклад уперше провів набір на професію «Живописець, художник розмальовування по дереву», яка користується значним попитом серед учнів і сьогодні. До складу комісії, яка оцінює на захисті дипломні роботи учнів, входять представники вищих навчальних закладів, з якими укладені угоди про співпрацю (Львівська національна академія мистецтв, Прикарпатський університет ім. В. Стефаника, Національний лісотехнічний університет України).

Починаючи з 1946 року, в училищі почав формуватися фонд найкращих виробів педагогів та учнів. Оскільки спочатку вироби збирали несистемно, він був незначний. Але цю ділянку роботи в 1961 році на громадських засадах очолив К. М. Кавас. І протягом наступних років сформувався музей, який в 2010 році був зареєстрований як «Музей історії художніх ремесел Яворівщини». Він став окрасою навчального закладу і потужним інструментом профорієнтаційної роботи з молоддю (дод. 12).

З кожним роком урізноманітнювались форми репрезентації творчих робіт педагогів та учнів навчального закладу: виставки «Калейдоскоп професій», «Яворівська забавка», «Свято ремесел», «Великодні дзвони», «День міста Львова», майстер-класи, виставки робіт працівників та учнів, персональні виставки, етнографічне святкування «Маланка – 2010», участь у міжнародних фестивалях, міжнародному пленері дерев'яної скульптури, конкурс фахової майстерності. Аналіз заходів, які проводило або в яких брало участь

училище у 2008–2012 роках, свідчить про надзвичайно високу активність, напружену роботу педагогічного колективу. У додатку 13 наведено лише незначну кількість заходів з усіх, які проводило або в яких брало участь училище протягом багатьох років.

Важливою ділянкою навчально-виховної роботи в училищі є участь у різних міжнародних заходах, адже в цьому разі заклад представляє українську культуру, її найкращі здобутки на світовому рівні.

26 липня – 7 серпня 2010 року делегація у складі працівників-різьбярів під керівництвом заступника директора з навчально-виробничої роботи О. Д. Зварича брала участь у Міжнародному пленері дерев'яної скульптури на тему «Зачаровані в дереві» у Республіці Польща. Це був цінний досвід міжнародної співпраці, який дав можливість порівняти власний художній і технічний рівень із тим, який мають закордонні митці.

За сприяння Міжнародного благодійного фонду «Діалог культур – єдиний світ» з 20 до 24 вересня 2012 року в Калузькій області (Росія) проходила міжнародна виставка-ярмарок ремесел «Етносвіт – майстри і ремесла», в якій взяли участь майстри з Росії, Білорусі, Болівії, Вірменії, Індії, Казахстану, Киргизької Республіки, Колумбії, Намібії, Нідерландів, Перу, Таджикистану, Узбекистану, України. Виставка проходила в культурно-освітньому туристичному центрі «Етносвіт». Україну гідно представляли роботи учнів і майстрів ХПТУ № 14 смт Івано-Франкове. В Українській Хаті під керівництвом директора училища В. М. Гевала проходив майстер-клас з розпису яворівської забавки, у якому взяли участь учні Христина Грабінська, Юлія Пахомик і Остап Шурко. Виставку відвідала радник посла України в Росії О. Курило, яка була приємно вражена представленими роботами. Яворівська різьба та живопис, вироби з рогозоплетіння гармонійно вписались у колорит виробів, представлених ремісниками та майстрами інших національностей.

У 2013 році в училищі урочисто відзначили 120-ту річницю від дня народження Й. П. Станька, автора інноваційної різьби, яка отримала назву «яворівської», а наступного

року 90-ту річницю від дня народження послідовника майстра – С. М. Мельника, який розвинув яворівську різьбу в різних напрямках. Це спонукало працівників навчального закладу поставити питання про надання закладу імені людини, яка доклала багато зусиль і таланту до розвитку мистецьких традицій на Яворівщині.

Відповідно до Ст. 8 Закону України «Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних і святкових дат, назв і дат історичних подій» та подання закладу за наказом Міністерства освіти і науки № 561 від 7. 05. 2014 року училищу присвоєно ім'я Йосипа Петровича Станька. Новий навчальний рік заклад розпочав з новою назвою – ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька» (дод. 14).

З метою популяризації екологічних дерев'яних іграшок у 2016 році в Яворові був започаткований етнофестиваль «Яворівські забавки» в рамках проведення свята «Медовий Спас». Мета заходу – надати можливість народним умільцям з усієї Яворівщини продемонструвати власні вироби та ознайомитися з творчими знахідками, високим художнім рівнем виробів, широким спектром найрізноманітніших дитячих іграшок, оздоблених яворівським орнаментом, які виготовляють фахівці ХПТУ ім. Й. П. Станька. У цьому проглядається зв'язок з основною метою, яку мала виконувати започаткована в 1896 році Забавкарська школа в Яворові: готувати плеяду різьбярів, які підвищували б художній рівень яворівських виробів домашнього промислу. У цьому контексті учнів училища, що навчаються на спеціальності «Живописець» або «Різьбяр по дереву», навчають майстри виробничого навчання Н. В. Дюг, А. С. Гула та В. М. Яремин.

Важливою особливістю періоду незалежної України є увага до потреби людини в релігійних цінностях, в практиці виховання морального сумління. Цьому сприяє діяльність Церкви, яка через вчення Христа допомагає виховувати молодь. Важливим завданням Церкви є виховання молоді в шані до світу, до культурних здобутків, виховання емпатії та альтруїстичних рис особистості. Все більше

творчих особистостей вважають почесним завданням для себе долучитися до створення естетичного вигляду храму. У цьому напрямі колектив ХПТУ ім. Й. П. Станька має значний досвід.

Із розпадом Радянського Союзу закінчилась епоха атеїзму і для різьбярів відкрились нові можливості застосування своїх здібностей у сакральному мистецтві, адже в минулі роки вони виконували роботи для храмів неофіційно. Упродовж 1990–1995 років в Івано-Франковому збудовано храм Св. Володимира, для якого колектив училища спроектував і виконав інтер'єр: головний іконостас, бічні іконостаси, роботи з оформлення за престольної частини.

Іконостас та бічні кивоти запроектували викладачі училища, архітектори за фахом В. М. Гевало і О. Д. Зварич, а виконання в матеріалі здійснили викладачі, майстри та учні закладу. Орнаментальне різьблення іконостасу і кивотів виконали Й. А. Андрушко, І. В. Білик, А. Д. Дида, В. І. Малішевський, Д. Я. Патєєв, А. Є. Пенко, С. І. Тлустий, Т. С. Тлустий, Я. Р. Юзишин, В. М. Яремин; царські врата – І. А. Бабійчук, Б. Я. Бакалець; дияконські врата – Я. Р. Юзишин; колони – А. С. Гула та І. М. Шпаківський; горне крісло – І. В. Білик. Столярну роботу в іконостасі виконали С. М. Боянівський, П. І. Дрозд та І. А. Мазур.

З нагоди 50-річчя служіння на Київській кафедрі Патріарха Філарета ХПТУ ім. Й. П. Станька випала велика честь виготовити подарунок – сувенірний таріль із портретом Патріарха, оздоблений орнаментом традиційної яворівської різьби (виконавці Н. В. Дюг і Р. В. Кадук). Під час відвідин у вересні 2016 року селища Івано-Франкове Патріарх УПЦ КП Філарет благословив вірян храму Святого Рівноапостольного князя Володимира, оглянув виставку яворівських іграшок, різьблених, кованих і плетених художніх виробів, виготовлених майстрами і учнями училища. Ікону Богородиці в яворівському обрамленні Патріарху подарував автор декоративного тареля В. М. Яремин. Знаковою подією для колективу училища було нагородження Благословенною грамотою за за-

слуги перед Помісною Українською Православною Церквою та побожним українським народом (дод. 10).

Ретроспективний аналіз 120 років від дня заснування навчального закладу показав невичерпний потенціал педагогічного колективу, джерелом якого є народна художня культура. Незважаючи на обставини, навчальний заклад завжди намагався триматися основного напрямку підготовки майбутніх фахівців-професіоналів – художньої обробки дерева, яка ґрунтувалася на яворівських народних традиціях. Упродовж тривалого часу педагоги формували своєрідну яворівську художньо-мистецьку школу. Її характерні особливості випускники переносили в інші регіони, що дозволяє розглядати яворівську різьбу як мистецьке явище.

Довголітнє плекання яворівських народних традицій, внесок у розвиток народних художніх промислів, високий художній рівень виробів закладу, підготовка конкурентоспроможних фахівців художнього профілю дають підстави визнати Художнє професійно-технічне училище ім. Й. П. Станька одним з найкращих в Україні, історичний досвід якого вартий уваги. Слушність такого висновку підтверджується чималою бібліографією про навчальний заклад і праці його педагогів (дод. 15).

4.4. Музей історії художніх ремесел Яворівщини

4.4.1. Засади створення та функціонування музею в навчальному закладі

Для розуміння ролі музею необхідно виявити причини його створення і механізми розвитку. З досвіду освітньої діяльності музеїв у XIX – першій половині XX століть, ці заклади умовно поділяють на дві групи – професійні та освітні. Діяльність кожної з цих груп спрямована на досягнення власної мети і виконання конкретних завдань. Цей поділ неофіційно зберігається і сьогодні, проте сучасність внесла свої корективи у їх роботу. Якщо раніше метою промислового музею було донести до навчальних закладів інформацію про нові досягнення, передові технології в

галузі, то нині музей є закладом, який повинен зберегти професійну спадщину перш за все для того, щоб зацікавлені люди могли наочно побачити поступ у галузі і відстежити, чим він забезпечувався. Музейні експонати є важливим засобом для розвитку професійної творчості. Особливістю сучасних музеїв є зростання ролі освітньої функції.

Ще в XIX столітті Г. Земпер і Г. Кол вважали, що завдяки інтеграції мистецтва і промисловості буде формуватися прикладне мистецтво, а найкращі зразки його виробів мають демонструватися в музеях. Відвідуючи музеї, ремісники будуть збагачувати фахові знання і покращувати вміння, що позитивно вплине на результати прикладного мистецтва, ремесел.

Збільшення кількості експонатів у музеї можна розглядати в різних аспектах, зокрема як: по-перше, накопичення культурних цінностей; по-друге, створення для майбутніх поколінь бази для прогресу; по-третє, трансляція набутого досвіду. Керівництво промислових музеїв докладало багато зусиль для того, щоб зібрані колекції, експозиції використовувалися з освітньою метою в промисловій сфері та фаховому шкільництві.

На шляху використання освітнього потенціалу музею часто виникали непередбачувані труднощі. Наприклад, дирекція міського Промислового музею у Львові у звіті за 1911 рік повідомляла: «Не можемо замовчувати ту дивну байдужість, з якою зустрічають нашу працю в промислових сферах. Незважаючи на достатню рекламу наших лекцій, видачу керівництву Промислової школи, Технологічного інституту і Ремісничої палати безкоштовних квитків для розподілу серед учнів, робітників і майстрів, скористали з нашого доброго бажання тільки три особи... Але ж значна частина лекцій цього річного циклу, в першу чергу, повинна зацікавити промислові сфери. Це, на жаль, проявилось також у наших ремісничих сферах, а саме у невиокремленій потребі та бажанні поглиблювати професійні знання, доповнюючи їх засобами, яких не можуть дати самі лише школи і майстерні. Та й музейна читальня, яка перш за все призначена для ремісників, забезпечена великою кіль-

кістю матеріалів для навчання і праці, відзначається великою відвідуваністю, що з кожним роком зростає, має серед відвідувачів все ще незначний відсоток представників ремісничих професій» [128, с. 7].

Метою створення освітніх музеїв є використання першоджерел для навчання. Вони виростили з колекцій виробів, виготовлених централізовано, або створених у навчальних закладах, щоб накопичити певний досвід, наприклад, у ремеслі. У такому разі експозиція могла використовуватися з навчальною метою. Багато навчальних закладів, у яких готували фахівців художнього профілю, формували колекції зразків з метою їх використання в навчальному процесі. Ці колекції часто ставали основою створення професійно орієнтованих освітніх музеїв при навчальних закладах. Найчастіше так було у вищих навчальних закладах.

У 1983 році в Лондоні пройшла Генеральна конференція Міжнародної Ради музеїв, на якій офіційно було оформлено новий суспільний рух в музейній справі, провідною ідеєю якого була інтеграція музею в навколишнє середовище. У такому разі музей може впливати на суспільне життя конкретного співтовариства чи громади, а також виконати місію – зберегти для наступних поколінь те, що складає зміст історико-культурної спадщини.

Відповідно до Закону України «Про музеї і музейну справу» (від 29. 06. 1995 № 249/95-ВР) музей – це культурно-освітній чи науково-дослідний заклад, призначений для вивчення, збереження та використання пам'яток (природи, матеріальної та духовної культури), прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини. У контексті культурологічної парадигми музей є інструментом самоідентифікації певної культури (етнокультурної спільноти) щодо інших культур.

Сьогодні значно ускладнилися функції музеїв, що спричинено різноманітністю форм їх діяльності. Головними особливостями роботи музеїв є: *перша* – робота з різноманітними пам'ятками, що зближує їх з науково-дослідними установами, які працюють із першоджерелами; *друга* – робота з величезною

кількістю різномірних джерел (колекції, пам'ятки матеріальної та духовної культури); *третьа* – популяризація різними способами першоджерел. Специфічною особливістю музею є те, що зібрані першоджерела є базою для навчання (освітня функція) та дослідження (науково-дослідна функція).

Відповідно до чинних міжнародних типологій музеїв світу всі українські музеї розрізняють за типами і профілями. За категоріями відвідувачів виділяють такі типи музеїв: *науково-освітні масові, або публічні; науково-дослідні, або академічні; навчальні* – створені при школах, середніх спеціальних і вищих навчальних закладах з освітньою метою для учнів і студентів.

За генетичною класифікацією враховують профіль музею, який визначається основним змістом його фондів і зв'язком з певною галуззю науки, мистецтва або виробництва. Це визначає тематику експозицій, склад колекцій, зміст наукових досліджень, а також впливає на всі напрями музейної діяльності. Сьогодні в Україні залежно від профілю виділяють музеї таких типів: історичні, краєзнавчі, художньо-мистецькі, меморіальні, літературні, природничо-наукові, галузеві [83].

Як зазначає Б. А. Столяров, педагогічний процес у музеї – це система організації взаємодії музейного педагога з учнями, метою якої є формування в умовах музейного середовища творчо розвиненої особистості [92, с. 106]. Основними поняттями цього процесу є: музейний педагог, музейний предмет (експонат), учень (студент), середовище.

Музей у навчальному закладі може бути однопрофільним або багатопрофільним. У більшості випадків музей поєднує кілька профілів, серед яких найпопулярнішими є: історичний, етнографічний та краєзнавчий. Найменшу частку становлять музеї професійного спрямування, хоча відіграють важливу роль у вихованні майбутніх фахівців галузі, маючи мету – збереження і трансляцію матеріальних свідочів досвіду творчої діяльності педагогічних працівників та учнів, а також прилучення кожного учня до професії та знаходження в ній власного місця. Розвиток професійної компетентності учнів

реалізується через використання специфічних можливостей та виховного потенціалу відповідної музейної експозиції.

Музейний експонат позначає предметний результат професійної діяльності, який став об'єктом пізнавального і ціннісного ставлення до неї. Він є ядром педагогічного процесу, в якому виділяють різні смисли. Цінність експоната значною мірою визначається повнотою відомостей про нього та ступенем його вивченості. Характеристиками музейного експоната є: інформативність, естетичність, атракційність та експресивність. *Інформативність* означає здатність бути джерелом інформації; *естетичність* – відповідати законам естетики; *атракційність* – привертати увагу глядача; *експресивність* – викликати асоціації та здійснювати емоційний вплив. Музей поповнюється експонатами за такими окремими показниками або їх сукупністю: *джерело інформації, пам'ять, старовина, краса, досягнення науки і техніки, майстерність, реліквія, частина колекції, реставрована річ*.

Педагог музею професійного спрямування не лише допомагає учням виділити із загального потоку інформації необхідні відомості, а й забезпечує дотримання *логіко-психологічної моделі* музейного заходу: *враження, розуміння, тлумачення експоната, засвоєння, аналіз, адаптація у рамках професійно орієнтованої діяльності*. У результаті спілкування з музейним експонатом в учня (студента) формуються візуальне мислення, естетичне (художнє) сприйняття, основи художньо-технічної творчості.

Музейне середовище є частиною соціально-культурного середовища, тому в ньому можна виділити різні аспекти (освітній, виховний, творчий, естетичний, художній, технологічний), інтеграція яких забезпечує його широкий контекст. Через цей контекст виявляється духовний потенціал музейних експонатів, для чого педагог має підвести учня до визначення духовної суті експоната, яка розкладається на образний, інтелектуальний і моральний рівні.

Характеристики освітнього потенціалу середовища музею:

1. *Наочно-інформаційна збагаченість*. Музейні предмети легко показати в педагогічному процесі, вони доступні для сприйняття, демонстрації, маніпулювання ними для виникнення тактильного відчуття. Вони відрізняються фізичними (величина, форма і колір) та естетичними (краса, гармонійність) показниками. 2. *Емоційно-ціннісна збагаченість*. Предмети-оригінали, які є в музейному середовищі, володіють історичною, меморіальною, естетичною, духовною і матеріальною цінністю, значно впливають на емоційну сферу людини, її ціннісне ставлення до дійсності, в тому числі й професійної діяльності. 3. *Знаково-символьна насиченість*. Її розуміння здатне стимулювати творчу уяву і фантазію особистості. Проте, щоб цю насиченість збагнути, необхідно не лише розуміти мову символів, ще й мати розвинене метафоричне мислення. 4. *Зразки творчої діяльності*. Різні типи музейних предметів (фотографії, натурні зразки, діючі моделі, макети, відеофільми) активізують розвиток творчих здібностей учнів [87, с. 24–25].

Щоб реалізувати освітній потенціал музейного середовища, потрібно забезпечити такі педагогічні умови: *організаційно-методичні* – узгодження освітньої мети музею і педагогічного процесу в його середовищі; *відповідність концепції функціонування музею* в навчальному закладі віковому і професійному рівню розвитку учнів; *мотиваційні* – створення атмосфери емоційного комфорту і позитивного сприйняття музейної експозиції, презентація музейних предметів-оригіналів або їх моделей як зразків для творчої діяльності; *стимулювання проявів* пізнавальної та творчої активності; *залучення* учнів до роботи з музейними експонатами; *використання* музею з метою професійної орієнтації для учнів загальноосвітніх шкіл, а також для презентації здобутків навчального закладу у залученні учнів до професійно орієнтованої творчості; *змістові* – введення в змістовий компонент навчального процесу ознайомлення з музейними експонатами як знаками соціально-історичного, професійного і творчого змісту; *розробка педагогічно адаптованих текстів* екскурсії та музейних

занять; *процесуальні* – можливість вільного висловлювання думок, емоцій, відчуттів, відвертості в творчому самовираженні, створення ситуацій для професійно орієнтованої імпровізації, варіативність просторового розміщення експозиції [87, с. 25–26].

Музейна культура учнів визначається їхньою підготовленістю до сприйняття предметної інформації – усвідомленням цінності реальних експонатів, умінням спілкуватися з людиною, яка проводить екскурсію (викладач чи майстер виробничого навчання) або з самим експонатом; умінням виділити потрібну інформацію. Робота в музеї має свої особливості, тому вона організовується відповідно до засад музейної педагогіки.

Завдання педагога, що проводить заняття в музеї: навчити учнів бачити музейні експонати крізь призму історичного розвитку галузі, професії; формувати ціннісне ставлення до професійної спадщини через емоційне спілкування з об'єктом професійної культури; формувати розуміння власної причетності до сучасної професійної культури через спілкування з музейними експонатами; розвивати здібність до естетичного споглядання, співпереживання і насолодження; розвивати потребу в самостійному вивченні та примноженні професійної спадщини.

4.4.2. Освітньо-мистецький потенціал музею училища

В історичній довідці про Державну школу деревного промислу в Яворові за 1938 рік у частині «Приміщення школи» зазначено, що на другому поверсі є дві кімнати для навчання, з яких одна використовується для занять рисунку і як світлиця. Ця кімната оснащена всіма базовими моделями, необхідними для навчання рисунку і технології, а як світлиця також має деякі зразки виробів, виготовлені учнями. Станом на 1938–1939 рр. школа готувала столярів для виготовлення меблів та для будівництва, тому в педагогічному колективі не ставили питання про створення музею.

У німецький період основним аргументом відновлення діяльності школи було виготов-

лення іграшок, промисел яких вже мав певні технологічні та художні традиції. Знання цих традицій було базою для створення нових іграшок. Тому вже від початку роботи на посаді директора Б. І. Стебельський приділив значну увагу створенню шкільного музею, який міг би виконувати різні функції: пізнавальну, освітню, творчу, соціальну. З цією метою він збирав для музею всі види народної продукції дитячих іграшок, пропонував учням вивчати їхню конструкцію, колір та орнамент. Незважаючи на короткий термін роботи школи (лише два роки), музей сприяв формуванню в учнів творчого підходу до професійної діяльності [90, с. 484]. Після припинення діяльності школи в травні 1944 року зникли й експонати музею.

У лютому 1948 року з перевіркою стану справ у Яворівській профтехшколі з Києва приїхав старший інспектор відділу кадрів Укрпромліссоюзу І. І. Шапка. У звіті для поліпшення навчальної та методичної роботи він рекомендував організовувати шкільні виставки та створювати наочні посібники силами майстрів і кращих учнів, де мали б бути зразки художніх меблів і різьблених виробів. Оскільки такі рекомендації були обов'язковими для виконання, з травня у школі почалась системна робота над створенням наочних посібників.

У 1950-х роках активізувалась робота педагогічного колективу в контексті підвищення практичної кваліфікації майстрів. З метою переймання досвіду, ознайомлення з новими методами роботи та художньо-технологічними засадами роботи з деревом групи працівників відвідували передові підприємства і музеї Львова, Києва, Івано-Франківська. У результаті численних поїздок у колективі сформувалась думка про необхідність створення музею художньої і технічної творчості при навчальному закладі, в якому можна було б не лише ознайомитися з найкращими зразками робіт, а й застосовувати їх для формування художнього і раціоналізаторського мислення, пошуку новацій у професійній діяльності.

Значний поштовх до втілення ідеї дало створення в навчальному закладі художнього кабінету і художньої ради (1954 р.).

У художньому кабінеті, яким завідував відповідальний за навчально-виробничу роботу училища С. І. Ловцов, зберігалися всі наочні посібники, підручні матеріали з художніх дисциплін, матеріалознавства і спецтехнології, експонати і зразки художніх виробів. У 1958 році була створена методична кімната, в якій зберігалися найкращі роботи з художньої різьби учнів і майстрів виробничого навчання. З часом зібрана колекція стала базою для створення музейної кімнати. Оскільки підготовка фахівців з художньої обробки дерева в школі вже мала свої давні традиції, сформувалась думка про те, що системотвірною основою музею мають бути яворівські художні промисли.

Рішення створити музей історії яворівських художніх промислів у навчальному закладі стимулювала співпраця з Львівським музеєм етнографії та художнього промислу, яка розпочалась 5 травня 1958 року. На засіданні в музеї обговорювалися актуальні питання розвитку народних промислів. В обговоренні ролі в цьому процесі спеціалізованих навчальних закладів своїми міркуваннями з науковцями поділилися О. П. Астахов (завідувач навчально-виробничої частини) і С. М. Мельник (провідний майстер виробничого навчання). Знайомство з науковцями-музейниками (А. Ф. Будзан, Ю. Г. Гошко, М. І. Моздир, Г. Ф. Недашківська, Р. В. Чугай-Захарчук) дозволило розпочати системну роботу із збирання виробів для майбутнього музею.

У 1962 році для показу найкращих робіт у павільйоні «Профтехосвіта» на ВДНГ СРСР у Москві з обласної виставки технічної творчості було відібрано 10 експонатів різьби по дереву, виконаних учнями училища під керівництвом майстрів виробничого навчання. На той час у профтехшколі вже була кімната, де зберігалися експонати, які можна було демонструвати. Одним із шляхів поповнення цієї колекції художніх виробів були роботи, що експонувалися на виставках.

На початку 1964/1965 навчального року було виготовлено спеціальний зошит з дерев'яними палітурками, в який мали записуватись відгуки про огляд музейної

кімнати (дод. 12). Перший запис у цьому зошиті зроблений 18 жовтня 1964 року. Аналіз наступних записів свідчить про те, що Яворівське профтехучилище як центр підготовки фахівців з художньої обробки дерева мав музейну кімнату, яку регулярно відвідували групи. Учні шкіл та училищ відвідували музей з профорієнтаційною та пізнавальною метою. Їхні записи відгуків відзначаються простотою і щирістю у передачі вражень. Враховуючи особливості того часу, у записах часто зустрічається відповідна радянська термінологія, адже і вироби на вимогу часу мали свою тематику. Об'єктивними є записи, зроблені людьми, що вже мали досвід відвідування інших музеїв або розумілись на тонкощах роботи з деревом, особливостях спілкування з підлітками.

Навесні 1967 року навчальний заклад відвідав випускник Яворівської школи художніх ремесел 1957 року Олександр Макарович Олешко. У книзі відгуків він зробив запис про відвідування виставки: «Я бувший учень Яворівської ШХР. Через десять років відвідав своє рідне училище. Мене хвилює кожна робота, виконана моїми молодшими товаришами. Особливо різьба по дереву, інтарсія, гравюра по дереву, яворівська різьба. Дуже багата виставка. Я з великим задоволенням дивився на працю майстрів МПТУ і бажаю їм ще кращих успіхів у роботі. Випускник ПТУ м. Яворова Олешко Олександр Макарович».

«15. 09. 1967. Народне мистецтво Яворівщини, з яким ми познайомились у музеї, справило на нас велике приємне враження. Хочеться побажати його творцям, педагогам і майбутнім спеціалістам найбільшого творчого настрою, щоб вони продовжували і розвивали славні традиції народних майстрів. Дуже вдячні Саві Миколайовичу Мельнику за цікаву і змістовну розповідь і ознайомлення з творами народного мистецтва. Працівники і-ту «Укрдіпромеблі» з м. Києва Пронич і Бордецький».

«22. 09. 1967. Поздравляю будущих резчиков с такими учителями, а учителей – с хорошими ребятами! Ваше искусство – это радость каждого нормального человека, любящего искусство, свободу и мысли. В. Меникер, сотрудник Академии наук, Москва».

1968 р. «Я восхищен работами учеников. Особенно прекрасны работы учеников-мозаичников по дереву. Мало знаком с этой техникой. Меня поразило глубокое знание структуры дерева и использование ее для выявления объема в плоских работах. Отличные работы с точки зрения дилетанта в этом виде искусства. ... Не совсем согласен с использованием гравюры и мозаичной техники для выполнения работ плакатного плана. Это дело живописцев и плакатчиков, а эти работы должны быть камерными. Теплота фактуры дерева обязывает делать вещи для украшения быта. Но это мнение сугубо моё. А вообще училище делает большую и очень благородную работу. Удач Вам и огромных успехов. Сотрудник Новосибирской студии телевидения Б. Шарин».

«8. 05. 1973. Дорогие друзья! Очень рады, что посетили ваше училище и музей. Столько прекрасного и удивительного увидели мы. Поражены вашим творчеством. Желаем вам больших творческих успехов, здоровья, долгих лет жизни и чтобы ваши мечты сбывались. Зам. начальника управления Бодров, представители ГПТУ-2, ТУ-2, СПТУ-5, г. Ульяновск».

«4. 12. 1973. Відвідав виставку художніх робіт по дереву, які недавно експонувались на виставці ВДНГ. На мене ці роботи справили велике враження. Вони приманюють до себе своєю красою, досконалістю і майстерністю. Я теж постараюсь своїми руками зробити якісь скульптурки з дерева. (Учень училища)».

«5. 12. 1973. Дуже вдячний організаторам виставки, а також всім, чії роботи представлені в музеї. Більшість робіт виконана на високому художньому рівні. Хотілося б, щоб і приміщення музею відповідало цим хорошим роботам. Художник Зуб П., м. Львів».

«13. 02. 1974. Дорогі друзі! Ваші вироби чудові. Вони підносять культуру нашого краю. Великих Вам успіхів на цій мистецькій ниві. А ми постараємось у Вас вчитись і наслідувати. Викладач Ів.-Франківського МПТУ № 3 (м. Івано-Франківськ)».

«21. 10. 1974. Після 17 років, коли я як ст. бухгалтер бувшої Профтехшколи у Яворові знов міг відвідати її – я прямо не міг узнати її. Праці вихованків набрали якоїсь дивної

красоти – краси сполученої бувшого з будущим. Чудесна краса! Я дуже вдячний Дирекції школи за це, що дозволила мені хоть на несколько хвилин захоплюватись чудесами. Бажаю ще більше гарних успіхів для добра людини. Громадянин ПНР Маюк. Tarnawskie Góru. Majuk».

«3. 12. 1974. Шановні друзі! Побувавши у Вашому музеї, нас вразила ця чудова, творча праця Ваших митців. Ваша праця різко підвищує культуру та мистецтво нашого краю. Від душі бажаємо Вам, всьому колективу творчих успіхів у Вашій благородній справі. Бажаємо дирекції МПТУ-14 в найкоротший термін розширити музей і наповнювати його чудовими творами Ваших вихованців. Побажати Вам вийти за межі нашої країни з прекрасними експонатами, щоби Ваша праця збагачувала наш світогляд, направляла на моральне і культурне виховання. Викладачі Львівського т-му механічної обробки деревини».

«23. 10. 1976. Уважаемые учащиеся и преподаватели! Очень прекрасные вещи изготовлены Вами и Вашими предшественниками. Пополняйте музей ещё более интересными изделиями и ставьте даты изготовления, ведь это же история училища. С величайшим удовольствием просмотрел эту историю за 25 лет после окончания училища, а тогда Яворовской трёхгодичной профтехшколы мастеров художественной резьбы по дереву, столяров-краснодеревщиков. Больших творческих успехов Вам! Будьте прекрасными сеятелями народного творчества! Выпускник третьего набора (1951 года) Майборода Виталий Васильевич, учитель СШ № 2 г. Доброполя Донецкой области. 23 октября 1976 года – День Тридцатилетия».

У книзі є також записи відгуків про музей іноземних делегацій з Німеччини, Угорщини, Польщі та інших країн, військовослужбовців, колективів підприємств та установ, окремих громадян.

Зі змісту наведених записів можна зробити висновок, що музей в навчальному закладі вже давно існував, дивував відвідувачів майстерністю педагогів і вміннями учнів, художньо-мистецьким рівнем експонатів. Від-

відувачі неодноразово звертали увагу на те, що потрібно створити належні умови для експозиції та зберігання експонатів, враховуючи продуктивність учнів і педагогів.

6 вересня 1977 року на підставі рішення виконкому селищної Ради народних депутатів у СПТУ № 14 було створено музей історичного профілю з назвою «Музей історії художніх ремесел Яворівщини» (дод. 12). Він займав одну кімнату площею 40 м², в якій експонувалося 120 виробів, з них 22 – оригінальних. Музей мав три розділи: 1. Розвиток декоративно-прикладного мистецтва в Янові у давнину (20 експонатів). 2. З історії училища (48 експонатів). 3. Виставка найкращих робіт учнів (52 експонати). Для його практичної роботи було сформовано актив, до складу якого входили чотири члени громадської ради і два екскурсоводи. На момент створення музею директором був призначений Василь Євгенович Порохняк, а методичне керівництво здійснював Львівський історичний музей. У січні 1978 року заступник начальника Львівського облуправління культури Л. М. Яремчук затвердив паспорт народного музею, але з відкоригованою назвою «Музей історії декоративно-прикладного мистецтва».

Фактично завідувачем музею на громадських засадах упродовж 1968–1999 років був К. М. Кавас, викладач композиції, мозаїки та різьби. У різні часи йому допомагали лаборант Л. К. Бакалець та викладач української мови О. О. Кузь. Від реєстрації народного музею в 1978 році до 2010 року було зібрано і систематизовано багато нових матеріалів щодо розвитку художніх ремесел Яворівщини.

У 2004 році колектив училища за I місце в обласному огляді-конкурсі кімнат-музеїв ПТНЗ Львівщини отримав грамоту Головного управління освіти і науки Львівської облдержадміністрації, а 30. 11. 2007 – за участь і II місце в огляді-конкурсі музеїв при професійно-технічних навчальних закладах Львівщини в номінації «Традиції і звичаї моєї малої Батьківщини».

У 2010 році відповідно до нових вимог щодо роботи музеїв у навчальних закладах у Львівській області пройшли реєстрацію і перереєстрацію дев'ять музеїв. Музей

ХПТУ № 14 отримав нову назву «Музей історії художніх ремесел Яворівщини». На той час музей мав зареєстрованих 282 експонати, систематизованих по розділах: 1. Яворівська різьба (55 екс.). 2. Яворівський народний розпис (36 екс.). 3. Класична рельєфна різьба і скульптура (171 екс.). 4. Вироби з рогозоплетіння (12 екс.). 5. Вироби з металу (8 екс.).

Упродовж 2010–2016 років музей поповнився новими матеріалами різного характеру: творами декоративно-прикладного мистецтва; яворівськими іграшками; меблями; значною кількістю матеріалів історико-меморіального характеру.

Училище проводить активну виставкову діяльність, в якій почесне місце займають експонати музею. Світові тенденції, пов'язані з музейною і виставковою діяльністю, показують необхідність залучати до участі зацікавлені групи населення. Для цього робота музею має трансформуватися з урахуванням актуальності, перспективності та масовості, а також простору, часу та дії.

4.4.3. СИСТЕМА РОБОТИ ХПТУ ІМЕНІ Й. П. СТАНЬКА У НАПРЯМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ХУДОЖНІХ РЕМЕСЕЛ І РОЗВИТКУ ЯВОРІВСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ШКОЛИ

Музей є місцем, де відбувається взаємодія базової професійної та додаткової освіти за рахунок інтеграції мистецтва, предметів професійного і гуманітарного циклів. У цьому контексті додаткова освіта має спиратись на потреби майбутніх фахівців художнього профілю, дотримуватись наступності (горизонтальної та вертикальної), скеровувати учнів на творчу продуктивну індивідуальну чи колективну діяльність.

Щоб зрозуміти, на яких засадах потрібно будувати стратегію роботи музею в художньому училищі, необхідно звернутися до моделі етнотрадиції, запропонованої М. Є. Станкевичем. Суть моделі етнотрадиції коротко розкривається так: знаючи структуру етнотрадиції, розуміючи процеси, в яких традиції проявляються, можна будувати стратегію втримання певного виду діяльності, зокрема промислу. Практичне втілення цієї

моделі передбачає певні види діяльності, при виконанні яких задіяний потенціал музею, виконуються вимоги навчального процесу та використовуються можливості позанавчальної роботи.

Структура етнотрадиції складається з елементів (консервативних, спадку одного покоління і сучасних), тому завданням педагогів предметів професійного циклу є навчити учнів виділяти ці елементи серед інших і відтворювати. Щоб закріпити ці вміння на практиці, зміст навчальних завдань має стосуватися аналізу особливостей народного мистецтва, його ознак, семантики, особливостей роботи конкретних майстрів народної творчості і т. д. Наступними кроками після аналізу має бути формування в учнів виваженого підходу до використання цих елементів і раціоналізаторського підходу до пошуку нових рішень.

Оскільки традиція залучена в дію трьох груп процесів, в кожній групі є свої особливості освітньої діяльності.

Перша група: *процеси збереження та трансляції*. Основний зміст традиції, її елементів закарбований у збірках і колекціях музею та навчальних програмах відповідних предметів, які вивчають у художньому закладі. Для розкриття цього змісту музей має експонати, а в навчальних предметах для цієї мети використовують натурні зразки, навчальні посібники, альбоми, відеоматеріали. Трансляція змісту традиції також може відбуватись через зовнішнє і внутрішнє середовище навчального закладу, системну виховну роботу. У навчально-виховній роботі є різні методики і технології, які можна застосовувати для цієї мети: аналіз методичних розробок педагогів, результатів пошукових робіт учнів, опис педагогічного досвіду, опис творчої діяльності педагогів, аналіз творчих робіт для конкурсів, проведення семінарів на базі закладу, узагальнення досвіду участі педагогів у конференціях і семінарах, аналіз публікацій педагогів та інформації про заклад і його колектив, створення банку відео- та фотоматеріалів навчальних заходів. Провідна ідея цих методик і технологій – збереження і трансляція етнотрадиції з використанням освітнього потенціалу музею.

У Музеї можна побачити тематичні експозиції, характерні для Яворіщини предмети побуту, меблі, а також чудовий розпис дверей в яворівському стилі. Цей розпис є тією родзинкою, яка може започаткувати нову течію в оформленні житлових і готельних приміщень у регіоні.

Друга група: *процеси розсіювання та руйнування*. У контексті синергетичного підходу має місце взаємообмін інформаційними потоками між зовнішнім і внутрішнім середовищами. Навчальний заклад як внутрішнє середовище піддається зовнішнім впливам, які часто утруднюють його роботу. Зокрема, це стосується дії різних об'єктивних чинників, які призводять до посилення процесів розсіювання традиції аж до моменту її руйнування. До основних чинників, що сприяють розсіюванню, можна віднести: а) модні тенденції у виробництві меблів, впорядкуванні садиб, подвір'я, різноманітних приміщень (житлових, ресторанних, готельних, відпочинкових тощо), орієнтовані на нове; б) ставлення до старих речей (зберегти, реставрувати, викинути); в) потяг молоді до чужої культури через її зовнішню привабливість, до поп-культури часто низького професійного рівня; г) вплив субкультур, які часто сформовані на деструктивних засадах (хіп-хопери, сатаністи, фріки, скінхеди). Протидія цим процесам передбачає розробку і використання надійних механізмів національного самозахисту, які допомагали б тримати динамічну рівновагу між впливом чужої культури та національними засадами своєї культури.

Механізми національного захисту можуть потужно діяти через виховну, краєзнавчу, спортивну роботу, роботу в громадах, родинне виховання, вивчення свого родоводу, історії села. У цьому контексті на базі музею та бібліотеки закладу проводиться пошукова робота учнів під керівництвом педагогів. Упродовж 1946–2016 років училище організовувало і брало участь у численних заходах, про що збереглися різні згадки. На основі збережених і знайдених матеріалів планується створення експозицій, зокрема: 120 років становлення освітньої традиції Яворівської художньої школи; персоналії керівників і педагогів; відомі випускники навчального закладу.

Третя група: *процеси доповнення і модернізації*. Це одна з найважливіших ділянок діяльності художнього навчального закладу, особливо коли його художня школа ґрунтується на мистецькому явищі. У пошуках сучасних елементів колективу необхідно брати участь у різноманітних заходах позанавчальної діяльності, які одночасно вирішують проблему соціалізації учнів, виводять їх на рівень оприлюднення творчого досвіду. Найпопулярнішими формами цього напряму роботи художнього навчального закладу є: конкурси фахової майстерності, виставки (тематичні, профорієнтаційні, звітні, досягнень тощо), майстер-класи, фестивалі, пленери, заходи у рамках обміну досвідом, персональні та групові виставки. Ці заходи мають різну мету, але їх об'єднує прагнення знайти новий поворот, штрих, напрям, творчу ідею спочатку для доповнення мистецького явища, жанру цікавими знахідками, які згодом стануть поштовхом до модернізації.

Таким чином, робота музею в ХПТУ імені Й. П. Станька, побудована на принципах музейної та професійної педагогіки, сприяє підвищенню професійної мотивації, музейної культури учнів, розвитку художньо-естетичного смаку, творчого мислення, отриманню навичок візуального мислення. А найважливішою особливістю взаємодії двох педагогік є те, що все більше учнів прагнуть перейти на вищий рівень творчості, коли її результати стають надбанням колективу.

4.5. Конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересті»

Конкурс фахової майстерності серед учнів ПТНЗ є формою оприлюднення результату тривалого професійного навчання на прикладі найкращих учнів, обраних для цієї мети. Участь учня в конкурсі, незалежно від результату, розглядається як вчинок, що свідчить про готовність до соціальної віддачі. Особливістю конкурсів, пов'язаних з професіями художнього профілю, є творчий характер результату, який з рівня творчості для себе переходить на вищий рівень – творчість для інших. Відтак, участь професійно-технічних навчальних за-

кладів у конкурсах фахової майстерності серед учнів також свідчить про готовність педагогічного колективу показати соціальну віддачу своєї роботи.

Ідея проведення конкурсу фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву» ім. Й. П. Станька серед учнів і студентів ПТНЗ Львівської області виникла в адміністрації Художнього професійно-технічного училища № 14 ще у 2009 році. Для виникнення цієї ідеї склались певні передумови: на державному рівні актуалізувалася проблема переосмислення традиційних цінностей на нових засадах, розробки і впровадження стратегії розвитку креативності в усі сфери життя суспільства.

На засіданні педагогічної ради училища було сформульовано звернення до начальника головного управління освіти і науки Львівської ОДА П. К. Хобзея щодо сприяння заснуванню щорічного конкурсу імені Й. П. Станька з професії «Різьбяр по дереву» серед профільних навчальних закладів Львівської області на базі ХПТУ № 14 (протокол № 7 від 30. 04. 2009 р.). Відповідно до Державної програми забезпечення відродження і розвитку народних художніх промислів і з метою створення умов для відродження національної культури та покращення якості підготовки фахівців із художніх промислів і ремесел у Львівській області було отримано дозвіл на організацію конкурсу.

2010 рік: перший конкурс

Захід тривав один день – 2 червня 2010 р. У ньому взяли участь 7 навчальних закладів: Золочівський професійний ліцей, Боринський професійний ліцей народних промислів і ремесел, Львівське вище професійне училище дизайну та будівництва, Нижанковицький професійний ліцей, Художнє професійно-технічне училище № 14 смт Івано-Франкове, Дрогобицьке вище профтехучилище № 19 та єдине училище з іншої області – Кам'янець-Подільське вище профтехучилище дизайну і будівництва з Хмельниччини. Для участі в конкурсі адміністрація закладів скерувала учнів, які під час навчального процесу встигли розкрити свої творчі здібності, набути потрібних знань і освоїти вміння вже на такому

рівні, коли можна говорити про їх професійну майстерність.

Журі конкурсу очолив завідувач кафедри художньої обробки деревини Львівської академії мистецтв В. М. Тарнавський, а до складу журі увійшли: методист навчально-методичного центру профтехосвіти у Львівській області В. Б. Гузюк; випускник першого випуску училища у 1949 році, різьбяр Я. Й. Станько (син Й. П. Станька); голова Яворівського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва (НСМНМ) України, майстер виробничого навчання, різьбяр І. А. Бабійчук; заступник директора з навчально-виробничої роботи О. Д. Зварич; майстер виробничого навчання Золочівського професійного ліцею, різьбяр В. І. Крупа. На відкритті першого конкурсу був присутній начальник управління профтехосвіти у Львівській області М. Я. Сорока.

Конкурс проходив у два тури, кожен з яких мав своє завдання. На теоретичному турі виявлялись професійно орієнтовані знання учнів і знання щодо організації робочого місця різьбяра. Завдання практичного туру конкурсу полягало в тому, щоб виконати геометричну тригранну різьбу на готовому тарелі Ø-25 см за власною композицією.

За результатами оцінювання конкурсних робіт журі визначило переможців: I місце виборов Юрій Личак, ХПТУ № 14 смт Івано-Франкове; II – Василь Сас, ХПТУ № 14 смт Івано-Франкове; III місце – Ігор Рак, Золочівський професійний ліцей. Призерам конкурсу були вручені дипломи і пам'ятні сувеніри, а решті учасників конкурсу оголошено подяки.

2011 рік: другий конкурс

17–18 травня проводився другий конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька. Особливістю цього конкурсу було те, що він вийшов за межі області. У ньому взяли участь учні восьми навчальних закладів: ХПТУ № 14 смт Івано-Франкове, Золочівського професійного ліцею, Боринського професійного ліцею народних промислів і ремесел, Нижанковицького професійного ліцею, Львівського ВПУ дизайну та будівництва, Вижицького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка Чер-

нівецької обл., Кам'янець-Подільського ВПУ дизайну та будівництва Хмельницької області, Тернопільського ВПУ технологій та дизайну.

Журі очолив завідувач кафедри художньої обробки деревини Львівської академії мистецтв В. М. Тарнавський. Членами журі були: заступник завідувача кафедри художньої обробки деревини Львівської академії мистецтв І. П. Король, начальник Львівського НМЦ ПТО В. М. Бобко, методист НМЦ ПТО В. Б. Гузюк, викладач спецдисциплін Вижицького коледжу прикладного мистецтва О. І. Марковський, майстер виробничого навчання ХПТУ № 14 І. А. Бабійчук. Почесним гостем на конкурсі була професор, доктор мистецтвознавства Р. В. Захарчук-Чугай.

Завдання практичного туру: різьблення декоративної тарілки Ø-33 см. Учасники конкурсу відвідали храм Св. Володимира, що поряд з училищем, де оглянули іконостас і два бокові іконостаси, виконані учнями ХПТУ № 14 під керівництвом майстрів виробничого навчання. Гості оглянули виставку виробів учнів ХПТУ № 14 та експозицію училищного музею. Для учасників конкурсу також була проведена екскурсія Львовом, де вони оглянули історичну частину міста і Музей етнографії та художнього промислу.

Переможцями конкурсу стали учні: I місце – Олександр Шурко, ХПТУ № 14; II місце – Андрій Рибачук, ХПТУ № 14; III місце – Ярослав Бойко, Вижицьке училище. Підприємець В. Г. Ілечко вручив усім учасникам конкурсу ікони, а переможці конкурсу отримали дипломи і цінні подарунки.

2012 рік: третій конкурс

Захід проводився 26–28 березня. Учасниками третього конкурсу фахової майстерності ім. Й. П. Станька стали учні дев'яти навчальних закладів: Вижицького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка Чернівецької обл.; Луцького ВПУ будівництва та архітектури Волинської обл.; Тернопільського ВПУ технологій та дизайну Тернопільської обл.; Косівського училища прикладного декоративного мистецтва Івано-Франківської обл.; Золочівського професійного ліцею, Боринського професійного ліцею народних промислів і ремесел, Львівського ВПУ

дизайну та будівництва, Нижанковицького професійного ліцею, ХПТУ № 14 смт Івано-Франкове Львівської області.

Роботу конкурсанти оцінювало журі, яке очолив завідувач кафедри художньої обробки деревини Львівської національної академії мистецтв, доцент, заслужений художник України В. М. Тарнавський. До складу журі увійшли: випускник першого випуску училища у 1949 році, різьбяр Я. Й. Станько; майстер виробничого навчання, голова Яворівського осередку НСМНМ України І. А. Бабійчук; завідувач відділу художньої обробки дерева, член Національної спілки художників України, викладач спецдисциплін Косівського училища прикладного декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв М. Б. Радиш; завідувач відділу художніх ремесел і народних промислів Луцького ВПУ будівництва та архітектури А. І. Стельмах; методист вищої категорії НМЦ ПТО у Львівській області В. Б. Гузюк. В урочистому відкритті конкурсу взяли участь: начальник відділу управління профтехосвіти координації діяльності вищих навчальних закладів і науки М. І. Попадюк і заступник директора НМЦ ПТО у Львівській області О. Ф. Пікарьось.

Під час проведення конкурсу для педагогів було проведено семінарські заняття: у перший день – «Народне декоративне мистецтво Яворівщини – своєрідне художнє явище українського народного мистецтва», на другий день – «Новітні технології у виготовленні художніх виробів із дерева».

Завдання практичного туру – різьблення декоративної тарілки Ø-35 см.

27 березня у першій половині дня проведено практичний та теоретичний тури конкурсу, а після напруженого конкурсного дня учасники взяли участь у пізнавальній екскурсії історичною частиною Львова, а також відвідали Музей Йоана Пінзеля та Львівську національну картинну галерею.

28 березня проведено другу частину практичного туру, підбито підсумки конкурсу та визначено переможців.

З метою активізації участі навчальних закладів у конкурсі було вирішено розглядати рівень фахової майстерності відповідно до

шести призових місць. За підсумками конкурсу призові місця завоювали: I місце – Дмитро Шавала, ХПТУ № 14; II місце – Антон Терешко, Косівське училище прикладного мистецтва; III місце – Ігор Заставний, ХПТУ № 14; IV місце – Назарій Юрчишин, Нижанковицький професійний ліцей; V місце – Олег Свистак, ХПТУ № 14; VI місце – Богдан Ципак, Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка. Учні ХПТУ № 14 Марія Присяжна та Іван Коваль нагороджені грамотами і подяками за високий рівень техніки різьблення. Учасникам конкурсу, які посіли 1–6 місця, були вручені сувеніри й інструменти (електролобзики, електро-рубанки, набори різьбярських стамесок, фотоапарат, книжки).

2013 рік: четвертий конкурс

11–12 червня проведено четвертий конкурс фахової майстерності серед учнів ПТНЗ із професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька. Він був присвячений 120-й річниці від дня народження засновника яворівської різьби, талановитого майстра і педагога Йосипа Петровича Станька.

Взяти участь у конкурсі та показати свій рівень майстерності з різьби зголосилися представники не лише Львівщини, а й сусідніх областей, зокрема: Нижанковицький професійний ліцей, Золочівський професійний ліцей, Львівське ВПУ дизайну та будівництва, Художнє професійно-технічне училище № 14, Косівське училище прикладного та декоративного мистецтва (Івано-Франківська обл.), Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка (Чернівецька обл.), Луцьке ВПУ будівництва та архітектури (Волинська обл.), Кам'янець-Подільський професійний художній ліцей (Хмельницька обл.).

До складу журі входили: голова журі – старший викладач кафедри художнього дерева Львівської національної академії мистецтв І. П. Король; заслужений діяч мистецтв України, голова Яворівського осередку НСМНМ України І. А. Бабійчук; випускник I випуску ХПТУ № 14 (1949 р.), різьбяр Я. Й. Станько; методист НМЦ ПТО у Львівській обл. В. Б. Гузюк.

Завдання практичного туру конкурсу – виконати оздоблення свічника тригранно-

виїмчастою різьбою з використанням регіонального компоненту свого краю.

Два дні конкурсанти працювали над завданням, за результатами виконання якого були визначені переможці: I місце – Олег Свистак, ХПТУ № 14; II місце – Руслан Калинич, Косівське училище; III місце – Ліана Голованова, ХПТУ № 14 (єдина дівчина серед юнацького складу); IV місце – Іван Думенко, Вижницький коледж; V місце – Олег Згорянець, Луцьке ВПУ; VI місце – Назарій Юрчишин, Нижанковицький професійний ліцей.

2014 рік: п'ятий конкурс

Ювілейний п'ятий конкурс фахової майстерності серед учнів з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька відбувся 3–4 червня 2014 року. Подія збіглася з тим, що вперше конкурс пройшов в училищі, яке отримало статус – імені Й. П. Станька. Оскільки 2014 рік був присвячений 200-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, то конкурсне завдання для учасників полягало у виконанні проекту композиції футляра «Кобзар» у техніці тригранно-виїмчастої різьби з використанням традиційних регіональних мотивів.

Традиційно учасниками конкурсу були учні навчальних закладів Львівщини і сусідніх областей: Нижанковицького професійного ліцею, Золочівського професійного ліцею, Львівського ВПУ дизайну та будівництва, Боринського професійного ліцею народних промислів і ремесел, Турківського професійного ліцею та Художнього професійно-технічного училища ім. Й. П. Станька, Косівського училища прикладного та декоративного мистецтва (Івано-Франківська обл.), Луцького ВПУ будівництва та архітектури (Волинська обл.) і Тернопільського ВПУ технологій та дизайну (Тернопільська обл.)

Конкурсні роботи оцінювало журі в складі: завідувача кафедри художнього дерева Львівської національної академії мистецтв, члена Співки художників України В. П. Іванишина; заслуженого діяча мистецтв України, голови Яворівського осередку НСМНМ України І. А. Бабійчука; випускника І випуску ХПТУ (1949 р.), різьбяр Я. Й. Станька; методиста НМЦ ПТО у Львівській обл. В. Б. Гузюк; голови державної кваліфікаційної

комісії, інженера-технолога ТзОВ «ЮрВіт» О. Є. Свистак.

За результатами оцінювання виконаної протягом двох днів роботи журі визначило переможців: I місце – Антон Маленич, ХПТУ ім. Й. П. Станька; II місце – Андрій Дубень, ХПТУ ім. Й. П. Станька; III місце – Олег Згорянець, Луцьке ВПУ будівництва та архітектури; IV місце – Віталій Ілляк, Косівське училище прикладного та декоративного мистецтва; V місце – Володимир Мисюра, Тернопільське ВПУ технологій та дизайну; VI місце – Андрій Ірод, Львівське ВПУ дизайну та будівництва.

2015 рік: шостий конкурс

3–4 червня відбувся черговий шостий конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересту» ім. Й. П. Станька, який вкотре зібрав талановиту молодь на Яворівщині.

Учасниками конкурсу стали 19 учнів із 11 ПТНЗ Львівської, Чернівецької, Волинської, Івано-Франківської та Тернопільської областей.

До складу журі увійшли кваліфіковані фахівці: В. П. Іванишин, завідувач кафедри художнього дерева Львівської національної академії мистецтв, член Співки художників України; В. Б. Гузюк, методист НМЦ профтехосвіти у Львівській області; Я. Й. Станько, випускник І випуску ХПТУ; О. Д. Зварич, різьбяр, член Яворівського осередку НСМНМ; В. Ф. Гугусь – директор ТзОВ «ЮрВіт».

Завдання для учасників конкурсу полягало у виконанні геометричною різьбою національної символіки «Тризуб» на тарелі.

За підсумками теоретичного і практичного турів журі визначило переможців: I місце – Віталій Ілляк, Косівське училище прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв (Івано-Франківська обл.); II місце – Андрій Дубень, ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька»; III місце – Владислав Скирда, Вище художнє професійне училище № 3, м. Івано-Франківськ; IV місце – Павло Крих, ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька»; V місце – Степан Сопіт, Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка (Чернівецька обл.); VI місце – Олександр Костів, ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька».

Під час конкурсу відбулась конференція на тему «Модернізація професійно-практичної підготовки фахівців народних художніх промислів: наука і практика», яку організували відділ професійно-практичної підготовки Львівського науково-практичного центру ІПТО НАПН України, Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Львівській області та ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька». Учасники конференції вшанували пам'ять сподвижника яворівського різьблення С. М. Мельника. У конференції взяли участь: представники НМЦ ПТО у Львівській області, педагогічні працівники навчальних закладів, науковці, аспіранти, а також учасники щорічного різьбярського конкурсу ім. Й. П. Станька. У виступах доповідачі порушили актуальні питання збереження і відродження народних традицій, розвитку народних художніх промислів та підготовки фахівців для галузі, зокрема: «Сучасні тенденції розвитку регіонів: кластерний підхід» (Л. В. Сліпчишин, канд. пед. наук, ст. наук. співробітник відділу професійно-практичної підготовки ЛНПЦ ІПТО НАПНУ, ст. наук. співробітник); «Організація музейної та виставкової діяльності ПТНЗ» (О. О. Стечків, канд. пед. наук, ст. наук. співробітник відділу професійно-практичної підготовки ЛНПЦ ІПТО НАПНУ, ст. наук. співробітник); «Про підготовку та оцінювання творчих робіт учнів професійно-технічних навчальних закладів» (Т. Д. Якимович, канд. пед. наук, ст. наук. співробітник відділу професійно-практичної підготовки ЛНПЦ ІПТО НАПНУ, ст. наук. співробітник).

Творчий шлях Сави Миколайовича Мельника як продовжувача традицій яворівського різьблення висвітлили у спогадах директор ХПТУ ім. Й. П. Станька М. П. Шпільман (1969–1998 рр.), майстер виробничого навчання училища В. М. Яремин, голова Яворівського осередку НСМНМ України, майстер виробничого навчання І. А. Бабійчук та Я. Й. Станько.

2016 рік: сьомий конкурс

30 травня – 1 червня відбувся традиційний конкурс фахової майстерності серед учнів ПТНЗ з професії «Різьбяр по дереву та бересту» ім. Й. П. Станька. У конкурсі взяли участь

17 учасників із 9 навчальних закладів 5 областей. Відповідно до традиції на відкриття були запрошені представники влади, духовенства, засобів масової інформації та колективів навчального закладу.

Компетентне журі конкурсу очолив С. Л. Мартинюк, завідувач кафедри художнього дерева ЛНАМ, заслужений діяч мистецтв України. До складу журі увійшли: В. Б. Гузюк, методист НМЦ ПТО у Львівській області; О. Д. Зварич, різьбяр, член яворівського осередку НСМНМ України; Я. Й. Станько, випускник I випуску ХПТУ № 14 (1949 р.); В. Ф. Гугусь, директор ТзОВ «ЮрВіт».

Завданням VII конкурсу було оздоблення геометричною різьбою великоднього символу «Писанка», яку учасники конкурсу мали виконати впродовж двох днів.

За результатами оцінювання конкурсних робіт журі визначило переможців: I місце – Віталій Юрків, Косівське училище прикладного декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв; II місце – Павло Бучинський, Художнє професійно-технічне училище ім. Й. П. Станька, смт Івано-Франкове; III місце – Василь Шовгенюк, Косівське училище прикладного декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв; IV місце – Павло Крих, Художнє професійно-технічне училище ім. Й. П. Станька, смт Івано-Франкове; V місце – Руслан Пилипів, ВПУ будівництва та архітектури, м. Луцьк; VI місце – Андрій Ірод, ВПУ дизайну та будівництва, м. Львів.

Під час конкурсу відбулася науково-практична конференція «Вікова спадщина традиційних художніх ремесел Яворівщини», у якій взяли участь представники НМЦ ПТО у Львівській області, митці, мистецтвознавці, педагогічні працівники навчальних закладів і науковці. У доповідях були порушені актуальні питання: «Роль конкурсу фахової майстерності серед учнів у збереженні народних традицій різьбярства» (В. Б. Гузюк, методист НМЦ ПТО у Львівській області); «Формування яворівської мистецької школи як явища» (В. М. Гевало, директор ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька»); «Залучення молоді до науково-дослідницької роботи в контексті збереження традицій та

досягнень декоративно-прикладної діяльності рідного народу» (М. Б. Сидор, канд. мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри культурології та мистецької освіти факультету початкової та мистецької освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка); «Яворівська дерев'яна забавка: історія та сучасність» (Л. М. Герус, канд. мистецтвознавства, ст. наук. співробітник, завідувач відділу народного мистецтва Інституту народознавства Національної академії наук України); «Випускники Яворівської художньої школи: професійний портрет» (Л. В. Сліпчишин, канд. педагогічних наук, ст. наук. співробітник, доцент Львівського навчально-наукового центру професійної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова); «Реконструкція стежки І. Я. Франка в музеї-садибі с. Нагуєвичі» (С. Л. Мартинюк, заслужений діяч мистецтв України, завідувач кафедри художнього дерева Львівської національної академії мистецтв); «Сучасне науково-методичне забезпечення професійної освіти» (М. П. Копельчак, канд. педагогічних наук, ст. наук. співробітник, доцент, директор Львівського навчально-наукового центру професійної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова); «Організаційно-педагогічні аспекти збереження традицій мистецької

Яворівської школи» (М. П. Шпільман, директор училища (1969–1998 рр.); «Спогади про батька Й. П. Станька – засновника яворівської різьби» (Я. Й. Станько). Під час виступів та їх обговорення пролунали цікаві думки і пропозиції, слухні зауваження. За матеріалами виступів підготовлено збірник статей.

Багаторічний досвід проведення конкурсу фахової майстерності серед учнів ПТНЗ з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька дає підстави стверджувати, що педагогічні колективи навчальних закладів, які беруть участь у конкурсі, проводять велику роботу зі збереження народних традицій в художній обробці дерева та активно працюють над їх осучасненням. Заходи такого рівня, як конкурс фахової майстерності, дають можливість стежити за станом підготовки майбутніх фахівців у різних регіонах, бачити творчі знахідки в різьбярстві, відкривати молоді таланти, виявляти тенденції художнього характеру. Результати конкурсу є важливим джерелом педагогічної рефлексії, адже спонукають до роздумів щодо якості підготовки майбутніх фахівців і шляхів її поліпшення. Участь митців, мистецтвознавців і науковців у обговоренні проблем професійної підготовки і навчання створює передумови для їх оптимального розв'язування на наукових засадах.

Розділ 5

ОСОБИСТІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКОЇ ТРАДИЦІЇ

5.1. Директори навчального закладу

Освітня традиція Яворівської художньої школи формувалася тривалий час, і можна виділити низку періодів, що відрізнялися підходами держави до організації професійної освіти і навчання, а також регіональними особливостями. На основі біографічного підходу можна побачити, як праця і здобутки навіть одного працівника впливають на успіхи всього колективу. Успіх приходить тоді, коли весь колектив розуміє і підтримує концепцію розвитку навчального закладу.

Директорами навчального закладу були і є такі особистості:

Австро-угорський період:

Владислав Немчиновський (1896/97 н. р.);

Павло Придаткевич (вересень 1897 – літо 1910);

Войцех Пшедвоєвський (осінь 1910 – 1. 09. 1914);

Станіслав Гноїнський (осінь 1915 – 1. 11. 1918).

Польський період:

Станіслав Гноїнський (вересень 1919 – грудень 1937);

Б. Мірек, в/о директора (січень 1938 – літо 1939).

Німецький період:

Богдан Ількович Стебельський (1942–1944 н. р.).

Радянський період:

Олексій Володимирович Баснін (10. 08. 1946 – 2. 03. 1948);

Степан Семенович Коваленко (2. 03. 1948 – 27. 12. 1954);

Лука Андрійович Мацовка (27. 12. 1954 – 2. 09. 1955);

Никифор Микитович Усов (2. 09. 1955 – 23. 06. 1969);

Микола Петрович Шпільман (1. 07. 1969 – 23. 08. 1991).

Український період:

Микола Петрович Шпільман (24. 08. 1991 – 1. 07. 1998);

Василь Павлович Турчин (1. 09. 1998 – 8. 10. 2008);

Василь Михайлович Гевало (26. 09. 2008 – дотепер).

Владислав Ян Алойзи НЕМЧИНОВСЬКИЙ

(27. 07. 1867 – 17. 06. 1952)

Народився у селі Лісова Тарновиця колишнього Тлумацького повіту Львівського воєводства (тепер Надвірнянського р-ну Івано-Франківської області) у родині Павла Немчиновського, родинне дерево якого виходило з Прусів.

Історія села почалася в 1378 році, коли перший поселенець збудував хату в урочищі Забереж у тернистій порослій густим лісом місцині. Лісиста місцевість сприяла розвитку деревообробки і супутніх ремесел. У честь скасування кріпацтва в Австро-Угорщині в 1848 р. у селі було закопано два стовпи, на місці яких сьогодні стоять пам'ятні хрести.

Батьки, прагнучи кращої долі власним дітям, віддавали їх на навчання в повітове місто чи навіть до Львова, бо в селі не було школи. Лише в кінці XIX століття в селі збудували першу школу [164].

П. Немчиновський брав участь у Польському (або Січевому) повстанні 1863–1864 рр., яке хоч і закінчилося невдачею, проте сприяло загальному піднесенню патріотичного духу серед народів як Російської імперії, так й інших народів, що перебували у складі великих держав. Воно сприяло виникненню прагнення до чіткого визначення власної ідентичності, дало поштовх

вивченню вітчизняної історії, значно вплинуло на зростання просвітницького руху. Як людина з передовими поглядами, батько передав синові любов до Вітчизни і вплинув на бажання вчитися, внести і свою частку в просвітницький рух. Він віддав сина на науку до Львова. Там Владислав закінчив початкову (елементарну) школу, потім почав відвідувати гімназію, але через сімейні обставини переїхав до Бережан, де продовжив відвідувати гімназію. У цей час у нього почав формуватися професійний інтерес: з одного боку, він любив вчитися, вивчав мови, історію, а з іншого боку, мав художній хист і любив роботу з деревиною. Тому, закінчивши чотири класи гімназії, юнак вступив на навчання до Школи художніх ремесел у Львові, яку закінчив у 1886 році. Спеціалізувався на обробці дерева, зокрема вивчав токарну і столярну обробку, різьбярство. З 1886 р. і до осені 1887 р. навчався різьби і виготовлення меблів у професора Марконі, що викладав у Львівській політехніці. У той сам час Владислав склав державний іспит (матуру) за реальну школу. Восени 1887 р. пішов на обов'язкову військову службу в австро-угорську армію, з якої повернувся в 1890 р. У 1890–1892 рр. навчався у Вищій професійній технологічній школі у Відні і склав екзамен з технології деревообробки. Крім того, одночасно закінчив річний курс бухгалтерії у професора Свідера. Так у 25 років В. Немчиновський здобув фах «технолог деревообробки – педагог», а також кваліфікацію у таких напрямках діяльності, які дозволили йому в наступні роки займати відповідальні посади.

Одразу після закінчення навчання у Відні з вересня 1892 року він зайняв посаду директора Крайової забавкарської і столярної школи в Живці (повітове місто у шльонському воєводстві), на якій працював до серпня 1896 р. [218]. Як молодий, активний і перспективний керівник В. Немчиновський у 1895 році отримав стипендію для поїздки за кордон, щоб вивчити організацію професійного навчання і деревного промислу в Чехії, Німеччині та Швейцарії. Саме завдяки всебічній освіті та здібностям він оволодів багатьма мовами (німецькою, російською, угорською, українсь-

кою, французькою), що полегшило встановлення закордонних контактів. За час роботи в школі молодий педагог і керівник налагодив навчально-виробничий процес, що позитивно вплинуло на результати навчання, якість підготовки ремісників і престиж школи.

Коли визріла потреба у створенні професійної школи деревообробки у Східній Галичині, Крайовий відділ освіти скерував В. Немчиновського організувати в повітовому місті Яворові біля Львова Школу дерев'яного забавкарства. З першого вересня 1896 р. протягом року він організовує роботу школи: розробляє структуру, формує колектив, складає ресурсний план і замовлення необхідного обладнання, починає формувати матеріальну базу школи, розпочинає навчальний рік. Основне обладнання для майстерень прибуде лише наступного року.

З першого вересня 1897 р. його переводять на нову роботу в Зебжидовську Кальварію, де він очолює Крайову столярну школу. На цій посаді він працював до 1932 року, коли вийшов на пенсію (за винятком років Першої світової війни). У 1904 р. він зводить новий шкільний будинок і машинний зал, оснащений деревообробними верстатами і паровими машинами. Ці приміщення були першими у Кальварії, що мали водно-каналізаційне обладнання та власного виробітку електричну енергію.

Ідеї та починання Ліги допомоги промисловості щодо проблем недостатнього розвитку власного виробництва і торгівлі, особливо в сільській місцевості, засилля іноземного товару, знайшли розуміння серед працівників народної освіти Галичини. Педагоги з передовими поглядами не шкодували часу і зусиль на те, щоб наблизити промисловість до села [135, с. 3]. Багато з них були членами регіональних Товариств допомоги промисловості.

Таке товариство у Кальварії очолив директор місцевої столярної школи В. Немчиновський. Товариство проводило активну роботу з налагодження відносин із представниками промисловості й торгівлі. За 1909 рік Товариство прозвітувало про значний обсяг зробленого: 1. Зібрано 419 підписів щодо

бойкоту закордонних товарів. На основі цього була створена спеціальна комісія, яка мала виконати два завдання: провести інспекцію магазинів щодо наявності в них імпортованих товарів; постійно проводити агітацію відносно продажу місцевих товарів. 2. На території столярної школи було виділене приміщення на безоплатній основі для виставки місцевих виробів. 3. При школі відкрито бурсу для 17 учнів, на утримання якої повітова рада виділяє щороку 100 корон [135, с. 66].

Як передовий керівник за рекомендацією Львівського Крайового відділу освіти В. Немчиновський брав участь у закордонних поїздках до Німеччини, Швеції, Італії та Франції з метою ознайомлення з новаторськими досягненнями професійного навчання і деревного промислу.

У червні 1919 р. повернувся до обов'язків директора школи, викладав технічний рисунок (креслення) для виготовлення меблів і будівництва, промислову бухгалтерію, законодавство, виробничу гігієну і технологію обробки деревини.

У 1919 році навчальний заклад змінив назву на Державну столярну школу. Директорові вдалося поліпшити матеріальну базу школи: добудовано нове крило будинку, де розташувалися шкільні майстерні, навчальні кімнати, невеликий гуртожиток. У повоєнний рік був дуже малий набір учнів, бракувало місць у гуртожитку. Але завдяки енергійним діям директора вдалося подолати труднощі.

Крім професійної педагогічної роботи В. Немчиновський активно займався ще й суспільно-громадською діяльністю. У 1898–1939 рр. він організовує і очолює Гімнастичне товариство «Сокіл» у Зебжидовській Кальварії. Товариство збудувало повноцінну матеріальну базу для занять: будинок із спортивно-театральною залою зі сценою, де могли відбуватися і спортивні змагання. В. Немчиновського вважають засновником і організатором кальварійського спорту та аматорського театру.

Служба у війську в молоді роки виховала у В. Немчиновського риси характеру та особисті якості, притаманні громадянину і патріоту: відповідальність, відчуття морального і громадянського обов'язку. У передвоєнних роках

він проводив постійні військово-спортивні навчання загонів «Соколів», готуючи їх до військової боротьби. Із серпня 1914 р. і до червня 1919 р. він служив у Другому полку піхоти в другій Бригаді польських легіонів, пройшовши ранги підпоручника, поручника і капітана. За успіхи в службі був відзначений багатьма бойовими нагородами.

Вже у пенсійному віці В. Немчиновський виконує функції віце-бургомістра, бере участь у дирекції Кальварійських торгів. У 1936 р. він також бере участь в організації Виробничої Спілки кальварійських столярів і очолює її, стає президентом Міжкомунального союзу для підтримки кальварійського виробництва меблів і дрібного сільського промислу. У 1939 р. очолює будівництво виставкової зали, яке триває від березня до вересня. За досягнення в суспільній і громадській роботі в травні 1939 р. його нагороджують Хрестом кавалера Ордена відродження Польщі.

Під час окупації Польщі В. Немчиновський працює скромним бухгалтером столярного кооперативу, який був під німецьким наглядом. У міру можливості виконує завдання патріотичного місцевого підпілля. Після війни, у віці 78 років, мав бажання ще працювати, але в Кальварії не знайшов розуміння і в 1945 р. переїжджає на захід країни в м. Нова Соль Любуського воєводства. Там він працює директором місцевої меблевої фабрики до 1950 р. У віці 83 років знову переїжджає до Кальварії, де у 1952 році закінчується його життєвий шлях [182; 208].

ПАВЛО ПРИДАТКЕВИЧ

Відомості про походження, родину і деякі важливі віхи життя Павла Придаткевича подає його син – Роман Придаткевич, український композитор, скрипаль, організатор Української консерваторії в Нью-Йорку, співорганізатор Товариства Прихильників Української Музики, артист ряду нью-йоркських оркестрів. Народився Павло Придаткевич в старовинному селі Старий Збараж Збараського повіту Тернопільського воєводства. Його дід Партика був місцевим бургомістром, а батько навчав

молодих дяків. Знайомі батьків звернулися до відомих львівських родин Барвінських, Вахнянинів і Шухевичів із проханням допомогти здібному сільському хлопцеві отримати освіту. У 15 років за сприяння цих родин він вступив на навчання до Державної школи прикладного мистецтва (школа рисунку і моделювання) при Промисловому музеї у Львові. Упродовж чотирьох років навчання творчі здібності хлопця розвивались на заняттях, які проводили професори Тадей Генрик Заак, Юлій Белтовський, Тадей Вишньовецький, Марцель Бялобжеський і директор Вікентій Трішніц. За значні успіхи в навчанні відділ Галицького крайового уряду в особі д-ра Романовича призначив стипендію на два роки навчання у Вищій фаховій школі меблярства і столярства при Віденському технологічному музеї. Після закінчення школи П. Придаткевич був скерований як інструктор на роботу в с. Живець-Заблоць біля Кракова, де в той час працювала Крайова промислова школа столярства і забавкарства.

Свою роботу школа в Живці розпочала 1 вересня 1887 року. Згодом вона змінила статус на доповнювальну промислову школу, в якій навчалися лише хлопці. Від вересня 1892 р. по серпень 1896 р. директором цієї школи був Владислав Немчиновський. На початку навчального 1896/97 року Крайовий відділ освіти скерував його в м. Яворів біля Львова організувати Школу дерев'яного забавкарства, яка тимчасово мала функціонувати як навчальна майстерня для виготовлення забавок.

Починаючи від 1892 року, в краї почалась робота з підготовки до загальної промислово-мистецької виставки, яка мала відбутись у Львові. Як показав досвід попередньої віденської виставки, на ній українці були представлені недостатньо. Тому тепер було завдання створити непересічні мистецькі твори, що мали б художньо-естетичну вартість. Як інструктор Крайової промислової школи столярства і забавкарства в Живці П. Придаткевич взяв участь у Галицькій промисловій виставці, яка проходила у Львові в 1894 році, і за свій твір отримав бронзову медаль [82, с. 658].

1 червня 1895 року в родині Придаткевичів народився син Роман, в якого згодом проявилися неабиякі музикальні здібності.

У серпні 1897 р. В. Немчиновський був відкликаний Крайовим відділом освіти з Яворівської навчальної майстерні для виготовлення забавок (яку частіше називали забавкарською школою), бо мав вже інше завдання – організувати в м. Кальварії Зебжидівській нову Крайову столярну школу. Можливо, за його рекомендацією в 1897 році на посаду директора і було призначено П. Придаткевича [208; 218].

Як писав Й. Гронський, забавкарська школа мала багато замовлень, які виготовляли разом працівники й учні. Оскільки статус школи вимагав в основному практичної підготовки, то школа була орієнтована на виконання замовлень, які мав шукати, насамперед, адміністратор школи, а завдання директора було пильнувати за навчальним процесом. Школі дозволялося брати вироби для продажу від інших майстрів-різьбярів. У 1899 році школа від продажу виробів заробила 4200 корон (газета «Діло», 1900, № 112). П. Придаткевич як директор школи докладав багато зусиль, щоб одержувати замовлення з різних кінців країни. На той час школа співпрацювала з 58 крайовими фірмами, а також з однією з Варшави та однією з Буковини. Замовлень було так багато, що учням доводилося працювати і на канікулах [26, с. 108–109].

У Яворові П. Придаткевич заприятелював з місцевим учителем Андрієм Мареніним, дід якого був відкритий для свідомих українців. За час директорства Придаткевича А. Маренін навчав рисунку в деревообробній школі. Навіть після того, як у 1905 році його офіційно затвердили директором яворівської школи ім. Тараса Шевченка, він надалі співпрацював з деревообробною школою. Цьому сприяло і розташування шкіл: нова мурована будівля деревообробної школи виросла навпроти школи ім. Тараса Шевченка. Обидва, Придаткевич і Маренін, були в числі лідерів патріотичної інтелігенції Яворова і Яворівщини [2, с. 727].

Робота на посаді директора займала багато часу, було багато проблем виробничого

*А. Колошин,
випускник училища 1961 року*

*Наставництво у професійній діяльності і в дозвіллі.
Майстри виробничого навчання Р. Кулеба та М. Гамела*

Зустріч випускників-різьбярів (1972–1976 рр.): І. Матківський, Я. Кизик, Є. Зуб, І. Бабійчук, В. Бабійчук, М. Шпільман, М. Зброшко, І. Кузич, П. Солук, В. Ципоренко, В. Кушляк, І. Шпаківський, В. Яремін. Липень 1986

*О. Астахов, старший майстер,
заступник директора з навчальної частини
та викладач спецдисциплін. 1970-ті роки*

*О. Ариванюк,
випускник училища 1982 р.*

Виставка в Музеї етнографії у Львові. 2009

*О. Олешко, випускник училища
1957 р. Народний майстер
декоративно-прикладного
мистецтва УРСР*

*Майстри рогозоплетіння
В. Мурин та Г. Мурин
на «Святі ремесел»
у Музеї народної архітектури
та побуту «Шевченківський гай»
у Львові*

*Виставка робіт художниці
Н. Дюг на «Святі ремесел»
у Музеї народної архітектури
та побуту «Шевченківський гай»
у Львові*

*Закінчення навчального 2009 року.
Перший ряд: Я. Станько (випускник
1949 р.), В. Гевало (директор),
С. Петровський (випускник 1949 р.).
Другий ряд: Р. Гусак (заступник
з навчально-виховної роботи),
Р. Товстий (випускник 2009 р.),
І. Посенко (випускник 2009 р.)*

*Гості з Норвегії під час
проведення майстер-класу
з рогозоплетіння
в Шевченківському гаю у Львові.
2011*

*Київські школярі на екскурсії
в музеї училища. 2010*

Учасники урочистої лінійки з нагоди випуску. 2010

*Група учнів училища в Музеї Івана Гончара під час заходу «Великодня Яворівщина».
Серед учнівського колективу: О. Кузь (викладач української мови та літератури),
В. Гевало (директор), Н. Дюг (викладач художніх дисциплін). Київ. 2010*

*Раїса Чугай, автор книги
«Народне декоративне мистецтво Яворівщини»,
на відкритті конкурсу фахової майстерності
ім. Й. П. Станька. 2011*

*Я. Станько виступає на зустрічі
з учасниками конкурсу фахової майстерності
з професії «Різьбяр по дереву та бересті»
ім. Й. П. Станька*

*Майстер виробничого навчання
художньої різьби по дереву В. Яремін*

*Майстер виробничого навчання
художньої різьби по дереву Б. Бакалець*

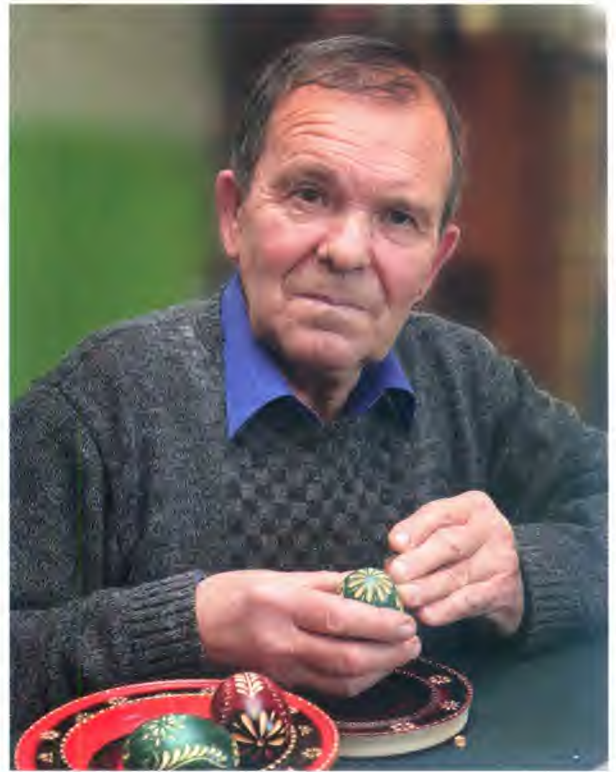
*Майстер виробничого навчання
художньої різьби по дереву Р. Кадук*

*Майстер виробничого навчання
художньої різьби по дереву Т. Тлустий*

*Майстер виробничого навчання
художньої різьби по дереву Й. Андрушко*

*Майстер виробничого навчання
художньої різьби по дереву А. Пенко*

*Майстер виробничого навчання
художньої різьби по дереву Я. Юзишин*

Майстер виробничого навчання художньої різьби по дереву В. Малішевський

Майстер виробничого навчання художнього розпису по дереву С. Огородник з ученицями проводить майстер-клас. Шевченківський гай. 2012

Конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька

Художнє професійно-технічне училище №14

смт. Івано-Франкове

2010 р.

Переможець конкурсу: **Личак Ю.**

Художнє професійно-технічне училище №14 смт. Івано-Франкове

Конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька

Художнє професійно-технічне училище №14

с.мт. Івано-Франкове

2011 р.

Переможець конкурсу: **Остан Шурко** -
Художнє професійно-технічне училище №14 с.мт. Івано-Франкове

Конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька

Художнє професійно-технічне училище №14

сmt. Івано-Франкове

27-28 березня 2012 р.

Переможці конкурсу:

1. Художнє професійно-технічне училище №14 смт. Івано-Франкове - Шавала Д.
2. Костівське училище прикладного та декоративного мистецтва - Терешка А.
3. Художнє професійно-технічне училище №14 смт. Івано-Франкове - Заставний І.
4. Нікановицький професійний ліцей - Юрчишин Н.
5. Художнє професійно-технічне училище №14 смт. Івано-Франкове - Сестрак О.
6. Вишнєвицький коледж - Ціцхак Б.

Конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька

Художнє професійно-технічне училище №14

с.м.т. Івано-Франкове

2013 р.

Переможці конкурсу:

1. Головний приз: диплом переможця І ступеня - **Дмитро І.**
2. Другий приз: диплом переможця II ступеня - **Дмитро І.**
3. Третій приз: диплом переможця III ступеня - **Дмитро І.**
4. Четвертий приз: диплом переможця IV ступеня - **Дмитро І.**
5. П'ятий приз: диплом переможця V ступеня - **Дмитро І.**
6. Шостий приз: диплом переможця VI ступеня - **Дмитро І.**
7. Сьомий приз: диплом переможця VII ступеня - **Дмитро І.**
8. Восьмий приз: диплом переможця VIII ступеня - **Дмитро І.**
9. Дев'ятий приз: диплом переможця IX ступеня - **Дмитро І.**
10. Десятий приз: диплом переможця X ступеня - **Дмитро І.**

Ювілейний V конкурс фахової майстерності з професії

«Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька

Художнє професійно-технічне училище ім. Й. П. Станька
с.м.т. Івано-Франкове 2014 р.

Переможці конкурсу:

- 1. Іванко Тарасович (назва роботи: «Воскресіння»)
- 2. Іванко Тарасович (назва роботи: «Воскресіння»)
- 3. Іванко Тарасович (назва роботи: «Воскресіння»)
- 4. Іванко Тарасович (назва роботи: «Воскресіння»)
- 5. Іванко Тарасович (назва роботи: «Воскресіння»)
- 6. Іванко Тарасович (назва роботи: «Воскресіння»)

**VI конкурс фахової майстерності з професії
«Різьбяр по дереву та бересту» ім. Й.П. Станька
Державний навчальний заклад
«Художнє професійно-технічне училище ім. Й.П. Станька»
3 - 4 червня 2015 р.
с.м.т. Івано-Франкове**

Підсумки конкурсу

1. Перемогу здобув учасник Івано-Франківського заводу «Лес» м. Івано-Франківськ - **Олександр Б.**
2. Дві особисті перемоги здобували учасники з м. Івано-Франківськ - **Дмитро А.**
3. Високого професійного рівня показали учасники з м. Івано-Франківськ - **Олександр Б.**
4. Дві особисті перемоги здобували учасники з м. Івано-Франківськ - **Олександр Б.**
5. Дітям з м. Івано-Франківськ - **Олександр Б.**
6. Дітям з м. Івано-Франківськ - **Олександр Б.**

Конкурс різьбярів. 2016

характеру, адже це були перші роки становлення фахової школи. У цей час у родині підросло нове обдарування: син Роман у чотири роки почав грати на скрипці. Його талант спочатку розвивався під керівництвом яворівських педагогів, а в 1905–1913 рр. Роман навчався в Музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові у педагогів Должицького, Щедрович-Ганкевичевої і Перфецького, теорію музики вивчав у Колесси й Людкевича. У 1913–1915 рр. він продовжив навчання по класу скрипки в Музичній академії у Відні, а паралельно вивчав у Віденському університеті слов'янську філологію [82, с. 693].

Починаючи з 1871 року, українські активісти тричі ставили питання перед Сеймом про відкриття в Яворові державної української гімназії і отримували відмову. На початку ХХ ст. все активніше почали створюватись приватні навчальні заклади, що підштовхнуло українських патріотів ще до однієї спроби – відкрити приватну українську гімназію. Спроба виявилася успішною і гімназія розпочала роботу в 1908/1909 н. р. спочатку в приміщенні читальні «Просвіти», потім у новозбудованому Народному домі, а в травні 1910 року перейшла до власного будинку. З метою поширення такої ініціативи було створено два комітети: львівський та яворівський. П. Придаткевич разом з А. Мареніним були членами місцевого комітету, який очолював І. Загаєвич. Оскільки кількість охочих навчатися в гімназії вже після першого року роботи значно зросла, виникло питання про збір коштів на нове приміщення. Активність П. Придаткевича, керівника державної фахової школи з польською мовою навчання, в питанні створення і функціонування української гімназії негативно вплинула на його становище. У 1910 році Крайовий відділ призначає на посаду директора Войцеха Пшедвоєвського, а П. Придаткевича залишають у школі на посаді інструктора. Одночасно він почав працювати в українській гімназії (1910–1912 рр.), але через певні обставини, пов'язані з деревообробною школою, припинив там роботу. У подальшому він ще один навчальний рік працював у гімназії (1927–1928) [12, с. 412–413, 421].

Коли почалася польсько-українська війна, 2 листопада 1918 року школу зайняла

українська революційна влада, в числі якої був інструктор П. Придаткевич, якому доручено наглядати за школою. Нова влада відсторонила працівників школи від роботи, а директора С. Гноїнського було арештовано і заслано до Тернополя. Проте через воєнні дії увесь навчальний рік 1918/1919 школа не працювала [228, с. 2].

Син Роман з початком Першої світової війни пішов на фронт в австрійську армію як старшина кінноти. Після розпаду Австро-Угорщини він вступив до УГА і з нею перейшов ріку Збруч. Закінчення війни він зустрів в Одесі, що дало йому можливість два навчальні роки працювати в Інституті народної освіти (1920–1922). Неприятлива ситуація тих років для власного навчання змусила його покинути Одесу і продовжувати вдосконалювати гру на скрипці спочатку у Відні, потім у Берліні. У кінці 1923 року він емігрує до США [82, с. 693].

Інспектор Крайової кураторії Людвіг Міські, який в жовтні 1923 року перевіряв Крайову школу деревообробного промислу в Яворові, у звіті критично поставився до роботи інструктора П. Придаткевича. Критика була спрямована на те, що він недостатньо працює в бібліотеці в пошуку нових орнаментів. А ті, які він розробив, недбало виконані, вони радше нагадують пошуки сучасних стилевих особливостей. Інспектора дивувало, що хороший скульптор-різьбяр, випускник школи при Віденському технологічному музеї, недбало готується до занять. Як результат, П. Придаткевича залишили на випробувальний термін, під час якого він мав усунути в роботі недоліки методичного характеру. До цього висновку можна було б поставитися з довірою, проте минуло зовсім небагато часу від українсько-польської війни, в якій П. Придаткевич брав активну участь на українській стороні. Крім того, син Роман служив в українському війську. У 1927 році школу перевіряв інженер Юзеф Хорнум, який позитивно відізвався про його роботу. А вже в 1933 році роботу школи знову перевіряв Л. Міські, який добре пам'ятав минуле П. Придаткевича. Він у звіті підкреслив чесноти інструктора: здібний скульптор-різьбяр; є на доброму рахунку в адміністрації, незважаючи

на те, що в минулому судився з директором С. Гноїнським (після подій польсько-української війни) [224].

Офіційно у 1932 році П. Придаткевич виїшов на пенсію з посади інструктора Яворівської державної школи деревообробного промислу, про що традиційно є згадка в державному освітньому виданні [203, с. 20], хоча із звіту Л. Міські можна зробити висновок, що він продовжив працювати ще рік.

Про П. Придаткевича з вдячністю згадували учні та ремісники, яким він давав корисні поради. Вже на пенсії він мав більше часу, тому працював над різними мистецькими проектами. До найвизначніших робіт митця належать: «Пастуша ідилія»; портрет архітектора Івана Левинського; герб Галицької України на вежі українського Народного дому в Яворові (знищений в радянський період); постать Спасителя на хресті і різьблена плакета на пошану оперного співака Олександра Мишуги [82, с. 659].

...Далеко від Яворівщини, в США в Ганні Кухарчук, доньки Романа і Лідії Придаткевичів, народилось троє синів. Один з них, Теодор Кухар (Кухарчук) є всесвітньо відомим диригентом, працює з багатьма симфонічними оркестрами світу, зокрема з Національним симфонічним оркестром України.

Войцех ПШЕДВОЄВСЬКИЙ

(11. 04. 1877–1967)

Народився у селі Хлопівка Гусятинського повіту на Поділлі в родині Яна Пшедвоєвського і Петронелі Гранковської. З малих років хлопець виявляв хист до малювання, любив майструвати дрібні речі з дерева. Під час навчання в школі зацікавлення художньою працею переросло в бажання отримати художню освіту.

У 1892 р. після закінчення початкової школи юнак розпочав навчання у приватній майстерні Петра Гарасимовича, професора Львівської промислової школи. У нього вивчав рисунок, різьбу і малювання. Протягом семи років здобував початкову художню освіту та опановував практичні навички, готувався до продовження навчання.

У 1899 році, маючи 22 роки, юнак вступив на навчання до Львівської промислової школи на відділення декоративного різьблення. Рисунок його навчав Едвард П'єтш, декоративного різьблення – Тадеуш Вішньовецький і Петро Гарасимович. У 1903 р. він закінчив із відзнакою школу. Оскільки протягом навчання в школі він вирізнявся навчальними і творчими здобутками, йому за рекомендацією педагогічного колективу було надано стипендію з фонду Чарковських-Голєєвських для продовження навчання за кордоном.

У 1903 р. В. Пшедвоєвський вступає до Віденської художньої академії, де навчається в майстерні професора Біттерліха.

Протягом 1904–1907 рр. він навчається на відділенні загального моделювання в Школі художнього виробництва при Австрійському музеї мистецтв у Відні. Молодий митець вчиться у майстерні професора Йозефа Брейтнера, який був відомим фахівцем із медальєрства і скульптури. Одночасно опановував рисунок у професорів Андреаса Гролля і Франца Цізека, а ужиткової графіки і геральдики – у Рудольфа Ларіша.

Після закінчення навчання В. Пшедвоєвський здійснив коротку подорож до Дрездена та Мюнхена з метою ознайомлення з тамтешніми музеями, які були відомі своїми зібраннями художніх творів. Мюнхен – відомий в Європі центр розвитку мистецтва медальєрства. Відвідавши його, молодий художник зацікавився виготовленням малих форм різьбярства – медальєрством і пам'ятними табличками.

Повернувшись до Львова у 1908 році, молодий митець отримав посаду асистента у Львівській державній промисловій школі на відділенні декоративного різьблення, на якій працював до середини 1910 року.

Як молодого перспективного фахівця В. Пшедвоєвського скерували до Яворівської крайової деревообробної школи на посаду вчителя рисунку і моделювання. З часом його призначили керівником цього закладу. Він доклав багато зусиль для того, щоб відділ забавкарства завдяки іграшкам став відомим не лише в Галичині, але й за її межами. З 1912 року він починає одночасно працювати

в Яворівській польській реальній гімназії, де також веде підготовчі курси з рисунку, каліграфії та геометрії.

Упродовж липня і серпня 1914 року подорожує Австрією, Німеччиною і Швейцарією, відвідує Зальцбург, Монако, Ліндау, Цюрих та Женеву.

З початком війни у вересні 1914 року В. Пшедвоєвський пішов на військову службу молодшим командиром у чині сержанта у бухгалтерію відділу шпиталю для коней (Stabiles Pferde Spital), який був розташований в Угорщині в місцевості Ерсекуйвар.

Після закінчення війни у 1918 році його скерували на роботу в Крайову школу деревообробки в Станіславові (тепер м. Івано-Франківськ) на посаду вчителя рисунків і моделювання, а з 1919 року він виконував обов'язки заступника директора у тому ж закладі.

З 1920 року В. Пшедвоєвський почав працювати за контрактом у Державній реальній школі міста Станіслав на посаді вчителя рисунку і нарисної геометрії. На цій роботі він працював до 1945 року. Коли в 1945 році Західна Україна увійшла до складу України, він як репатріант переїжджає з сім'єю в м. Ряшів (Жешув).

У 1946–1954 рр. В. Пшедвоєвський працював у Ряшівському відділі культури і науки: спочатку два роки очолював сектор образотворчого мистецтва і художньої шкільної освіти; у 1948–1953 рр. виконував обов'язки директора Ряшівського державного осередку образотворчого мистецтва, навчаючи рисунку і різьбярства. У ці ж роки він викладає на вечірніх курсах популяризації художньої культури у воеводському Будинку культури профспілок у Ряшеві.

У 1954 р. митець переїжджає на північ в Ельблонг, де живе до 1967 року. Займається творчою працею, активно співпрацює з митцями і науковцями міста, у 1956 р. відзначає свій 50-річний ювілей творчої праці. За здобутки у мистецтві у 1957 р. В. Пшедвоєвський отримав від Міністерства культури і науки стипендію, а в 1960 р., у зв'язку з святкуванням 15-ї річниці звільнення міста, отримав міську художню нагороду за 1959 рік.

У 1958 р. в Ельблонзі було створено Товариство науки і культури, членом якого став також і В. Пшедвоєвський.

У 1967 р. митець переїхав до Вроцлава, де 1 грудня помер.

Творчі здобутки

У 1905 р. В. Пшедвоєвський як студент бере участь у конкурсі проектів фонтану у Відні і отримує першу премію, виготовляє також пам'ятну табличку проф. Ф'єдлеру.

У 1907 р. він отримує замовлення на виготовлення фігурних (коваля і теслі) та декоративно-орнаментальних різьб для Товарної палати на вул. Академічній у Львові.

Серед творчих доробків митця були медалі та пам'ятні таблички: «Відпочинок гуцулів» (1909), К. та А. Червінських (1910), З. та А. Радзімінських (1912), Ю. Захарієвича (1912), Т. Рутковського (1917). У доробку митця вирізнялась серія портретних пам'ятних таблиць членів родини І. Шептицького з Прилбич (батька Андрея Шептицького), з яким він був у дружніх стосунках.

У 1913 р. молодий художник як представник з Яворова бере участь у міжнародній виставці сучасного мистецтва, яку організували Товариство польських журналістів і Товариство прихильників мистецтва у Львові. На виставці він представив шість робіт: бронзову таблицю «Діти графа Шептицького», металу сріблі «Портрет родини Радзімінських», у бронзі «Портрет Ю. Захарієвича», в гіпсі «Портрет пані Незабітовської», у бронзі «Портрет ксьондза прелата Мриця», в бронзі «Портрет доктора Червінського».

Наступними роботами митця були медалі та пам'ятні таблиці: «Унія Польщі та Литви» (1923), «200 років гімназії в Станіславі» (1928), з портретами різних осіб – Менкіцького (1920), Л. Фінкля (1926), єпископа Й. Теодоровича (1927), С. Шептицької (1938), Т. Костюшка (1946), Леонардо да Вінчі (1952).

Брав участь у виставках: крайових (Станіслав, 1932 і 1933; Львів, 1938) і закордонних (Відень, Брюссель, Антверпен, Прага).

Твори митця знаходяться у багатьох музеях Польщі та світу. Найцікавіші колекції

зосереджені в Музеї мистецтва медальєрства у Вроцлаві, Народних музеях у Варшаві, Кракові і Познані, музеї міста Ельблонга, музеях Відня, Нумізматичному кабінеті Державної скарбниці у Варшаві. Художник проектував деякі з 10-злотових монет у 1960-х роках.

ДЕРЖАВНІ НАГОРОДИ

В. Пшемськ вдало поєднував педагогічну, творчу і громадську діяльність. У кожній здобув пошану і оцінку своєї роботи.

За здобутки перед народом і Польщею він був нагороджений Срібним (1935) і Золотим (1938) Хрестом Пошани та офіцерським Хрестом Орденом відродження Польщі (1957).

(Основні дати життя В. Пшемського відповідають календарю подій, наданому його онуком Вроцлавському музею медальєрства).

Біографія написана за матеріалами [206; 209; 213].

СТАНІСЛАВ ГНОЇНСЬКИЙ

У 1916 р. Крайовий відділ освіти Львівського воєводства запросив Станіслава Гноїнського очолити Яворівську школу деревного промислу, яка після подій 1914–1915 рр. потребувала реконструкції. Його призначення було невинуватим, адже раніше він вже працював у професійній школі повітового міста Тлумач (тепер Івано-Франківська обл.) і мав достатню професійну підготовку і досвід.

Школа в Тлумачі була організована в 1897 році для підготовки столярів і стельмахів, які були потрібні для роботи місцевих столярно-теслярських майстерень. Таких закладів було досить багато, вони обслуговували потреби міста, яке вже від 1838 року промислово розвивалося завдяки підприємницькому хисту графа Генрика Дідушицького. Однак у запеклих боях між російськими та австро-угорськими військами від червня 1915 до лютого 1917 року Тлумач неодноразово переходив із рук у руки, що призвело до великих руйнувань. Занепали промисловість, транспорт, торгівля, перестала працювати і професійна школа [36, с. 569–578].

Під час польсько-української війни 1918–1919 рр. С. Гноїнський, який дотримувався шовіністичних поглядів, не визнав нової влади, був заарештований і вивезений на заслання до Тернополя, де залишався до кінця травня 1919 року. Повернувшись із заслання, вже через місяць почав активно відбудовувати пошкоджену школу при допомозі Краківського бюро деревного промислу, яке не лише постачало обладнання, запчастини і допоміжні матеріали, але й фінансово підтримувало цю роботу.

Оскільки у 1920-х роках Яворівська державна школа деревного промислу мала невеликий контингент (дод. 6), освітні потреби учнів задовольняли шість штатних працівників – директор, три майстри і два викладачі. Одним із викладачів, який читав деякі природничі та загальнотехнічні предмети (фізика, наука про людину і гігієну, наука про двигуни, геометричний рисунок, технологія і матеріали), був С. Гноїнський.

У 1924 році Міністерство справедливості оприлюднило в урядовій щоденній газеті список фахівців різних галузей промисловості для оцінювання предметів і ґрунтів, що можуть підлягати відчуженню на потреби залізниці. Ці фахівці мали право визначати відшкодування відповідно до повноважень, наданих ще в 1878 р. Апеляційним судом у Львові. У Яворівському повіті Львівського воєводства до цього списку від виробників (фабрикантів) потрапили Станіслав Гноїнський, директор Яворівської школи деревного промислу, і Тадей Гартель, директор Яворівської фабрики галантереї з деревини [116, с. 332]. Таке рішення свідчило про високий рівень професіоналізму С. Гноїнського, який визнавали тогочасні місцеві виробники.

Незважаючи на різні політичні погляди С. Гноїнського і П. Придаткевича, на інцидент, що виник між ними після подій польсько-української війни, треба віддати належне педагогічній установці С. Гноїнського. Він віддав перевагу професійній компетентності П. Придаткевича як доброго різьбяр, що дозволило обом без конфліктів працювати аж до виходу останнього на пенсію [224, с. 31].

У грудні 1937 р. Станіслав Гноїнський завершив педагогічну діяльність і вийшов на пен-

сію, про що було повідомлено в щоденній газеті кураторії Львівського шкільного округу [110].

БОГДАН ІЛЬКОВИЧ СТЕБЕЛЬСЬКИЙ

(15. 03. 1911 – 27. 07. 1994)

Народився в селі Томашівці Калуського повіту на Станіславщині (нині Івано-Франківщина) у сім'ї вчителів Іллі та Елеонори Стебельських [146].

Закінчив школу в с. Голинь Калуського повіту, а в 1930 р. – Самбірську гімназію. У 1934–1939 рр. вчився у Краківській академії красних мистецтв на відділах малярства і театральної декорації сцени у визначних митців-педагогів, професорів В. Яроцького, В. Вайса та К. Фрича, які на той час там працювали [146]. У цей період на канікулах Б. Стебельський брав участь в етнографічних експедиціях, спрямованих на вивчення народного мистецтва та матеріальної культури лемків, які проводились під науковим керівництвом професора Ягеллонського університету в Кракові В. Кубійовича [68, с. 101]. Як згадує митець, в експедиціях за дорученням керівництва він робив копії старих ікон у церквах Бойківщини, оригінали за згодою парохів переходили до музеїв. У цей час і почалось його зацікавлення народними орнаментами в різних матеріалах, етнографією, а також знайомство з людьми, яким не були байдужі культурні потреби українського населення Яворівщини (Л. Бурачинською, М. Хоминою, С. Чижович).

У 1932 році студенти та випускники Краківської академії мистецтв, Державної школи декоративного мистецтва і мистецького промислу (Інститут пластичного мистецтва ім. Щепанського), різних приватних шкіл створили мистецьке об'єднання «Зарево», члени якого зверталися переважно до вивчення національних мистецьких традицій. У середині 1930-х рр. це була актуальна тема для українських митців. У 1936–1939 рр. об'єднання очолював Б. Стебельський. Участь у ньому вплинула на його становлення як молодого художника і мистецтвознавця, сформувала активну позицію як члена української громади.

Після закінчення Академії, маючи базову мистецьку освіту, він пробував свої сили у різних напрямках: надалі писав на мистецькі теми, проводив дослідження в галузі мистецтвознавства, почав займатися педагогічною діяльністю, провадив активне громадське життя.

У 1940–1941 рр. працював учителем у Холмській школі, 1941–1942 рр. – учителем рисунку в учительській семінарії і торговельній школі в Самборі [187; 188].

Під час німецької окупації було обмежено доступ місцевого населення до вищої освіти (навчання в університеті), проте середнє шкільництво розвивалося, насамперед ремісничі, промислові та торговельні школи. Б. Стебельський прийняв пропозицію українського жіноцтва, що видавало «Українське мистецтво», очолити відновлення роботи Державної школи деревного промислу (яка на момент закриття у 1939 році вже мала назву «Державна столярна школа»).

У 1942–1944 рр. Б. Стебельський був директором Державної школи деревного промислу в Яворові. На вимогу часу в школі відкрили відділи: різьбярський (очолив токар і різьбяр Й. Станько), столярсько-токарний (очолив столяр і токар І. Масюк), кравецький (жіночу групу очолила Гумовська, чоловічу – Пагута). Сам Б. Стебельський викладав теорію орнаменту, дружина А. Шум-Стебельська (Шумовська) – рисунок і моделювання в глині, І. Процан – калькуляцію і книговодство. Завдяки виготовленню замовлень учні вивчали ремесло практично, а школа отримувала засоби і для практичної, і для теоретичної праці. Директорство Б. Стебельського обірвала звістка про відступ німців і повернення радянської влади на Західну Україну.

У травні 1944 р. сім'я Стебельських виїхала до Німеччини, оселилася у містечку недалеко від Мюнхена, де була досить велика українська громада. Для митців – переміщених осіб перебування у вимушеній еміграції пояснювалося тим, що на них «лягає важливе й відповідальне завдання, з одного боку – зберігати і продовжувати ті форми українського національного мистецтва, що сьогодні не можуть бути розвивані в Україні, з

другого – репрезентувати українську культуру перед чужинцями. Українські мистці, що силою обставин знайшлися на чужині, вважають своїм обов'язком не тільки вивчати великі досягнення європейського мистецтва, але й вносити в те європейське мистецтво свої власні, оригінальні надбання. Це можливе тільки тоді, коли українські мистці зберігатимуть національну суть свого мистецтва...» [41, с. 119]. У 1959 році Б. Стебельський здобув ступінь доктора філософії в Українському вільному університеті (Мюнхен).

У 1949 р. Б. Стебельський емігрував з родиною до Канади. Із 1955 р. і до останніх днів проживав у Торонто.

У 1956 році організовує Українську Спілку Образотворчих Мистців (УСОМ), стає її ідеологом, довголітнім головою і автором статуту. В 1956–1965 рр. відбувся ряд виставок членів УСОМ у Торонто, зокрема високої мистецької оцінки удостоїлись виставки 1959 р. до 300-річчя Конотопської перемоги гетьмана І. Виговського та 250-річчя Мазепинського чину, 1961 р. до 100-річчя смерті Тараса Шевченка – дві виставки.

У 1965 році Б. Стебельський очолив Асоціацію діячів української культури у Канаді, а з 1973 року став головою Наукового Товариства ім. Шевченка (НТШ) у Канаді, редактором збірки «Естафета» та очолив Раду для справ культури при Секретаріаті СКВУ. Брав участь у світових виставках українського мистецтва в Детройті (1960 р.), Торонто (галерея КУМФ, 1986 р.) [89, с. 9].

Нагороджений Шевченківською медаллю.

Творчий доробок

Б. Стебельський як живописець був обдарований непересічним талантом, його художня творчість позначена імпресіонізмом із виразними українськими рисами. Він створив низку портретів, пейзажів, урбаністичних мотивів і релігійних композицій. Його мистецькі роботи відзначаються особливим колоритом, глибиною, добре опанованою композицією, винятковою мистецькою культурою. Найвідомішими творами є: «Замкове подвір'я», «Над ставом», «Доми», «Зішестя Св. Духа». Йому

належить мистецьке оформлення пам'ятника Лесі Українці у Торонто [41, с. 120].

У канадський період митець створив низку графічних творів, зокрема обкладинки, плакати, книжкові знаки, ілюстрації календарів журналу «Гомін України», ілюстрації до казок.

Починаючи з 1956 року, чверть століття Б. Стебельський редагував додаток «Література і мистецтво» при видавництві «Гомін України», в якому надрукував щонайменше півтисячі власних праць, що формували духовне обличчя української спільноти в діаспорі. Він був також головним редактором монументальної «Історії українського мистецтва» [41, с. 120].

Серед його наукового доробку вирізняються монографії «Про ілюстрацію дитячої книжки», «Дитячий рисунок і його періодичний розвиток», книга «Ідеї і творчість: збірник статей та есеїв», що є своєрідним підсумком його досліджень української культури. Провідна ідея митця ґрунтувалась на розумінні, що культура є найдосконалішим витвором народу, в ній він кристалізує національний світогляд як інтегральне утворення морально-етичних та естетичних цінностей, які виявляються через різні прояви культури – звичаї, мистецтво, філософію, релігію й науку [40, с. 281].

У 2003 році за заповітом Аріядни та Богдана Стебельських Національний університет «Києво-Могилянська Академія» отримав у подарунок книжкову колекцію родини, яка вмістилася в 152 коробках. Колекцію до НаУКМА передав їх син – Ігор Стебельський (Ihor Stebel's'kyj), професор географії Віндзорського університету (Dep. of Political Science, University of Windsor).

Педагогічний доробок яворівського періоду

Через відсутність нормативних програм у школі педагогічний колектив самостійно їх розробляв, пристосовуючи до обставин і часу.

Провідною освітньою метою в школі було: навчити учнів самостійно проектувати іграшки і підготувати їх до майбутньої професійної діяльності. Завдання педагога-митця: зберегти яворівський стиль орнаменту; впро-

ваджувати нові види ігор, звертаючи більшу увагу не на розвагу, а на мотивацію до навчання; впровадження індивідуального підходу до найздібніших учнів, перш за все до токарів і різьбярів. На думку директора, саме у цих відділах мали народитися нові проекти іграшок для дитячих садочків.

Від початку роботи на посаді директора Б. Стебельський приділив значну увагу створенню шкільного музею, який міг би виконувати різні функції: пізнавальну, освітню, творчу, соціальну. Відвідуючи або працюючи в музеї, учні мали б можливість поглиблювати професійний досвід і формувати творчий підхід до праці. З цією метою він збирав для музею всі види народної продукції дитячих іграшок, пропонував учням вивчати їхню конструкцію, колір та орнамент.

Майже рік колектив працював над інноваційною грою «Січ запорізька», яка складалася з великої кількості предметів-деталей: великої базової дошки, на якій довкола церкви, розташованої посередині, вкладалися складані вали, вежі, ворота і козацькі курені. На валах встановлювалися гармати, а на площі укладалися козаки, старшини та отаман. Увесь набір був вирізаний або виточений з дерева, розфарбований в традиційних яворівських кольорах. Готову продукцію збували в різних містах Західної України за допомогою кооперативу деревних промислів, розташованого в Яворові на вул. Міцкевича.

Завдяки старанням родини Стебельських школа мала орієнтацію на підготовку молоді Яворівщини до творчих професій, пов'язаних із культурою і мистецтвом [90, с. 484].

Микола Петрович ШПІЛЬМАН

(Нар. 9. 06. 1935)

Народився у старовинному селі Бережанка Лановецького району Тернопільської області, перша писемна згадка про яке зафіксована у 1463 році. У родині його батьків завжди цінували патріотизм і освіту. Тим більше, що на Тернопільщині до 1939 року діяли товариства «Просвіта», «Сільський господар», «Рідна школа», «Союз українок», які проводили

культурно-просвітницьку роботу серед українського населення. В них брало участь патріотично налаштоване населення. До цієї категорії належали й батьки М. П. Шпільмана.

Село пережило австрійську, польську і німецьку окупації, масову насильницьку колективізацію сільського господарства радянською владою в 1940, 1946–1949 роках.

Довголітня і багата на події історія села вплинула на подальшу долю юнака і визначила майбутню професію історика. Вже під час навчання в школі він виявив схильність до гуманітарних предметів, відзначався аналітичним складом розуму та організаційними здібностями. А в 1952 році юнак вступив до Львівського педагогічного інституту, який закінчив у 1956 році і отримав кваліфікацію учителя історії середньої школи.

Педагогічний досвід М. П. Шпільман здобував у сільських школах: у 1956–1958 рр. працював учителем 5–10-х класів у Віжомлянській СШ, у 1958–1961 рр. – на посаді директора Старичівської восьмирічної школи.

Молодого здібного керівника помітили в районі та запропонували перейти на посаду інспектора Яворівського райвню (1961–1964 рр.), згодом на посаду інструктора ідеологічного відділу РК КП України (до кінця 1964 р.), з січня 1965 р. він обійняв посаду завідувача кабінету політосвіти Яворівського РК КП України. 1960-ті роки були суперечливими: початок відзначився загальним піднесенням, викликаним реформуванням суспільства після XX з'їзду КПРС, а друга половина супроводжувалась масштабним ідеологічним поворотом і репресіями. Для виправлення «ідеологічних помилок» було ухвалено низку таємних постанов, згідно з якими проводилась «чистка» в гуманітарній сфері. У такій обстановці було неможливо працювати людині, погляди якої не збігались із позицією партії. Тому в листопаді 1967 року М. П. Шпільман обійняв посаду директора Залуської восьмирічної школи Яворівського району, на якій працював до липня 1969 року.

Новий етап педагогічної роботи М. П. Шпільмана розпочався з призначення у 1969 році на посаду директора Івано-Франкового СМПТУ № 14, на якій він працював до

1998 року. Він швидко засвоїв особливості роботи професійно-технічного навчального закладу, що дало йому можливість створити умови для зростання престижності закладу: якісний склад педагогічного колективу, участь закладу у виставках високого рівня (як учнів, так і педагогів), високий методичний рівень педагогів, популяризація закладу в ЗМІ, на телебаченні, у кіно, співпраця з соціальними партнерами. На базі навчального закладу проводились семінари обміну досвідом з різних напрямів роботи. Неодноразово училище відвідували гості (в тому числі й іноземні), які знайомилися з творчими здобутками педагогів та учнів.

Із 1998 р. М. П. Шпільман перейшов на посаду заступника директора з навчально-виробничої роботи, а з червня 2008 року переведений на посаду викладача суспільних дисциплін. Він є одним із розробників Державного стандарту ПТО з професії «Різьбяр по дереву та бересту» (2006).

За багаторічну і сумлінну працю був нагороджений: 1995 р. – Почесною грамотою Міністерства освіти України; 1996 р. – Знаком «Відмінник освіти України»; 1996 р. – грамотою комітету профтехосвіти Львівської області.

Громадська діяльність

Поряд із навчально-виховною та управлінською діяльністю М. П. Шпільман віддавав належне громадським справам. Розуміючи важливість історичної пам'яті для молодого покоління, він збирав відомості про історію училища, Янова, Яворівщини. Після здобуття незалежності у нього з'явилась можливість досліджувати події, пов'язані з національно-визвольними змаганнями, зокрема на Яворівщині.

Василь Павлович ТУРЧИН

(Нар. 15. 02. 1947)

Народився у селі Новосілка Підволочиського району Тернопільської області. Батько працював у колгоспі столяром. Хлопець змалечку приглядався до роботи батька з деревом,

проте його вабила не просто обробка, а саме художня обробка: вирізати фігурки тварин, наносити лезом візерунки.

У 1954–1962 рр. навчався у місцевій школі, яка була неповною середньою. Якщо дитина була здібною до навчання, мала спеціальні здібності, батьки намагалися забезпечити їй здобуття подальшої освіти. Так сталося й з Василем, який свою майбутню професію пов'язував з художньою обробкою дерева.

На початку 1960-х рр. спеціалізоване навчання столярів-різьбярів проводилось у трьох профтехучилищах у Західній Україні, найближчим і найвідомішим було яворівське МПТУ № 14. До нього в 1962 році вступив на навчання В. П. Турчин, де опанував професію «столяр-червонодеревець, різьбяр». Столярної справі його навчав П. П. Буртний, а різьби спочатку до листопада навчав Й. П. Станько (який на той час вже був на пенсії), з листопада до другого курсу – М. К. Канарчик, далі – М. М. Ковальов. Оскільки до навчання в училищі В. П. Турчин не мав художньої підготовки, а потенціал був великий, він дуже просунувся в художній освіті завдяки системі роботи з учнями М. М. Ковальова. Як фахівець з якісною академічною освітою М. М. Ковальов мав яскраво виражені якості різьбяра-скульптора: відчуття перспективи і матеріалу, вміння добитися чіткості форм, асоціативне мислення. Удень учні відпрацьовували програму навчання, а після 17 години в майстерні починалася праця над малюнком, поглиблено вивчали мистецтво, тобто в умовах позакласної роботи давали академічну освіту. Тому не дивно, що коли в 1965 році В. П. Турчин закінчив училище з відзнакою, його прийняли на посаду майстра виробничого навчання з художньої різьби по дереву. Додаткова художня освіта в училищі і серйозне ставлення до її здобуття дозволили ще учневі училища піднятися до рівня, який дозволяє навчати інших.

У 1965–1970 рр. він працює на посаді майстра виробничого навчання з художньої різьби по дереву, але для цього потрібно було мати середню освіту. В. П. Турчин почав ходити у вечірню школу, готуватись до вступу у вищий навчальний заклад.

У 1970–1977 рр. навчався у Львівському лісотехнічному інституті на відділенні технології деревообробки, отримав фах інженера-технолога. У ці роки почав викладати спецтехнологію в групі різьбярів, багато працював над підвищенням власної методичної компетентності, надавав методичну допомогу викладачам спецдисциплін художнього профілю і майстрам художньої різьби по дереву.

Зважаючи на високий професійний рівень і організаційні здібності, з вересня 1977 року був призначений на посаду заступника директора з навчально-виробничої роботи. Ця робота забирала багато часу, адже від неї залежала стабільність перебігу навчального і виробничого процесів. Складність полягала в тому, що в ті роки був великий контингент училища і будь-яке упущення в організації могло призвести до зриву навчально-виховного процесу.

У вересні 1998 р. В. П. Турчин призначений на посаду директора ХПТУ № 14, на якій працював до липня 2008 р., а потім був переведений на посаду викладача спецдисциплін. У серпні 2015 р. він звільнився у зв'язку з виходом на пенсію.

53 роки свого життя Володимир Павлович віддав училищу: три роки навчання професії та п'ятдесят років безперервного трудового стажу на педагогічній ниві в одному закладі.

Навчально-методична робота

В. П. Турчин є одним із провідних розробників Державного стандарту ПТО з професії «Різьбяр по дереву та бересту» (2006). Він також брав участь у розробці навчальних планів і програм з професій «Столяр, виробник художніх виробів з дерева», «Столяр, верстатник деревообробних верстатів», «Живописець, художник розмальовування по дереву», «Коваль ручного кування, виробник художніх виробів з металу».

Педагогічна діяльність

Здібності до педагогічної роботи у В. П. Турчина виявились вже з першого року роботи на посаді майстра виробничого

навчання. Він умів зацікавити учнів навчанням, викликати бажання творчо працювати, запалюючи власним прикладом. У 1968 році училище вперше прийняло на навчання дівчат на професію «столяр-червонодеревець, різьбяр». Майстром групи, де вчились дівчата, був В. П. Турчин. Минуло багато років, і колишні випускниці з вдячністю згадують його уроки виробничого навчання, на яких вони розвинули вміння, що дозволили в подальшому творчо працювати і самореалізуватися.

У 1996 році нагороджений нагрудним знаком «Відмінник освіти України».

Творчі здобутки

За участь у виставках на ВДНГ СРСР нагороджений: срібною (1975) та шістьма бронзовими медалями (1967, 1970, 1972, 1974, 1976, 1977).

Василь Михайлович ГЕВАЛО

(Нар. 26. 03. 1964)

Село Віжомля Яворівського району Львівської області має давню багату на події історію, сліди яких закарбовані в архівних документах, пам'ятках і спогадах мешканців. Життєвий простір села наповнений своєрідним культурно-історичним контекстом, що впливає на морально-ціннісні погляди кожного, хто проживає у цій місцевості. У селі жили українці, поляки і німці, які задля миру і спокою мали спільно уживатися і поважати чужі традиції. Сільська громада надавала велику увагу освіті та вихованню молоді. А краса навколишньої природи викликала естетичні емоції, що спонукали до творчої самореалізації.

Василь Михайлович народився 26 березня 1964 року в Віжомлі. Мало минути багато років, щоб з окремих фрагментів естетичних вражень, підкріплених знаннями і вміннями, у юнака склалось своє уявлення про прекрасне і його місце в житті людини. Вибір, за словами письменника-мислителя Річарда Баха, – чарівний різець, що формує життя. Потрібно лише займатись тим, що любиш. Для більшості

людей це стає зрозумілим у підлітковому віці, коли виникають перші думки про майбутню професію. Ось так різець одного разу взяв у руки юнак і не розлучається з ним і нині.

Велике значення для пробудження в підлітків інтересу до світу професій має навчання в школі. Під час навчання у Віжомлянській середній школі у 1972–1979 рр. у Василя визріло бажання займатися різьбою по дереву. Тому після закінчення школи він вступив на навчання до Івано-Франкового СПТУ № 14 на професію «різьбяр художньої різьби по дереву». Йому поталанило навчатися в групі, майстром якої був І. А. Бабійчук. Після закінчення училища в липні 1983 року він почав працювати на Івано-Франковому меблевому комбінаті різьбярем по дереву. Невдовзі, в травні 1984 року, його призвали на службу до лав Радянської армії. Два роки він прослужив у Львівському ВВПУ, не забуваючи про улюблену справу – різьбу. Після армії знову повернувся на роботу на Івано-Франковий меблевий комбінат. Оскільки вільного місця різьбяр на підприємстві не було, до моменту вступу на підготовче відділення Львівського політехнічного інституту йому довелося працювати столяром третього розряду.

У 1987–1992 рр. В. М. Гевало навчався на архітектурному факультеті Львівського політехнічного інституту, після закінчення розпочав педагогічну роботу в ХПТУ № 14 на посаді викладача художніх дисциплін. За час роботи в училищі викладачем (1992–2008 рр.) він багато зробив для того, щоб підвищити рівень художньо-естетичної культури учнів. Його компетентність, активність, працездатність та організаторські здібності стали підставою зайняти спочатку посаду заступника директора, а потім і директора ХПТУ № 14.

Творча діяльність

У стінах училища на формування творчої особистості учня найбільший вплив мав майстер групи І. А. Бабійчук. Він не застосовував авторитарних методів до навчальної діяльності учнів, а намагався викликати в них бажання вивчати художні основи професійної

діяльності, займатись професійним самовдосконаленням. Ще навчаючись в училищі, В. М. Гевало за учнівську роботу отримав нагороду – медаль «Юний учасник ВДНГ».

Упродовж тривалої творчої діяльності В. М. Гевало виконав численні різьблені роботи. З особливим натхненням він виконує твори сакрального характеру, зокрема, є автором і виконавцем таких робіт у новозбудованих храмах Львівщини, співавтором іконостасу храму Святого Рівноапостольного князя Володимира селища Івано-Франкове.

Із 1993 р. є членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України, з 2016 р. – в. о. голови Яворівського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України.

Педагогічна діяльність

В. М. Гевало як викладач на уроках художніх дисциплін основну увагу приділяє: цілісності композиції та рисунку; створенню ілюзії простору; графічним і живописним засобам виразності; різним прийомам накладання фарб, акварелі та гуаші; виконанню ескізів з натури, які передають рух і характер моделі; створенню зарисовок, в яких відображаються характеристики форми та отримуються точні пропорції. На уроках він працює з учнями індивідуально, здійснюючи диференційований підхід відповідно до ступеня підготовленості учня. Особливу увагу приділяє роботі з обдарованими учнями. Керує роботою художньої ради в училищі.

Управлінська діяльність

З метою модернізації освітньої діяльності закладу в контексті художніх традицій і вимог ринку ініціював підготовку навчальної бази для ліцензування нових професій: «Живописець, художник розмальовування по дереву», «Коваль ручного кування, виробник художніх виробів з металу».

Для підвищення якості підготовки фахівців художнього профілю і сприяння наступності в художній освіті училище уклало угоди про співпрацю з вищими навчальними

зкладами: Львівською національною академією мистецтв, Прикарпатським університетом ім. В. Стефаника.

Значно поживалася профорієнтаційна робота: організовуються майстер-класи з яворівського розпису в загальноосвітніх школах Яворівщини, міст Львова, Дрогобича та Трускавця; проводяться виставки робіт учнів у Шевченківському гаю, Музеї етнографії та художнього промислу (Львів), «Дрогобиччина» (Дрогобич), Музеї Івана Гончара (Київ). Навчальний заклад є учасником виставок «Калейдоскоп професій» (Палац мистецтв, Львів; Народний дім, Київ).

2010 року на базі училища започатковано обласний конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву і бересту», який має ім'я засновника яворівської різьби Й. П. Станька.

У 2012 році училище вперше представило народне мистецтво Яворівщини на Міжнародній виставці-ярмарку ремесел «ЕТНОСВІТ – майстри і ремесла», організатором якої був Міжнародний благодійний фонд «Діалог культур – єдиний світ». Виставка проходила у м. Калуга (Росія).

У 2013 році на базі училища проведено II тур Всеукраїнського конкурсу фахової майстерності серед учнів випускних груп із професії «Столяр».

Училище є членом Української асоціації професійних деревообробників; учні беруть участь у галузевих виставках у Києві та Львові.

5.2. Провідні педагогічні працівники

Йосип Петрович СТАНЬКО

(30. 04. 1893 – 17. 11. 1967)

Народився у м. Яворові Львівської області у сім'ї ремісника, родина якого поколіннями займалася переробкою, виготовленням ізбутом м'ясної продукції. Батькова наука заклала в дітях характерні риси доброго господаря – любов до праці, ощадливість, бережливість, відповідальність, співчутливість. Старші бра-

ти Андрій, Євстахій та Ілля, а також сестра Юлія продовжили родинну традицію, а наймолодшого сина Йосипа, який відзначався особливою допитливістю, батько віддав до школи. Змалечку він любив спостерігати роботу сусіда О. Подолуха над виготовленням і розмальовуванням скринь.

У 1900–1907 рр. Йосип навчався в яворівській неповній семирічній школі. Улюбленими предметами були математика і малювання. За добрі успіхи в навчанні він отримував похвальні грамоти, тому батьки зрозуміли, що йому потрібно продовжувати навчання. Тим більше, що на протилежній стороні вулиці була школа, в якій навчали фаху.

1907 року хлопець почав навчатися на столярно-різьбярському відділі Державної школи деревного промислу, яка до 1905 року мала назву (в дослівному перекладі) «Крайова майстерня науки виготовлення іграшок і дерев'яних іграшок» (Krajowy warsztat naukowy dla wyrobu zabawek, zabawki drewniane), яку з 1897 року називали забавкарською школою. Тут вчився три роки. На той час школа мала столярний, різьбярський і токарний відділи, з яких можна було вибрати не лише один напрям, а й більше. Це залежало від здібностей, зацікавлень і працездатності учня. Поряд із навчанням фаху різьбяр хлопець відвідував два гуртки – духовий оркестр і гурток мандоліністів. Після закінчення школи Йосип отримав звання підмайстра. Для набуття фахового досвіду потрібно було ще декілька років попрацювати в майстра помічником, бо це давало право перейти в статус майстра. Проте на той час у Яворові різьбярів-майстрів, що мали відповідну освіту, було небагато, тому здібний випускник за рекомендацією керівництва продовжив навчання у Львові.

Починаючи з 1911 р., протягом чотирьох років він вивчав у Львівській промисловій школі столярний і різьбярський фахи, освоював педагогіку трудового навчання, набув спеціальність майстра-вчителя у столярно-різьбярській справі.

У 1914 році на початку Першої світової війни був мобілізований на службу в австрійську армію і скерований на італійський фронт. Службу проходив в Альпах у війсь-

ковому оркестрі, де грав на трубі (корнеті). У вільний час займався різьбою, бо постійно мав замовлення від офіцерів на виготовлення подарунків. Завершив службу в 1919 році.

У 1920 р. за скеруванням Крайової кураторії (управління освіти) почав працювати в Яворівській державній школі деревного промислу майстром-інструктором, спочатку за контрактом, а згодом вже на постійній основі.

На його становлення як митця-педагога впливав П. Придаткевич, з яким вони працювали у 1920–1932 рр. У школі Й. Станько працював до 1939 р., коли внаслідок воєнних дій вона була зруйнована.

Під час німецької окупації у 1941–1944 рр. працював учителем трудового навчання в Яворівській гімназії «Рідна школа». Але коли в 1942 році було відновлено роботу Державної школи деревного промислу (насправді Державної столярної школи), Й. П. Станько очолив різьбярський відділ і працював майстром-інструктором, проте і надалі продовжував працювати за сумісництвом у гімназії.

Після звільнення західноукраїнських земель від німецької окупації в 1944 році і до 1946 року працював в яворівській артілі імені Шевченка художником оформлення виробів. Завдяки його зусиллям, контактам і підтримці керівника Облліспромсоюзу постало питання про відкриття профтехучилища.

У 1946 році за розпорядженням Ради Міністрів СРСР в Яворові організовано роботу Школи художніх ремесел, в якій Й. П. Станько почав працювати майстром-інструктором і працював до офіційного завершення роботи в 1959 році у зв'язку з виходом на пенсію. У цей період він також керував роботою гуртка художньої різьби в училищі.

Знав п'ять мов, що давало йому можливість читати літературу в оригіналі. Його настільними книгами були навчальні посібники: «Style historyczne: architektura, ornamentyka, rzemiosła» (Lwów, 1930) і «Technologia drewna» (Lwów – Warszawa, 1922).

ТВОРЧЕ СТАНОВЛЕННЯ

Як різьбяр Й. П. Станько почав формуватися у Державній школі деревного промислу під

керівництвом двох майстрів-різьбярів: Ю. Радейко навчав плоских видів різьблення, а П. Придаткевич – об'ємної скульптурної та рельєфної різьби. Як здібний учень Йосип успішно оволодівав усіма видами різьби, та найбільший потяг мав до плоских видів, коли існує взаємозв'язок форми і оздоблення: форма речі підказує прикрасу, або прикраса, що виникла в уяві, просить відповідної форми. Маючи багату уяву, в пошуках креативних ідей він все частіше приглядався до народних мотивів орнаменту на розмальованих скринях, які були елементом побуту місцевого населення.

Навчання у Львівській промисловій школі значно вплинуло на формування художньо-естетичної культури молодого різьбяра. Адже створення такого навчального закладу мало важливу мету: готувати майстрів для місцевого народного мистецтва, які б володіли художньою грамотою і високою виробничою культурою. Це відкривало для них великі можливості: їхня творчість була позбавлена проявів дилетантизму, що робило їх конкурентоспроможними фахівцями. Окрім здобування професійного досвіду, юнак знаходив час і на цікаві зустрічі, які вплинули на формування його світогляду. Неодноразово у Львові він бачив і чув І. Я. Франка.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОЧЕРКУ І СТИЛЮ

Самостійна творча робота Й. П. Станька дістала поштовх у 1920 році, коли він почав працювати в Яворівській державній школі деревного промислу. Те, що бентежило його уяву багато років, визріло у нове художнє явище – яворівську різьбу.

У широкому розумінні яворівська різьба об'єднує всі види різьб, що характерні для роботи місцевих майстрів-різьбярів. До цих видів можна віднести: різновиди плоскої різьби – контурну двогранну і тригранну-виїмчасту; рельєфну ажурну різьбу; об'ємну (скульптурну) різьбу. Розвиток кожної з них має свою історію, яка сягає глибини віків.

Для задоволення потреб населення поряд із різноманітними різьбленими виробами виготовлялися також дерев'яні іграшки та скрині, оздоблені народними мальованими

орнаментами. Спостерігався цікавий творчий експеримент, коли виготовлення іграшок переростало в об'ємну різьбу і малу скульптуру, а композиції мальованих орнаментів переносилися на різьбу. У результаті експериментів виникали цікаві ефекти, які відзначалися художнім рівнем і новизною.

Одним з таких експериментів була спроба ввести в різьбу по дереву елементи розпису іграшок і скринь, які застосовували в роботі майстри-халупники. Тривала робота Й. П. Станька у цьому напрямі завершилась винайденням нового виду різьби, яка стала відома як яворівська. Провідною ідеєю, закладеною автором у цій різьбі, є взаємозв'язок форми виробу з орнаментальними мотивами. У 1932 році він увів її у виробниче навчання майбутніх різьбярів.

У яворівському орнаменті відображається образ навколишнього рослинного світу, виражений через геометрію елементів та їх прихований космологічний зміст. Переважно це рослинні форми, стилізовані з лугових квітів і трав, гілочок із листочками, поширених квіток – руж, айстр (небесних зірок), а також стилізовані геометричні форми – сітки (кратки). Загалом у яворівській різьбі є невелика кількість мотивів (20–35) і композиційних схем, але це відкриває неабиякі можливості для творчих фахівців. Оскільки населення не живе відокремлено, то й його сприйняття світу не позбавлене зовнішніх впливів. Відповідно, в яворівському орнаменті можна знайти елементи, співзвучні творчості інших, часом дуже віддалених, регіонів (наприклад, листочки і деякі квітки зустрічаються в орнаментах на кераміці Стародавньої Греції). Ймовірно, така подібність має корені, які сягають глибин розвитку людської істоти, її світогляду, пов'язаного з Космосом, та мистецтва.

Цінність народної творчості як мистецького явища зростає тоді, коли вона виходить за межі географічно-етнографічної локалізації. Вивчаючи вироби ужиткового й декоративного характеру (розмальовані скрині та іграшки), Й. П. Станько зумів побачити в розмаїтті їх оздоблень те, що допомогло йому виділити і систематизувати найхарактерніші елементи.

Як наслідок, він створив технологію нової яворівської різьби.

Характерні ознаки яворівської різьби: *поверхня* – на добре шліфовану і поліровану поверхню наноситься барвник для створення фону, який контрастуватиме з вирізьбленим орнаментом; *фон* – вишневий, коричневий, жовтий, сірий, зелений, однотонний або з тонованими висвітленнями; *елементи різьби* – крапки, підковки, листочки, квітки, сітки, качечки, пояски, вазонки; *технологічні особливості виготовлення* – жолобчасто-виїмкова різьба, прорізання по способу мазка пензлем «одним махом», поєднання крупних і витончених елементів і мотивів.

Джерелом для створення композицій орнаментів були традиційні схеми яворівських скринь. Майстер не розробляв композицій у кольорі, а лише створював на кальці або на папері робочі малюнки олівцем. Орнамент перетискував на відполіровану поверхню шилом чи заоваленим цвяшком. Для різьблення застосовував спеціалізовані для певних елементів стамески: контурка, яворівка, підківка, пшеничка.

ТВОРЧИЙ ДОРОБОК І НОВАЦІЇ

Одним із перших виробів майстра, який прикрасила яворівська різьба, були шкатулки, т. зв. касетки, у формі мініатюрної яворівської скрині на коліщатах. У центрі кришки скрині була пишна розетка або вазон. По краю кришки вони доповнювались вузькою канвою, яка акцентувала центр. Щоб не відволікати увагу глядача від кришки, бічні частини виробу покривались скромнішим орнаментом. Відполіровані, тоновані і декоровані шкатулки виготовлялись різних форм і на будь-який смак. Основною вимогою до них була гармонія форми і декору.

На початку 1950-х рр. майстер рекомендував використовувати яворівську різьбу для декорування меблів. Щоб втілити задум у виробництво, ініціативна група з найкращих викладачів і різьбярів працювала протягом кількох років і виготовила меблевий гарнітур, декорований яворівською різьбою. Такі меблі відзначалися простотою форми, органічно по-

в'язаної з орнаментом, і, що важливо, технологічністю виготовлення. У 1954 році було створено гарнітур, до складу якого входили: письмовий стіл, стіл для зібрань, велика і мала шафи, двоє м'яких і чотири тверді крісла, підставка на квіти.

У 1954 році з нагоди 300-ї річниці Переяславської ради Й. П. Станько виготовив шкатулку із зображенням Богдана Хмельницького, якому пробував за допомогою дряпання надати тонованих ніжних переходів, що надавали гравюрі художніх якостей. У подальшому за порадою А. Ф. Будзана, визнаного знавця мистецтва різьби по дереву в Україні, дряпання було замінено гравірувальним різбленням лініями, штрихами і площинами портретних зображень з обрамленнями яворівською жолобчасто-вибіркою різьбою. Єдність технічного виконання різних композиційних частин декору підвищувала цілісність сприйняття виробу.

У 1954 році розроблялась методика навчання нового виду різьби, і вже наступного року після затвердження в Укрпромраді, якій підпорядковувалось на той час училище, її було впроваджено в програму навчання Яворівської школи художніх ремесел. Й. П. Станько розробив технологію виготовлення і методику навчання, тобто для кожного елемента різьби підібрав відповідний інструмент і описав процес виготовлення. Відтоді творчий і технологічний винахід майстра масово поширився у художньому виробництві. Завдяки випускникам і майстрам артілі імені Т. Г. Шевченка в Яворові авторська технологія різблення поширюється і на інші регіони, збагачуючи місцеві традиції, стає відомою в усьому світі.

Яворівський орнамент починає застосовуватись у нових видах творчості: в мозаїці із шпону (маркетрі), в монументальному розписі. А коли інтерес до народного традиційного мистецтва значно впав, робилися експериментальні спроби застосовувати яворівський орнамент у рельєфній і рельєфно-ажурній різьбі в оздобленні традиційних виробів.

Враховуючи залежність майстрів-художників, що працювали на державній роботі, від панівної ідеології, Й. П. Станько поряд із

любими його серцю постатями Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка та Лесі Українки виготовляв вироби, присвячені партійним заходам і прикрашені зображеннями радянських вождів.

В останні роки роботи в училищі (1960–1963) майстер працював над творчим використанням яворівського розпису на сучасних предметах ужиткового і подарункового призначення, таких, як різноманітні коробочки, вишукані пудрениці.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

*Я заповідь мамину знаю –
То совість моя у житті,
То голос із отчого краю,
І з ним я – не у самоті.
Приходжу, немов до родини, –
І радість, і сум розділю...
На поклик іду до людини,
Свою Україну люблю.
(«В зеленім селі на Поліссі»,
Володимир Матвієнко)*

У кожного педагога є кредо, якого він дотримується у своїй професійній діяльності. Наведений уривок із пісні на слова В. П. Матвієнка повною мірою характеризує педагогічний стиль роботи Й. П. Станька і відповідає вимогам до особистості педагога-вихователя: професіоналізм, повага до гідності вихованця, вимогливість, громадянська позиція, вміння не лише організувати навчально-виховний процес, але й повести за собою.

Оскільки майстер застосовував відпрацьовану досвідом і експериментами методику, в практичній роботі він не допускав найдрібніших недоробок. Тому вважав, що кожен учень має підвищувати майстерність через власний досвід.

Для покращення засвоєння учнями основних прийомів яворівської різьби він розробив комплект методичних зразків у вигляді дощочок (280 × 170 мм), на які були нанесені елементи і мотиви яворівського орнаменту. Вони кріпилися на стіні в майстерні, щоб учень міг звернутися до них. Проте під час переїзду в смт Івано-Франкове ці зразки загубилися, що негативно вплинуло на методичний рівень виконання робіт учнями і майстрами. Ситуація

змінилася, коли у 1970-х роках випускник училища Р. Власій, що навчався в Інституті декоративно-прикладного мистецтва, віднайшов окремі зразки в когось у Львові і дав їх К. М. Кавасу.

Як справжній митець Й. П. Станько не любив різьбити і малювати на улюблені теми в присутності інших. Але з бажанням і натхненням займався з учнями гуртковою роботою. Це давало можливість реалізовувати свої ідеї та залучати учнів до творчого процесу, не пов'язаного навчальним процесом.

Творчість Й. П. Станька започаткувала новий шлях у декоративному мистецтві, який у подальшому торували його учні й послідовники – С. М. Мельник, К. М. Кавас, М. К. Канарчик, В. Г. Іодловський, І. А. Бабійчук і багато інших. Вони зберігали традицію і не давали їй зникнути завдяки власним творчим доробкам.

САВА МИКОЛАЙОВИЧ МЕЛЬНИК

(18. 12. 1924 – 18. 11. 2010)

Народився в селі Вили Ярузькі Чернівецького району Вінницької області в родині хліборобів. У 1933 році пішов у перший клас місцевої школи, закінчив 8 класів. Подальше навчання було перерване війсьними подіями.

У перші роки окупації рідного села румунськими військами юнак працював на різних сільськогосподарських роботах.

Після того як лінія фронту просунулась на захід від рідного села, у квітні 1944 р. його разом з батьком мобілізували в армію. У складі 6-ї мотострілецької танкової бригади брав участь у визволенні румунської столиці Бухареста. Під час штурму угорської столиці Будапешта 9 грудня 1944 року був важко поранений, довго лікувався, а після одужання і до самої перемоги прослужив в охороні різних об'єктів у с. Божа Мати біля м. Брно. У грудні 1945 року був демобілізований і повернувся в рідне село.

Після повернення хлопець почав працювати обліковцем. Ця робота вимагала зосередженості, відповідальності, але вона не бу-

ла його покликанням. Із дитинства він мав хист до малювання, робив замальовки з натури, малював з пам'яті різні сюжети, які збирав у альбом. Його завжди приваблювало різьбярство, тому він прагнув продовжити навчання у відповідному закладі.

У 1946 році вступив на навчання у Київське училище прикладного мистецтва, але через певні обставини перевівся в Косівське училище прикладного мистецтва, яке успішно закінчив у червні 1951 року.

3 1 вересня 1951 року за скеруванням почав працювати майстром виробничого навчання у Яворівській профтехшколі, де працював до 1984 року.

За творчі досягнення С. М. Мельник нагороджений трьома золотими, шістьма срібними і вісьмома бронзовими медалями ВДНГ, низкою дипломів і грамот, грошовими преміями. У 1974 році йому надано звання народного майстра декоративно-прикладного мистецтва.

ТВОРЧЕ СТАНОВЛЕННЯ

Як художник-різьбяр С. М. Мельник почав формуватися в Косівському училищі, де навчався у відомого майстра різьби по дереву – Володимира Васильовича Гуза. Майстер разом з учнями мав честь виготовити на подарунок найвищій особі в державі набір, який складався з шахового столу, чорнильного набору, світильника та інших речей. Серед учнів був і Сава. Під час навчання в училищі він виявився здібним до художньої роботи з деревом. У Косівському училищі він вивчав народну різьбу, характерну для Гуцульщини: суху різьбу, інкрустацію мореним деревом і металом.

Під час навчання в Косові юнак неодноразово відвідував відомого майстра Гуцульщини Юрія Корпанюка, милувався його виробами і показував свої. На все життя він запам'ятав слова майстра про те, що найкращим вчителем є Природа, потрібно до неї приглядатися і вивчати.

Творче становлення Сави Миколайовича Мельника як художника-різьбяра розпочалося одночасно з роботою в Яворівській профтех-

школі, яка готувала майстрів художньої різьби по дереву.

Багаторічний спостерігач педагогічної діяльності С. М. Мельника, його колишній учень і учасник творчого процесу К. М. Кавас виділив три періоди у його творчості.

Перший період (1951–1959) збігається з першими роками педагогічної роботи як майстра-інструктора у Яворівській школі.

Спочатку було важко, молодому майстру бракувало досвіду у виконанні тих різьб, яких навчали в закладі. Це й не дивно, адже під час навчання в Косівському училищі прикладного мистецтва увага зосереджувалась на гуцульській орнаментіці й композиційних схемах. Тому він допізна працював у майстерні училища, відпрацьовуючи методику виконання нових видів різьб. Унаслідок наполегливої праці протягом 1951–1955 рр. майстер успішно оволодів технікою яворівської орнаментальної та лемківської різьби по дереву. Освоюючи прийоми різьби, він розкрився як здібний, обдарований митець, що відзначався художньо-естетичним смаком.

Свій педагогічний шлях С. М. Мельник розпочав на посаді майстра-інструктора в групі другого курсу, на якому учні опановували рельєфну різьбу. Як нагороду за успіхи в навчанні учням дарували виготовлені під пильним оком майстра шкатулки з такою різьбою.

У 1954 році молодий майстер вперше бере участь у республіканській виставці у Києві з нагоди 300-річчя Переяславської ради. На цю виставку він виготовив шкатулку з ажурною різьбою і мальованим портретом Богдана Хмельницького. Те, що його робота була високо оцінена в прямому і переносному розумінні, додала молодому художнику-різьбярю позитивної енергії та наснаги до праці. Його роботу купили представники Києво-Печерської Лаври за 300 карбованців.

У подальші роки молодий художник удосконалював техніку різьблення, пробував себе у різних видах різьби, вивчав методологічні засади художньої діяльності, шукав свій індивідуальний шлях у творчості. Серед перших його робіт, оздоблених яворівською

різьбою, були дві шкатулки і два тарелі з портретами Шевченка і Франка.

Другий період (1960–1987) можна характеризувати як період розвитку яворівської різьби С. М. Мельником у різних напрямках та особистого творчого зростання. Ці напрями відповідали елементам композиції, характерним для яворівської різьби: листочки, квітки, сітка, качечки, вазонки, фон. Творчий розвиток майстра пов'язувався з удосконаленням, ускладненням і збагаченням композиції виробів і розширенням їх асортименту. Елементами збагачення були: портретні зображення (мальовані або різьблені), пояски, експерименти з фоном, шрифтові написи, символіка.

С. М. Мельник досягнув високої майстерності у розвитку вазонової композиції, в якій вазонки почав відігравати декоративну роль. Можливості вазонки як декоративного елемента реалізовувались через нові форми, контур і заповнення тла. Він міг заповнювати кути площини, рапорти розеток у різних станах (похиленому, висячому), що підвищувало художній рівень виробів.

Змінювались і квіткові композиції: замість п'ятипелюсткової використовувалась трипелюсткова квітка; квітки, що застосовувались для акцентів, поєднувались у нових мотивах. Такий підхід відкривав шлях до продуктивного фантазування, результатом чого була велика кількість нових квіткових мотивів.

Естетично й художньо збагачувало виробу введення в композицію різноманітних кольорових поясків і розпливів фону. Останній прийом був радше експериментальним сміливим кроком, бо навіть Й. П. Станько використовував його обережно.

При виготовленні портретних зображень майстерність визначається умінням уникати різкості в рисах обличчя. Манера виконання мальованих зображень С. М. Мельником відзначалася ніжністю, оскільки він мав досвід застосування акварельної техніки гризайль ще з часів навчання в Косівському училищі.

Художник добре опанував техніку гравірувальної різьби, яку використовував для виконання портретів [38].

Від 1971 року С. М. Мельник брав активну участь в удосконаленні яворівської орнаменталістики. Поштовхом до цього стала можливість реалізувати художні вироби на державному рівні, через мережу спеціалізованих магазинів Художнього фонду.

Характерні особливості робіт С. М. Мельника цього періоду: оптимізація співвідношення орнаменталістики та вільної площі; у мотивах зростання складності та насиченості ритмами; поява нюансної мелодійності; розкривання ідей через прихований зміст метафоричного характеру – квіти, розквіт і буяння природи, кругообіг у природі; увиразнення співвідношення орнаменту і фону за допомогою кольору і розташування плям; удосконалення форми і декору в напрямі співпорядкованості, декоративності та цілісності.

Провідну роль у формуванні С. М. Мельника як майстра-різьбярка відіграв Й. П. Станько. Як педагог Й. П. Станько розгледів сильні сторони молодого майстра – вміння добитися мелодійного, емоційного звучання композиції, по-новому розкривати прихований зміст. Незважаючи на вищу майстерність і більший досвід, він з цікавістю розглядав інтерпретації С. М. Мельника і навіть сам дещо запозичував. Спільні інтереси зблизили двох митців і поклали початок тривалій творчій співпраці.

Третій період творчості майстра розпочався після 1987 року, коли відкрилися можливості експериментувати в різних напрямках, працювати над улюбленими темами, шукати свій шлях митця в духовному світі.

Творчий почерк і новації художнього вирішення

Традиційно художній виріб з яворівською різьбою виготовляли за такою технологією: спочатку столярним чи токарним способом виготовляють виріб, шліфують, фарбують (тонують) барвниками і різьблять. Основний колір – темно-коричневий з тоновими розтяжками аж до світлої деревини. Від естетичного бачення виробу фон міг мати й зелений колір.

На відміну від традиційного підходу С. М. Мельник надавав перевагу вишневому

кольору, розтягуючи його до світлих тонів, а в місцях орнаментованих розеток, кутів, пасків затемнював чорним. У перший період освоєння яворівської різьби він вводив смужки (паски), забарвлені інколи жовтим, помаранчевим або зеленим кольором. Така підготовка тла під різьблення потребує більше часу на виготовлення виробів, але після полірування і виконання різьблення неглибокими заглибленнями виникає естетичний ефект через контрастність чистого дерева і виразних ритмів. На відміну від Й. П. Станька, який віддавав перевагу застосуванню стриманішого коричневого чи зеленого тла, С. М. Мельник доповнював його ефектнішою живописною гамою.

При виконанні яворівської різьби митець поєднував малювання з різьбленням і гравіруванням або різьблення та гравірування. Проте багато фахівців піддавали сумніву естетичну цінність поєднання різних засобів в оздобленні. Як показав час, синергія цих засобів може бути в гармонії, якщо, за висловом К. М. Каваса, вони знайдуть «спільну мову» кольором, тоном чи ритмікою, чи загальним сприйняттям цілого, де окремі учасники дійства, хоч і в інших «костюмах», але виконують «єдину пісню». С. М. Мельник малював портретні зображення бейцовим або аніліновим барвником (рідше аквареллю або тушшю) на відшліфованій поверхні декоративної тарілки або скриньки. Маючи досвід малювання аквареллю, особливо в техніці гризайль, майстер опановував технологічні таємниці малювання бейцом. Зокрема, якщо деревина має різнотонові світлоти, то рідка фарба може розпливтися між волокнами, що призведе до втрати виразності зображення у процесі полірування. Оскільки таких таємниць є багато, то не дивно, що майстер любив експериментувати й щедро ділився ними зі своїми учнями й колегами по роботі.

Застосування у виробках поєднання різноманітних елементів оздоблення, написів, емблематики – це особливість його почерку (стилю).

У композицію яворівського орнаменту Сава Миколайович увів багато нових і несподіваних вирішень, які збагатили й розширили

можливості декорування – це «дерево життя», качечки, кукурудзка. Найулюбленишим мотивом у його творчості стає традиційний мотив «дерева життя» у вигляді вазона, з якого розвивається рослина зі стовбуром, гілками, листками і квітами. Якщо у традиційному народному трактуванні і баченні Й. П. Станька ці форми досить «повільні», дещо статичні, пишногорді, а квіти «сонечка» та «зіркові» надто побільшені, акцентовані, космічні, то ці ж мотиви у С. М. Мельника є динамічнішими, земними. «Качечки» обросли пелюстками, росяними крапками, квіти, стебла й листки зближені в емоційному звучанні. Елемент «вазон» дістає у майстра нові вирішення: він з вигнутими боками або ж нагадує дві половинки «качечки».

У результаті творчого пошуку впродовж життя С. М. Мельник створив тисячі композицій, ескізів, які були втілені у різних художніх виробках. Така продуктивність була наслідком унікального поєднання особистісних рис митця: працелюбності, доброзичливості, веселості, багатой художньої уяви, рефлексивності, метафоричності мислення. І все це доповнювалось високою культурою виконання.

Творчий доробок і новації у формотворенні

Традиційний асортимент виробів яворівського художнього промислу – це речі побутового та декоративного призначення: скрині (звичайні та подарункові), шкатулки (касетки), декоративні тарілки, письмове приладдя, рамки, токарні роботи – кубки, вазочки, кухлі. Збагачення асортименту виробів відбувалося в різних напрямках: по-перше, через формоутворення, по-друге, з'являлись нові вироби. Крім того, у 1950–60-х роках яворівською різьбою почали оздоблювати меблі: крісла, шафи, столи.

У пошуку нових форм С. М. Мельник звернув увагу на куманець, який звичайно робили з кераміки. Уперше в Яворівській школі художніх ремесел запровадив нову форму виробу – декоративний куманець, що був виготовлений у 1961 році його учнем М. К. Канарчиком як дипломна робота. Відтак

ця форма увійшла в асортимент традиційних виробів.

Майстер увів багато інших конструктивних змін і творчих вирішень у традиційні форми, зокрема до яворівських скринь подарункового й утилітарного призначення.

Починаючи з 1992 року, художник переосмислює традиційний виріб народного мистецтва – писанку, внаслідок чого з'явилася оригінальна композиція із писанок-різьбянок «Українська Пасха». Художнє вирішення композиції дозволило створити справжнє святкове дійство. На писанці основний стрижень із виточених виразних пропорційних перехоплень умовно нагадує церковну баню, що завершується хрестом. Тут використано, здавалося б, несумісні кольори для тла – вишневий і темно-зелений. А кольоровий ефект святковості досягався жовтуватобілим мерехтінням плям орнаменту із смужками полірування на точених формах і мозаїчним тлом.

Протягом життя майстер створив і свою Шевченкіану, бо близькою його серцю була тема Кобзаря. Серед виробів – куманці, декоративні тарелі й шкатулки з портретами Шевченка, виконані у техніці гравюри, рельєфу, а також мальовані бейцом. У музеї Т. Г. Шевченка в Каневі експонуються твори майстра, виконані в 1979 році: яворівська скриня й декоративний таріль із портретом Кобзаря, оздоблений різьбленим яворівським орнаментом.

З нагоди 1000-ліття Хрещення Київської Русі у 1988 році майстер створив серію декоративних тарілок, оздоблених яворівською орнаментальною різьбою із зображенням пам'ятника Володимирові Великому в Києві.

У 1990-х роках з'явилася можливість працювати у напрямі сакрального мистецтва. Тепер можна було створювати художні речі, наповнені духовним змістом. У 1990 році майстер виготовив декоративні тарелі з оригінальною яворівською різьбою і зображенням Святого Андрія Первозваного, образом Ісуса Христа у терновому вінку та Вознесенням Христа. У цьому ж році він виготовив два оклади: перший для Службеника, а другий для

Євангелія, але вже оздоблений яворівською різьбою та накладками у формі еліпса із зображеннями святих.

У 1993 році С. М. Мельник вирізьбив рельєфною різьбою накладки у вигляді виноградної лози з листям і гронами, якими було прикрашено боковини престолу у вівтарі храму Святого Володимира у селищі Івано-Франкове.

Багато сувенірних виробів С. М. Мельника експонуються у Львівському музеї етнографії й художнього промислу, переважно це різноманітні шкатулки і декоративні тарілки.

Творче довголіття майстра зумовлене тим, що завдяки багатій уяві С. М. Мельник розробляв кожен виріб у декількох варіантах, щоразу відкриваючи новий нюанс. У своїй образній мові його художні вироби відзначаються композиційною зібраністю, продуманістю, лаконічністю, духовністю, метафоричністю етнотрадиції.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Педагогічні здібності С. М. Мельника були сповна реалізовані у навчально-виховному процесі закладу. Як майстер виробничого навчання він забезпечував високий рівень організації уроків у навчальній майстерні, дбав про ефективне використання навчального часу, широко застосовував зразки-еталони, демонстрував зразкове виконання прийомів різних видів різьби по дереву. Його вихованці ґрунтовно оволодівали майстерністю художньої різьби по дереву. За час своєї педагогічної роботи він підготував понад тисячу кваліфікованих фахівців.

Велику увагу майстер приділяв виховній роботі, починаючи від питань дисципліни учнів до формування позиції свідомого громадянина. Дбав також про прилучення учнів до глибин народної етнотрадиції, про підвищення не лише загальної, але й художньо-естетичної культури.

Художні вироби С. М. Мельника експонувалися на обласних, республіканських, всесоюзних і зарубіжних виставках. Тільки за участь у Виставці досягнень народного господарства СРСР у Москві майстер був

нагороджений медалями: 3 золотими, 6 срібними, 8 бронзовими. За сумлінну і творчу працю у 1974 р. він був удостоєний Спілкою художників України звання «Майстер декоративного і прикладного мистецтва», у 1975 р. нагороджений нагрудним знаком «Отличник профтехобразования СССР», у 1978 р. удостоєний почесного звання «Заслужений працівник професійно-технічної освіти Української РСР». Він був також багаторічним членом Спілки народних майстрів України.

КАСЬЯН МАТВІЙОВИЧ КАВАС

(Нар. 10. 03. 1937)

Народився у старовинному селі Смолярі Заболотівського р-ну Волинської області у селянській родині. Почав ходити до школи в 1943 р., але навчання обірвалося через те, що під час німецької окупації згоріла школа і частина села. У 1946 р. у селі відкрили початкову, а згодом семирічну школу, яку він закінчив у 1953 році.

Волинська земля багата лісами, не випадковою була й назва села. Ліс давав можливість кожній родині скористатися його багатством: одні застосовували його в матеріальному плані, інших він збагачував емоційно й естетично. З дитинства Касьяну Матвійовичу подобалось малювати, особливо його захоплювали квітучі сади. Не дивно, що після закінчення школи він вагався, якій професії віддати перевагу – малюванню чи садівництву.

Батько працював у лісі майстром з підсочки живиці, тому прагнув, щоб син вступив до технікуму й теж займався лісовою справою. Але в сина потяг до прекрасного переміг, він мріяв навчатися в художньому училищі. Юнак надіслав у якусь республіканську газету лист, в якому попросив, щоб йому допомогли знайти адреси художніх училищ. Поки йшла відповідь, він у молодіжній газеті прочитав оголошення про набір учнів до Яворівської школи художніх ремесел. Маючи художній хист і бажання його розвивати, юнак відважився поїхати на навчання у м. Яворів Львівської області.

Яворівська школа художніх ремесел була відомою не лише в Україні, а й за її межами.

Тому не дивно, що вступити на навчання було непросто: по-перше, потрібен хист до малювання; по-друге, необхідно скласти іспити з малюнку, історії, математики, української мови й конституції; по-третє, пройти конкурс. Упродовж трьох років (1953–1956) юнак опановував професії столяра-червонодеревця і різьбяр. Основ професії різьбяр на першому курсі навчав майстер-інструктор Й. П. Станько, а закріпленим викладачем був Ф. Ф. Роговець. На другому курсі з групою вже працював С. М. Мельник, який згодом для Касьяна Матвійовича перейшов від ролі майстра-наставника до співробітника, старшого товариша.

Якщо перед початком навчання були ще якісь сумніви щодо правильності вибору навчального закладу (які виникли внаслідок розмов з деякими учнями старших курсів), то в процесі опановування основ професії хлопець відчув: «в дереві художності не менше, ніж у малюванні» [38, с. 3]. Йому подобались рельєфні зображення, на яких добре виявлялася пластика форми. На його очах розроблялася методика навчання нового виду різьблення, яке вже з 1955 року було введено в програму навчання художньої обробки деревини. За порадою Ф. Ф. Роговця здібний учень почав удосконалювати вміння, малюючи портрети з гіпсових зліпків. Це було дуже доречно, бо він збирався вступати в інститут. Крім того, щоб вступати у вищий навчальний заклад, потрібно було мати середню освіту, якої на той час училище не давало. Але адміністрація навчального закладу учням, які добре вчилися, виявляли бажання і мали хороші оцінки за 7-річку, дозволяла відвідувати вечірню школу, що розташовувалась поруч. Юнак бере активну участь у роботі редколегії загальношкільної стіннівки, за що неодноразово отримує подяки. Старанність, відповідальність, вправність у різьбленні, творчі здібності, бажання вчитись були вже помічені педагогічним колективом та адміністрацією. Касьяну Матвійовичу запропонували після закінчення училища залишитися працювати майстром-інструктором за умови, що надалі він буде вчитись заочно.

Уже в серпні 1956 р. юнак прийнятий на посаду майстра-інструктора різьби в Яворівську школу художніх ремесел. Він розпочав роботу майстром в одній групі разом із Й. П. Станьком. Формуючи педагогічний і професійний досвід біля досвідченого майстра, Касьян Матвійович відчував потребу в системних знаннях із педагогіки і методики професійного навчання. На той час існувало кілька вищих навчальних закладів, де можна було здобути потрібну освіту, але вони були за межами України.

У 1961 р. К. М. Кавас вступає в Орловський державний педагогічний інститут на заочне навчання і закінчує в 1966 р. повний курс за спеціальністю «малювання і креслення», йому присвоюють кваліфікацію «вчитель малювання і креслення середньої школи». Уже з 1964 року він переведений на посаду викладача спецдисциплін.

За довголітню працю був нагороджений у 1990 році значком «Відмінник народної освіти УРСР», в 1991 році йому встановлено категорію «викладач вищої категорії».

З ініціативи К. М. Каваса в навчальному закладі в 1961 році було створено музей, в 2010 році зареєстрований як «Музей історії художніх ремесел Яворівщини».

У 2009 році К. М. Кавас за власним бажанням звільнився з роботи в училищі, але продовжує займатись громадською роботою.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Проблема з навчально-методичним забезпеченням професії «різьбяр» спонукала молодого викладача працювати над методичними розробками тем, виготовляти плакати з основ композиції, мозаїки, народних художніх промислів і вироби з яворівською різьбою. Спочатку були окремі методичні розробки, які з часом органічно доповнили матеріал посібників і підручників з художньої обробки деревини. У доробку К. М. Каваса є вісім навчально-методичних, інформаційних праць, зокрема, три посібники, написані у співпраці з випускником, а тепер науково-педагогічним працівником Б. М. Тимківим.

Творча діяльність і здобутки

Однією з особливостей роботи професійно-технічних училищ є те, що вони щороку беруть участь у виставках, на яких оприлюднюють здобутки учнів і педагогів. Але для художніх училищ це ще й велика відповідальність, адже за художнім і технологічним рівнем виконання виробів складається загальна думка про якість підготовки майбутніх фахівців у закладі. Тому вільний час можна було долучитися до того, що називається «творча майстерня», в якій творча ідея матеріалізується. Вже з першого року педагогічної діяльності Касьян Матвійович влився в творче середовище училища і разом із Й. П. Станьком й С. М. Мельником почав брати участь у підготовці до виставок народної творчості. За його словами, в Й. П. Станька він не лише навчився майстерно поєднувати портретні зображення з яворівськими орнаментами, а й по-своєму розвинув це мистецтво [38]. Зокрема, це портрети Тараса Шевченка, які стали родзинкою експозиції Канівського музею-заповідника «Могила Т. Г. Шевченка». В останні роки, вже на пенсії, майстер продовжував працювати в техніці об'ємної різьби, створюючи цікаві сучасні декоративно-ужиткові вироби.

Роботи майстра різця і пензля – різьблені скрині, тарелі, адресні папки, альбоми, вази – є окрасою багатьох музеїв і приватних колекцій України, Росії, Австрії, Канади, США, Польщі. Вони експонуються у Львівському музеї етнографії і художнього промислу, Київському українському музеї декоративно-прикладного мистецтва, Запорізькому історико-краєзнавчому музеї, Канівському музеї-заповіднику «Могила Т. Г. Шевченка». К. М. Кавас також удостоєний звання «Народний майстер України». Нагороджений золотими, срібними і бронзовими медалями, дипломами ВДНГ у Москві.

Особливість навчальних робіт учнів художнього училища – вони з різних причин рідко зберігаються в закладі. Величезною заслугою К. М. Каваса є те, що, починаючи з 1961 року (коли на добровільних засадах очолив музей), він доклав багато зусиль для створення музейної експозиції найкращих робіт учнів

і педагогів. Сьогодні Музей історії художніх ремесел Яворівщини є одним з найкращих не лише в області, а й у західному регіоні.

Громадська діяльність

К. М. Кавас – природжений дослідник, який по зернятку збирав інформацію про навчальний заклад, його педагогів і учнів, явище яворівської різьби. Сьогодні можна назвати невелику кількість ПТНЗ, які зберегли пам'ять, закарбовану у слові та матеріалі. Завдяки його кропіткій роботі, підтриманій і деякими іншими працівниками, станом на травень 2016 року бібліографія складає близько 180 назв. Це статті та повідомлення в ЗМІ та журналах, які інформують про різні заходи і події в навчальному закладі. Зокрема, серед авторів є й випускники училища (В. І. Дацко, М. Ю. Дичковський, М. П. Яремчук).

У 1993 році було створено громадську організацію «Фонд сприяння мистецтву Яворівщини імені Й. П. Станька», керівником якої став К. М. Кавас.

Іван Іванович ІВАСЮК

(29. 05. 1930 – 15. 04. 2003)

Народився 29 травня 1930 року в селі Іванківці Козятинського району Вінницької області в сім'ї службовця.

У сім'ї виховувалось двоє дітей – старша сестра та Іванко. Тато працював на залізниці, але в 1934 році його переводять в Уланівський район на роботу у військкомат, а згодом – у райвиконком. У 1934 році помирає матір, залишивши 4-річного сина і 6-річну доньку. Невдовзі батько одружився вдруге з жінкою, що мала свого малого сина. Відтоді Іванка і його сестру почала доглядати і виховувати бабуса.

У час війни родина була евакуйована на Кубань. Батько воював на фронті, де його було важко поранено. Він повернувся з війни у званні капітана. У подальшому працював у райвійськкоматі, потім у райсоцзабезі, головою колгоспу в своєму селі, інструктором у райкомі. На останній посаді працював до виходу на пенсію.

До початку війни Іван встиг закінчити 4 класи сільської школи. Оскільки в той період була обов'язковою базовою семирічна освіта, то він її здобув вже після війни в 1947 році.

Маючи музикальні здібності, у 1947 році юнак вступив на навчання в Бердичівську полкову школу для підготовки музикантів духового військового оркестру. У 1948 році духовий оркестр школи мав брати участь у військовому параді на 1 травня у Львові. Репетиції відбувалися в районі вул. Снопківської, де розміщувалось нещодавно (1947) відкрите училище декоративно-прикладного мистецтва ім. І. Труша. Потяг до мистецтва підштовхнув юнака звернутися до директора училища В. М. Проня щодо умов прийому, в результаті чого він отримав рекомендацію вступати на скульптурний відділ.

Із вересня 1949 р. і до призову на військову службу в 1951 р. І. І. Івасюк навчається на скульптурному відділі. У 1951–1954 рр. проходить службу в армії. Повернувшись з армії, продовжив навчання в училищі. Разом з ним у групі навчалися студенти, що потім стали відомими скульпторами (І. М. Самотос, Ю. І. Амбіцький, М. М. Кордіяка та ін.). У квітні 1957 року І. І. Івасюк закінчив училище і отримав скерування на роботу викладачем спецдисциплін (малювання, ліплення) в Яворівську школу художніх ремесел.

Ще під час навчання в училищі декоративно-прикладного мистецтва ім. І. Труша він одружився. Разом із дружиною Лідією Володимирівною виховували трійко дітей – Людмилу, Наталію та Валентину.

У 1961 році Іван Іванович пробує вступити на заочне навчання на відділ художньої графіки Львівського поліграфічного інституту, але через надто великий конкурс не вступив. За порадою і з допомогою К. М. Каваса з тими оцінками, що отримав при вступі в поліграфічний інститут, він вступає на художньо-графічний факультет Орловського педінституту на заочне навчання, додатково склавши історію та російську літературу. Закінчує навчання у 1966 році, отримавши кваліфікацію «вчителя малювання і креслення середньої школи». Навчання в Орловському

педінституті разом з К. М. Кавасом створило передумови для їхньої довголітньої дружби.

У трудовій книжці І. І. Івасюка є лише один запис: прийнятий на посаду викладача художніх дисциплін 21. 07. 1957, звільнений з посади у зв'язку з відходом у вічність 15. 04. 2003.

Творчий доробок

У 1997 році у Фонді сприяння народному декоративно-прикладному мистецтву Яворівщини відкрито виставку робіт І. І. Івасюка: сотні замальовок пейзажів, натюрмортів, портретів у техніці акварелі, гуаші, олії.

Іван Івасюк щороку брав участь в училищних виставках, присвячених найважливішим датам і святкам. Найвизначнішими були виставки на вшанування Т. Г. Шевченка. Портрети Шевченка, намальовані в 1970-х роках, дотепер висять в кабінеті малюнку в першому корпусі та бібліотеці училища.

У 1997–2003 рр. І. І. Івасюк допомагав в організації, брав участь в училищних виставках на Шевченківську тематику: «Учітесь, читайте», «Орися ж ти, моя ниво», «Ну що б, здавалося, слова», «Думи мої, думи мої», «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине».

Близькою душі художника була доля історичних постатей жінок, зокрема Роксолани. Він створив картину на ДВП олією «Роксолана» («У гаремі»), де спробував регулюванням контрасту світла й тіні підсилити ідею твору.

У 2001 році І. І. Івасюк бере участь у виставці, присвяченій 390-й річниці заснування селища Янова писарем Львівської землі Яном Свошовським. Ліризм художника найкраще передає улюблена тема – Янівська Коса, яку він розробляв у різних варіантах. Один з варіантів був подарований К. М. Кавасу з нагоди його 60-річчя в 1997 році. На ній зображено ранок на косі у всій красі барв та їх відтінків: «синьо-зелена тінь дерев і кущів на Косі та їх дзеркальне відбиття у воді передають контраст ранкової прохолоди і бринючого тепла» [38, с. 14]. Загалом на виставці було виставлено 21 роботу на янівську тематику: вулиці, дахи, різноманіття дерев, блакить неба, далечинь ставків, ворота

стадіону, подвір'я в зимовому вбранні, все те, що вихопило око художника з буденності.

У 2002 році І. І. Івасюк виставив на огляд колективу і громади портрет Шевченка (приблизно 700 × 500 мм), виконаний олійними фарбами на ДВП у рамі. Як згадує К. М. Кавас, маючи вже слабке здоров'я, майстер «жив творчістю в фарбах» і той портрет був, можливо, спробою підвести ризик у його творчих пошуках, відображенні «живописних емоцій».

Як митець він пишався тим, що в одному з приміщень залізничного вокзалу у Львові висить його робота – величезна живописна картина «Богдан Хмельницький під Хотинном».

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Пропрацювавши все життя викладачем художніх дисциплін, І. І. Івасюк набув цінного педагогічного і методичного досвіду, яким завжди прагнув поділитися з колегами.

Особливості роботи в художньому училищі показали необхідність впроваджувати індивідуальний і диференційований підходи до навчання, оскільки учні в групі мали різні художні здібності. Саме з таких позицій можна було створювати передумови для їх індивідуального самовдосконалення. І. І. Івасюк завжди прагнув не лише розкрити можливості кожного учня, але й спонукати його до професійного зростання.

М. В. Гнатюк, випускник училища, який займається педагогічною діяльністю, кандидат мистецтвознавства, в одній зі своїх книг написав, що з маленької історії розростається велика історія нашого буття, смаків і уподобань, моралі, добра і зла, їх протистояння. Її формування залежить від людей, які трапляються на нашому шляху. Для нього такою людиною був Іван Іванович Івасюк.

Михайло Карлович КАНАРЧИК

(31. 05. 1941 – 1. 10. 1975)

Народився в селі Слобідка Охрімовецька Віньковецького р-ну на Хмельниччині. Село розташоване у чарівній місцевості: нахвилястий рівнині Поділля, порізаний ярами і балками,

піднімаються невисокі горби, що чергуються з рівнинами. Між селами Слобідка Охрімовецька та Мазники масивом простяглися переважно дубові та грабово-дубові ліси. На цій території річки Калюс і Рівець з'єднуються в єдиний водний коридор, який де-не-де розширюється заплавами. Найближчою до села є ріка Калюс. Далі від села трапляються заболочені долини з великою кількістю ставів. Не дивно, що краса навколишньої природи вплинула на естетичне світобачення хлопця і сприяла розквіту його обдарованостей.

У 1948 році Михайло пішов до місцевої школи. Змалечку він любив спостерігати за змінами в природі, майструвати, мріяти, тому вже з першого класу почав вирізнятися серед учнів своїми талантами: брав активну участь у художній самодіяльності, займався спортом, любив уроки малювання і праці. На уроках праці йому подобалось майструвати вироби з дерева. У глибині душі жевріла мрія стати різьбярем. Коли він закінчив у 1958 році школу, вже знав, що поїде вчитися на Львівщину в Яворівське художньо-ремісничє училище № 14.

У 1958–1962 рр. в училищі Михайло навчався в групі різьбярів, наставником якої був С. М. Мельник. Серед учнів групи вирізнявся розумом, природним артистизмом і фізичними даними (зокрема, високим зростом). Юнак мав розвинене почуття гумору, вмів жартувати й імпровізувати, що неодноразово демонстрував у художній самодіяльності училища. Його талант оцінив директор Яворівського народного театру і режисер в одній особі – Теодозій Підлісний, який вважав, що майбутнє юнака не в роботі з деревом, а на великій сцені. Іншої думки притримувався наставник С. М. Мельник, який бачив його у практичній роботі та знав його творчий потенціал.

Після закінчення училища М. К. Канарчика як здібного різьбяря взяли на посаду майстра виробничого навчання, на якій він працював у 1962–1968 роках.

Тривалий час М. К. Канарчик працював у Яворівській школі № 3 на посаді вчителя трудового навчання, зацікавлював учнів народними звичаями і традиціями. А найкраща

мотивація для учнів займатись творчістю – це особистий приклад педагога, який самостійно організовував численні виставки у Яворові. У ці роки він став визнаним народним майстром, брав участь у виставках не лише в країні, але й за кордоном. Зокрема, у 1972 році на республіканському фестивалі самодіяльного мистецтва у Києві він був нагороджений дипломом другого ступеня і срібною медаллю. Тому не дивно, що в 1972 році його запросили працювати на Львівський художньо-виробничий комбінат творчим майстром. У 1975 році кіностудія імені Довженка зняла документальний фільм про Яворівщину, в якому також йшлося про творчість народного майстра М. К. Канарчика.

Як відзначають фахівці, роботам М. К. Канарчика властиві витончений художній смак, застосування складних технічних прийомів різблення і високий професіоналізм.

Небагато часу для творчості природа надала здібному майстру, проте і за цей час він показав високий рівень таланту, закарбований у його творих.

ІВАН АНТОНОВИЧ БАБІЙЧУК

(4. 07. 1944 – 17. 10. 2015)

Народився у селі Прикордонна Улашанівка (тепер Улашанівка) Славутського р-ну Хмельницької області в родині сільського вчителя. Його батько мав хист до малювання, який передався синові. Малою дитиною Іван любив спостерігати, як працює батько, розглядати його роботи. У ці хвилини в його свідомості зароджувався потяг до прекрасного, який з часом перетворився у любов до мистецтва, зокрема народного.

Зростання в родині педагога сприяло тому, що Іван мав можливість багато читати, адже від малих років був дуже допитливий. Батьки помітили його художню обдарованість і намагалися створити умови для її розвитку.

У 1950–1960 рр. юнак навчався в місцевій середній школі. Його не треба було спонукати до навчання, оскільки він після закінчення школи збирався вступити в інститут у Києві.

Проте не судилося. Зваживши бажання і реальний стан речей, він зрозумів, що для рівня інститутської освіти має недостатньо знань і необхідно ще працювати над собою. У пошуках закладу для подальшого навчання він випадково дізнався про Яворівську профтехшколу, де готують майстрів для роботи з деревом.

У 1960–1963 рр. юнак навчався у Яворівському художньому ремісничому училищі № 14 і здобув фах столяра.

Після закінчення навчання він повернувся додому і до призову в армію коротко (два місяці) працював учителем праці в Моківській середній школі Славутського р-ну Хмельницької області. Про це є інформація в літописі школи, де згадані всі вчителі, які коли-небудь там працювали.

Військову службу проходив із 1963 по 1966 рік в Угорщині. Ці роки були наповнені не лише справами солдатських буднів, але й роботою над підвищенням власної художньої культури: як дозволяв час і можливості, Іван відвідував музеї, в яких знайомився із зразками західного мистецтва. Маючи свої власні традиції, угорська художня культура увібрала чужі європейські художні форми, які в межах країни залишили виразний та глибоко своєрідний відбиток. Це надавало національному мистецтву різних нюансів: від оригінального локального мистецтва до високохудожніх творів, пов'язаних із західноєвропейською традицією та цінностями. Знайомство з угорським і західноєвропейським мистецтвом вплинуло на формування в Івана тонкого естетичного смаку та мотивацію здобути вищу художню освіту після демобілізації.

У 1966 р. І. А. Бабійчук вступив на навчання на художньо-графічний факультет Курського державного педагогічного університету, який закінчив у 1971 р. і отримав кваліфікацію «вчитель малювання, креслення і праці середньої школи». Цей навчальний заклад давав якісну, ґрунтовну художню освіту. На факультеті працювали викладачі, що володіли високою методичною компетентністю щодо підготовки таких педагогів для школи, які мали досить високий рівень художньої творчості. У навчальному процесі підготовки

*Обкладинка фотоальбому до 10-річчя
Яворівської школи художніх ремесел. 1956*

*М. Канарчик. Куманець
з портретом Й. Станька*

Й. Станько. Скриня. Яворівська різьба. 1960

*Й. Станько. Фрагмент
яворівської різьбленої скрині.
1960*

*Декоративний таріль
з портретом основоположника
яворівської різьби Й. Станька*

П. Старух. Дипломна робота. 1981

*І. Шпаківський. «Скорбота». Дипломна робота.
Об'ємне різьблення*

*В. Хомутовський. Рельєфне панно. Виставка
досягнень народного хозяйства, Москва. 1981*

*«Запорожці пишуть листа турецькому султану».
Техніка маркетрі. Дипломна робота. Керівник В. Турчин. 1971*

*С. Мельник. Фотоальбом.
Яворівське різьблення*

*Альбом історії училища.
Рельєфно-геометричне різьблення*

*Декоративний таріль.
Рельєфно-ажурне різьблення. Дипломна
робота. Керівник І. Бабійчук*

С. Огородник. Декоративний таріль

Н. Дюг. Декоративний таріль

*Декоративний пласт. Рельєфне різьблення.
Дипломна робота. Керівник І. Бабійчук*

Н. Дюг. Декоративний розпис на тканині

*О. Островський. Декоративний таріль.
Дипломна робота. Керівник В. Яремін*

*Декоративний таріль. Яворівська різьба.
Дипломна робота. Керівник Б. Бакалець*

О. Свистак. Учнівська робота

*Учнівська робота.
Керівник В. Яремин*

*Учнівська робота.
Керівник І. Бабійчук*

*І. Товкач. Дипломна робота.
Керівник І. Бабійчук*

*В. Кравчук. Дипломна робота.
Керівник І. Бабійчук*

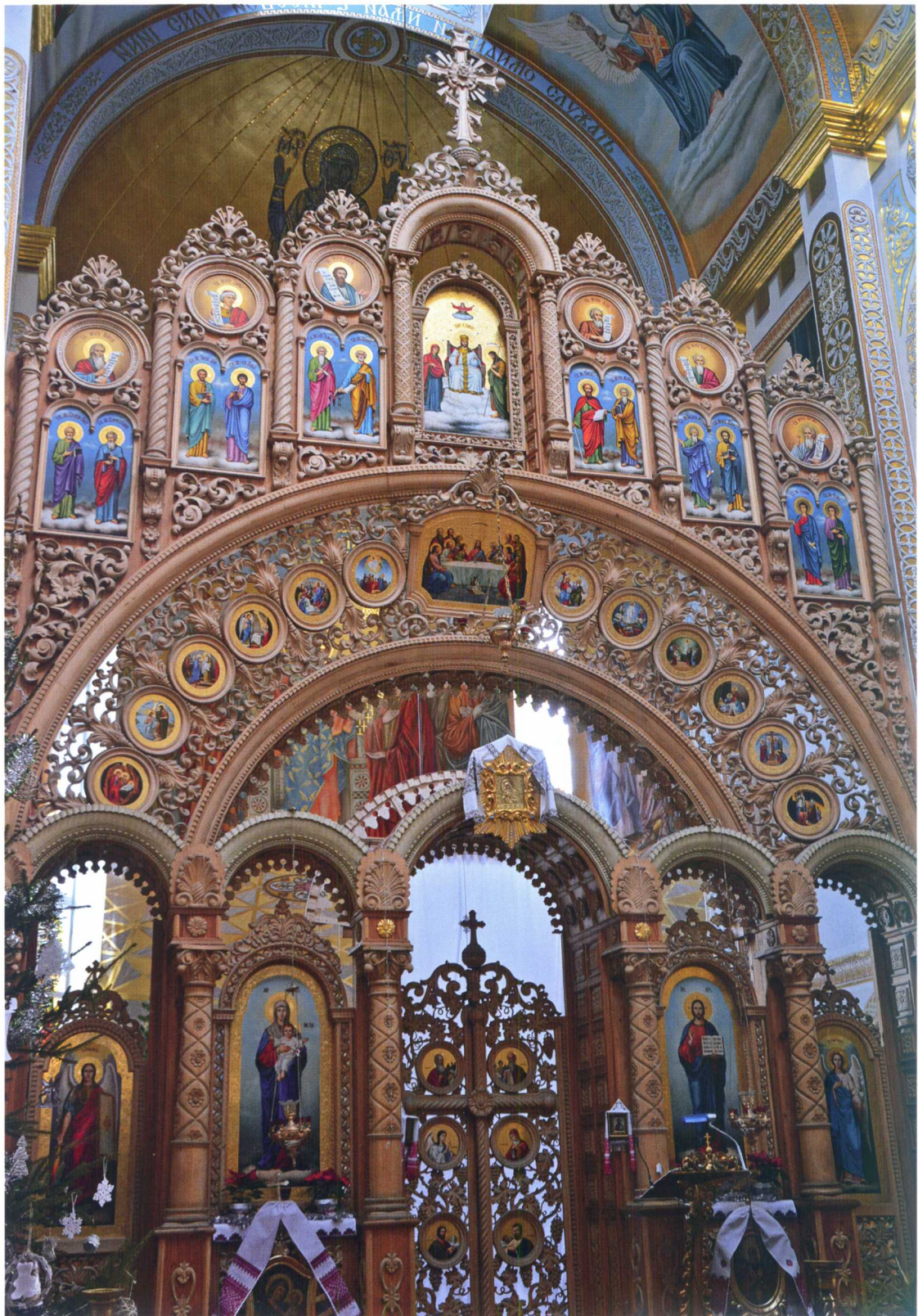
Вироби з рогози. Учнівські гурткові роботи. Керівник Г. Мурин

*Трисвічник. Учнівська робота.
Четвертий курс. Керівник Б. Бакалець*

*Учнівська робота.
Плоскорельєфне різблення*

Іконостас церкви Св. Володимира, смт Івано-Франкове

Царські ворота іконостасу церкви Св. Володимира, смт Івано-Франкове

*Вивіска навчального закладу.
Рельєфне різьблення*

*Вивіска музею училища.
Рельєфне різьблення*

Вхідні двері головного корпусу училища

*Фрагмент стелі фойє
головного корпусу училища, оздобленої
яворівським розписом*

*Ю. Прийма. Тачечка.
Яворівський розпис*

*Ю. Прийма. Деркач.
Яворівський розпис*

*Ю. Прийма. Дитяча іграшка – лава.
Яворівський розпис*

*Ю. Прийма. Дитяча забавка – гультяї.
Яворівський розпис*

*Ю. Прийма. Візок.
Яворівський розпис*

*Ю. Прийма. Забавка – пташка.
Яворівський розпис*

Традиційна розписана яворівська скриня. 1930-ті роки

*Скульптурно-просторова композиція
«Яворівська забавка»*

*Ю. Прийма. Декоративна скриня.
Яворівський розпис*

*А. Дубень, В. Шваб. Кришка скрині.
Дипломна робота. Яворівська різьба. 2016*

*А. Дубень, В. Шваб. Скриня.
Дипломна робота. Яворівська різьба. 2016*

*Етюд натюрморту. Робота учениці А. Баландюх
(перший курс). Викладач Н. Дюг. 2016*

*Натюрморт. Робота учениці О. Дацко
(перший курс). Викладач Н. Дюг. 2014*

*Натюрморт. Робота учениці З. Тромси
(перший курс). Викладач Н. Дюг. 2016*

*Етюд натюрморту. Робота учениці М. Насалік
(перший курс). Викладач Н. Дюг. 2016*

*Натюрморт. Робота учениці С. Савовіч
(перший курс). Викладач Н. Дюг. 2016*

*Натюрморт. Робота учениці А. Климак
(третій курс). Викладач Н. Дюг. 2015*

*Натюрморт з побутових предметів.
Робота учениці А. Климак.
Викладач Н. Дюг. 2016*

*Натюрморт з побутових предметів.
Робота учениці А. Климак.
Викладач Н. Дюг. 2015*

вчителів малювання обов'язковою була музейна практика. Упродовж навчання в педагогічному університеті І. А. Бабійчук проходив практику в Третяковській галереї в Москві, в Ермітажі в Ленінграді, стажувався у Ризькій академії мистецтв.

Після закінчення університету в 1971 р. І. А. Бабійчук починає працювати майстром виробничого навчання з художньої різьби по дереву в Івано-Франковому МПТУ № 14. Життєві обставини спонукали його в 1976 р. перейти на роботу в Новояворівську СШ № 1, де він працював до 1979 р. Робота в школі не давала йому можливості сповна реалізувати свій художній і педагогічний потенціали у напрямі різьбярства, тому він знову повернувся в училище на посаду майстра художньої різьби по дереву.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Працюючи з учнями, які мали недостатній рівень художньо-естетичної культури для навчання в художньому професійному закладі, І. А. Бабійчук велику увагу звертав на їхню мотивацію до навчання взагалі і до художніх дисциплін зокрема, готовність працювати над собою, прагнення самореалізуватися і професійно зростати. Якщо такі учні траплялися, він намагався до кожного з них знайти індивідуальний підхід, націлити на ті напрями, в яких вони або відставали, або потребували освоєння для професійного зростання. Як людина, що отримала якісну художньо-педагогічну освіту, він намагався сформулювати в учнів потребу працювати з найкращими зразками професійної творчості та мистецтва в музеях і на виставках, націлював на самостійні творчі пошуки. Педагог уважав, що для творчості потрібні не лише «духовна їжа», але й відповідно створені умови, серед яких основні: наявність індивідуального місця для творчості, душевний і фізичний спокій, позитивний настрій.

За досягнення в педагогічній діяльності, виховання молодії генерації різьбярів у 1992 р. І. А. Бабійчук нагороджений знаком «Відмінник освіти України». Він також був делегатом Першого з'їзду педагогічних працівників України у грудні 1992 року.

ТВОРЧИЙ ПОЧЕРК

Особистість митця визначається творчим почерком, який вирізняє його серед інших. На думку фахівців, що добре знали доробок І. А. Бабійчука, його творчий почерк вирізнявся досконалим тонким відчуттям орнаменту та глибоким розумінням його семантики. Через орнаментальні композиції та мотиви майстер намагався передати глядачам своє розуміння космічного порядку, закарбованого у візерунку.

ТВОРЧІ ЗДОБУТКИ

З метою збереження духовної скарбниці народу, її поповнення та пропагування у 1990 році була створена Спілка майстрів народного мистецтва України. Її керівництво одним із своїх завдань вбачало створення мережі осередків, які б на локальному рівні організовували роботу народних майстрів із збереження народних традицій, звичаїв і ремесел. І. А. Бабійчук був ініціатором створення одного з перших в Україні районного осередку Спілки народних майстрів України, а з 1991 року, коли почав функціонувати Яворівський мистецький осередок Спілки народних майстрів України, став його першим головою. У 1998 році Постановою Кабінету Міністрів Спілці майстрів народного мистецтва України надано статус Національної.

За період творчості (1971–2015 рр.) І. А. Бабійчук став членом Спілки художників УРСР, із 1991 р. – членом Національної спілки народних майстрів України, у 2003 р. отримав Почесну грамоту Міністерства культури і мистецтв України. За значний особистий внесок у розвиток національної культури, високі творчі здобутки в художній деревообробці, професіоналізм 17 березня 2009 року Указом Президента України В. А. Ющенка йому присвоєно звання «Заслужений майстер народної творчості України».

У 2008–2010 рр. у рамках виставок у Київському музеї архітектури і побуту він проводив майстер-класи з різьби по дереву.

Твори І. А. Бабійчука зберігають такі музеї та установи: Державний музей народної

архітектури і побуту (Київ); Державний музей декоративно-прикладного мистецтва народів СРСР (Москва); Державний музей етнографії та художнього промислу АН України (Львів); Львівський музей народної архітектури і побуту; Сумський художній музей; Запорізький художній музей; Національний музей українського мистецтва (Львів); Алтайський краєвий музей образотворчих і прикладних мистецтв; Міністерство культури України, Дирекція художніх виставок (Київ); Міністерство культури СРСР, Дирекція виставок СРСР (Москва).

Основні виставки, в яких І. А. Бабійчук брав участь:

1975 р. – художня виставка «30 років Великої перемоги», Київ.

1976 р. – республіканська виставка «Слава праці», Київ.

1977 р. – всесоюзна художня виставка молодих художників «Молодость страны», Москва.

1977 р. – республіканська виставка «По ленинському шляху», Київ.

1978 р. – республіканська художня виставка молодих художників України, присвячена «60-річчю Великого Жовтня», Запоріжжя.

1978 р. – республіканська художня виставка майстрів народних художніх промислів, Київ.

1979 р. – всесоюзна виставка творів майстрів народних художніх промислів, Москва.

1979 р. – республіканська художня виставка «40 років возз'єднання Західноукраїнських земель в єдину державу», Київ.

1982 р. – виставка творів художників України, Росії та Білорусії, присвячена 1500-річчю м. Києва, Київ.

1986 р. – республіканська виставка декоративно-прикладного мистецтва, Київ.

1988 р. – республіканська виставка «Народне мистецтво України», Київ.

1989 р. – республіканська художня виставка, присвячена 175-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, Київ.

1991 р. – всеукраїнська художня виставка «Народне мистецтво-91», Київ.

1992 р. – всеукраїнська виставка «Народне мистецтво-92», Київ.

1993 р. – всеукраїнська виставка «Народне мистецтво-93», Київ.

1994 р. – всеукраїнська виставка «Народне мистецтво-94», Київ.

1995 р. – всеукраїнська художня виставка «Ткацтво і дерево», Київ.

1997 р. – всеукраїнська виставка «Народне мистецтво-97», Київ.

1999 р. – виставка «Мистецтво Яворівщини», Київ.

1999 р. – виставка «Мистецтво Яворівщини», Львів.

2005 р. – XXVIII міжнародний ярмарок фольклору в Венгожеві, Польща.

Нагороди, здобуті на ВДНГ СРСР за досягнуті успіхи в розвитку народного господарства СРСР: золота (1984); срібні (1975, 1983, 1985, 1990), бронзові (1976, 1981, 1982, 1986) медалі.

Нагороди за успіхи в праці:

1965 р. – ювілейна медаль «Двадцять років перемоги у Великій вітчизняній війні 1941–1945 рр.».

1980 р. – Знак «Переможець соціалістичного змагання 1980 року».

5.3. Визначні випускники училища

Сьогодні для моніторингу багатьох аспектів, пов'язаних з якістю підготовки фахівців навчальними закладами та їх професійної кар'єри, використовують біографічний метод. Цей метод у психології застосовують для дослідження життєвого шляху особистості та виявлення психологічних якостей, які сприяли її успішності [10, с. 52]. У педагогічному сенсі метод дозволяє виявити чинники впливу на формування і розвиток важливих професійних якостей особистості та її соціалізацію, щоб надалі враховувати їх при підготовці майбутніх фахівців. У разі підготовки фахівців художнього профілю, якщо простежується позитивна результативність, може постати питання про існування певної тенденції та навіть формування утворення із соціальним змістом, тобто мистецької (художньої) школи, яка є за своєю сутністю явищем. Залежно від

самобутності, самостійності, інноваційності явища, яке дало основу для виникнення школи, розрізняють різні рівні його прояву.

У контексті визначення потужності діяльності школи та її впливу за межами регіону доцільно виділити рівні випускників за *критеріями* – досягнення і вміння передавати її художньо-естетичні погляди наступним поколінням митців. Цінність існування мистецької школи визначається наступністю в опануванні, передачі традиції та впливом на інші традиції чи школи. На нашу думку, доцільно поділити випускників на п'ять груп: *перша* – особистості, які на основі засвоєної мистецької традиції зуміли знайти власний шлях у мистецтві, досягли значних успіхів і створили власні школи майстерності; *друга* – особистості, які засвоїли мистецьку традицію, досягли значних успіхів і готують послідовників в освітніх закладах; *третьа* – особистості, які засвоїли мистецьку традицію, надалі поєднали її з іншими традиціями, досягли значних успіхів і готують послідовників; *четверта* – особистості, які засвоїли мистецьку традицію і побудували власну професійну кар'єру; *п'ята* – особистості, які засвоїли мистецьку традицію, але працюють за іншим фахом.

Оскільки виникнення мистецької школи пов'язується з певними досягненнями в галузі мистецтва, розглянемо професійні здобутки випускників, що входять в першу групу і завдяки яким традиція транслюється в інші регіони, збагачує інші види мистецтв. Що їх більше, то тривалішою може бути оптимізаційна стадія (за С. А. Арутюновим), це характеризує розквіт традиції. А також більшою є ймовірність того, що серед них знайдуться інноватори, здатні дати друге життя традиції.

МАР'ЯН ГАРБАЦЬКИЙ

Школа дерев'яного забавкарства була першою в Галичині, а її традиції у виготовленні забавок випускники переносили в інші регіони.

У 1904 році у багатьох містах Східної Галичини почали утворюватися Товариства

промислової допомоги, об'єднані в Лігу промислової допомоги. Одним із завдань цих товариств було шукати здібних, відповідальних, працьовитих, але бідних хлопців, яким подобалося займатися виробництвом, і скеровувати їх на опанування робітничих професій. Спочатку підбирали заняття, яке відповідало здібностям хлопця, потім заклад для навчання, домагалися виділення стипендії та підтримки з публічних фондів і, насамкінець, допомагали отримати роботу в країні чи за кордоном у майстернях, цехах або фабриках. Для таких підлітків при будинку Ліги, що знаходився у Львові, у вересні 1908 році було відкрито інтернат (бурсу). Враховуючи, що ця організація мала для такої мети незначні кошти, а також те, що це був свого роду експеримент, місце в інтернаті отримали лише 12 хлопців. Інший аспект цієї підтримки пов'язаний з тим, що її надавали полякам, особам католицького віросповідання.

Один із цих хлопців, Мар'ян Гарбацький з Лежайська (Ряшівське воєводство), був скерований на навчання в Яворівську забавкарську школу. Після трирічного навчання в школі він ще півтора року працював у ній як робітник (цих робітників називали «przedownik», укр. «передовик»), тобто як здібного випускника його залишили при школі для виготовлення продукції. За цей час він підвищив свій професійний рівень настільки, що міг вже працювати самостійно. Оскільки він вчився при підтримці Ліги, то завдяки її старанням Крайовий відділ виділив йому стипендію в 600 корон на рік на навчання за межами країни. Він працював у майстернях і на фабриках, які виготовляли іграшки: в Саксонії (Катарінаберг, Обернхау і Шнеберг), в Чехії (Хомутов), у Нюрнберзі. Закінчивши навчання за кордоном, у кінці 1909 року Мар'ян Гарбацький повернувся в рідне місто і разом з іншим фахівцем Щепаняком відкрив першу в Галичині фабрику забавок і дрібних виробів з дерева в рамках місцевої «Майстерні Забавкарської спілки» [135, с. 334]. Донині дослідники лежайської іграшки підкреслюють її східногалицьке львівсько-яворівське коріння, хоча в самому Лежайську традиція виготовлення іграшок сягала XVII століття. Саме тоді

в місті з'явилося святилище Богородиці, почали проводитись численні престольні свята, які супроводжувалися продажем відповідного краму [205].

ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ СЕВЕРА

(21. 05. 1891 – 20. 12. 1971)

Народився 21 травня 1891 року в селі Новосілки на Яворівщині у багатодітній незможній родині. Батько заробляв на життя родини майструванням, виготовляв господарські речі та забавки, йому ще й подобалось їх оздоблювати. Проте у батьків і гадки не було, щоб подбати про освіту сина, який виявляв здібності до малювання і різьбярства. У тринадцять років Іван закінчив сільську початкову школу, але дуже хотів навчатися далі. Оскільки батьки не могли забезпечити йому умови для подальшого навчання, а працювати було потрібно, він почав підробляти в коваля, місцевого німця-колоніста. Зароблені гроші дали йому можливість розпочати нове життя у Яворові.

У 1904–1907 рр. навчався у Державній школі деревного промислу в Яворові. Школа готувала майстрів для роботи з деревом за трьома напрямками (столярний, різьбярський і токарний), які можна було ще й поєднувати залежно від бажання і здібностей. З цього періоду відомо, що йому подобалося виготовляти фігурки-іграшки, які навіть користувалися популярністю. Зокрема, до нього часто зверталися вчителі й колеги з проханням зробити іграшку. Багато іграшок він роздавав, але траплялося й так, що продавав.

У XIX ст. і аж до 1939 року Яворів був повітовим містом, в якому вирувало культурне життя, були освітні та культурні заклади. У жовтні 1881 року о. Й. Лозинський заснував першу українську читальню. У вересні 1903 року відкрилася філія Товариства «Прогрес», яка проводила на Яворівщині просвітницьку роботу і ставила питання про відкриття українських шкіл. 1904 року почало діяльність спортивне товариство «Січ». Від початку заснування Школи деревного промислу тут діяв духовий оркестр, який мав

10–12 учасників. Оркестр брав участь у всіх культурних заходах міста, а на Новий рік ще й навідувався до відомих громадян з новорічними побажаннями. До 1918 року оркестром керував спочатку місцевий парох о. Чарнецький, а згодом інструктор О. Балянда [90, с. 472]. Місто мало симфонічний оркестр, при якому працювала музична студія. У студії керівник оркестру підучував майбутніх музикантів грати на різних інструментах. Маючи такі можливості, допитливий юнак додатково вчився музики в студії та багато читав.

Після закінчення Школи деревного промислу випускник, щоб набутися статусу майстра, мав пройти стажування у досвідченого фахівця. Юнак зробив для себе висновок, що треба набиратися досвіду у Львові. Відібрав свої найкращі фігурки і подався у Львів шукати роботу. Є відомості про те, що у Львові він зустрівся з Михайлом Яцковим, який і допоміг здібному юнакові влаштуватися в іконописну майстерню Стащишина. У майстерні хлопець працював у 1908–1909 рр., виготовляючи іконостаси [24, с. 15–16]. Новий напрям роботи вимагав від юнака поглиблених знань з мистецтва та релігії, у нього з'явилася мотивація продовжувати навчання в художньому напрямі.

У 1910–1914 рр. юнак навчався у Львівській мистецько-промисловій школі. У цей період він живе у близького родича по лінії матері – отця І. Костецького, який у 1907–1915 рр. очолював Народний дім у Львові. Оскільки о. Костецький був провідним діячем русофільської течії в Галичині, він впливав на погляди молодого Севери в проросійському дусі. Через свої проросійські погляди юнак заробив від близьких друзів прізвисько «москвофіля».

Подальше навчання перервалося Першою світовою війною. Маючи можливість вибрати для себе напрям для втечі від війни, він вирушає разом із групою евакуйованих галичан на Велику Україну, до Києва. Його мета – поїхати на навчання в Петербурзьку академію мистецтв. Оскільки потрапити в Петербург не допоміг навіть лист із запрошенням, галицьких біженців вивезли у південні райони Росії. Так Севера потрапив до Ростова-на-Дону, а звідти вже у Петербург.

Упродовж 1915–1918 рр. І. В. Севера навчається у Петербурзькій академії мистецтв. У цей період він почав формуватися як скульптор, відображаючи в скульптурах своє, авторське. Творчі пошуки сприяли новим знайомствам. Оскільки Петроград був центром революційних подій, він був свідком двох революцій 1917 року, бачив, як формувався «новий» спосіб життя, ставлення до «буржуазних пережитків». Достеменно невідомо чому, а зі слів самого Севери «через хворобу легенів», він опиняється в Краснодарі, довкола якого в багатьох селах панував козацький дух [24, с. 44–46]. Нові враження допомогли йому в пошуку творчих ідей та утвердитися в місцевому мистецькому середовищі серією цікавих робіт.

Треба віддати належне І. В. Севері, що в пошуках свого місця в мистецтві скульптури він відчув потребу доповнити знання і практичний досвід західним підходом. У цей період у Росії формувалися соціалістичні реалістичні постулати, а на Заході застосовувалися засади римської класичної школи. З цією метою він знову в пошуках: спочатку в Стамбулі знайомиться з візантійським і мусульманським мистецтвом, відтак дорога пролягла до Праги, і весь час напружена праця. А далі – дорога до Риму.

У 1921–1924 роках – навчання у Празькій і Римській академіях мистецтв. Після навчання в Римі І. В. Севера повертається до Праги, де через відсутність інформації губляться його сліди.

Через два роки митець з'являється в Україні. У 1926–1929 рр. працює викладачем Київського художнього інституту; у 1929–1934 рр. – викладачем Харківського художнього інституту. У ці роки погіршилася внутрішня ситуація в Україні, і це підштовхнуло І. В. Северу до пошуку нових вражень і творчих ідей. Він їде спочатку в Середню Азію, де упродовж 1934–1938 рр. працює в Узбекистані; а потім у 1938–1941 рр. – у Москві.

У 1941 р. 50-річний митець повертається в рідні місця, переїздить до Львова. Але починається Друга світова війна, спочатку він потрапляє в окупацію, а згодом його відправляють на примусові роботи до Німеччини.

Як колишній австрійський підданий він поновлює давні знайомства, знаходить можливості для творчої праці на керамічній фабриці. Відпрацювавши рік у Німеччині, І. В. Севера отримав три місяці відпустки з дозволом поїхати додому за умови повернення на попереднє місце роботи. Така умова діяла для всіх галичан. Проте йому вдалося не повертатись до Німеччини. У 1942 році він повернувся до Львова, яке стало останнім містом у його мандрах по світу. У 1942–1944 рр. І. В. Севера працює у Львівській художньо-промисловій школі в галузі станкової скульптури.

Після звільнення Львова 27 липня 1944 року в місті почало налагоджуватися культурно-громадське життя. Було створено місцеve відділення Спілки художників, в якому І. В. Севера очолив скульптурну секцію, працював головою художньої ради Львівської скульптурно-керамічної фабрики [50, с. 15]. З 1945 року працює викладачем Львівського інституту декоративно-прикладного мистецтва, а згодом обіймає посаду завідувача кафедри скульптури.

Від чого утікав І. В. Севера у мистецтві в молоді роки, те повернулося в 1960-х роках, але на іншому рівні. Почався наступ на діячів культури, їх звинувачували в ідеологічній хиткості, в націоналізмі. Особливо це стосувалося місцевих педагогів. У багатьох інститутах і зокрема у Львівському державному інституті прикладного і декоративного мистецтва на викладачів здійснювали тиск, а інколи й переслідували адміністрація та парт-організація. І. В. Севері разом із ще шістьма викладачами дорікнули, що вони самостійно не вивчають твори класиків марксизму-ленінізму, і зобов'язали скласти особисті робочі плани. Але митець так і не виконав цієї вказівки, розуміючи абсурдність ситуації і можливість негативних наслідків. Такі ситуації спонукали вести подвійне життя: з одного боку, ти мусиш виконувати завдання, поставлені часом, для митців – це зображувати вождів та ідеологічну тематику, а з другого боку – творити за покликом душі. Згодом з цього приводу він висловився: «Мені здається, що я до пояса в густому болоті броджу, і от-от берег» [24, с. 214].

Мистецтвознавець Б. М. Горинь написав статтю «Сучасна львівська скульптура» [23], в якій зазначив, що все найкраще у львівській скульптурі закладено І. В. Северою, про що свідчать роботи його учнів. Ця стаття запустила маховик гонінь на митця: його відсторонили від виховного і педагогічного впливу на творчих студентів; не ввели в групу з виготовлення пам'ятника Іванові Франкові. За деякий час після нападу на вулиці і побиття невідомими митець помер.

Творчий доробок

У ранніх роботах І. В. Севери простежується вплив західноєвропейських модерністів. Найкращими роботами цього періоду є «Хвиля» (1921), портретні композиції «Філософ», «Композитор» та «Автопортрет» (1924–1925).

У Львові його роботу бачимо на вул. І. Франка, він є автором сецесійного скульптурного оздоблення будинку № 50, виконаного в 1911 році.

У 1933 році, працюючи в Харківському художньому інституті, він відгукнувся на трагічні події монументальною композицією «Пацифікація», виконаною в гіпсі. На думку фахівців, ця робота вирізняється поміж інших пластичним і технологічним вирішенням.

Під час перебування в Узбекистані митець вивчає східну культуру, традиції та види мистецтва краю. У його доробку узбецького періоду найкращою роботою є композиція «Узбецький танок», створена у 1935 році.

На початку московського періоду творчості у 1938 році було виконано в бронзі погруддя Миколи Коперника для планетарію.

Повернувшись в Україну, митець виконав низку погрудь діячів української культури – Івана Франка (Національний музей у Львові), Василя Барвінського, Василя Стефаника та інших [160].

У 1963 році І. В. Севері присвоєно звання «Заслужений діяч мистецтв УРСР».

Педагогічна діяльність

І. В. Севера – один з фундаторів львівської модерної школи скульптури. У своїй педаго-

гічній діяльності він виходив із засад світового монументального мистецтва. Характерною особливістю львівської скульптурної школи був синтез ідей національного та загальноєвропейського модернізму, адаптований на ґрунті українських етнонаціональних художніх традицій. Севера був найкомпетентнішим фахівцем у трактуванні пластики, фундаментальності її виконання, скульптором-практиком, який зіграв визначну роль у розвитку профільної мистецької освіти у Львові.

Методика навчання І. В. Севери не збігалася з офіційною, бо ґрунтувалася на модерних принципах і підходах: дотримання реалістичної основи, відображення внутрішнього світу в реальному образі, використання нових художніх засобів емоційного виразу тематичного змісту творів. На його думку, в монументальному мистецтві твір має втілювати значущу для суспільства ідею за допомогою відповідної пластики. Щоб якнайкраще втілити ідею, скульптор повинен мати розвинуте асоціативне мислення та уяву. Ці якості дозволяють йому звертати увагу перш за все на основні елементи пластики для передачі яскравого внутрішнього виразу. Основними принципами пам'ятникової пластики є: скульптурний силует, лаконізм контурів, пластичні якості використовуваних матеріалів. Звідси випливають педагогічні вимоги до формування майстерності скульпторів [186].

Тривале життя і мандри світами зробили І. В. Северу філософом, який умів побачити справжню природу речей і адекватно на них реагувати. Про це свідчить хоча б його відповідь Б. М. Гориню під час останнього візиту до майстра: «То правда, що не всіх тих, кого я учив, можу назвати своїми учнями... Але то вже таке життя» [197]. Керуючись педагогічною мудрістю, І. В. Севера орієнтував студентів на глибоке розуміння мови пластики, на те, щоб читати скульптуру як незвичну книгу, яка хвилюватиме і запам'ятається глядачам. А одному з найкращих своїх учнів – І. М. Самотосу, поставив завдання бути не «малим Северою», а «великим Северою» [37, с. 715].

ОЛЕКСАНДР МАКАРОВИЧ ОЛЕШКО

(Нар. 9. 04. 1938)

Народився 9 квітня 1938 року в селі Андріївка Новосанжарського району на Полтавщині у сім'ї сільського теслі. З дитинства Олександр любив роботу з деревом, допомагав батькові і прагнув створювати гарні вироби. Він назавжди зберіг у пам'яті батьківську настанову: роби так, щоб не було чим тобі дорікнути...

Із кінця 1920-х років у Полтаві почала роботу столярно-різьбярська промислово-кооперативна артіль, яка об'єднувала народних майстрів з метою полегшення збуту продукції. Одночасно з роботою кооперативних підприємств різьбою займалась і значна кількість індивідуальних майстрів, творчість яких надовго визначила художній рівень і стан народного різьбярства у полтавському краї. Тому кожен, хто мав бажання виготовляти вартісні художні речі, прагнув закінчити відповідний навчальний заклад.

Після закінчення школи Олександр вступив на навчання у Яворівську школу художніх ремесел, де здобув фах різьбяр. Закінчив училище у 1957 році. Його майстром-наставником був С. М. Мельник, з яким він підтримував дружні стосунки впродовж багатьох років. Надсилав йому газети, у яких йшлося про його творчість.

Завдяки хорошим фізичним якостям юнака взяли служити на флот. Від того часу морська тематика завжди була присутня в його творчості.

Після армії О. М. Олешко повернувся в рідне село, де влаштувався на роботу в зоотехнікум викладачем креслення і малювання, вів також гурток різьбярства, який користувався популярністю серед сільської молоді. Навчальний заклад мав свою історію і традиції. У 1897 році в Андріївці за гроші, які заповіла місцева поміщиця Савицька, засновано сільськогосподарську школу. Оскільки село було великим, мало значне господарство, у 1930 році на базі школи створено зоотехнікум, який готував кадри для регіону. Але його було ліквідовано в 1970-х.

Після постанови про розвиток народних художніх промислів в Україні активізувалася

робота щодо організації осередків різьби в тих місцях, де для цього склалися найбільш сприятливі умови. При лісгоспах, фабриках художніх виробів організовували цехи і дільниці, яким потрібні були майстри з художньою освітою. Це відкрило нові можливості для О. М. Олешка – працювати за улюбленим фахом. Полтавське об'єднання «Полтавчанка» відкрило філіали в Опішні, Нових Санжарах, Кременчуці, Лубнах, Великих Сорочинцях. У 1971 році О. М. Олешко перейшов на роботу на виробничо-художнє об'єднання «Полтавчанка» майстром художньої різьби по дереву.

На полтавській фабриці художніх виробів ім. Лесі Українки в цеху художньої обробки дерева працював невеликий колектив із семи майстрів, виготовляючи ужиткові речі, архітектурне різьблення, декоративні панно, меблі. Згодом цех було реорганізовано у творчу експериментальну лабораторію художньої різьби, яку очолив О. М. Олешко. Вона виготовляла лише експериментальні вироби та виставкові експонати, не здійснювала виробничу діяльність, тому як збиткова припинила своє існування на початку 1980-х років. Незважаючи на фінансову підтримку Міністерства місцевої промисловості УРСР і можливість експериментувати, вона не стала справжнім осередком художнього різьблення [11, с. 212; 20].

Творчий доробок майстра

На території Полтавщини здавна застосовувались тригранно-виїмчаста, площинно-рельєфна, рельєфна та контурна різьби для оздоблення різних побутових речей (возів, саней, карет, рамок для фотографій), архітектурних деталей будинків. Одним з найпоширеніших видів було площинно-рельєфне різьблення, у техніці якого виконували здебільшого орнамент рослинного або рослинно-геометричного характеру. Якісне виконання роботи вимагало від майстра володіння широким асортиментом гострих різців, досконалого художнього чуття, натренованих рук і ока, вмілого володіння площинно-об'ємними законами композиції. Полтавського колориту твори майстра набули

під впливом робіт різьбярів В. Гарбуза та В. Нагнибіди.

Як творча особистість О. М. Олешко брав участь у багатьох виставках, також мав і персональні виставки. Тематика творів майстра різноманітна, оскільки попри власні уподобання потрібно було створювати художні вироби і на вимогу часу. Для його робіт характерні різноманітні орнаментальні форми і композиції, які майстер вдало використовує залежно від ідейно-тематичного навантаження твору. Його творам притаманні висока художня майстерність і довершена естетична цінність.

Одна з найкращих робіт О. М. Олешка – панно «Нескорена полтавчанка», присвячена Лялі Убийвовк. Художньо-естетичне завершення твору досягається вмилем поєднанням засобів різьбярства – плоскої різьби, рельєфу, орнаменту і тексту. Він також створив серію портретів своїх сучасників, зокрема колег – майстрів народного мистецтва. Крім того, його доробок поповнили портрети відомих українців – Г. С. Сковороди, Т. Г. Шевченка, Панаса Мирного.

Із 1983 р. він народний майстер декоративно-прикладного мистецтва УРСР, а в 1985 р. його приймають у Спілку народних майстрів.

У 2011 році під час церемонії відкриття III Національної виставки-конкурсу художньої кераміки «КерамПІК у Опішному» Олександр Макарович подарував Національному музею-заповіднику українського гончарства в Опішному свої роботи 1974 року – різьблені панно з портретами гончарів Гаврила та Миколи Пошивайлів і таріль з портретом малювальниці Явдохи Пошивайло. Він був знайомий з родиною Пошивайлів: часто зустрічався й спілкувався з ними в полтавському Будинку народної творчості, неодноразово бував у них вдома. Казав: «Я зобразив їх такими, якими я їх знав. Дуже хочу, щоб вони зберігалися в музеї Опішного тому, що доля народних майстрів – усе залишати людям».

Діяльність О. М. Олешка займає особливе місце у формуванні мистецтва художньої різьби, а його роботи гідно доповнюють тематичні колекції майстрів художньої різьби

післявоєнного періоду – В. Кваші, В. Нагнибіди, В. Шеремета.

Упродовж творчого життя він неодноразово був учасником престижних конкурсів, нагороджений багатьма грамотами та відзнаками. Перша персональна виставка майстра відбулася в 1975 році в Полтавському художньому музеї. За участь у виставці ВДНГ СРСР (Москва, 1982–1983) він відзначений срібною медаллю. У 1987 році О. М. Олешко став лауреатом другого Всесоюзного конкурсу народних і самодіяльних майстрів. З нагоди 50-річчя майстра на персональній виставці було експоновано понад 150 творів, живопис і скульптура. Роботи майстра придбали музеї Полтави і Києва. Загалом майстер взяв участь у виставках в Полтаві – 1967, 1970, 1974–1979, 1982, 1983, 1985 рр., у Києві – 1974, 1976, 1982 рр., у Москві – 1977, 1982 рр., у Кошаліні (Польща) – 1981 р., Велико Тирново (Болгарія) – 1982 р. [170].

АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ КОЛОШИН

(Нар. 8. 06. 1941)

Народився і проживає в місті Новгород-Сіверський на Чернігівщині.

В Україні Чернігівський край в різних аспектах займає особливе місце. На крайній півночі українського простору посеред розлогих лугов, безкраїх ланів і могутніх лісів розташоване стародавнє місто з непересічною долею – Новгород-Сіверський. Впливи і традиції іноземних держав, які свого часу панували у цій частині України, не знищили національної ідентичності населення і не вибили його з історичної колії. Ця ідентичність закарбувалася майстрами в традиціях, ремеслах, літературі й мистецтві.

Природа, історія і традиції краю не могли не вплинути на вразливу до естетики душу юнака. Тому після закінчення загальноосвітньої школи в 1958 році Анатолій вступив на навчання у Яворівське художньо-ремісничє училище № 14, яке закінчив у 1961 році. В училищі він навчався у майстра Й. П. Станька, який допоміг йому зрозуміти основні засади народження творів мистецтва

з дерева. Вже в навчальному закладі педагоги відзначили хист юнака до різьби, його працьовитість і старанність. Він наполегливо засвоював основи та удосконалював техніку різьблення, брав участь у різних заходах.

Після закінчення училища Анатолій Іванович спочатку працював у манері свого вчителя Й. П. Станька, але згодом присвятив багато часу вивченню зразків чернігівського різьблення по дереву, місцевих форм і візерунків. У результаті він опанував сіверянську традицію художньої різьби, у нього почав формуватися власний підхід до художньої обробки дерева, розширився асортимент виробів. Цьому також сприяли художні виставки різних рівнів, у яких він брав участь.

Відродженню різьблення по дереву, зокрема на Чернігівщині, сприяло Міністерство лісового господарства. Упродовж 1970–1975 рр. А. І. Колошин працював творчим майстром спочатку в сувенірному цеху Новгород-Сіверського лісгоспзагу, а згодом у художніх майстернях Художнього фонду України, виготовляючи різноманітну сувенірно-подарункову продукцію столярних і токарних форм: мисники, сільнички, набори меблів, декоративні тарілки у традиціях яворівського різьблення. Його роботи відзначалися високим художнім смаком і технологічним рівнем виконання, у них поєднувалися ретельність столярної роботи та чистота виконання різьби.

У 1975 році А. І. Колошин починає працювати на творчо-виробничому підприємстві Чернігівського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України, діяльність якого сприяє збереженню національного духу древньої Чернігівщини. Саме в цьому осередку були створені умови для симбіозу народного і професійного мистецтва, для зростання професійної майстерності народних митців. У 1980-х рр. він розширює діапазон робіт, додаючи до столярних і токарних форм ще й довбані.

Особливістю чернігівського лісостепу є те, що на цій території виникали значно більші села, в яких працювало більше ремісників, ніж в інших регіонах країни. За кількістю ремісників Чернігівщина посідала перше місце

в Україні та четверте в Російській імперії. Уже з XVIII ст. Чернігів відомий як центр художньої обробки дерева. Оскільки через чернігівський край пролягали шляхи з Києва на Петербург і Москву, тут досить швидко сформувалися традиції мануфактурного виробництва і швидкими темпами розвивалась промисловість. Через ці обставини чернігівське різьблення почало повільно зникати й існувало лише в музеях. Усе змінилося в середині 1970-х років, коли завдяки тривалій творчій роботі А. І. Колошина починається відродження поліського чернігівського різьблення. Творча діяльність А. І. Колошина сприяла формуванню плеяди чернігівських різьбярів нового покоління [163].

Творчий стиль майстра

Майстер не лише відродив традиції чернігівського тригранно-виїмчастого різьблення, а й творчо їх розвинув. Для його робіт характерними є фризіві елементи та композиції, чергування насиченого візерунка з незайманим тлом. У виробі вдало поєднується символіка дохристиянської та християнської діб. Він дуже ретельно проробляє найменші деталі, що надає його виробам витонченості. Його улюбленими елементами є шестипелюсткові розетки, які він подає у різних виглядах. Щоб збагатити можливості різьблення, він також експериментує з матовими покриттями на основі воску. Твори майстра вважаються класикою сучасного народного мистецтва.

Творчі здобутки

Навколо А. І. Колошина сформувалася мистецька школа чернігівської народної різьби по дереву, яка сьогодні є провідною в Україні. У 1983 р. він став членом Національної спілки художників, в 1991 р. – Національної спілки майстрів народного мистецтва України, а в 1996 р. отримав звання «Заслужений майстер народної творчості України».

Найвищі здобутки в галузі народного мистецтва відзначаються престижною українською премією ім. Д. М. Щербаківського,

етнографа, дослідника українського народного мистецтва, члена Київського товариства старожитностей і мистецтв, Київського товариства охорони пам'яток старовини та мистецтва; почесного члена Української академії мистецтв (1918) та дійсного члена НТШ. Цією премією у 2001 році А. І. Колошин був відзначений за значний внесок у розвиток чернігівського різьбярства [167].

У 2011 р. за багаторічну працю з відродження стародавніх традицій чернігівського різьблення, створення класичної школи сіверського різьблення та вагомий внесок у розвиток національної культури він удостоєний звання лауреата Чернігівської обласної премії імені Михайла Коцюбинського у номінації «Декоративне та образотворче мистецтво» [163].

Наприкінці 2015 р. А. І. Колошин був нагороджений відзнакою Міністерства культури і туризму «За збереження народного мистецтва», а в 2016 р. Чернігівський осередок Національної спілки майстрів висунув майстра на здобуття обласної мистецької премії ім. М. Коцюбинського.

Різьбленням також займається його син Андрій, якого сьогодні вважають гідним продовжувачем батьківської справи.

Твори А. І. Колошина знаходяться в колекціях українських президентів, закордонних поціновувачів народного мистецтва, зберігаються в київських і чернігівських музеях. Творчу діяльність майстра, його внесок у збереження і розвиток чернігівського різьбярства вивчають дослідники, мистецтвознавці, краєзнавці, про що свідчать різні джерела [84; 168].

ІВАН ІВАНОВИЧ АРИВАНЮК

(Нар. 8. 01. 1948)

Народився майстер у чудовому поліському краю, в селі Смоляри Старовижівського району на Волині.

Село розташоване в лісовому масиві, основу якого складають старі дубові та соснові насадження. У лісах водиться багато дикої звірини, тому не дивно, що на цій території

знаходиться заказник «Смолярівський», який є частиною загальнозоологічного заказника місцевого значення. Багатство лісів, їх чарівна краса сприяли розвитку діяльності, пов'язаної з лісівництвом, деревообробкою і художньою творчістю.

Колись село Смоляри славилось на всю Волинь виготовленням найпопулярнішого, насамперед серед сільських мешканців, виробу – скринь, які застосовувались для зберігання переважно одягу. За традицією, що існувала ще до середини ХХ ст., одним з атрибутів весілля була скриня, в якій зберігався посаг молодії. Увага учасників весілля була прикута до скрині, бо від її розміру і краси складалася думка про добробут і достатки родини. Майже в кожній хаті села хтось та й займався художньою деревообробкою.

У родині Ариванюків зростало шестеро дітей – чотири брати і дві сестри; троє братів пов'язали свою професійну діяльність з деревом. Першим почав освоювати роботу з деревиною старший син Іван. Після закінчення школи у рідному селі він подався на Львівщину і вступив на навчання до Івано-Франкового ХПТУ № 14, а за його прикладом у наступні роки в цей навчальний заклад прийшли його молодші брати. Вони всі опановували професію «столяр-червонодеревець-різьбяр».

Навчальний заклад у 1963 році перевели з м. Яворова до смт Івано-Франкове, де знаходилося базове підприємство – меблевий комбінат, який виготовляв меблі, популярні не лише в Україні, а й за її межами. Для учнів училища це була прекрасна нагода на практиці побачити найкращі зразки художньо оздоблених меблевих гарнітурів, сформувати професійно орієнтований естетичний смак, відчувати рівень професіоналізму.

І. І. Ариванюк закінчив училище з відзнакою і за розподілом потрапив на роботу в Ківерцівський держлісгосп. Упродовж 30 років він очолював сувенірний цех, був його головним художником.

Сьогодні Іван Іванович відомий не лише як майстер із різьблення, але й серед прихильників більярду як спортсмен і виготовлювач авторських високоякісних кийів.

Творчі здобутки

У другій половині ХХ ст. у тих місцевостях, де є лісові масиви, місцеві лісгоспи, лісгоспаги, промкомбінати, меблеві фабрики і навіть колгоспи створювали майстерні або цехи для виготовлення сувенірної продукції. Цехи створювались за розпорядженням Міністерства лісового господарства України, а керівництво художніми промислами здійснював інженер-інструктор В. Г. Парахін. Спочатку здебільшого ця продукція відзначалася невисоким художнім рівнем і технікою виконання. Основна причина – серед робітників бракувало тих, хто мав художню фахову підготовку. Ситуація змінилася з приходом творчої молоді випускників художніх училищ або нащадків відомих народних майстрів, які мали гарний художньо-естетичний смак і розумілися на традиціях краю і стилях.

Керівництво Ківерцівського держлісгоспу доручило І. І. Ариванюку очолити сувенірний цех, в якому виготовляли художні вироби з дерева. Крім сувенірної продукції цей заклад виготовляв також специфічний спортивний інвентар для гри в більярд – киї. Молодий керівник як митець уважно вивчав особливості поліської різьби в музейних експозиціях і в селах, зростав професійно як художник-різьбяр. Одночасно опановував тонкощі виготовлення київ для гри в більярд.

Як головний художник він створював зразки виробів для подальшого тиражування, а крім того виготовляв індивідуальні художні твори – таці, тарілки, ужитково-декоративні предмети. Його авторські твори відзначалися витонченими формами і багатшими у порівнянні з традиційними поліськими орнаментами [54, с. 39]. Найкраще талант художника розкривався у виготовленні «почесного замовлення»: це могла бути робота на важливу виставку або на подарунок організації чи відомій людині. Зокрема, за радянської влади різьбярі часто виготовляли портрети Леніна, які були офіційними подарунками того часу. Один з таких портретів І. І. Ариванюк виготовив для творчого звіту Волинської області, який відбувався у київському Палаці «Україна».

А згодом цей портрет «виплив» у кабінеті тодішнього першого секретаря Компартії України В. В. Щербицького [143].

Цікавою є також історія різьбленого портрета кубинського революціонера Ф. Кастро. Портрет майстер виготовив на замовлення офіційних осіб, не підозрюючи, куди він потрапить. А сталося так, що делегація Радянського Союзу на чолі з Л. І. Брежнєвим відбула на Кубу з дружнім візитом. Серед різних подарунків був і портрет Ф. Кастро. Цей портрет настільки сподобався лідеру кубинців, що він дізнався, хто був автором, і на знак подяки подарував свою книгу з автографом. А ще за цей портрет І. І. Ариванюк додатково отримав 100 крб. премії [143].

У 1976 році у кіножурналі «Радянська Україна» за квітень (№ 14, Арх. № 6152), знятий Укркінохронікою, демонструвався кінорепортаж із Ківерців Волинської області. У ньому йшлося про роботу майстрів-паркетників із виготовлення художнього паркету, а також демонструвалися зразки готових виробів. Друга частина кіносюжету була присвячена висвітленню роботи заслуженого майстра народної творчості УРСР І. І. Ариванюка з молоддю. Насамкінець були продемонстровані художні вироби з дерева [42, с. 16].

Спортивні здобутки

Іншим напрямом творчої діяльності І. І. Ариванюка є виготовлення більярдних київ. Поєднання в одній особі професійного майстра з виготовлення спортивного інструменту для більярду, художника-різьбяра і спортсмена стали підґрунтям його спортивних досягнень.

Історія розвитку більярду в СРСР досить складна. У перші роки існування радянської влади більярд вважали буржуазною грою. Але вже на початку 1930-х рр. у Комітеті в справах фізкультури і спорту була створена більярдна секція; у 1935 році в Москві проведено перший турнір на першість серед більярдних секцій багатьох громадських товариств; було запроваджено звання «Майстер спорту СРСР з більярду». Ще у 1931 році К. Є. Ворошилов дав розпорядження виготовити 10000 більярдних

столів за найкращими зразками і розподілити між військовими частинами, гарнізонами і будинками офіцерів. Гра у більярд розвивала логіку, передбачення, інтуїцію, точність рухів, витримку. Звідси можна припустити, що більярд став грою № 1 серед військових [159].

У повоєнні роки зацікавленість більярдом не зникла, але набула небажаного забарвлення – він став набувати статусу азартної гри, що дуже шкодило його спортивній репутації. Лише у 1989 році була заснована Всесоюзна федерація більярдного спорту і постало питання про створення умов для повноцінного розвитку цього виду спорту. Отже, професійне заняття більярдом потребувало якісного інвентаря – столів і кийів.

Гра в більярд завжди була елітною, малодоступною для пересічного радянського громадянина. Як згадує І. І. Ариванюк, вони з братом Олексієм після роботи часто навідувались у більярдну спочатку з чисто професійною метою. На той час у Луцьку був лише один більярдний стіл у Будинку офіцерів. Найкращий виробник той, хто на практиці знає найтонші нюанси гри. Тому не дивно, що гра у більярд для братів поступово перетворилась у спортивне захоплення. Протягом усіх років, що брати захоплюються більярдом, вони проводили власні дослідження щодо покращення спортивних, експлуатаційних та естетичних характеристик кийів, відпрацьовували методи та удосконалювали технології їх виготовлення. Першим кием, який виготовили брати, Аслан Бузоев виграв два турніри на першість Радянського Союзу з більярду. З того часу почала підніматися вгору зоря їх слави. Сьогодні авторські кийі для класичного і російського більярду роботи братів Ариванюків вважаються одними з найкращих не лише в Україні, але й за її межами [162;165].

Як стверджують прихильники гри в більярд, стати гарним гравцем складно. На те є вагомі причини: потрібно мати час; можливість реалізовувати себе; потребу в реалізації; можливість відстежувати власні похибки; мати кошти на участь у турнірах. Навіть якщо все це є, на перший план виступає психологія гри, яка ставить до гравця певні вимоги. За словами М. Романенка, засновника

чернівецької школи більярду, цей спорт підходить різним людям: «Є гравці більш темпераментні, імпульсивні, які хочуть відразу ж з одного підходу закінчити партію, аби всі захоплювались і аплодували стоячи. А є люди, які, навпаки, хочуть тихо і спокійно, врівноважено, як удав, перемогти суперника своєю врівноваженою грою. Дуже цікаво спостерігати, як грають представники різних характерів між собою, це просто захоплююче. У такому поєдинку перемагає зазвичай той, хто краще підготовлений психологічно» [151].

У технічному аспекті важливу роль відіграє точність руху, адже кожен міліметр впливає на результат гри. Тому склалося так, що, з одного боку, технічність рухів різьбярів, і, з другого боку, розуміння технології гри, сприяли формуванню спортивних успіхів І. І. Ариванюка. У 1991 р. він перший в Україні отримав звання майстра спорту з більярду, у 2013 р. став переможцем європейського турніру ветеранів. Його учень, лучанин С. Тимчій, у 2013 р. виграв першість України в дисципліні «Динамічна піраміда», граючи кием роботи І. І. Ариванюка. Того ж року федерація більярдного спорту Волині, яку очолює І. І. Ариванюк, поповнилась ще одним майстром спорту – С. Тимчієм [156]. Улітку 2014 р. сайт «Дуплет» провів опитування серед гравців щодо якості кийів для більярду роботи різних майстрів; перше місце в ньому виборов І. І. Ариванюк [143].

ОЛЕКСІЙ ІВАНОВИЧ АРИВАНЮК

(Нар. 28. 11. 1962)

Після закінчення школи у рідному селі Олексій, як і його старший брат Іван, вступив на навчання в Івано-Франкове ХПТУ № 14. Професія «столяр-червонодеревець-різьбяр» відкривала великі можливості перед випускником, якими він і скористався. Тим більше, що мав приклад старшого брата.

Наприкінці 1980-х рр., коли почала занепадати планова економіка і формувалися ринкові відносини, О. І. Ариванюк створив та очолив кооператив з виготовлення декоративно-художніх елементів для меблів.

Оскільки гра в більярд захопила і його, він також став гравцем-професіоналом і на початковому етапі багато працював з братом Іваном над створенням київ. Із розпадом Радянського Союзу більярд став офіційним видом спорту, що вплинуло і на сферу професійних інтересів О. І. Ариванюка. На початку 1990-х він створив свою майстерню з виготовлення більярдних київ.

Сьогодні він є визнаним майстром, у якого сформувалася своя думка про світ більярду і можливості його розвитку. Це допомагає йому відстежувати появу нових течій і стилів у грі, зміни вимог до інструментів. Він піднявся на такий професійний рівень, що може задовольняти потреби вибагливих клієнтів щодо авторського виконання київ. У своїй роботі він робить ставку на використання сучасних матеріалів, удосконалення технологічних процесів, впровадження нових технологій, дотримуючись сформованих традицій, естетичного смаку і секретів майстерності [142; 158]

БОГДАН МИХАЙЛОВИЧ ТИМКІВ (Нар. 14. 04. 1959)

Народився у мальовничому краї на Івано-Франківщині. Прекрасні краєвиди, складні та різноманітні ландшафти не могли не вплинути на особистість юнака, чутливу до естетичних вражень. Багатство звичаїв, фольклору, народних ремесел і промислів зорієнтували його на вибір наряду майбутньої професії. Мотивація, здібності та активність відкрили перед Богданом дорогу в мистецтво.

У 1975–1978 рр. юнак навчався в ХПТУ № 14 смт Івано-Франкове і здобув професію «столяр-різьбяр художньої різьби по дереву». Його перші кроки у професійній діяльності формували майстри В. С. Хомутовський і В. П. Турчин, а також викладач К. М. Кавас. Освітнє середовище закладу, ставлення педагогів до творчості учнів і професіоналізм педколективу вплинули на самовизначення Б. М. Тимківа і бажання продовжити навчання.

Як багато випускників училища, для продовження освіти він вибрав архітектурний

факультет Львівського політехнічного інституту, який закінчив у 1984 році.

У 1986 році Б. М. Тимків вступив на денну форму до аспірантури відділу образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва НДІ художнього виховання АПН СРСР у Москві. Після трирічного навчання успішно захистив кандидатську дисертацію з проблем формування художньої культури молоді засобами народного декоративно-прикладного мистецтва.

Розроблені Б. М. Тимківим концептуальні засади формування художньої культури молоді засобами народного декоративно-прикладного мистецтва лягли в основу Концепції відродження та розвитку художніх ремесел і народних промислів (1990). Відповідно до цієї Концепції для впровадження її засад у педагогічну практику в Україні було відкрито першу авторську дитячу художньо-ремісничу школу в м. Галичі.

Діяльність художньо-ремісничої школи спрямовувалась на естетичне виховання, розвиток художньої культури школярів, відродження давніх галицьких художніх ремесел. Її науковим керівником упродовж багатьох років був Богдан Михайлович. Враховуючи здобутки учнів школи, її роль у формуванні молодих митців, у 2003 році школа була реорганізована в Малу академію народних ремесел. Сьогодні Мала академія народних ремесел має різні відділення, на яких навчається близько 600 дітей.

Академія постійно проводить творчі виставки учнів школи, зустрічі з педагогами, художниками, зарубіжними і вітчизняними науковцями, бере активну участь у різних заходах, зокрема, на її базі проводяться міжнародні, всеукраїнські та обласні наукові конференції, круглі столи та симпозіуми. Рекомендації цих заходів спрямовані на поліпшення художньо-естетичної культури молоді та активізацію діяльності з відродження давніх галицьких художніх ремесел.

В 1993 році на конкурсній основі Б. М. Тимків був обраний завідувачем кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва художнього факультету Прикарпатського університету ім. В. Стефаника.

Його заслугою є створення на кафедрі навчальних майстерень із кераміки, ковальства, ткацтва, різьбярства, ювелірної справи тощо.

У 1998 році Указом Президента України Б. М. Тимківу присвоєно Почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України», а в 1999 році – вчене звання професора кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва.

У 2001–2004 рр. він навчався в докторантурі Українського Вільного Університету в Мюнхені, досліджуючи питання становлення сакральної й ужиткової дереворізьби за кордоном.

У 2003 році Б. М. Тимківа внесено у біографічний збірник «Вчені Прикарпаття», а в 2007 році – у довідник «Наукова еліта Івано-Франківщини». За плідний внесок у розвиток галицьких мистецьких традицій Галицькою райдержадміністрацією його зараховано до Почесних громадян міста в бібліографічному збірнику «Славені галичани».

У 2013 році Б. М. Тимків став номінантом Національної премії України ім. Тараса Шевченка за монографію «Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова».

Станом на 2016 рік Б. М. Тимків – завідувач кафедри декоративно-прикладного мистецтва та етнодизайну Інституту мистецтв, професор, доктор філософії, Заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки художників України, Національної спілки майстрів народного мистецтва України, член Вченої ради Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, член Вченої ради Національного заповідника «Давній Галич».

Творчий доробок

Основні творчі роботи різних років: декоративна скринька, тарелі та писанки, дерево, яворівська різьба (1993); три декоративні тарелі, дерево, яворівська різьба (1995); композиція з декоративних тарілок, скринька, дерево, різьба (1996); декоративні скриньки, таріль та куманець, дерево, яворівська різьба (2002); декоративні скринька, тарілка та писанка (2004), архітектурний проект будин-

ку-вставки «Мистецько-культурний центр» у м. Івано-Франківську (2007); декоративний таріль, яворівська різьба (2010).

Педагогічна діяльність

Робота з молоддю сприяла формуванню педагогічного світогляду Б. М. Тимківа і підказувала ефективні шляхи розвитку творчих можливостей дітей. Спочатку було наукове керівництво Галицькою художньо-ремісничою школою, яка в подальшому реорганізована в Малу академію народних ремесел. Постійно проводилась робота над удосконаленням процесу формування художньої культури молоді засобами народного декоративно-прикладного мистецтва. У результаті методичних пошуків з'явилась низка підручників і посібників, співавтором яких у більшості випадків був його викладач із часів навчання в училищі К. М. Кавас.

Відповідно до розробленої Концепції та навчального плану, затвердженого МОН України, Б. М. Тимків упровадив у навчальний процес спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво» нові спеціалізації: «Етнодизайн одягу та аксесуарів», «Етнодизайн предметного середовища та художніх виробів» (ковальство, ювелірна справа, різьба по дереву, кераміка, текстиль, художня обробка шкіри).

Наукова діяльність

Упродовж років Б. М. Тимків працює над створенням наукової і методичної бази для розвитку в Україні різних видів декоративно-прикладного мистецтва. Крім того, як громадянин, учений і митець він докладає багато зусиль до збереження та популяризації творів ужиткового мистецтва. Його наукові інтереси торкаються проблеми синтезу простору приміщення і творів декоративно-прикладного мистецтва [150; 190; 191].

Основні праці

Тимків Б. М. Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова / Б. М. Тимків. – 2-ге вид., переробл. і доповнене. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2012. – 316 с.

Тимків Б. М. Технології. Деревообробка : підручник для учнів 10 класу загальноосвітніх навч. закладів: профільний рівень / Б. М. Тимків, Ю. О. Туранов, В. В. Понятишин. – Львів : Світ, 2011. – 288 с.

Тимків Б. Мистецькі традиції давнього Галича у діяльності Малої академії народних ремесел : монографія / Б. Тимків. – Івано-Франківськ, 2010. – 62 с.

Тимків Б. М. Виготовлення художніх виробів з дерева. Ч. 1. Різьба по дереву : підручник / Б. М. Тимків, К. М. Кавас ; за наук. ред. Б. М. Тимківа. – Львів : Світ, 1995. – 176 с.

Тимків Б. М. Виготовлення художніх виробів з дерева. Ч. 2. Мозаїка. Випалювання. Розпис : підручник / Б. М. Тимків, К. М. Кавас ; за наук. ред. Б. М. Тимківа. – Львів : Світ, 1996. – 144 с.

Тимків Б. М. Художня обробка деревини. 10–11 кл. : посібник для загальноосвітніх навч. закл. / Б. М. Тимків, К. М. Кавас. – Львів : Світ, 2010. – 144 с.

Ігор Степанович ГАВРИШКЕВИЧ

(Нар. 13. 03. 1955)

Народився у с. Липовець Яворівського району Львівської області в багатодітній сім'ї. Щоб прогодувати і виростити дев'ятеро дітей, батьки займалися важкою селянською працею, залучаючи до неї і дітей. Особливістю таких сімей є раннє залучення дітей до родинної праці, формування відповідальності та самостійності. Оскільки берегинею родини є мати, від неї залежить збереження і передача родинних традицій, які в Україні базуються на національних і загальнолюдських цінностях: Бог, Храм, Праця, Батьківщина, Родина, Добро і Краса.

У родині Гавришкевичів склались умови для творчого розвитку дітей: батьківський приклад, сприяння самовизначенню дітей, вплив навколишньої природи. Батько Степан Гнатович був обдарованим оповідачем історій та казкарем. У цьому йому допомагали природний артистизм, багата уява і метафоричність мислення. Мати Ксенія Михайлівна любила вишивати. На відміну від

інших жінок вишивання стало для неї інструментом художнього самовираження. Про це свідчать її вишиті роботи: рушники, вишиванки, скатертини, серветки. Але найбільшою справою в її творчості стало виготовлення фелонів, тканого золотом і сріблом убрання для священників. За своє життя вона створила 86 фелонів, які одягають священники багатьох храмів Західної України.

Як і кожна дитину в родині, Ігоря залучали до всіх видів сільської праці, але його більше вабив естетичний аспект дійсності. Спочатку то були естетичні почуття від розповідей батька, творчих робіт матері, а далі до них долучились враження від навколишньої природи. Він багато малював, переносив свої враження на папір, міркуючи над різними прийомами їх увиразнення. Творчість батьків запалила світло в серці дитини, а вже від неї залежало – згасне воно, як іскра, чи розгориться до творчого полум'я.

Найбільшою мрією хлопця було зустріти справжнього митця, художника. Йому вдалося цю мрію здійснити: в 1960-х роках у них вдома гостював відомий скульптор зі Львова Л. Д. Біганич. На думку І. С. Гавришкевича, яку він виклав у своєму щоденнику, можливих причин зустрічі було дві: перша – старша сестра Анна була схожа на молоду Лесю Українку, тому Лука Біганич взяв її за натурницю для створення скульптурного образу; друга – митця захопили численні мамині роботи (хатні вишиванки або речі церковного призначення). Ця зустріч стала визначальною у житті підлітка: по-перше, утвердила його в правильності вибору майбутньої сфери діяльності; по-друге, показала необхідність спеціалізованого навчання; по-третє, розширила знання про різні види мистецтв; по-четверте, з'явилося розуміння того, що все залежить від людини, її готовності переборювати труднощі на шляху до досягнення поставленої мети.

У 1970 році юнак закінчує 8 класів Нагачівської середньої школи і вступає на навчання до МПТУ № 14 в смт Івано-Франкове, яке мало художнє спрямування. Він почав освоювати різьбу по дереву під керівництвом визнаного майстра різця С. М. Мельника.

Упродовж трьох років Ігор мав нагоду виявити обдарованість у різних напрямках, адже для цього в навчальному закладі були створені всі можливі для того часу умови. Зрозуміло, що рівень професійно-технічного училища міг дати лише достатню художню освіту для столяра-різьбяра, але для академічної художньої освіти цього було замало, потрібно здобувати її у спеціалізованому вищому закладі або самостійно підвищувати свій рівень. Юнак з цікавістю відвідував уроки викладача художніх дисциплін К. М. Каваса, працював у бібліотеці закладу, яка мала багато літератури і журналів художнього спрямування, захопився спортом, три роки тренувався в секції вільної боротьби.

Навчання в училищі створило ґрунт для взаємодії, за М. М. Слюсаревським, надіндивідуального з індивідуальним: з одного боку, надіндивідуальне, тобто колективне, тисне на індивідуальне, а з іншого боку, в багатьох випадках людина реалізує свої сутнісні сили саме через колективні форми активності. Стосовно І. С. Гавришкевича у цей період можна сказати, що для нього це діалектичне протиріччя стало одним із джерел саморозвитку як у художньому, так і в суспільно-громадському аспектах. У контексті формування громадянської позиції значний вплив на нього здійснив директор М. П. Шпільман.

У 1973 році юнак закінчив з відзнакою училище і отримав скерування у Сколівський райпромкомбінат, де працював до призову на військову службу. Для багатьох юнаків служба в армії стала доброю школою життя. Так склалося і в нього: служив у Баку, столиці Азербайджану; був головним художником з оформлення плакатів; займався вільною боротьбою та оволодівав основними навичками з боксу. Завдяки зустрічам і знайомствам з цікавими людьми розширився його світогляд, збагатилось знання про особливості східного мистецтва і культури. Робота над створенням плакатів давала можливість експериментувати в художньому плані, шукати цікаві колористичні рішення.

Після демобілізації в 1975 році І. С. Гавришкевич влаштувався на посаду техника-

художника в ГСКБ «Автонавантажувач». Цей час він використав для підготовки до вступу в художній інститут.

У 1977 році він вступив на навчання до Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва на заочну форму за напрямом «художня кераміка». Одночасно почав працювати художником-конструктором у СКТБ ВО «Ювелірпром». Для молодого людини почався складний життєвий період: формування професійної майстерності та культури на роботі; розширення теоретичної бази академічної художньої освіти; знайомство зі світовою класикою в мистецтві та художній літературі; набування практичного художнього досвіду. В інституті його викладачами були О. Ф. Дуфанець і М. В. Ткаченко, які вплинули на становлення молодого митця. Після закінчення інституту в 1983 році він продовжував працювати в «Ювелірпромі» художником-конструктором.

У 1980-х рр. в СРСР зроста громадянська активність суспільства, породжуючи в свідомості людей образ іншого майбутнього, який не збігався з політикою панівної верхівки. З'являлись об'єднання молоді, які ставили собі за мету відродження національної ідеї, патріотизму, звичаїв і традицій. Однією з перших незалежних організацій в УРСР було створене 17 жовтня 1987 року у Львові «Товариство Лева». І. С. Гавришкевич став його активним членом. Із цього часу починається його шлях у політику.

«Товариство Лева» мало три основні секції: етнографічну, історичну і музичну. І. С. Гавришкевич був заступником голови етнографічної секції. Як згадує митець у своїх спогадах, члени секції активно діяли у питаннях відновлення народних ремесел. Щоб процес був ефективний, за кожним із них закріпили конкретний вид ремесла. За І. С. Гавришкевичем – яворівські ремесла і гаварецьку кераміку.

В одній з поїздок Товариства на Яворівщину місцеві активісти не тільки назвали «основні причини гальмування розвитку ремесел, але й вказали, звідки іде відверта зневага до скарбів національної спадщини» [14, с. 122]. Усі розуміли, що такі питання вирішуються

в кабінеті першого секретаря Яворівського райкому партії під контролем КДБ. Ситуація з відродженням ремесел могла покращитись у разі усунення причин гальмування та зменшення впливу виконавців.

Оскільки І. С. Гавришкевич народився на Яворівщині, добре знав стан справ з яворівськими народними ремеслами, він долучився до популяризації яворівських виробів, зокрема забавок, у різних акціях (виставках і ярмарках).

У 1993–1994 рр. він працює референтом Львівської організації Спілки художників України; у 1994–1996 рр. – директором художньо-виробничого комбінату Львівської організації Спілки художників України; у 1996–1997 рр. – директором Львівської інженерної компанії ТЗОВ «ЛІКО».

Із приходом на посаду директора музею-заповідника «Личаківський цвинтар» почався якісно новий етап професійної діяльності І. С. Гавришкевича (1997–2012 рр.).

Із 2005 року він викладає на кафедрі академічного живопису Львівської державної академії мистецтв.

Особливості творчого стилю

Поняття творчого стилю стосовно митця включає сукупність характерних ознак та особливостей, властивих його індивідуальній манері творити, та пріоритетів у виборі тематики. Характерними ознаками манери І. С. Гавришкевича є: досконалість композиції, колористичність вирішення, схильність до умовно декоративних монументальних рішень, до узагальнених і стилізованих образів, експресивність та емоційність передачі образів, метафоричність світовідчуття. Одним із провідних для митця є образ незалежної суверенної України. Особливості творчого почерку митця визначаються сукупністю певних технічних прийомів, які утворюють властивий йому метод писання картин: прийоми стилізації форми, побудови композиції, нанесення мазка, модифікації композиції та пластики.

Виступаючи на ювілейній виставці з нагоди 55-річчя митця, В. А. Овсійчук зазначив, що в творчості І. С. Гавришкевича, в її

колористиці проглядається рідна Яворівщина, її художня школа.

Тематика мистецьких творів І. С. Гавришкевича визначається через «націоцентричну рефлексивність» (Р. М. Яців): «В синхронії до історичних потрясінь кінця ХХ століття «настоювалась» візія історії і сучасності в гущі фарбованої маси картин Ігоря Гавришкевича» [14, с. 10].

Творчі здобутки

Найвідоміші твори: «Відпочинок», «Біля джерела», «Старий млин», «Двоє в горах», «Спекотне літо», «Нічне сяйво на Шевченківській кручі», «Нічне світло на чужині», «Між Сяном і Доном», «Сухі квіти», «Сонце над церквою», «Воля», «Ностальгія», «Старе і нове», «Стара воля».

Від 1978 р. І. С. Гавришкевич є учасником 50-ти художніх виставок різного рівня в Україні та за кордоном. Персональні виставки: у Львові (1992, 1994, 2005), Києві (2009), Жовкві (2013).

Твори митця зберігаються у Львівській картинній галереї, Шевченківському національному заповіднику в Каневі (Черкаська обл.), у колекціях Катерини Ющенко, в галереї Віктора Пінчука, в багатьох музеях і приватних збірках як в Україні, так і за кордоном. Його картини купували для Президента України Леоніда Кучми та Президента Франції Франсуа Міттерана.

Відзнаки

1993 р. – член Національної спілки художників України.

2002 р. – диплом Міжнародної мистецької виставки «Львівський осінній салон «Високий Замок 2002».

2003 р. – диплом лауреата Міжнародної мистецької виставки «Львівський осінній салон «Високий Замок 2003».

2003 р. – подяка за високу пропаганду української культури і мистецтва за межами держави, Львів.

2004 р. – подяка за вагомий внесок у проведенні експедиції місцями життя і творчості Т. Г. Шевченка, Львів.

2005 р. – грамота за вагомий внесок у розвиток образотворчого мистецтва України, Львів.

2005 р. – присвоєно звання «Заслужений діяч мистецтв України».

2009 р. – визнаний «Художником Львова 2009 року».

Суспільно-громадська діяльність

Із 1987 р. разом із членами «Товариства Лева» І. С. Гавришкевич брав активну участь у щорічному прибиранні могил відомих діячів української науки й культури на Личаківському цвинтарі.

У 1997 році став директором музею-заповідника «Личаківський цвинтар». Перша згадка про цвинтар – 1786 рік – свідчить про те, що це один з найстаріших у Європі некрополів. Його особливістю є те, що там знайшли спочинок віряни різних конфесій. Цвинтар став полем діяльності в сфері культури, місцем пам'яті, спогадів, рефлексії, медитації і, на жаль, конфліктів. Останні могли стати причиною погіршення міжнародних стосунків з іншими державами, а також національних, міжконфесійних суперечок. Завдяки дипломатичному хисту І. С. Гавришкевича в час утвердження української державності вдалось уникнути ескалації конфліктів. Він сприяв відтворенню архітектурного образу польських військових поховань 1918–1920 рр. на цвинтарі. Є співавтором відбудови меморіалу воїнам Української Галицької Армії та Поля почесних поховань, алеї. Зробив вагомий внесок у впорядкування та художнє оформлення пам'ятників і місць поховань відомих українських діячів: Маркіяна Шашкевича, Івана Франка, Олександра Барвінського, Івана Крип'якевича, Омеляна Огоновського. У 2009 р. митець створив два авторські повнометражні фільми: «Стежками Личаківського некрополя» та «Нічні екскурсії по Личакову».

Політична діяльність

У 1987 р. очолив осередок Народного Руху за перебудову в СКТБ ВО «Ювеліпром». Потім

був у числі керівників крайової організації Народного Руху України, згодом – в обласному проводі Української народної партії (УНП), у партії «Наша Україна».

У 1990 р. обраний депутатом Львівської міської ради народних депутатів першого демократичного скликання. Під час цієї каденції очолював комісію архітектури й будівництва. Серед активістів, які 3 квітня 1990 року внесли в сесійну залу український прапор, був і І. С. Гавришкевич. Він був також одним з ініціаторів знесення пам'ятника Леніну у Львові.

У 2006 р. обраний депутатом Львівської міської ради від УНП, виконував обов'язки секретаря постійної депутатської комісії житлової політики [14; 147; 166; 194].

Михайло Васильович ГНАТЮК

(Нар. 14. 05. 1961)

Народився у с. Підвербці Тлумацького району Івано-Франківської області в селянській родині. У цій місцевості люди завжди любили природу, цінували її і прагнули своє ставлення передати через різні види народних ремесел.

Із давніх-давен краса Прикарпатського краю впливає на світосприйняття місцевого населення, формує його художньо-естетичний світогляд. Як зазначає М. В. Гнатюк [19, с. 27], мальовнича природа Покуття і творчість народних майстрів у багатьох пробудила бажання займатись малюванням, вишивати, майструвати і різьбити на дереві. Тому не дивно, що в родині Гнатюків у кожному поколінні народжувалися здібні, творчі особистості: музики, вишивальниці, художники. З раннього дитинства Михайло приглядався до народних ремесел, виявляв художні здібності. Перші кроки на мистецькому шляху почав робити під наглядом художника О. О. Волкова, який у Тлумачі відкрив студію образотворчого мистецтва. А далі на його вибір вплинув брат – І. Г. Пенік, який на той час вже закінчив Український поліграфічний інститут імені І. Федорова,

відділення книжкової графіки, і працював художником у видавництві «Вища школа» Львівського університету ім. І. Франка, а невдовзі – у «Каменярі». Він мотивував Михайла продовжувати художню освіту у Львові, зокрема в художньому училищі.

Упродовж 1976–1980 рр. юнак навчався на відділенні різьби по дереву художнього профтехучилища № 14 (сmt Івано-Франкове). У цей період він почав формуватися як майбутній митець: професійні навички з рисунку, скульптури та пластичної анатомії опановував на уроках І. І. Івасюка; народне мистецтво і композицію вивчав у К. М. Каваса; практичні навички здобував під керівництвом майстра виробничого навчання С. М. Мельника. Його творчі роботи експонувалися на всесоюзних ВДНГ і були удостоєні медалей та грошових премій (1979, 1980). М. В. Гнатюк закінчив училище з відзнакою. Успіхи в навчанні мотивували здібного випускника училища до продовження художньої освіти.

Пройшовши відбір, М. В. Гнатюк продовжив навчання у Львівському політехнічному інституті, де у 1980–1985 рр. опановував фах архітектора. Одночасно займався в студії образотворчого мистецтва при Будинку офіцерів Львова, був учасником танцювального ансамблю «Вірність» молодіжного клубу інституту.

Повернувшись в Івано-Франківськ, М. В. Гнатюк розпочав педагогічну діяльність: у 1985–1989 рр. працює в художньому училищі № 3 на посадах майстра виробничого навчання, художника-оформлювача і викладача художніх дисциплін; у 1989–1990 рр. перейшов на роботу в школу-ліцей № 23 на посаду вчителя образотворчого мистецтва, одночасно заочно навчався на художньо-графічному факультеті Івано-Франківського педагогічного інституту ім. В. Стефаника; з 1989 р. працював на кафедрі образотворчого мистецтва Педагогічного інституту викладачем рисунку; у 1990–1994 рр. працював на кафедрі природничих і математичних дисциплін викладачем декоративно-прикладного мистецтва, рисунку, скульптури, методики образотворчого мистецтва. Пройшовши шлях від учня

художнього ПТУ до викладача-митця, він, з одного боку, з власного досвіду знав важливість творчого середовища для розвитку здібностей особистості, а з другого, мав власне бачення шляхів формування творчої особистості. У 1990–1992 рр. М. В. Гнатюк це бачення впроваджував у Художньо-ремісничій школі в м. Галичі, де займав посаду директора. У цей період він розробляв навчальні плани, створював матеріально-технічну базу, брав активну участь у різноманітних виставках.

Маючи творчий і навчально-методичний доробок, М. В. Гнатюк у 1994 р. вступає до аспірантури Львівської академії мистецтв, яку закінчує 1997 р., а в 2000 р. захищає дисертацію «Художні вироби з дерева в інтер'єрі народного житла Українських Карпат і Прикарпаття XIX – першої половини XX ст.», здобуває ступінь кандидата мистецтвознавства. Важливим висновком наукової роботи є: «Вивчення організаційно-мистецького досвіду роботи фахових деревообробних шкіл, традиційних різьбярських осередків та окремих майстрів досліджуваного періоду є основою для прийняття рішень при створенні нових навчальних закладів художньо-спеціального профілю. Це дозволить відпрацювати наукові підходи до навчальних програм, переорієнтувати викладацько-педагогічний колектив на якісно новий рівень викладання» [21, с. 18]. Ця думка є слушною особливо тепер, коли відкриваються можливості впровадження інноваційних методів і технологій навчання з урахуванням нових підходів до освіти, художньої зокрема.

Повернувшись в Івано-Франківськ, М. В. Гнатюк у Педагогічному інституті викладав для студентів спеціальностей «Початкове навчання і образотворче мистецтво» та «Соціальна педагогіка» методику образотворчого мистецтва, рисунок, живопис, композицію. Деякий час виконував обов'язки завідувача кафедри дизайну Коломийського інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Сьогодні він – доцент кафедри мистецьких дисциплін Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, член Національної спілки архітекторів України.

НАУКОВИЙ І НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ДОРБОК

М. В. Гнатюк розробив навчальні програми і методичні поради до курсу «Образотворче мистецтво і методика навчання», «Декоративно-прикладне мистецтво», за якими підготував навчальні посібники, спроектував і виготовив комплект наочних матеріалів для кабінету методики (20 ілюстрованих таблиць).

Є автором двох монографій «Художнє дерево в інтер'єрі народного житла» (2000), «Народне мистецтво Гуцульщини і Покуття. Кінець XIX – початок XXI ст.» (у співавторстві з М. І. Гrepиняком, 2010), навчального посібника «Образотворче мистецтво. Методи-

ка навчання дітей молодшого віку» (2011), практичні уроки до якого підготувала К. Й. Медвідь.

Написав цикл статей, де висвітлив провідні засади теорії та методики образотворчого мистецтва, дизайну й архітектури, порушив важливі питання історії мистецтва, зокрема народного мистецтва: «Психолого-педагогічні, композиційні особливості образотворчої діяльності дітей молодшого віку» (2006), «Ілюстрування дитячої літератури: історія і проблеми розвитку» (2009), «Яворівська іграшка і скриня: історія розвитку та художні особливості» (2009), «Різьбяр Микола Гrepиняк і народне мистецтво Косівщини» (2009), «З історії художньої освіти і методів навчання» (2010) [149].

ВИСНОВКИ

Проблеми, з якими сьогодні зустрілись українці, є наслідком переходу суспільства до постіндустріальної економіки, яка має низку особливостей. Перш за все зміни в різних сферах життєдіяльності людини набувають глобального масштабу: виникає глобальний суспільний простір, що генерує виникнення нової якості життя як індивідуального, так і колективного, для якого характерними процесами є інтернаціоналізація, лібералізація та універсалізація. Між глобалізацією та регіоналізмом (локалізмом) існує діалектичний зв'язок: де відчувається сильний вплив глобальних процесів, там відбувається гомогенізація культури, яка супроводжується втратою локальних особливостей; у разі наростання настроїв зберегти локальні процеси послаблюється глобалізація. У духовному аспекті людина прив'язана до малої Батьківщини, до її культури та громади. Тому, незважаючи на домінуючу глобалізацію, в таких місцевостях тривають локальні процеси, роль яких – доповнити магістральний напрям розвитку культури. Мистецтвоуправління високого рівня полягає в тому, щоб ці процеси в позитивному розумінні доповнювали один одного.

Останніми десятиліттями стала популярною метафора «Мислити глобально, а діяти локально», яку висловив відомий вчений-мікробіолог Рене Дюбо стосовно екологічного виховання, яке через формування екологічної культури створює передумови для творчої самореалізації людини. Мала локальна Батьківщина викликає почуття самоідентифікації, свого місця у суспільному просторі, впливає на світогляд людини. Виразником світогляду спільноти є народна культура і мистецтво. Вони формуються під впливом почуттів, які виникають в результаті взаємодії людини з навколишнім середовищем, а початком культуротворчих процесів є потяг до прекрасного. Яскравим прикладом взаємодії людини з навколишнім світом на малій Батьківщині є народні художні промисли й ремесла.

Історично склався механізм передачі народних художніх традицій через центри промислів і ремесел, важливою складовою якого є організована підготовка кадрів в освітніх закладах. Як показує ретроспективний аналіз розташування і функціонування в Україні (та й у сусідніх країнах) центрів народних художніх промислів, вони розташовувались у невеликих містах і селах і були пов'язані з місцевою промисловістю та її підприємствами. Тому процеси, які дестабілізували роботу цих підприємств, негативно вплинули і на розвиток цих центрів, і на зайнятість населення. У художньому аспекті небезпека полягає в тому, що відсутність державної підтримки таких осередків призводить до розповсюдження продукції низького художнього рівня, виготовлення якої не потребує професійного навчання, а її наявність дискредитує народну культуру. Виготовлення самобутньої, високохудожньої продукції потребує збереження художніх, технологічних і виробничих традицій центру промислів і ремесел та їх розвитку, що передбачає не лише наявність народних майстрів, а й підготовку відповідних кадрів.

Поступ національної культурно-мистецької спадщини залежить від наявності освітніх закладів, культурних інституцій та скоординованості дій між ними щодо вивчення, збереження і розвитку народних традицій. Нині вже напрацьований досвід державних інституцій та неурядових аналітичних центрів стосовно стратегії розвитку української культури: чітка культурна політика держави, яка визначає ступінь залучення громадян до культурних процесів (підвищення художньо-естетичної культури, формування потреби у збереженні спадщини різного характеру, участь у культурно-мистецьких проектах, потреба в самоосвіті тощо); забезпечення репрезентативності української культури в світовому та європейському гуманітарному просторі (підготовка фахівців художнього профілю, виготовлення культурних продуктів

з національним змістом, міжнародне партнерство, продуктивні взаємообміни); національно-патріотичне виховання, в основу якого покладено принципи: національної спрямованості (формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися належністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави); самоактивності й саморегуляції (здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; громадянська позиція особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках); полікультурності (інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, що передбачає формування відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської); соціальної відповідності (потреба узгодження змісту і методів патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією); історичної і соціальної пам'яті (збереження духовно-моральної і культурно-історичної спадщини українців та відтворення її у реконструйованих і осучаснених формах і методах діяльності); міжпоколінної наступності (збереження для нащадків зразків української культури, етнокультури народів, що живуть в Україні) [176].

Сьогодні є надія, що досвід розвинених європейських країн допоможе Україні відійти від контролю за творчістю та стати на шлях її стимулювання. Перш за все це стосується знання механізмів такого процесу і можливості їх застосування в Україні. На базі результатів, які показали попередні кампанії міжнародного характеру в Європі щодо підтримки усієї культури (1992–2013 рр.), Єврокомісія затвердила масштабну програму «Креативна Європа» (на період 2014–2020 рр.). Програма спрямована на підвищення зайня-

тості населення і відповідно економічне зростання за рахунок піднесення активності населення та його творчого потенціалу, оскільки культура розглядається як один з економічних базисів держави, а креативний клас – як рушійна сила креативного сектору економіки [184; 198].

У контексті соціально-економічного розвитку України за рахунок креативних потенціалів населення актуальними проблемами є: виявлення культурного, креативного, освітнього потенціалів як держави, так і окремих територій; створення умов для розвитку креативних індустрій та платформ для обміну досвідом усіх зацікавлених сторін; сприяння розвитку професійної освітньої мережі для підготовки кадрів для креативних індустрій; реалізація культурних, культурно-освітніх ініціатив і програм; входження в культурний європейський і світовий простір. Значну роль у цьому процесі відіграє система професійної освіти і навчання, яка готує кадри від рівня виконавця до рівня творця.

У минулому професійна школа створювалася на потребу підприємств підготовлених, кваліфікованих робітників або громади для надання місцевій молоді можливості здобути професію і стати економічно незалежною. Які професії освоювати – залежало від галузевої структури промисловості в регіоні. Починаючи з середини XIX ст., деревообробна промисловість у Східній Галичині розвивалася двома шляхами, кожен з яких виходив на різний рівень залежності від техніки: обробка деревини вручну та машинами; обробка деревини в умовах дрібного народного промислу. У разі недостатньої кількості промислових підприємств креативний потенціал населення спрямовувався в народний промисел, перш за все пов'язаний з художньою обробкою дерева. У XIX столітті багато видів традиційної предметно-художньої діяльності зосередилось у селах, завдяки чому об'єкти творчості набували етнічних і локальних стилістичних особливостей. Відповідно до законів розвитку і традиції кожен майстер намагався їх узгодити, знайшовши власний стиль у виготовленні продукції. Проблеми виникали тоді, коли ви-

готовлення виробів не відповідало рівню вимог споживача щодо їх якості та естетичного вигляду.

Дослідження процесів становлення і розвитку професійної освіти і навчання фахівців для промисловості та зокрема для художніх ремесел у Західній Україні за тривалий період (1872–2016 рр.) показало унікальний приклад життєздатності навчального закладу, який сьогодні називається Художнім професійно-технічним училищем імені Й. П. Станька (сmt Івано-Франкове, Львівська область). Ця школа належить до невеликої групи закладів, яким вдалося в різні історичні моменти в пошуках нової ідентичності звертатися до джерел народної творчості, зберегти і примножити традиції регіонального мистецтва, але вже на нових засадах. За 120 років існування заклад пережив п'ять періодів, пов'язаних із перебуванням Галичини у складі різних держав: австро-угорський, польський, окупаційний німецький, радянський і український.

Навчальний заклад почав функціонувати в місті Яворові в листопаді 1896 року як тимчасова майстерня «для виготовлення забавок». Завдяки успішним результатам першого року навчання Крайовий відділ заснував на постійній основі заклад «Крайова майстерня для виготовлення забавок» (*Krajowy warsztat naukowy dla wyrobu zabawek, zabawki drewniane*), який неофіційно мав назву «Яворівська забавкарська школа». Починаючи з третього навчального року школа почала переорієнтовуватися із забавкарства на художню обробку дерева. У подальшому заклад змінював кілька разів назву, проте упродовж 120 років (за винятком 7 років, які припали на три війни) основною була підготовка за професією «столяр-червонодеревець-різьбяр». Тому, незважаючи на спроби польської і радянської влади змінювати профіль підготовки на суто

технологічний, заклад неухильно дотримувався стратегії на використання креативного потенціалу регіону, пов'язаного з різними видами народного мистецтва і художніми ремеслами.

Внутрішнім чинником, який забезпечив довголітнє функціонування навчального закладу, є його потенціал, інтегрований з окремих складових: управлінського менеджменту, всього колективу і окремих педагогів, учнів і випускників, творчих і соціальних партнерів. Упродовж 120 років у педагогічному колективі завжди працювали творчі особистості, які відзначалися високою професійною і методичною компетентністю, художньо-естетичною культурою, педагогічним хистом. Завдяки високопрофесійній роботі художників-майстрів навчальний заклад зберіг і примножує освітньо-мистецькі традиції Яворівщини, що дає підстави говорити про існування Яворівської художньої школи. Ознаки цієї школи можна побачити в творчості багатьох випускників, які практикують яворівську різьбу, виробили свій стиль різьблення, творчо інтерпретують яворівський розпис. Закладів такого типу, як ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька», було кілька на Україну, тому не дивно, що випускники розпорошились по всій території країни, а також за її межами. Значна кількість випускників стали відомими людьми у сфері мистецтва, виробництва та освіти.

Потенціал педагогічного колективу, співпраця з громадою і соціальними партнерами були опорними точками, які допомогли закладу пережити етапи модернізації системи професійної освіти. Є сподівання, що сучасні трансформації освітньої системи, викликані необхідністю адекватної реакції на техніко-технологічні зміни та їх впливи на економіку, не зруйнують один із «каменів» у фундаменті креативної української економіки.

CONCLUSIONS

Today Ukrainians have challenges which are the consequences of the transition of society to a post-industrial economy, which has a number of features. First of all changes in various spheres of human life become global, there is a global public space that generates the emergence of a new quality of life of both individual and collective, characterized processes are internationalization, liberalization and universalization. Between globalization and locality there is a dialectical relationship: where there is a strong influence of global processes, there is culture homogenization, which is accompanied by loss of local features; if the spirit to keep local processes grows the globalization will decrease. In the spiritual aspect a person is connected with the Motherland, its culture and community. Therefore, despite the prevailing globalization in such areas there are local processes which role is to complement the main direction of the cultural development. Art of a high level is when these processes in a positive sense complete each other.

In recent decades this metaphor became popular "Think globally, but act locally", which the famous scientist microbiologist Rene Dubos expressed concerning environmental education, which is due to formation of ecological culture creates conditions for creative self-realization of man. Small local Motherland is a sense of identity, their place in the public space affects the human world. Folk culture and art express the outlook of the community. They have appeared by the feelings that arise as a result of human interaction with the environment, and it's the start of culture processes – the desire for beauty. A bright example of human interaction with the environment for Motherland is a folk craft.

Historically transmission mechanism through folk art traditions and crafts centers appeared, an important component of which is organized training in educational institutions. As the retrospective analysis of location and operation in Ukraine (and neighboring countries) centers of folk crafts, they are housed in small towns and villages and were associated with local

industry and its companies. Therefore, processes that destabilized the work of these companies adversely affected the development of these centers, and employment. In the artistic aspect danger is that the lack of government support of such cells results in the distribution of the low artistic level of production, which requires professional training and its availability discredit folk culture. Production of original goods requires to retain artistic, technological and industrial traditions and crafts center and their development, which involves not only the presence of craftsmen, but also the training of proper experts.

The progress of the national cultural and artistic heritage depends on the availability of educational institutions, cultural institutions and coordinated action between them to study, preserve and develop folk traditions. Today is already gained experience in public institutions regarding development strategy of Ukrainian culture and its direction: clear cultural policy, which specifies the degree of involvement citizens in cultural processes (improving artistic and aesthetic culture formation needs in preserving the heritage of different kinds, participation in cultural projects, self-education, etc.); presentation of Ukrainian culture in the global and European humanitarian space (training craftsman, making cultural national content goods, international partnerships, efficient interchange); national and patriotic education, which is based on principles: national orientation (the formation of national identity, love for the native land, the Ukrainian people, respect for their culture, respect for the culture of all peoples inhabiting Ukraine, the ability to preserve their national identity, pride belonging to the Ukrainian people, to participate in the development and protection of the state); self-activity and self-regulation (the ability to criticism and self-criticism, to make independent decisions, citizenship identity, sense of responsibility for its implementation in the actions and deeds); multiculturalism (integration of Ukrainian culture in the European and global space that involves the formation of openness and tolerance towards

different ideas, values, culture, art and beliefs of other people, the ability to differentiate the common and different in different cultures, the ability to accept Ukrainian culture as an integral part of human culture); social conformity (the need for coordination of content and methods of patriotic education with real social situation); historical and social memory (preservation of spiritual and cultural and historical heritage Ukrainian and play it in renovated and modernized forms and methods of activity); connection between generation (preservation for posterity samples of Ukrainian culture, ethnic culture of peoples living in Ukraine) [176].

Today there is hope that the experience of developed European countries will help Ukraine to move away from control of the work and take the path of incentives. First of all it concerns on knowledge of the mechanisms of this process and their possible application in Ukraine. Based on the results, which showed previous campaign of international character in Europe to support the entire culture (1992–2013 years), The European Commission adopted an ambitious program “Creative Europe” (for the period 2014–2020.) The program aims to increase employment and therefore economic growth due to the rise of activity of the population and its creative potential, because culture is seen as one of the economic bases of the state, and the creative class – as the great force of the creative Economic sector [184; 198].

In the context of social-economic development of Ukraine through the creative potential of the population urgent problems are: to identify the cultural, creative and educational potential of both the state and individual areas; creating conditions for the development of creative industries and platforms to exchange experience of all stakeholders; promoting vocational education network for training the creative industries; realization of cultural and educational initiatives and programs; entry into the European culture and space. A significant role in this process is the system of vocational education and training, which trains specialists from level to level creator-artist.

In the past, vocational school was created for companies in need of trained, skilled workers

or communities to provide local young people opportunities to obtain a profession and become economically independent. What profession depended on the master branch structure of industry in the region. Since the mid-nineteenth century woodworking in eastern Galychyna developed in two ways, each of which went to different levels depending on the technology: wood processing machines manually; wood processing in terms of small craft. If the lack of industry the creative potential of people rushed in folk craft, primarily associated with the artistic treatment of wood. In the nineteenth century, many kinds of traditional subject-focused art activities in the villages, so that objects acquire local ethnic and stylistic features. According to the laws and traditions each artist tried to reconcile them, finding their own style in making products. Problems arise when manufacturing products did not have the level of consumer requirements for quality and aesthetic appearance.

Investigation of the formation and development of the vocational education and training for industry and particularly for arts and crafts in Western Ukraine had a long period (1872–2016 years.) It showed a unique example of the viability of the institution, that is Art Vocational School named after Yo. P. Stanko (town of Ivano-Frankove, Lviv region.) This school belongs to a small group of institutions that have managed at different historical moments in search of a new identity to apply to the sources of national creativity, preserve and enhance regional art traditions. For 120 years the institution has experienced five periods related to Galychyna in the various states: the Austro-Hungarian, Polish, German occupation, Soviet and Ukrainian.

The school began operating in Yavoriv in November 1896 as a temporary crafts-shop “for making toys”. Due to the successful results of the first year Regional Department established permanently Institution “The State Workshop for manufacturing toys” which was unofficially called “Yavoriv toys’ school”. From the third school year, the school began to focus on the art of manufacturing wood. Subsequently, the institution changed its name several times, but for 120 years (except for 7 years, which occurred in three wars)

was the main preparation for the profession "carpenter-carver". Therefore, despite the efforts of the Polish and Soviet authorities to change the profile of training in purely technological, this Institution consistently followed a strategy to use the creative potential of the region associated with different types of folk art and crafts.

Internal factor that ensured the long-standing operation of the institution is its potential that integrates individual components of: administrative management of all collective and individual teachers, students, creative and social partners. Over 120 years in the pedagogical team creative individuals were always working which were very professional and had methodical competence, artistic and aesthetic culture of teaching talent. Due to the highly professional work of artists and craftsmen retained the institution and increases educational and artistic traditions in Yavoriv that gives grounds to speak about the existence of

Yavoriv art school. Signs of the school can be seen in the work of many graduates who have Yavoriv carving style, and has developed his own style of carving, or creatively interpret Yavoriv style. Institutions of this type as Art Vocational School named after Yo. P. Stanko were several in Ukraine, it is not surprising that graduates are throughout the country and abroad. A significant number of graduates have become celebrities in the arts, manufacturing and education.

Potential teaching staff, cooperation with community and social partners are reference points that helped the institution to survive the last stages of the modernization vocational education. It is hoped that the current transformation of the educational system, due to the need of an appropriate response to technical and technological changes and their impact on the economy, will not destroy one of the "stones" in the basement of creative Ukrainian economy.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

1. Австрійський період (1772–1918) // Яворівщина і Краковеччина. Т. XXXVII : рег. іст.-мемуар. зб. / Наук. тов-во ім. Шевченка. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1984. – С. 92–116.
2. Андрій Маренін // Яворівщина і Краковеччина. Т. XXXVII : рег. іст.-мемуар. зб. / Наук. тов-во ім. Шевченка. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1984. – С. 727–728.
3. Андрусак М. Яворівщина в XV–XVI століттях / М. Андрусак // Яворівщина і Краковеччина. Т. XXXVII : рег. іст.-мемуар. зб. / Наук. тов-во ім. Шевченка. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1984. – С. 28–61.
4. Аникеева О. А. «Резной» промысел в Абрамцево: диалог кустарей и художников / О. А. Аникеева, Е. С. Аникеев // Сервис в России и за рубежом. – 2011. – Вып. № 7. – С. 159–166.
5. Антонович Є. Декоративно-прикладне мистецтво : навч. посіб. / Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай, М. Станкевич. – Львів : Світ, 1992. – 272 с.
6. Арутюнов С. А. Обычай, ритуал, традиция / С. А. Арутюнов // СЭ. – 1981. – № 2. – С. 98.
7. Балакина Н. А. Понятие традиции в работах философов-традиционалистов XX века / Н. А. Балакина // Вест. Новосибир. гос. ун-та. Серия: Философия. – 2013. – Т. 11. – Вып. 4. – С. 146–151.
8. Барышева Т. А. Психолого-педагогические основы развития креативности: учебн. пособие / Т. А. Барышева, Ю. А. Жигалов. – СПб : СПГУТД, 2006. – 268 с.
9. Бех І. Акценти мистецької творчості та виховання особистості / І. Бех // Естетика і етика педагогічної дії. – 2012. – Вып. 3. – С. 38–43.
10. Біографічний метод // Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – С. 52.
11. Білоус Л. Художнє різьблення по дереву / Л. Білоус // Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. / гол. ред. Г. Скрипник ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2011. – Т. 4 : Народне мистецтво та художні промисли XX століття. – С. 197–218.
12. Велигорський І. Історія гімназії Рідної школи в Яворові / І. Велигорський // Яворівщина і Краковеччина. Т. XXXVII : рег. іст.-мемуар. зб. / Наук. тов-во ім. Шевченка. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1984. – С. 407–442.
13. Власова В. Б. Традиция как социально-философская категория / В. Б. Власова // Философские науки. – 1980. – № 4. – С. 30–39.
14. Гавришкевич І. Дух. Джерело. Воля / І. Гавришкевич. – Львів : ЗУКЦ, 2008. – 152 с.
15. Гайсинович М. Дерево оживает (В Яворовской профессионально-технической школе) / М. Гайсинович // Львовская правда. – 1948. – № 8. – 10 января.
16. Герус Л. Іграшка / Л. Герус // Історія декоративного мистецтва України : у 5 т. / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2011. – Т. 4 : Народне мистецтво та художні промисли XX століття. – С. 301–322.
17. Герус Л. Яворівська дерев'яна іграшка: історія та сучасність / Л. Герус // Вікова спадщина традиційних художніх ремесел Яворівщини / [укл.: Л. В. Сліпчишин, В. Б. Гузюк] ; НМЦ ПТО у Льв. обл., ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька». – смт Івано-Франкове, 2016. – С. 16–29.
18. Герус Л. Яворівська народна іграшка: історія розвитку та сучасні проблеми промислу / Л. Герус // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Том ССXXX. Праці секції етнографії та фольклористики. – Львів, 1995. – С. 176–189.
19. Гнатюк М. Мистецькі традиції села Підвербці в контексті етнографії Покуття / М. Гнатюк // Мистецтво в сучасній школі: проблеми, пошуки : матеріали наук.-метод. конф. «Інноваційні форми і методи вдосконалення навчання в виховання учнів на уроках мистецтва в загальноосвітніх школах» (м. Івано-Франківськ, березень 2012 р.) / за заг. ред. проф. М. В. Вовка. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2012. – Вып. VI. – С. 25–33.
20. Гнатюк М. Різьбяр Олександр Олешко / М. Гнатюк // Народне мистецтво. – 2007. – № 1–2. – С. 36–37.
21. Гнатюк М. В. Художні вироби з дерева в інтер'єрі народного житла Українських Карпат і Прикарпаття XIX – першої половини XX ст. : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.06 «декоративне і прикладне мистецтво» / М. В. Гнатюк. – Львів, 2000. – 22 с.
22. Голод І. Художнє різьблення по дереву / І. Голод // Історія декоративного мистецтва України : у 5 т. / [гол. ред. Г. Скрипник] ; НАН

- України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2009. – Т. 3 : Мистецтво XIX століття. – С. 167–178.
23. Горинь Б. Сучасна львівська скульптура / Б. Горинь // Вільна Україна. – 1964. – 23 груд.
 24. Горинь Б. У пошуках берега: життя і творчість скульптора Івана Севери / Б. Горинь ; передм. і ред. М. Ільницький. – Л. : Інститут українознавства НАН України, 1995. – 239 с.
 25. Горський В. Філософія в українській культурі (методологія та історія) / В. С. Горський. – К. : [Центр практичної філософії], 2001. – 236 с.
 26. Гронський Й. Нариси історії Яворівщини / Й. Гронський. – 3-є вид. – Львів : Коло, 2012. – 240 с.
 27. Гюго В. Мистецтво і народ : збірник / В. Гюго. – Київ : Мистецтво, 1985. – 356 с.
 28. Деревообробна промисловість // Географічна енциклопедія України. Том 1 : в 3-х т. / редкол.: О. М. Мариневич (відпов. ред.) та ін. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989. – С. 313.
 29. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – К. : Райдуга, 1994. – 43 с.
 30. Дещук А. Яворівська дерев'яна іграшка кін. XIX–XX ст.: конструктивні особливості та орнаментальні мотиви / А. Дещук // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – 2012. – Вип. 23. – С. 138–144.
 31. Дяків М. В. Центри виробництва професійних художніх меблів / М. В. Дяків // Вісник ХДАДМ. – 2009. – № 11. – С. 41–50.
 32. Жердев Е. В. Образность народного искусства: метафора в фольклоре и дизайне / Е. В. Жердев // Декоративное искусство и предметно-пространственная среда. Вестник МГХПА / Московская гос. худ.-пром. академия им. С. Г. Строганова. – МГХПА, 2014. – № 4. – С. 167–181.
 33. Закон об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР. – М. : Изд-во «Известия сов. депутатам трудящихся», 1958. – 30 с.
 34. Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР. – К. : Рад. шк., 1959. – 26 с.
 35. Іваник М. Реформування міського самоврядування в Галичині у другій половині XIX ст. / М. Іваник // Проблеми гуманітарних наук: Історія : Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. – 2011. – Вип. 28. – С. 75–83.
 36. Івано-Франківська область. Том 9 // Історія міст і сіл Української РСР : в 26 томах / голова редкол. О. О. Чернов. – К. : Інститут історії академії наук УРСР, 1971. – С. 569–578.
 37. Ігнатенко О. Вплив мистецького середовища повоєнного Львова на формування сучасної творчості скульптора Івана Самотоса / О. Ігнатенко // Народознавчі зошити. – 2012. – № 4 (106). – С. 708–718.
 38. Кавас К. М. Із спогадів про майстра : рукопис / К. М. Кавас. – смт Івано-Франкове, 2003. – 19 с.
 39. Каламунецький С. Яворів у 1939–1944 рр. / С. Каламунецький // Яворівщина і Краковеччина. Т. XXXVII : регіон. іст.-мемуар. зб. / Наук. товариство ім. Шевченка. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1984. – С. 364–368.
 40. Качкан К. Українське народознавство в іменах. Ч. 2. : навч. посіб. у 2-х ч. / К. А. Качкан ; за ред. А. З. Москаленка. – К. : Либідь, 1995. – 288 с.
 41. Кейван І. Богдан Стебельський / І. Кейван // Альманах Станіславської Землі. – Нью-Йорк, 1985. – Т. 2. – С. 118–121.
 42. Кінолітопис : анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно- і телесюжетів (1976–1985). – К. : ЦДКФФА, 2015. – 1239 с.
 43. Концепція Державного стандарту професійно-технічної освіти України // Професійно-технічна освіта. – 1998. – № 2. – С. 2–6.
 44. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури : [інформ. зб. МОН України]. – 1992. – № 5. – С. 2–10.
 45. Концепція професійної освіти України : постановою №7/152/59 від 24 липня 1991 р. / Міністерство народної освіти України. – К., 1991. – 23 с.
 46. Концепція професійно-художньої освіти / В. Радкевич // Професійно-технічна освіта. – 2000. – № 2. – С. 43–48.
 47. Косик Н. Яворівська забавка / Н. М. Косик, Л. Б. Більська. – Львів : Укр. інститут «Євросоціум», 2014. – 56 с.
 48. Косик Н. Зміцнення громадянського суспільства шляхом навчання дорослих упродовж життя / Н. Косик // Територія успіху : практикоорієнтований додаток до зб. наук. праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи». 2015. – № 1 (1). – С. 8–11.
 49. Коханко О. М. Професійно-технічна освіта (1959–1991 рр.) / О. М. Коханко, Л. І. Шевчук / Профтехосвіта України: XX століття : енцикл. видання / за ред. Ничкало Н. Г. – К. : Вид-во «АртЕк», 2004. – С. 76–102.
 50. Кравич Д. Іван Севера. Нарис про життя і творчість / Д. Кравич. – К. : Держ. вид-во

- образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1958. – С. 15.
51. Креативная лаборатория: диалог творческих практик: монография / ред.-сост. О. А. Карлова. – М. : Академический Проект, 2009. – 476 с.
 52. Кульчицький К. Лихва і кооперація кредитова / К. Кульчицький // Економіст : місячник економічно-господарський / ред. О. Саєвич, А. Жук. – Львів : Краєвий Союз ревізійний, 1913. – Ч. 11–12. – С. 200–203.
 53. Ландшафтознавство і краєзнавство [Текст]: навчальний посібник / [укладачі: С. П. Мельничук, Я. В. Мельничук]. – 2-ге вид, перероблене, доповнене. – Львів : НЛТУ України, 2014. – 244 с.
 54. Лашук Ю. П. Народне мистецтво українського Полісся / Ю. П. Лашук. – Львів : Каменярь, 1992. – 145 с.
 55. Леви Д. Церебральная асимметрия и эстетическое переживание / Д. Леви // Красота и мозг. Биологические аспекты эстетики / пер. с англ. ; под ред. И. Ренчлера, Б. Херцбергер, Д. Эпштейна. – М. : Мир, 1995. – С. 227–250.
 56. Личковах В. А. Філософія етнокультури. Теоретико-методологічні та естетичні аспекти історії української культури / В. А. Личковах. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2011. – 196 с.
 57. Лікарчук І. Л. Система державних трудових резервів (1940–1959 рр.) / І. Л. Лікарчук // Профтехосвіта України: ХХ століття : енцикл. видання / за ред. Ничкало Н. Г. – К. : Вид-во «АртЕк», 2004. – С. 61–75.
 58. Мельник І. Львівські вулиці і кам'яниці, мури, закамарки, передмістя та інші особливості Королівського столичного міста Галичини / І. Мельник. – Львів : Центр Європи, 2008. – 384 с.
 59. Наукова школа // УРЕ. Том 7. – Вид. друге. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1982. – С. 261.
 60. Новий устрій державного і приватного шкільництва : [Збірка дотичних законів і розпорядків]. – Львів : [Накладом Товариства «Рідна школа»], 1932. – 65 с.
 61. О реорганизации профтехучилищ системы профтехобразования Украинской ССР : приказ Госкомитета УССР по профессионально-техническому образованию № 156/3 от 13. 07. 84. – К., 1984. – С. 1–2.
 62. Об организации и структуре управления народным образованием в стране : постановление Совета Министров СССР № 560 от 29 апреля 1988 г. // Бюллетень Государственного Комитета СССР по народному образованию. – 1989. – № 6. – С. 2–5.
 63. Основные направления реформы общеобразовательной и профессиональной школы : материалы первой сессии Верховного Совета СССР одиннадцатого созыва. – М. : Политиздат, 1984. – 78 с.
 64. Основні напрями реформування професійно-технічної освіти в Україні : указ Президента від 8 травня 1996 р. // Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти: Офіц. вид. – К. : Парламентське вид-во, 2004. – С. 312–318.
 65. Пахолків С. Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації / С. Пахолків; з нім. переклала Х. Николин. – Львів : ЛА «Піраміда», 2014. – 612 с.
 66. Перечень профессий, при обучении которыми в училищах профтехобразования количество учащихся в учебной группе по производственному обучению устанавливается в 12–15 человек. – М. : Государственный Комитет СССР по профессионально-техническому образованию, 1979. – 31 с.
 67. Плай // Енциклопедія українознавства. Т. 6 / за ред. В. Кубійовича. – Львів : НТШ ім. Т. Шевченка у Львові, 1996. – С. 2101.
 68. Полєк В. Українська Діаспора – наші земляки / В. Полєк. – Івано-Франківськ : [б. в.], 1994. – С. 101.
 69. Положення про вище професійне училище та центр професійно-технічної освіти : наказ МОН України № 225 від 20. 06. 2000 // Освіта України: Нормативно-правові документи. – К. : Міленіум, 2001. – С. 344–371.
 70. Положення про професійно-технічний навчальний заклад : постанова Кабінету Міністрів України від 05. 08. 98 // Освіта України: Нормативно-правові документи. – К. : Міленіум, 2001. – С. 293–303.
 71. Положення про ступеневу професійно-технічну освіту : постанова Кабміну України від 03. 06. 99 // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 2000. – № 1. – С. 14–19.
 72. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.
 73. Попович М. В. Українська культура під гнітом тоталітаризму (1930–1955 рр.) / М. В. Попович // Українська культура ХХ – початку ХХІ століть. Том 5. Книга 1. – К. : Наукова думка, 2011. – С. 159–202.
 74. Про збереження та розвиток народних художніх промислів України в ринкових умовах : постанова Верховної Ради України № 3686-ХІІ від

- 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 1. – С. 4.
75. Про народні художні промисли : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 41. – С. 199.
 76. Про подальше покращення якості підготовки кваліфікованих робітників у навчальних закладах професійно-технічної освіти республіки : наказ Державного Комітету УРСР № 75 від 31. 03. 1981 р. – К. : Держкомітет УРСР, 1981. – 27 с.
 77. Про професійно-технічну освіту : Закон України // Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – Офіц. вид. – К. : Парламентське вид-во, 2004. – С. 129–157.
 78. Про розширення самообслуговування в загальноосвітніх школах, школах-інтернатах, дитячих будинках, професійно-технічних училищах, суворовських училищах, у середніх спеціальних і вищих учбових закладах Української РСР : постанова ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР // Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. – 1959. – № 7. – С. 82.
 79. Проблемы развития современного народного искусства в свете постановления ЦК КПРС «О народных художественных промыслах» : стенограмма Всесоюзной конференции (Москва, 30 марта – 3 апреля 1976 г.) / Министерство культуры СССР, Академия художеств СССР, Союз художников СССР. – М. : Советский художник, 1976. – 526 с.
 80. Профтехосвіта України: ХХ століття : енциклопедичний словник / за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вид-во «АртЕк», 2004. – 856 с.
 81. Радкевич В. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю : монографія / В. О. Радкевич ; за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : УкрІНТЕІ, 2010. – 424 с.
 82. Рудницький А. Роман Придаткевич – скрипаль і композитор / А. Рудницький, О. Залеський // Яворівщина і Краковеччина. Т. XXXVII : регіон. історико-мемуарний збірник / Наукове товариство ім. Шевченка. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1984. – С. 693–696.
 83. Рутинський М. Й. Музеєзнавство : навч. посіб. / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – К. : Знання, 2008. – 428 с.
 84. Селівачов М. Анатолій Колошин: Відродження чернігівського різьблення / М. Селівачов // Київ. – 1990. – № 8.
 85. Семців Н. Яйце-писанка як культурно-художній феномен, писанкова орнаментика та основні традиційні символи / Н. Семців // Матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції 30–31 жовтня 2014 р. «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 69–71.
 86. Серпіонова Е. Н. Креативна особистість та етнотрадиція / Е. Н. Серпіонова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. праць / Херсонський нац. техн. університет. – 2011. – № 2. – С. 341–345.
 87. Сліпчишин Л. В. Творчість як засіб розвитку професійної компетентності майбутнього робітника : посібник / Л. В. Сліпчишин. – Львів : СПОЛОМ, 2014. – 88 с.
 88. Станкевич М. Є. Мистецтвознавчі аспекти теорії традиції / М. Є. Станкевич // Народознавчі зошити. – 1997. – № 2. – С. 91–99.
 89. Стебельський Б. Ідеї і творчість: збірник статей та есеїв / Б. Стебельський ; ред. О. Копач. – Торонто : [б. в.], 1991. – 352 с.
 90. Стебельський В. Школа деревного промислу в Яворові і дещо з історії деревних промислів Яворівщини / В. Стебельський // Яворівщина і Краковеччина. Т. XXXVII : регіон. історико-мемуарний збірник / Наукове товариство ім. Шевченка. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1984. – С. 470–484.
 91. Столетов А. И. Онтология художественного творчества : автореф. дис. ... докт. философ. наук : 09.00.01 «Онтология и теория познания» / А. И. Столетов. – Уфа, 2009. – 32 с.
 92. Столяров Б. А. Музейная педагогика. История, теория, практика : учеб. пособие / Б. А. Столяров. – М. : Высш. шк., 2004. – 216 с.
 93. Ступарик Б. М. Івано-Франківська область / Б. М. Ступарик // Профтехосвіта України: ХХ століття : енцикл. видання / за ред. Ничкало Н. Г. – К. : Вид-во «АртЕк», 2004. – С. 215–228.
 94. Субтельна Г. В. Львівська область / Субтельна Г. В., Жук В. П., Клим Б. І., Камінецький Я. Г., Сорока М. Я. // Профтехосвіта України: ХХ століття : енцикл. видання / за ред. Ничкало Н. Г. – К. : Вид-во «АртЕк», 2004. – С. 277–294.
 95. Субтельна Г. В. Підвищення рівня фахової підготовки у професійному шкільництві Галичини: історико-педагогічний аспект : навчальний посібник / Г. В. Субтельна, Я. Г. Камінецький, Л. Я. Криницька ; упор. Я. Г. Камінецький. – Л. : Норма, 2014. – 136 с.

96. Тернопільський голос. – 1943. – 7 березня. – С. 8.
97. Український Центральний Комітет // Енциклопедія українознавства. Т. 9 / НТШ у Львові, Фонд дух. відродження ім. Митрополита Андрея Шептицького ; перевидання в Україні. – Львів, 2000. – С. 3441–3446.
98. Франко І. Як би нам в біді рятуватися / І. Франко // Том 44. Книга 2. Економічні праці (1888–1907). – К. : Наукова думка, 1985. – С. 162–165.
99. Хмельовський О. М. Теорія образотворення / О. М. Хмельовський. – Луцьк : ЛДТУ, 2000. – 512 с.
100. Чегусова З. Роль символу, знака, міфу в професійному декоративному мистецтві України на межі ХХ–ХХІ століть / З. Чегусова // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії : зб. наук. пр. – К. : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2008. – Вип. 8. – С. 146–151.
101. Чугай Р. В. Народне мистецтво Яворівщини / Р. В. Чугай. – К. : Наукова думка, 1979. – 144 с.
102. Чуйкевич К. Твір народного таланту / К. Чуйкевич // Свобода. – 1970. – Ч. 95. – 27 травня.
103. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ ст.: структурування, методологія, художні позиції : моногр. / Р. Шмагало; Львів. нац. акад. мистец. Ф-т історії та теорії мистец. – Л. : Укр. Технології, 2005. – 528 с.
104. Шумегі С. С. Дизайн. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єра : навч. посібник / С. С. Шумегі. – К. : Центр навчальної літератури. 2004. – 300 с.
105. Эко У. Открытое произведение / У. Эко. — СПб. : Академический проект, 2004. – С. 169–170.
106. Яворів // Географічна енциклопедія України. Том 3 : в 3-х т. / редкол.: О. М. Мариневич (відпов. ред.) та ін. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1993. – С. 457.
107. Яворівський район // Географічна енциклопедія України. Том 3 : в 3-х т. / редкол.: О. М. Мариневич (відпов. ред.) та ін. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1993. – С. 457–458.
108. Ясінчук Л. Азбука нації: Рідна школа та її вага / Л. Ясінчук. – Львів : Накладом «Рідної школи», 1931. – 32 с.
109. Adamczak S. Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach // Kwartalnik urzędu patentowego RP. – 2016. – Nr 1. – S. 18–21.
110. Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego. – Lwów. – 1937. – N. 12. – 27 grudnia. – S. 788.
111. Hapanowicz P. Adrian Baraniecki – precursor of polish industrial museology // Muzealnictwo : rocznik. – 2016 (57). – S. 16–25.
112. Hapanowicz P. Działalność Muzeum Techniczno-Przemysłowego w Krakowie i jego likwidacja w latach 1949–1950 // Zarządzanie w Kulturze. – 2007. – Tom 8. – S. 43–62.
113. Hauswald E. Wykształcenie przemysłowe w Galicyi // Pamiętnik II Galicyjskiego zjazdu przemysłowego odbytego w Krakowie w dniach 28–30 września 1917 / pod redakcją d-ra Aleksandra Szczepańskiego. – Kraków : Drukarnia narodowa w Krakowie, 1919. – S. 71–96.
114. Jackowski K. Muzea Przemysłu i Techniki Zagranicą i w Polsce / K. Jackowski ; przedmowa Inż. Z. Słomiński, Dr. Inż. J. Czocharlski ; Stowaryszenie techników polskich w Warszawie. – Warszawa, 1932. – 58 s.
115. Kruk D.-P. Instytucjonalne formy wspierania rozwoju przemysłu Galicji w dobie autonomii // Zesz. Nauk. – Kraków : Uniwersytet Ekonomiczny. – 2015. – 6 (942). – S. 93–105.
116. Lista znawców dla oszacowania przedmiotów mogących ulec wywłaszczeniu na rzecz kolei żelaznych i do oznaczenia wynagrodzenia za wywłaszczenia praw wodnych w okręgu lwowskiego sądu apelacyjnego za 1924 r. // Dziennik urzędowy Ministerstwa sprawiedliwości. – Warszawa. – 1924. – N 12. – 15 czerwca. – S. 329–352.
117. Merunowicz T. Opieka kraju nad szkolnictwem przemysłowym w Galicyi / T. Merunowicz. – Lwów : Nakładem funduszu krajowego w I. Związkowej drukarni we Lwowie, 1887. – 135 s.
118. Miąso J. Kształcenie zawodowe młodzieży pracującej (1918–1939) / J. Miąso // Rozprawy z Dziejów Oświaty. – Tom 30. – 1987. – S. 135–156.
119. Miąso J. Szkoły zawodowe w Polsce w latach 1918–1939. Ich rozwój, organizacja i funkcje społeczne / J. Miąso ; Zakład Naukowy imienia Ossolińskich. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1988. – S. 110–113.
120. Muzeum przemysłowe we Lwowie // Kurjer Lwowski. – 1890. – 22. 06.
121. Niemczynowski W. Przemysł zabawkarski w Jaworowie / W. Niemczynowski // Przewodnik przemysłowy. – 1896. – N 23. – S. 275–276.
122. Niemczynowski W. Przemysł zabawkarski za granicą / W. Niemczynowski // Przewodnik przemysłowy. – 1896. – N 1. – S. 22–27.

123. Pączewski L. Lasy. Przemysł i handel drzewny w Polsce / L. Pączewski. – Warszawa : Biblioteka polska. 1924. – 208 s.
124. Prydatkewicz P. Przemysł domowy jaworowski i jego handel / P. Prydatkewicz // Przewodnik przemysłowy. – 1898. – Rocznic III. – N 7. – S. 78–80.
125. Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicji. – Wyd. II. – Lwów : Izba Przemysłowo-Handlowa, [1912]. – S. 101–102.
126. Skrzywan S. Nowy ustrój szkolnictwa zawodowego // Oświata i Wychowanie. – 1933. – Nr 8–10. – S. 716–717.
127. Spis szkół zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej 1931. – Warszawa : Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 1931. – 78 s.
128. Sprawozdanie dyrekcyi miejskiego museum przemysłowego we Lwowie za rok 1911. – Lwów : Drukarnia i litografia Piller-Neumanna, 1912. – 44 s.
129. Sprawozdanie p. Teofila Merunowicza z podróży odbytej kosztem funduszu krajowego w celu studiów nad przemysłem wyrobu zabawek dla dzieci. – Lwów, 1882. – 27 s.
130. Sprawozdanie z czynności Komisji Krajowej dla spraw przemysłowych za czas od 1. XII 1895 r. do 30. XI 1896 r. – Lwów, 1896.
131. Sprawozdanie z czynności Komisji Krajowej dla spraw przemysłowych za czas od 1. XII 1896 r. do 15. XI 1897 r. – Lwów, 1897.
132. Sprawozdanie z czynności Komisji Krajowej dla spraw przemysłowych za czas od 15. XII 1898 r. do 18. XII 1899 r. – Lwów, 1899.
133. Sprawozdanie z czynności Komisji Krajowej dla spraw przemysłowych za czas od 1. VII 1904 r. do 30. VI 1905 r. – Lwów, 1905.
134. Sprawozdanie z czynności Komisji Krajowej dla Spraw Przemysłowych za czas od 1 stycznia 1907 do 31 maja 1908 r. z krótkim rzutem oka na ostatnie sześćdziesiąt lat działalności Komisji. – Lwów : [b.w. (I Związkowa Drukarnia)] 1908.
135. Sprawozdanie z działalności «Ligi pomocy przemysłowej» za czas od 15 sierpnia 1908, do 31 grudnia 1909. t. j. za szósty rok istnienia / Liga pomocy przemysłowej. – Lwów : Drukarnia udziałowa, Kopernika 20, 1910. – 414 s.
136. Starkel I. Sejm w sprawie krajowych szkół przemysłowych / I. Starkel // Przewodnik przemysłowy. – 1898. – N 4. – S. 37–40.
137. Starkel I. Stan szkół zawodowych w Galicji za rok 1897/98 (dokończenie) / I. Starkel // Przewodnik przemysłowy. – 1898. – N 24. – S. 278–283.
138. Starkel I. Szkolnictwo przemysłowe w Austrii w roku 1896/97 / I. Starkel // Przewodnik przemysłowy. – 1898. – N 3. – S. 26–32.
139. Świeboda J. Problemy narodowościowe w szkolnictwie galicyjskim (1772–1918) // *Analecta : studia i materiały z dziejów nauki*. – 1995. – Tom 4. – N 2 (8). – S. 97–144.
140. T.Z.P.K. // Przewodnik przemysłowy. – 1898. – N 6. – S. 70.
141. Wiszniewska K. Muzeum przemysłowo-techniczne w Krakowie / K. Wiszniewska // Biblioteka Warszawska. – 1874. – t. 2. – S. 183.

ЕЛЕКТРОННІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

142. Бильярдные кии из Луцка Алексея Ариванюка [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://vk.com/aruvanuk_kii Олексій (дата обращения 15. 06. 2016). – Название с экрана.
143. Бильярдный информационный сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.duplet.com.ua/dupletforum/> (дата обращения 09. 08. 2016). – Название с экрана.
144. Білик В. Яворівська забавка – народна іграшка нашого дитинства [Електронний ресурс] / В. Білик. – Режим доступу: <http://dolesko.com/spir.php?article1151> (дата звернення 02. 08. 2016). – Назва з екрану.
145. Білоус Л. Скриня у побуті української родини [Електронний ресурс] / Л. Білоус. – Режим доступу: <http://www.mundm.kiev.ua/EXHIBIT/UACHEST.SHTML> (дата звернення 10. 08. 2016). – Назва з екрану.
146. Бірюльов Ю. О. Краківська академія мистецтв [Електронний ресурс] / Ю. О. Бірюльов // *Енциклопедія сучасної України*. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=2699 (дата звернення 05. 08. 2016). – Назва з екрану.
147. Гавришкевич Ігор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.logos.biz.ua/proj/lnam/online/lnam--176-177.pdf> (дата звернення 02. 08. 2016). – Назва з екрану.
148. Гах І. Великий нащадок давнього роду [Електронний ресурс] / І. Гах. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/39730> (дата звернення 05. 08. 2016). – Назва з екрану.
149. Гнатюк Михайло Васильович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.logos.biz.ua/proj/lnam/online/lnam--185.pdf (дата звернення 05. 08. 2016). – Назва з екрану.

150. Головка Т. Богдан ТИМКІВ: «Нині в нас сформувалося декілька потужних фахових шкіл» [Електронний ресурс] / Т. Головка // День. – 2012. – 7 грудня. – Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/bogdan-timkiv-nini-v-nas-sformuvalosya-dekilka-potuzhnihi-fahovih-shkil> (дата звернення 09. 08. 2016). – Назва з екрану.
151. Делікатна У. Проте, чим живеніні чернівецький більярдний спорт, розповів М. Романенко [Електронний ресурс] / У. Делікатна. – Режим доступу: http://vidido.ua/index.php/pogliad/article/pro_te_chim_zhive_nini_chernivec_kii_bil_jardnii_sport_rozpoviv_mihailo_rom/ (дата звернення 05. 08. 2016). – Назва з екрану.
152. Дешук А. Художнє дерево Яворівщини: технологічні аспекти різьби [Електронний ресурс] / А. Дешук // Народознавчі зошити. Серія мистецтвознавча. – 2014. – № 5. – С. 1012–1015. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2014_5_23 (дата звернення 15. 08. 2016). – Назва з екрану.
153. Деякі питання реалізації Закону України «Про народні художні промисли» [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України № 283 від 13 березня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawua.info/index.htm> (дата звернення 13. 08. 2016). – Назва з екрану.
154. 3 історії іграшок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr-igrashka.narod.ru/history1.html> (дата звернення 25. 06. 2016). – Назва з екрану.
155. Загальна крайова виставка 1894 року в місті Львові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivcenter.org/uk/umdp/posts/post/?ci_themeid=41_29.11.2011 (дата звернення 29. 01. 2017). – Назва з екрану.
156. Зубенко Т. Більярдист із Луцька у 20 років – чемпіон України з «динамічної піраміди» [Електронний ресурс] / Т. Зубенко. – Режим доступу: <http://slovovolyni.com/ukr/interviews/13778/> (дата звернення 28. 09. 2016). – Назва з екрану.
157. История в 120 лет (из историко-краеведческого альманаха Подмосковный Летописец) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.toknet.ru/archives/251> (дата обращения 28. 09. 2016). – Название с экрана.
158. История изготовления кия для русского бильярда в мастерской Алексея Ариванюка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://aruvanuk.com/stati/3-istoriya-izgotovleniya-kiya-dlya-russkogo-bilyarda-v-masterskoj-alekseya-arivanyuka.html> (дата обращения 28. 09. 2016). – Название с экрана.
159. История русского бильярда [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ruptur.com/sovety/sovet-4/istoriyarus/> (дата обращения 13. 06. 2016). – Название с экрана.
160. Иван Севера [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://art.lviv-online.com/ivan-severa/> (дата звернення 28. 09. 2016). – Назва з екрану.
161. Историко-этнографічний музей «Яворівщина» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Історико-етнографічний_музей_«Яворівщина»&stable (дата звернення 28. 12. 2016). – Назва з екрану.
162. Кий Івана Луцького [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ivan-kii.com> (дата обращения 15. 06. 2016). – Название с экрана.
163. Колошин Анатолий Иванович [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%> (дата звернення 28. 12. 2016). – Назва з екрану.
164. Лісна Тарнавиця. Про село: історична довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msnad.if.ua/index.php/2010-10-06-18-09-18> (дата звернення 27. 12. 2016). – Назва з екрану.
165. Лучанин Станіслав Тимчій став Чемпіоном України з більярду [Електронний ресурс] // Волинські новини. – Режим доступу: http://www.volynnews.com/news/archive/luchan_stanislav_tymchii_stav_chempionom_ukrayiny_z_bilyardu_foto/ (дата звернення 15. 06. 2016). – Назва з екрану.
166. Марчук Л. Ігор Гавришкевич: «Бути українцем лише за походженням – недостатньо. Потрібно відчувати та пережити свою причетність до рідного» [Електронний ресурс] / Л. Марчук // Громадянське суспільство. – 2010. – № 5, березень. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1878/> (дата звернення 25. 06. 2016). – Назва з екрану.
167. Мороз В. І. Колошин Анатолий Иванович / В. І. Мороз // Енциклопедія сучасної України. – Режим доступа: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3118_9 (дата звернення 25. 06. 2016). – Назва з екрану.
168. Нарис про А. І. Колошину з Новгорода-Сіверського – заслуженого майстра народної творчості, різьбяр, лауреата премії ім. Д. Щербаковського. – Режим доступа: <http://uchebana5>

- ru/cont/2589033-pall.html (дата звернення 25. 06. 2016). – Назва з екрану.
169. О перечне профессий рабочих высших разрядов, которым по уровню квалификации требуется среднее специальное образование : постановление Государственного комитета Совета Министров СССР по труду и социальным вопросам от 2 сентября 1977 г. № 288 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_9414.htm (дата обращения 25. 10. 2016). – Название с экрана.
170. Олешко Олександр [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/kulturologiya/part1/004.htm> (дата звернення 27. 12. 2016). – Назва з екрану.
171. Орел Л. Скрині // Мальоване дерево: наївний живопис українського села. – Київ : Родовід, 2003. – 232 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://etnoua.info/novyny/malovane-derevo-v-ukrajini-lidija-orel-2003/#skryni> (дата звернення 27. 12. 2016). – Назва з екрану.
172. Орловский государственный университет им. И. С. Тургенева [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://oreluniver.ru/> (дата обращения 15. 06. 2016). – Название с экрана.
173. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство [Електронний ресурс]: навч. посібник / В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський. – Режим доступа: http://pidruchniki.com/1776121441921/turizm/rozvitok_krayeznavstva_ukrayinskiy_rscr_1920-1940-h_povoyennih_rokah (дата звернення 27. 10. 2016). – Назва з екрану.
174. Положение о базовом предприятии (объединении, организации) среднего профессионально-технического училища : постановление Совета Министров СССР от 22. 02. 1985 г. № 178 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://docs.cntd.ru/document/901770753> (дата обращения 25. 10. 2016). – Название с экрана.
175. Про затвердження Державної програми збереження, відродження і розвитку народних художніх промислів на період до 2010 року : постанова КМУ № 768 від 23 травня 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://osvita.ua/legislation/other/2216/> (дата звернення 27. 12. 2016). – Назва з екрану.
176. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : наказ МОН України від 16. 06. 2015 № 641 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://mon.gov.ua/activity/education/konczepczyia-naczionalno-patriotichnogo-vixovannya-ditej-i-molodi.html> (дата звернення 27. 12. 2016). – Назва з екрану.
177. Про заходи по виконанню в республіці постанови ЦК КПРС «Про народні художні промисли» : постанова ЦК КП України і РМ Української РСР від 25 березня 1975 р. № 149 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP750149.html (дата звернення 21. 11. 2016). – Назва з екрану.
178. Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних художніх промислів в Україні : указ Президента України № 481/2006 від 6 червня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=481%2F2006> (дата звернення 27. 12. 2016). – Назва з екрану.
179. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : указ Президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://pon.org.ua/novyny/2446-nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-v-ukrayini.html> (дата звернення 27. 12. 2016). – Назва з екрану.
180. Про схвалення Концепції Державної програми збереження, відродження і розвитку народних художніх промислів на 2006–2010 рр. : розпорядження Кабінету Міністрів України № 336-р від 15. 06. 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://lawua.info/index.htm> (дата звернення 24. 12. 2016). – Назва з екрану.
181. Просвіта [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://history.franko.lviv.ua/lp_4.htm (дата звернення 15. 10. 2016). – Назва з екрану.
182. Путова Г. В. До 150-річчя початку Польського повстання 1863–1864 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://cdiak.archives.gov.ua/v_do_150_pochatku_Polskogo_povstannya_1863-1864.php (дата звернення 20. 10. 2016). – Назва з екрану.
183. Радянізація [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://edufuture.biz/index.php?title=%D0> (дата звернення 11. 09. 2016). – Назва з екрану.
184. Розумна О. Перспективи приєднання України до платформи «Креативна Європа». Аналітична записка [Електронний ресурс] / О. Розумна ; Національний інститут стратегічних дослі-

- джень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/article5/1863/> (дата звернення 27. 01. 2017). – Назва з екрану.
185. Российский государственный профессионально-педагогический университет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rsvpu.ru/> (дата звернення 15. 06. 2016). – Назва з екрану.
 186. Севера Іван Васильович [Електронний ресурс] // Львівська національна академія мистецтв. Академія. Час. Особистості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.logos.biz.ua/proj/lnam/online/lnam--19.pdf><http://www.logos.biz.ua/proj/lnam/online/lnam--19.pdf> (дата звернення 07. 09. 2016). – Назва з екрану.
 187. Стебельський Богдан [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://lib.if.ua/database/persons.php?action=sort&by=letter&q=%D0%A1> (дата звернення 27. 07. 2016). – Назва з екрану.
 188. Стебельський Богдан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kalusz.io.ua/s193188/stebelskiy_bogdan (дата звернення 19. 04. 2016). – Назва з екрану.
 189. Стратегія розвитку Яворівського району до 2020 року. 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.javoriv-rda.gov.ua/...yavorivskogo...yavorivskogo.../proekt-strategiyi-rozvitku-... (дата звернення 27. 12. 2016). – Назва з екрану.
 190. Тимків Богдан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://personal.pu.if.ua/depart/bohdan.tymkiv/ua/9368/> (дата звернення 15. 06. 2016). – Назва з екрану.
 191. Тимків Богдан Михайлович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 15. 06. 2016). – Назва з екрану.
 192. Україна у першому повоєнному десятилітті (1946–1955). Відбудова промисловості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-521-573-8/49.pdf> С. 372 (дата звернення 27. 07. 2016). – Назва з екрану.
 193. Українська інженерно-педагогічна академія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vnz.univ.kiev.ua/content/school/38> (дата звернення 13. 06. 2016). – Назва з екрану.
 194. Фесюк Г. В музеї «Жовківський замок» художня виставка Ігоря Гавришкевича [Електронний ресурс] / Г. Фесюк // Моя Жовківщина. – Режим доступу: <http://myzhovkva.com/news/723> (дата публікації 29. 04. 2013). – Назва з екрану.
 195. Чорновол І. Регіональний підхід до історії Галичини [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2013. – 17 вер. – Режим доступу: <http://gazeta.lviv.ua/2013/09/17/regionalnij-pdhd-dostor-galichini/> (дата звернення 24. 09. 2016). – Назва з екрану.
 196. Чорновол І. Яворів і Яворівщина [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2013. – 25 січ. – Режим доступу: <http://gazeta.lviv.ua/2013/01/25/javoriv-javorivschina/> (дата звернення 24. 09. 2016). – Назва з екрану.
 197. Школа невпокореного маестро Івана Севери [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.meta.ua/archive/20.05.11/cluster:21196055-MI-PAMlaTAEMO.-Shkola-nevpokorenogo-maestro-Ivana-Severi/> (дата звернення 27. 06. 2016). – Назва з екрану.
 198. Шлепакова Т. Л. Переформатування системи управління в галузі культури та європейський досвід інноваційного розвитку (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованими документами за 2015–2016 рр.) [Електронний ресурс] // ДЗК. – 2016. – Випуск 2/5 – Режим доступу: http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2016/dos.pdf (дата звернення 27. 01. 2017). – Назва з екрану.
 199. Юр М. Українські мальовані вироби з дерева 1900–1930-х рр. у музейних колекціях України [Електронний ресурс] / М. Юр // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. – Випуск 3. – Режим доступу: <http://www.history.odessa.ua/publication3/stat47.htm> (дата звернення 11. 10. 2016). – Назва з екрану.
 200. Юхимик Ю. В. До питання співвідношення творчості та наслідування [Електронний ресурс] / Ю. В. Юхимик // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць / Держ. академія керівних кадрів культури і мистецтв. – К. : [Міленіум], 2010. – Вип. 24. – Режим доступу: http://esteticamente.ru/portal/Soc_Gum/Api/2010_24/25.pdf (дата звернення 15. 06. 2016). – Назва з екрану.
 201. Czerwiński J. Świąteczne szkoły, część druga: Szkoła Ślusarska [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://swiatniki.wordpress.com/tag/ks-migdalek/> Posted: 02/04/2013 (дата звернення 17. 08. 2016). – Назва з екрану.
 202. Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego rok XI [Електронний ресурс]. –

- Lwów. – 1936. – N 11. – 25 listopada. – Режим доступу: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/plain-content?id=265807> (дата звернення 15. 06. 2016). – Назва з екрану.
203. Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego [Електронний ресурс]. – Lwów. – 1932. – N 1. – 25 stycznia. – Режим доступу: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/plain-content?id=265820> (дата звернення 15. 06. 2016). – Назва з екрану.
204. Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego rok XL [Електронний ресурс]. – Lwów. – 1936. – N 6. – 25 czerwca. – Режим доступу: bc.bj.uj.edu.pl/dlibra/plain-content?id=265802 янівська школа (дата звернення 14. 06. 2016). – Назва з екрану.
205. Ignas K. Malowany wózek, para siwych koni... Dawne zabawki wiejskie [Електронний ресурс] / K. Ignas. – Режим доступу: <http://kulturaludowa.pl/aktualnosci/malowany-wozek-para-siwych-koni-dawne-zabawki-wiejskie/> (дата звернення 15. 11. 2016). – Назва з екрану.
206. Katalog wystawy (Muzeum Przemysłowe Miejskie ; Lwów ; 1913) [Електронний ресурс]. – Lwów : nakł. Księgarni Gubrynowicza i Syna, 1913 (Kraków : Odbito w Drukarni W. L. Anczyca). – Режим доступу: <http://krpbc.umk.pl/publication/17908> (дата звернення 5. 09. 2016). – Назва з екрану.
207. Letnia Szkoła Zabawkarstwa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jarmarkjagiellonski.pl/letnie-szkoly-rzemiosla-ludowego-2/letnia-szkola-zabawkarstwa> (дата звернення 10. 10. 2016). – Назва з екрану.
208. Mosurski A. Pierwszy dyrektor – Władysław Jan Alojzy Niemczypowski [Електронний ресурс] / A. Mosurski. – Режим доступу: <http://www.zsken.edu.pl/index.php/szkola/informacje-o-szkole/historia-szkoly/46-pierwszy-dyrektor-wadysaw-jan-alojzy-niemczypowski> (дата звернення 1. 08. 2016). – Назва з екрану.
209. Przedwojewski Wojciech (1877–1967) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stanislawow.net/ludzie/przedwojewski.htm> (дата звернення 21. 08. 2016). – Назва з екрану.
210. Robertson B. The South Kensington Museum in context: an alternative history [Електронний ресурс] / B. Robertson. – Режим доступу: www2.leicester.ac.uk/.../museumstudies/museu... (дата звернення 23. 09. 2016). – Назва з екрану.
211. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych Oświecenia Publicznego z dnia 30 czerwca 1926 r. [Електронний ресурс] // Dziennik Ustaw. Poz. 446. – 1926. – № 80. – S. 889. – Режим доступу: isip.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19250370253&type... (дата звернення 20. 09. 2016). – Назва з екрану.
212. Sadowska J. Jędrzejewiczowska reforma oświaty w latach 1932–1933 [Електронний ресурс] / Sadowska J.: doktorat; Uniwersytet w Białymstoku, Instytut Historii. – Режим доступу: <http://repozytorium.uwb.edu.pl/jsui/bitstream/11320/3123/1/doktorat.pdf> (дата звернення 23. 10. 2016). – Назва з екрану.
213. Sprawozdanie dyrekcji państwowej szkoły realnej w Stanisławowie za rok 1921 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pbc.rzeszow.pl/dlibra/plain-content?id=2380 Przedwo (дата звернення 22. 10. 2016). – Назва з екрану.
214. Statystyka szkolnictwa 1931/32. Serja B. Zeszyt 20 [Електронний ресурс]. – Warszawa : Nakładem głównego urzędu statystycznego, 1933. – S. 64–81. – Режим доступу: <http://pbc.gda.pl/dlibra/plain-content?id=27591> (дата звернення 17. 10. 2016). – Назва з екрану.
215. Twórcy ludowi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jarmarkjagiellonski.pl/tworcy-ludowi/> (дата звернення 10. 10. 2016). – Назва з екрану.
216. Webersfeld E. Jaworów. Monografia historyczna, etnograficzna i statystyczna [Електронний ресурс] / E. Webersfeld; pod zarządem J. Niedopała. – Lwów : Magistrat m. Jaworowa, 1909. – 82 s. – Режим доступу: <https://polona.pl/item/3531652/45/> (дата звернення 10. 06. 2016). – Назва з екрану.
217. Wspomnienie o mojej Matce Jadwidze z Szembeków Szeptyckiej [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.geni.com/people/Jadwiga-Szeptycka/6000000003418874120> (дата звернення 22. 01. 2017). – Назва з екрану.
218. Zabłocie (Żuwiec) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Zab%C5%82ocie_\(%C5%BBzuwiec\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Zab%C5%82ocie_(%C5%BBzuwiec)) про Живец (дата звернення 15. 08. 2016). – Назва з екрану.

АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ

219. Державний комітет УРСР по професійно-технічній освіті, м. Київ // ЦДАВО України. Ф. 4609. Оп. 1. Спр. 133. С. 7.
220. Державний комітет УРСР по професійно-технічній освіті, м. Київ // ЦДАВО України. Ф. 4609. Оп. 1. Спр. 9. С. 1.
221. Документи секции профтехобразования Львовского отделения педагогического об-

- щества УССР / плани, постановлення / 16 мая 1975 г., 21 мая 1979 г. // ДАЛО. Фр. 834. Оп. 1., т. 4. Спр. 2135. С. 15.
222. Жук Андрій – український емігрант, член президії «Спілки визволення України». Статті Жука А. «Земство і українська книжка», «Наше економічне становище і вихід з нього». Просвітньо-економічний конгрес в 1909 р. Стаття В. Васюка «Український хаос продовжується». Відозва «до українського народу». 1909–1936 рр. // ЦДАВО України. Ф. 3807. Оп. 2. Спр. 15. 32 арк.
 223. Звіт про діяльність промислової доповнювальної школи у м. Коросні за 1897 р., 1910 р. // ЦДІА у Львові. Ф. 178. Оп. 4. Спр. 146. 12 арк.
 224. Звіт про перевірку діяльності державної промислової школи деревообробного промислу в Яворові. 1923–1935. (Wizytacja Krajowej szkoły Przemysłu drzewnego w Jaworowie) // ЦДІА України у Львові. Ф. 179. Оп. 4. Спр. 629. 52 арк.
 225. Звіти про діяльність промислових шкіл Галичини за 1895 р. 1895 // ЦДІА, Львів. Ф. 178. Оп. 4. Спр. 37. 50 арк.
 226. Звіти про діяльність промислових шкіл Галичини за 1911 р. 1911 // ЦДІА у Львові. Ф. 178. Оп. 4. Спр. 169. 72 арк.
 227. Звіти про діяльність промислових шкіл Галичини за 1912 р. 1912 // ЦДІА у Львові. Ф. 178, о. 4, спр. 208; 47 арк.
 228. Історична довідка про державну школу деревообробного промислу в м. Яворові. 1938 р. // ЦДІА України у Львові. Ф. 179. Оп. 4. Спр. 633. 11 арк.
 229. Листування з професійною школою у м-ку Янові про організацію навчання, 1934–1938 рр. // ЦДІА, Львів. Ф. 179. Оп. 4. Спр. 1460. 50 арк.
 230. Навчальні плани промислових доповнювальних шкіл Галичини за 1896–1913 рр. 1896–1913 // ЦДІА у Львові. Ф. 178. Оп. 4. Спр. 38. 75 арк.
 231. Про передачу профтехучилищ базовим підприємствам : наказ Міністерства освіти УРСР № 6810/96 від 15. 07. 88 р. // ЦДАВО України, Ф. 166. Оп. 17. Спр. 1. С. 4.
 232. Списки вчителів і розподіл годин державної професійної школи деревообробного промислу в м. Яворові. 1922–1938 // ЦДІА України у Львові. Ф. 179. Оп. 4. Спр. 627. 30 арк.
 233. Справа про організацію шкіл в Ярославському і Сянікському повітах. Т. 2: 1880–1887 // ЦДІА у Львові. Ф. 146. Оп. 4. Спр. 4361-2. 217 арк.
 234. Статистичні дані професійної школи у містечку Янові за 1934–1937 рр. // ЦДІА, Львів. Ф. 179. Оп. 4. Спр. 1456. 8 арк.
 235. Статистичні звіти промислових шкіл Галичини за 1909 // ЦДІА у Львові. Ф. 178. Оп. 4. Спр. 121. 86 арк.

ДОДАТКИ

Додаток 1

ХРОНОЛОГІЯ ЗМІН НАЗВИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Листопад 1896 р. – почала працювати Яворівська навчальна майстерня для виготовлення забавок (неофіційна назва «Забавкарська школа»).

1897 р. – Крайова майстерня для виготовлення забавок (неофіційна назва «Забавкарська школа»).

1905 р. – Державна школа деревного промислу.

1936–1939 рр. – Державна столярна школа.

1939 р. – з вересня школа перестала існувати.

Від вересня 1939 р. по серпень 1942 р. школа не працювала.

1942–1944 рр. – Державна школа деревного промислу.

Від липня 1944 р. по квітень 1946 р. школа не працювала.

10. 04. 1946 – почала роботу Яворівська профтехшкола художніх ремесел.

18. 11. 1952 – Яворівська школа художніх ремесел.

2. 02. 1960 – Професійно-технічне училище (м. Яворів).

15. 12. 1960 – Художньо-ремісниче училище № 14 (м. Яворів).

Переведення начального закладу в смт Івано-Франкове.

1963 р. – Професійно-технічне училище № 14 (смт Івано-Франкове).

11. 05. 1972 – Міське професійно-технічне училище № 14.

1974 р. – Середнє міське професійно-технічне училище № 14.

13. 08. 1984 – Середнє професійно-технічне училище № 14.

12. 12. 1991 – Художнє професійно-технічне училище № 14 смт Івано-Франкове (надано статус художнього закладу).

7. 05. 2014 – ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище ім. Й. П. Станька» (присвоєно ім'я засновника яворівської різьби Й. П. Станька).

**ВИПИСКА з РОЗПОРЯДЖЕННЯ РАДИ МІНІСТРІВ СРСР
про СТВОРЕННЯ ЯВОРІВСЬКОЇ ШКОЛИ
ХУДОЖНІХ РЕМЕСЕЛ**

К О П И Я

ВИПИСКА ИЗ РАСПОРЯЖЕНИЯ №.4767-р

Совета Министров СССР от 10-го апреля 1946 года

МОСКВА-КРЕМЛЬ

I. Разрешить Совету Министров Украинской ССР организовать 2 профтехшколы, из них одну в гор.Яворове, Львовской области по подготовке мастеров художественной резьбы по дереву на 50 учащихся и 2 профтехшколы в гор.Титомире и поселке Летичеве Каменец-подольской обл. по подготовке мастеров краснодеревщиков на 100 учащихся в каждой школе.

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛЯ СОВЕТА
МИНИСТРОВ СОЮЗА ССР

/А. КОСЫГИН/

М.П.

С подлинным верно!

СЕКРЕТАРЬ ОБЛДЕСПРОМСОЮЗА

/КОЗУБСКИЙ/

С подлинным верно!

Секретарь Яворовской
профтехшколы

/Долгинская/

УСТАВ ЯВОРОВСКОЙ ШКОЛЫ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ РЕМЕСЕЛ ЛЬВОВСКОГО ОБЛИСПОЛКОМА

«УТВЕРЖДАЕТСЯ»

на основании типового Устава профтехшкол
утвержденного постановлением Правления
Центрпромсовета от 18-го ноября 1952 г.
/протокол № 60 п. 12/.

Яворовская школа художественных ремесел Львовского Облпромсовета имеет целью подготовку квалифицированных столяров-краснодеревцев и мастеров-резчиков по дереву для промысловой кооперации СССР и проводит свою работу на основе настоящего Устава.

Яворовская школа художественных ремесел организована и действует на основании распоряжения Совета Министров СССР от 10-го апреля 1946 года № 4767 – р и постановления Совета Министров Украинской ССР от 13-го мая 1946 года № 820 и находится в гор. Яворове, Львовской области по ул. Ворошилова № 82/34.

Срок обучения три года.

Школа художественных ремесел находится в ведении Львовского Облпромсовета.

I. УЧАЩИЕСЯ

1. Прием учащихся в школу художественных ремесел проводится в порядке добровольного набора молодежи обоего пола, в возрасте 14–17 лет, с образованием не ниже 7 классов средней школы, пригодной по физическому состоянию и здоровью к обучению данной профессии.

2. Поступающие в школу художественных ремесел держат приемные испытания по русскому языку, арифметике, Конституции СССР и УССР и по рисованию.

3. Зачисление учащихся в школу художественных ремесел производится приказом директора школы в соответствии с правилами приема, утвержденными Центрпромсоветом. Учащиеся, принятые в школу, заносятся в поименную книгу школы и получают «удостоверение учащегося».

4. Учащимся школы художественных ремесел выдается стипендия в размере 150 рублей в месяц и предоставляется бесплатно общежитие. Кроме того, из чистого дохода, получаемого школой художественных ремесел от выполнения производственных заказов, а также за работы, выполненные учащимися в процессе обучения, 30 %

выдается на руки учащимся, выполнившим работу. Учащиеся – бывшие воспитанники детских домов, круглые сироты, дети инвалидов Отечественной войны и погибших воинов обеспечиваются бесплатно питанием и обмундированием по нормам, установленным Правительством для учащихся учебных заведений трудовых резервов.

5. Учащиеся школы художественных ремесел обязаны:

а) упорно и настойчиво учиться, освоить изучаемую профессию в объеме, установленном учебными программами;

б) строго выполнять установленные для учащихся правила внутреннего распорядка и правила поведения в школе и общественных местах, дорожить честью своей школы;

в) оберегать от хищения и порчи социалистическую кооперативную собственность (оборудование, инструмент, материалы, учебники, учебные пособия, одежду и обувь), бережно относиться к имуществу школы;

г) быть дисциплинированными и беспрекословно подчиняться распоряжениям директора и других руководящих работников школы, быть культурными, вежливыми со старшими и друг с другом.

6. За хорошую успеваемость и отличное поведение для учащихся школы устанавливаются следующие поощрения:

а) благодарность;

б) награждение похвальной грамотой по окончании учебного года;

в) награждение нагрудным значком «Отличник промкооперации».

Объявление благодарностей, награждение похвальной грамотой школы проводится приказом директора школы.

Награждение нагрудным значком «Отличник промкооперации» производится постановлением Правления промсовета союзной республики по представлению директора школы.

О поощрениях проводится запись в личном деле учащегося.

7. При нарушении учащимися правил внутреннего распорядка и правил поведения, на них могут налагаться следующие взыскания:

а) замечание перед строем учебной группы;

- б) выговор в приказе директора по школе;
- в) строгий выговор в приказе директора по школе;
- г) предупреждение в приказе директора по школе об исключении из школы.

Право объявлять замечания перед строем учебной группы предоставляется инструкторам (мастерам) производственного обучения и преподавателям. Другие взыскания налагаются директором школы.

В случае исправления учащегося, наложенное на него взыскание снимается.

Исключение учащегося из школы производится директором по согласованию с правлением Облпромсовета.

8. По окончании курса обучения, учащиеся обязаны сдать выпускные экзамены и квалификационную работу.

Учащиеся, сдавшие экзамены и квалификационную работу, получают аттестат об окончании школы художественных ремесел с указанием профессии и квалификации.

9. Выпуск учащихся проводится по приказу директора школы художественных ремесел на основании постановления правления Облпромсовета.

10. Учащиеся, окончившие школу художественных ремесел, обязаны проработать не менее 2-х лет в артелях промысловой (меблепромысловой) кооперации по указанию Облпромсовета, с обеспечением им заработка в артели на общих основаниях.

11. За самовольное оставление школы художественных ремесел с учащегося или его родителей взыскиваются в судебном порядке расходы, произведенные школой на его обучение.

II. ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕБНОЙ И ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

12. Обучение в школе художественных ремесел производится по учебным планам и программам, утвержденным правлением Промсовета союзной республики.

13. Основной формой учебного процесса в школе является урок, проводимый преподавателем и инструктором (мастером) производственного обучения.

Учебно-производственные группы в школе комплектуются по профессиям из учащихся, имеющих одинаковое образование и возраст, в количестве не более 15 чел.

14. Политическое воспитание учащихся осуществляется в процессе обучения и путем массовой внешкольной работы.

15. Для проведения учебной и воспитательной работы школа художественных ремесел имеет учебно-производственные мастерские, учебные кабинеты, лаборатории и классы, спортивный зал, спортплощадку и красные уголки, а также библиотеку.

ПРИМЕЧАНИЕ: - Школа имеет право принимать заказы от организаций, учреждений и населения на изготовление в своих учебно-производственных мастерских изделий из материала заказчика.

16. Успеваемость и поведение учащихся оценивается по цифровой пятибальной системе. Оценка поведения дается за поведение учащихся в школе и вне школы.

17. Для проведения выпускных экзаменов учащихся и определения квалификации оканчивающих, в школе художественных ремесел создается квалификационная комиссия, действующая согласно инструкции промсовета союзной республики.

18. Учащимся устанавливаются летние каникулы сроком на 1 месяц и зимние каникулы сроком на 10 дней с 1-го по 10-е января.

III. ОБЯЗАННОСТИ ДОЛЖНОСТНЫХ ЛИЦ

Директор школы художественных ремесел

1. Во главе школы художественных ремесел стоит директор, назначенный Львовским Облпромсоветом из числа лиц, имеющих высшее или среднее техническое образование, опыт педагогической или производственной работы.

2. На директора школы художественных ремесел возлагается:

а) руководство на основе единоначалия всей деятельностью школы;

б) выполнение установленных планов приема и выпуска учащихся;

в) обеспечение выполнения учебных планов и программ;

г) контроль за обучением учащихся и за их успеваемостью;

д) руководство политической, культурной и воспитательной работой среди учащихся и работников школы;

е) утверждение расписания занятий и экзаменов и контроль за их выполнением;

ж) организация питания, бытового и медицинского обслуживания учащихся;

з) подбор, назначение и увольнение инструкторов (мастеров) производственного обучения, преподавателей, административного и обслуживающего персонала и руководство их работой.

3. Директор школы художественных ремесел является распорядителем кредитов и материаль-

ных ценностей школы и действует на основании данного Устава без особой на то доверенности.

4. Директору предоставляется право вести преподавательскую работу в школе в объеме не более 12 академических часов в неделю.

Заместитель директора школы художественных ремесел по учебно-производственной работе

1. Заместитель директора школы художественных ремесел по учебно-производственной работе назначается Облпромсоветом по предоставлению директора школы из числа лиц, имеющих высшее образование, или среднетехническое, и опыт производственной и педагогической работы.

2. На заместителя директора по учебно-производственной работе возлагается:

а) руководство учебной и методической работой;

б) руководство и контроль за работой инструкторов (мастеров) производственного обучения, преподавателей и других подчиненных ему работников;

в) обеспечение школы, инструкторов (мастеров) производственного обучения, преподавателей учебной документацией, лабораторий, классов и библиотеки;

г) составление совместно со старшим инструктором (мастером) экзаменов и контроль за их выполнением;

д) организация и руководство учебно-производительной работой учащихся в артелях;

е) подбор инструкторов (мастеров) производственного обучения и преподавателей.

3. Заместителю директора школы художественных ремесел по учебно-производственной части предоставляется право вести в ней преподавательскую работу не более 12 академических часов в неделю.

Помощник директора школы художественных ремесел

по культурно-воспитательной работе

Помощник директора школы художественных ремесел по культурно-воспитательной работе назначается Облпромсоветом по предоставлению директора школы из числа лиц, имеющих образование не ниже среднего и опыт воспитательной работы. На помощника директора по культурно-воспитательной работе возлагается:

а) организация политико-воспитательной и культурно-массовой работы;

б) организация внеклассной работы и культурного досуга учащихся;

в) организация кружков самодеятельности учащихся;

г) организация физкультурно-спортивной работы.

Старший инструктор (мастер) производственного обучения школы

Старший инструктор (мастер) производственного обучения школы назначается Облпромсоветом по предоставлению директора школы из числа лиц, имеющих образование не ниже среднего технического, и в своей работе непосредственно подчиняется заместителю директора школы по учебно-производственной работе.

На старшего инструктора (мастера) возлагается:

а) руководство производственным обучением учащихся;

б) руководство и контроль за работой мастеров по производственному обучению учащихся;

в) обеспечение техники безопасности в учебных мастерских и контроль за ее соблюдением в целях артелей при проведении производственного обучения учащихся;

г) разработка технологических процессов производства изделий, составление на них рабочих документов и калькуляций;

д) руководство выполнением производственных заказов в учебных мастерских школы;

е) обеспечение учебных мастерских сырьем, материалами, инструментами, приспособлениями и наблюдение за исправностью и своевременным ремонтом учебно-производственного оборудования;

ж) руководство работой материальных и инструментальных кладовых в учебных мастерских;

з) составление смет и заявок на оборудование, инструмент и материалы для производственного обучения.

Инструктор (мастер) производственного обучения школы

Инструктор (мастер) производственного обучения школы назначается директором школы из числа лиц, имеющих среднее техническое образование, или опытных высококвалифицированных рабочих (мастеров).

На мастера производственного обучения возлагается:

а) обучение учащихся в учебных мастерских в цехах промысловых артелей;

б) подготовка рабочих мест и обеспечение учащихся материалами, инструментом, чертежами и инструкционными картами;

в) наблюдение за поддержанием в порядке рабочих мест учащихся, оборудования, инструмента и ответственность за их исправность;

г) наблюдение за безопасностью работ, проводимых учащимися, и за состоянием предохранительных устройств на рабочих местах учащихся в мастерских школы и цехах промысловых артелей;

д) воспитание учащихся и ответственность за состояние учебной дисциплины в группе;

е) учет и контроль за успеваемостью учащихся.

Преподаватели, воспитатели, руководитель физического воспитания и комендант назначаются директором школы и проводят свою работу в соответствии с положениями о них, утвержденными Центромпроветом.

IV. УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ СОВЕТ

При директоре школы художественных ремесел действует учебно-методический совет школы в составе: заместителя директора по учебно-производственной работе, помощника директора по культурно-воспитательной работе, старшего инструктора (мастера), инструкторов (мастеров) производственного обучения, преподавателей, руководителя физического воспитания и воспитателей.

Учебно-методический совет собирается в строки, устанавливаемые директором, но не реже одного раза в месяц.

Учебно-методический совет занимается изучением и внедрением лучшего опыта учебно-воспитательной работы, обсуждает планы работы и учебно-производственные вопросы школы, итоги успеваемости учащихся, состояние дисциплины и политико-воспитательной работы, учебно-методическую документацию, состояние работы учебных мастерских, кабинетов, лабораторий, вопросы повышения квалификации инструкторов (мастеров), преподавателей и других работников школы.

Решения учебно-методического совета вступают в силу после утверждения их директором школы.

V. ИМУЩЕСТВО И СРЕДСТВА ШКОЛЫ

1. Школа художественных ремесел пользуется правами юридического лица, имеет печать и штамп с обозначением своего наименования.

2. Имущество школы составляет социалистическую кооперативную собственность, находится на балансе школы и не может передаваться другим организациям и учреждениям без разрешения правления Львовского Облпромсовета.

3. Средства школы составляют:

а) из основного фонда в сумме рубл. 474700, выделенных Укрпромсоветом;

б) из сумм, выделенных Львовским Облпромсоветом на содержание школы;

в) из доходов школы от производственной деятельности;

г) из других поступлений.

4. Расходование средств на учебную и производственную деятельность осуществляется школой художественных ремесел по утверждению правления Львовского Облпромсовета.

5. Школа художественных ремесел предоставляет правлению Львовского Облпромсовета отчет о своей финансовой и хозяйственной деятельности, а также статистические сведения в установленные правлением Облпромсовета сроки.

VI. ЛИКВИДАЦИЯ ШКОЛЫ

Школа художественных ремесел может быть ликвидирована только по распоряжению Совета Министров СССР.

Остаток средств и имущество школы художественных ремесел по ее ликвидации поступает в распоряжение Львовского Облпромсовета. Школа художественных ремесел имеет самостоятельный баланс и расчетный счет в Госбанке.

ПЕРШИЙ НАБІР УЧНІВ (СТАНOM НА ЖОВТЕНЬ 1946 РОКУ):

1. Андрейченко Іван Прокопович, виключений.
2. Бап Микола Юрійович.
3. Бриндас Єрмолай Григорович.
4. Брода Дмитро Михайлович.
5. Буханченко Генадій.
6. Ваньдович Богдан Ладикович, виключений.
7. Висоцький Василь.
8. Волос Іван Михайлович, виключений.
9. Гамела Мирон Остапович, виключений.
10. Гошко Олексій Федорович.
11. Гриник Роман Володимирович.
12. Грицан Василь Григорович, виключений.
13. Демків Микола Семенович.
14. Довба Микола Павлович.
15. Довба Михайло Федорович.
16. Дроцик Микола Іванович, виключений.
17. Заболотний Григорій Семенович.
18. Костишевський Дмитро Васильович.
19. Кушнір Володимир Олексійович.
20. Левус Стефан.
21. Лобась Станіслав Васильович.
22. Лозинський Василь Григорович, виключений.
23. Лунь Василь Михайлович, виключений.
24. Миколайчук Олексій Якович.
25. Москаль Дмитро Васильович.
26. Мурин Петро Васильович.
27. Озимко Володимир Михайлович.
28. Пелинь Іван Васильович.
29. Пирожик Михайло Дмитрович.
30. Попільовський Остап Миколайович (виїхав у Станіслав).
31. Резниченко Григорій Тимофійович.
32. Рихаль Йосип Васильович, виключений.
33. Савов Іван Федорович, виключений.
34. Савчак Іван Романович, виключений.
35. Садовий Мар'ян Григорович, виключений.
36. Садовський Е. С.
37. Сайко Василь Миколайович.
38. Сасса Борис Петрович, виключений.
39. Сисоєв Григорій.
40. Стасів Михайло Васильович.
41. Сувалик Микола Михайлович, виключений.
42. Тоток Василь Лук'янович.
43. Цимбал Олекса Т.
44. Чирак Остап Васильович.
45. Чмара Дмитро Іванович.

46. Чупинський Іван Осипович.
47. Шерр Леонід Фрайлович, виключений.

3 січня 1947 року додатково зараховані:

1. Бардаховський Гаврило Якович, виключений.
2. Белолипецький Микола Сергійович.
3. Гаврилов Віталій Павлович, виключений.
4. Длугукович Микола Якович.
5. Храбанович Юрій Борисович.

3 9 березня 1947 року додатково зараховані:

1. Батич Ілля Іванович.
2. Вареня Василь Юхимович.
3. Гринчишин Анатолій Андрійович.
4. Литвин Микола Юхимович.
5. Савчак Іван Романович.
6. Станько Ярема Осипович.

3 25 березня 1947 року додатково зараховані:

1. Денисюк Григорій Андрійович.
2. Дзененько Микола Йосипович.
3. Згурський Дмитро Олексійович, відрахований.
4. Лавров Леонід Володимирович.
5. Масюк Володимир.
6. Черней Юхим Васильович.

3 9 червня 1947 року додатково зараховані:

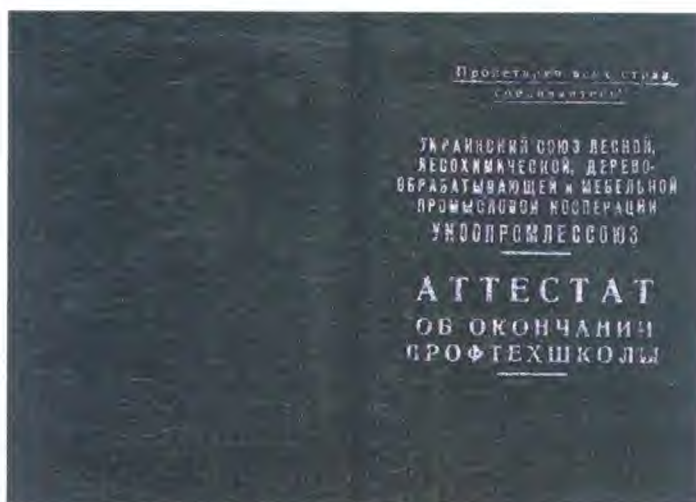
1. Болдуритний Андрій Андрійович.
2. Борис Богдан Володимирович.
3. Олійник Павло Дмитрович.
4. Радчук Кирило Савелійович.
5. Франчук Олександр Тарасович.

Переведені на другий рік навчання:

1. Бап Микола Юрійович.
2. Батіг Ілля Іванович.
3. Белолипецький Микола Сергійович.
4. Болдуритний Андрій Андрійович.
5. Борис Богдан Володимирович.
6. Брода Дмитро Михайлович.
7. Бриндас Єрмолай Григорович.
8. Буханченко Генадій Опанасович.
9. Вареня Василь Йосипович.
10. Висоцький Василь.
11. Герак Остап Васильович.

12. Гринчишин Анатолій Олексійович.
13. Гринчишин Микола Савустьянович.
14. Демків Микола Семенович.
15. Денисюк Григорій Андрійович.
16. Дзеленько Микола Йосипович.
17. Длугунович Юрій Борисович.
18. Довба Микола Павлович.
19. Довба Михайло Федорович.
20. Дорошенко Іван Кіндратович.
21. Заболотний Григорій Семенович.
22. Котишевський Дмитро Володимирович.
23. Кушнір Володимир Олексійович.
24. Лавров Леонід Володимирович.
25. Левус Стефан Андрійович.
26. Литвин Микола Юхимович.
27. Лобань Станіслав Васильович.
28. Масюк Володимир.
29. Мурин Петро Васильович.
30. Николайчук Олексій Якович.
31. Озимко Володимир Михайлович.
32. Олійник Павло Дмитрович.
33. Петровський Остап Миколайович.
34. Пирожек Михайло Дмитрович.
35. Радчук Мирон Савелійович.
36. Резниченко Григорій Тимофійович.
37. Романюк Стефан Дмитрович.
38. Савчак Іван Романович.
39. Садовський Едуард Станіславович.
40. Сайко Василь Миколайович.
41. Станько Ярема Осипович.
42. Сташев Михайло Васильович.
43. Тоток Василь Лук'янович.
44. Франчук Олександр Тарасович.
45. Храбалович Микола Якович.
46. Цимбал Олексій Панасович.
47. Черней Юхим Андрійович.
48. Чмара Дмитро Іванович.
49. Чупинський Василь Осипович.

ДОКУМЕНТ про ЗАКІНЧЕННЯ ПРОФТЕХШКОЛИ

**СТРУКТУРА УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ ЯВОРІВСЬКОЇ ШКОЛИ
ТА ІВАНО-ФРАНКОВОГО ХПТУ ім. Й. П. СТАНЬКА
ЗА РОКАМИ (1896–2017 рр.)**

Таблиця 1

**Структура учнівського колективу Яворівської школи
в австро-угорський та польський періоди (1896–1938 рр.)**

Шкільний рік	Класи	Кількість	Римського сповідання	Греко-католиць- кого сповідання	Інша віра
1	2	3	4	5	6
1896/1897		21=12 звич.+ 9 надзв.			
1897/1898		34=21 звич.+ 13 надзв.			
1898/1899		36=24 звич.+ 12 надзв.			
1899/1900	Підготовчий, 1 і 2	23	6	17	–
1900/1901	1, 2, 3	34	7	27	–
1901/1902	Немає даних				
1902/1903	Підготовчий, 1, 2, 3	41	8	33	–
1903/1904	1, 2, 3	33	5	28	–
1904/1905	1, 2	59	10	49	–
1905/1906	1, 2	48	6	42	–
1906/1907	1, 2, 3	47	11	36	–
1907/1908	1, 2, 3	36	11	25	–
1908/1909	1, 2, 3	41	16	25	–
1909/1910	1, 2, 3, 4	41	9	31	I
1910/1911	1, 2, 3	46	9	36	I
1911/1912	1, 2, 3	45	15	30	–
1912/1913	1, 2, 3	33	14	19	–
1913/1914	Школа не працювала				
1914/1915	Школа не працювала				
1915/1916	1	11	6	5	–
1916/1917	1, 2	13	9	4	–
1917/1918	1, 2, 3	17	12	5	–
1918/1919	Школа не працювала				
1919/1920	1, 2, 3, 4	8	3	5	–
Курс забавкарський	1	11	5	6	–
1920/1921	1, 2, 3, 4	12	5	7	–
Курс забавкарський	1, 2	15	6	9	–
1921/1922	1, 2, 3	17	13	4	–

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
1922/1923	1, 2, 3, 4	18	14	4	–
1923/1924	1, 2, 3	21	13	8	–
1924/1925	1, 2, 3, 4	38	22	16	–
1925/1926	1, 2, 3, 4	38	20	18	–
1926/1927	Підготовчий, 1, 2, 3	51	24	27	–
1927/1928	1, 2, 3	45	21	24	–
1928/1929	1, 2, 3	48	28	20	–
1929/1930	1, 2, 3	45	27	18	–
1930/1931	Підготовчий, 1, 2, 3	46	25	21	–
1931/1932	1, 2, 3	41	25	16	–
1932/1933	1, 2, 3	35	13	21	1
1933/1934	1, 2, 3	32	18	12	2
1934/1935	1, 2, 3	32	18	13	1
1935/1936	1, 2, 3	37	25	12	1
1936/1937	1, 2, 3	48	29	19	–
1937/1938	1, 2, 3	59	31	28	–
1939/1940	Немає даних				

Таблиця 2

**Структура учнівського колективу Яворівської школи
і Івано-Франкового ХПТУ ім. Й. П. Станька в радянський
та український періоди (1946–2016 рр.)**

Роки	Кіль- кість	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	Професія
1	2	3	4	5	6	7
1946/1947	49	49	–	–		Майстер художньої різьби по дереву.
1947/1948	67	33	34			Майстер художньої різьби по дереву.
1948/1949	114	38	36	40		Майстер художньої різьби по дереву.
1949/1950	98	34	32	32		Столяр-червонодеревець-різьбяр.
1950/1951	89	31	33	25		Столяр-червонодеревець-різьбяр.
1951/1952	100	37	35	28		Столяр-червонодеревець-різьбяр.
1952/1953	106	42	33	31		Столяр-червонодеревець-різьбяр.
1953/1954	124	31	60	33		Столяр-червонодеревець-різьбяр.
1954/1955	121	41	26	54		Столяр-червонодеревець-різьбяр.
1955/1956	120	59	35	26		Столяр-червонодеревець-різьбяр.
1956/1957	179	66	83	30		Столяр-червонодеревець після 2 р. навчання, столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.
1957/1958	90	34	27	29		Столяр-червонодеревець після 2-х років навчання, столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.

1	2	3	4	5	6	7
1958/1959	119	65	28	26		Столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.
1959/1960	160	61	65	34		Столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.
1960/1961	188	62	61	65		Столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.
1961/1962	213	90	62	61		Столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.
1962/1963	212	60	90	62		Столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.
1963/1964	213	63	60	90		Столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.
1964/1965	215	92	63	60		Столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.
1965/1966	265	110	92	63		Столяр-червонодеревець-різьбяр після 3 р.
1966/1967	269	119	110	92		Столяр-червонодеревець-різьбяр по дереву після 3 р., штукатур після 2 р., каменяр після 1 р.
1967/1968	342	192,	89	110		Різьбяр художньої різьби по дереву, столяр-червонодеревець після 3 р., теслярі, штукатури після 2 р.
1968/1969	483	188	192	61		Столяр-червонодеревець, різьбяр по дереву після 3 р., столяр-тесля, штукатур після 2 р.
1969/1970	444	119	188	103		Столяр-червонодеревець, різьбяр по дереву після 3 р., столяр-тесля, штукатур після 2-х.
1971/1972	466	144	119	137		Столяр по виробництву художніх меблів, різьбяр по дереву після 3-х р.
1972/1973	450	187	144	119		Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр худ. різьби по дереву після 4-х, маляр-штукатур після 2-х років.
1973/1974	522	191	187	144		Столяр по виробництву художніх стильних меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х.
1974/1975	570	214	191	165		Столяр по виробництву художніх стильних меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр-штукатур після 2-х р.
1975/1976	534	129	214	191	67	Столяр по виробництву художніх стильних меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, столяр будівельний після 2-х років.
1976/1977	588	181	129	182	96	Столяр по виробництву художніх стильних меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, столяр будівельний, маляр після 2-х.
1977/1978	602	184	181	168	69	Столяр по виробництву художніх стильних меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр після 2-х р.
1978/1979	549	205	184	160	–	Столяр по виробництву художніх стильних меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр після 2-х.

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
1979/1980	586	161	205	184	36	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр після 2-х років.
1980/1981	660	247	161	186	66	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр після 2-х.
1981/1982	683	205	247	161	70	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр після 2-х років.
1982/1983	711	244	205	223	39	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр після 2-х років.
1983/1984	723	216	244	205	58	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр після 2-х.
1984/1985	722	248	216	220	38	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр, різьбяр по дереву після 2-х років.
1985/1986	763	227	248	216	72	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, наладник деревообробного обладнання після 2-х років.
1986/1987	782	312	205	199	66	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, маляр, різьбяр по дереву, наладник деревообробного обладнання після 2-х.
1987/1988	765	208	287	205	65	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, різьбяр по дереву, наладник деревообробного обладнання після 2-х років.
1988/1989	716	244	208	230	34	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, різьбяр по дереву, художник-оформлювач після 2-х років.
1989/1990	656	227	244	185	–	Столяр по виробництву художніх меблів після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, різьбяр по дереву, оператор після 2-х р.
1990/1991	655	228	212	182	33	Столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву після 4-х, різьбяр по дереву після 2-х.

1	2	3	4	5	6	7
1991/1992	687	226	228	197	36	Столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву, майстер меблевого виробництва після 4-х, різьбяр по дереву після 2-х.
1992/1993	663	227	205	197	34	Столяр, виробник художніх виробів з дерева, майстер лісового господарства після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву, майстер меблевого виробництва після 4-х, оформлювач після 2-х років.
1993/1994	682	196	227	205	54	Столяр, виробник художніх виробів з дерева, майстер лісового господарства після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву, майстер меблевого виробництва після 4-х, оформлювач після 2-х років.
1994/1995	644	184	196	195	69	Столяр, виробник художніх виробів з дерева, столяр-різьбяр художньої різьби по дереву, майстер меблевого виробництва після 4-х.
1995/1996	655	211	184	196	64	Столяр (виробництво художніх меблів), майстер лісового господарства після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву – столяр після 4-х, різьбяр по дереву після 2-х років.
1996/1997	631	170	211	184	66	Столяр (виробництво художніх меблів), майстер лісового господарства після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву – столяр після 4-х, різьбяр по дереву після 2-х років.
1997/1998	584	167	170	188	59	Столяр (виробництво художніх меблів) після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву – столяр після 4-х, різьбяр по дереву після 2-х.
1998/1999	575	176	167	170	62	Столяр (виробництво художніх меблів) після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву – столяр після 4-х, різьбяр по дереву після 2-х років.
1999/2000	545	171	176	146	52	Столяр (виробництво художніх меблів) після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву – столяр після 4-х, різьбяр по дереву після 2-х років.
2000/2001	568	165	171	176	56	Столяр (виробництво художніх меблів) після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву – столяр після 4-х р.
2001/2002	615	219	165	171	60	Столяр (виробництво художніх меблів) після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву – столяр після 4-х р.
2002/2003	614	173	219	165	57	Столяр (виробництво художніх меблів) після 3-х, різьбяр художньої різьби по дереву – столяр після 4-х р.

1	2	3	4	5	6	7
2003/2004	546	154	173	219	–	Столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різальник по дереву та бересті після 4-х, столяр, реставратор виробів з дерева після 2-х років.
2004/2005	522	130	154	173	65	Столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різальник по дереву та бересті після 4-х, різальник по дереву та бересті, інкрустатор, столяр, реставратор виробів з дерева після 2-х років.
2005/2006	412	125	130	123	34	Столяр, верстатник деревообробних верстатів після 2-х, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різальник по дереву та бересті, столяр після 4-х років.
2006/2007	348	111	125	82	30	Столяр, верстатник деревообробних верстатів після 2-х, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різальник по дереву та бересті, столяр після 4-х.
2007/2008	300	90	111	73	26	Столяр, верстатник деревообробних верстатів після 2-х, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, столяр після 4-х років.
2008/2009	297	112	90	73	22	Живописець, художник розмалювання по дереву, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, столяр після 4-х, столяр, верстатник деревообробних верстатів після 2-х років.
2009/2010	309	111	112	65	21	Живописець, художник розмалювання по дереву, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, столяр після 4-х, столяр, верстатник деревообробних верстатів після 2-х років.
2010/2011	328	107	111	86	24	Живописець, художник розмалювання по дереву, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, виробник художніх виробів з дерева після 4-х, столяр, верстатник деревообробних верстатів, різьбяр по дереву та бересті після 2-х років.
2011/2012	306	104	107	70	25	Живописець, художник розмалювання по дереву, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, виробник художніх виробів з дерева після 4-х, столяр, верстатник деревообробних верстатів, різьбяр по дереву та бересті після 2-х років.

1	2	3	4	5	6	7
2012/2013	289	88	104	79	18	Живописець, художник розмалювання по дереву, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, виробник художніх виробів з дерева після 4-х, столяр, верстатник деревообробних верстатів, різьбяр по дереву та бересті після 2-х років.
2013/2014	284	105	88	60	31	Живописець, художник розмалювання по дереву, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, виробник художніх виробів з дерева після 4-х, столяр, верстатник деревообробних верстатів, різьбяр по дереву та бересті після 2-х років.
2014/2015	243	83	105	55	16	Живописець, художник розмалювання по дереву, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, виробник художніх виробів з дерева після 4-х, столяр, верстатник деревообробних верстатів, різьбяр по дереву та бересті після 2-х років.
2015/2016	245	93	74	60	18	Живописець, художник розмалювання по дереву, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, виробник художніх виробів з дерева після 4-х, столяр, верстатник деревообробних верстатів, різьбяр по дереву та бересті після 2-х років.
2016/2017	228	78	83	51	16	Живописець, художник розмалювання по дереву, столяр, виробник художніх виробів з дерева після 3-х, різьбяр по дереву та бересті, виробник художніх виробів з дерева після 4-х, столяр, верстатник деревообробних верстатів, різьбяр по дереву та бересті після 2-х років.

АКТ ПЕРЕДАЧІ ЯВОРІВСЬКОЇ ШКОЛИ ХУДОЖНІХ РЕМЕСЕЛ, 1954 р.

А К Т

прийому-здачі справ Яворівської школи художніх ремесел
Львівської Облпромради:

1954-го року, грудня 1-го дня, ми: бувший директор Яворівської школи художніх ремесел Львівської Облпромради **НОВАЛЕНКО Степан Семенович** і **визначений тов. МАЦОВКА Лука Данилович** в присутності представника Львівської Облпромради, ст. інспектора оргвідділу і кадрів **ЛУК"ЯНОВА Олександра Миколайовича** провели на підставі постанови Правління Львівської Облпромради № 418 від 10 листопада 1954 року, перший здачу, а другий - прийом справ, майна і матеріальних цінностей Яворівської школи художніх ремесел. На день прийому - здачі справ стан школи визначається такими даними:

І. ШТАТИ ШКОЛИ

Укрпромрадою затверджено штатний розпис адміністративного господарського персоналу на підставі рішення Державної Штатної комісії при Раді Міністрів СРСР від 19-го червня 1946 року № 6-1714 в складі 8 одиниць, в тому числі:

1. Директор школи - I з ставкою зарплатні	-	740	карб
2. Зав. навч.-виробничою частиною I	-	690	"
3. Помдиrektора по культосвітній роботі - I	-	500	"
4. Діловод-машиністка - I	-	360	"
5. Ст. бухгалтер - I	-	500	"
6. Завгосп.-кладовщик - I	-	450	"
7. Воиральниця-сторож - I	-	260	"
8. Сторожова охорона - I	-	260	"

У відповідності з постановою Ради Міністрів СРСР від 29 вересня 1947 року № 3427 Укрпромрадою затверджено штатний розпис на 4 чол. обслуговуючого персоналу гуртожитку в тому числі: -

1. Комендант гуртожитку I з ставкою зарплатні	500	карб
2. Воиральниця - I	225	"
3. Сторож-опалювач - I	260	"
4. Прачка - I	350	"

Всього затверджено 12 штатних одиниць.

Укрпромрадою затверджена також стандартна довідка на утримання за рахунок фонду кадрів 18 чол. в тому числі:

1. Ст. майстер-інструктор виробничого навчання I з ставкою зарплатні	930	карб
2. Майстрів-інструкторів виробничого навчання - 7 з ставкою зарплатні по	790	"
3. Шофер - I з ставкою зарплатні	380	"
4. Робочий вантажника - I	310	"
5. Викладач художніх дисциплін із почасовою оплатою.		
6. Керівник художньої самодіяльності - I з почасовою оплатою.		

7. Сторов продук-складу і кухні " І з оплатою за рахунок позаштатного фонду.

Крім того на підставі постанови Правління Львівської Облпромади №.317 від 30 вересня 1964 року за рахунок додаткового ліміту і фонду заробітної плати утримується:

І. Майстрів художньої різьби по дереву - 2 з ставкою зарплатні по 790 карб.

Таким чином на день прийому школи, в школі працює 25 чол.

II. УКОМПЛЕКТУВАННЯ ШКОЛИ УЧНЯМИ І ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО ПЛАНУ

Новий набір учнів в Яворівську школу в 1964 році в зв'язку з аварійним станом приміщення школи не планувався. На день прийому-здачі школи, в школі навчається всього 79 чол.

З них:

На 2-му році навчання - 25 і один позакласом, всього 26
На 3-му році навчання - 53, що поділяється на класи, з яких в класі "А" 27 чол. і в класі "Б" - 26 чол.

З числа учнів, на повному утриманні, як вихідці з дитячих будинків, діти-сироти, діти загиблих військово-службовців і інвалідів Вітчизняної війни, що підтверджується відповідними документами, долученими до особистих справ учнів перебуває - 65 чол.

На стипендії - 14 чол.

Особові справи на всіх учнів зберігаються під відповідальністю діловода школи тов. Долинської Е.В.

Навчання проводиться по навчальному плану і програмі, затверджених Укрпромадою. Всіма викладачами складаються плани по четвертах, які затверджуються за навчально-виробничою частиною. Перечня навчальних робіт по професії на рік немає.

Плани навчальної роботи по теоретичних дисциплінах виконані так:

Історія СРСР при плані 75 годин,	виконано - 58 годин
Спецтехнологія при плані 52 "	- 46 "
Стилі мебелів при плані 50 "	- 56 "
Малювання при плані 98 "	- 105 "
Композиція при плані 104 "	- 102 "
Ліплення при плані 104 "	- 102 "
Пластична анатомія при плані..... 26 "	- 25 "
Підготовка при плані 76 "	- 77 "

Недовиконання плану пояснюється відривом учнів на копання картоплі.

План навчально-виробничої діяльності виглядає так:

По 2-му року навчання -

По столярній справі при плані 246 годин виконано - 206 го
по різьбарській справі при плані 306 " - 270 "

По 3-му року навчання -

по столярній справі при плані 558 годин виконано - 522 "
по різьбарській справі при плані 558 " - 522 "

Недовиконання навчально-виробничого плану пояснюється також відривом учнів на копання картоплі.

Навчальними наочними приладами і посібниками школа не забезпечена в достатній кількості, зокрема не вистачає наочних приладів з малювання, спецтехнології, стилів меблів і історії.

III. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА

Навчально-виробнича база школи складається:

З навчально-виробничого корпусу школи, по вул.Ворошилова №.32 з загальною корисною площею 485, 40 кв.метрів, з яких навчальні 411 ~~40~~ кв.метрів закріплене за школою свідоцтвом на право власності №.6 з балансовою вартістю 167,500 карб.

2. З будинку кухні - їдальні по вул.Ворошилова №.28 з загальною корисною площею 108,40 кв.метрів закріплене за школою свідоцтвом на право власності №.5 і балансовою вартістю 384~~80~~ карб.

3. З надвірних будівель - склада, гаража і дерев'яного сараю для зберігання лісоматеріалів, які не оцінені.

Всі будівлі заінвентаризовані і взяті на баланс школи згідно з інвентаризаційною справою №.5-6, що зберігається в сейфі школи у тов.Долінської Е.В.

Крім того школа арендує одну кімнату під клас з загальною площею в 60 кв.метрів в Районному Будинку піонерів, а також приміщення в будинку по пл.Леніна №.6, що належить районному комунальному відділу /під різьбарські майстерні і склади/.

Навчально-виробничий корпус, приміщення кухні-їдальні і всі надвірні будівлі знаходяться в стані непридатному для експлуатації і потребують капітального ремонту.

Стан будинків школи характеризується такими документами:

1. Акт прийомки школи Львівською Облпроамрадою від Укрпромради від 18-21 грудня 1968 року, що є в справах школи.

2. Акти технічної експертизи на будівлі школи, технічні характеристики, дефектні акти на ремонтні роботи та обмірні креслення і технічні висновки складені Бюро експертиз Львівського відділу в справах архітектури при Львівському Облвиконкомі і Львівською проектною групою проектною контори "Укрпромкоопспрое" складені в 1968 році що до цього додаються.

Копіювати.

Львівською проектною групою "Укрпромкооппроекта" складені акти на проведення капітального ремонту навчально-виробничого корпусу, кухні-їдальні та на будівництво вбиральні. Укрпромрадою 15-го жовтня 1964 року списано додатковий кошторис на капітальний ремонт в сумі 89848 карб. Всі документи відповідно оформлені і до цього додаються.

На будівельні матеріали є наряди: на 2 вагона лісоматеріалів, який оплачений акредитивом в сумі 9.600 карб. і на 10 тисяч штук цегли на 5 тон вапна, на 8 тон алебаstra, на 6 тон цементу і на 8 комплектів кафеля. Наряди одержані 20 жовтня і 6 листопада 1964 року, але не реалізовані через відсутність коштів.

Капітальний ремонт будинків не розпочато за відсутності підрядчика і фондів заробітної платні на проведення ремонту господарським способом.

Всі наряди при цьому передаються:

СТАН КАСИ І МАЙНА, ЯКО ПЕРЕДАЄТЬСЯ

Всі матеріальні цінності передаються за фактичним станом на 1-е грудня 1964 року згідно актів опису по таких матеріалах відповідальних особах:

1. За завгоспом тов.Зякун Д.А. рахується майно, матеріальних цінностей і готових виробів по інвентаризаційному листку №.1 з №.1 по №.585 загальна вартість всіх цінностей по інвентаризаційному листку завгоспа тов.Зякун Д.А. бухгалтерією ще не виведена/.

2. За комендантом тов.Чернухою М.І. рахується майно і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.2 з №.1 по №.35 на суму 61,480 карб. 50 коп.

№.3 За загальнонавчально-виробничою частиною тов.Ловцовим С.І. рахується майно і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.3 з №.1 по №.17 на суму 4649 карб. 72 коп.

№.4 За ст.майстром тов.Астаховим О.П. рахується майно і матеріальні цінності /лісоматеріал/ по інвентаризаційному листку №.4 з №.1 по №.10...на суму

№.5. За майстром-інструктором виробничого навчання тов.Станько І.П. рахується майно і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.5 з №.1 по №.38 на суму 4108 карб. 30 коп.

№.6. За майстром-інструктором виробничого навчання тов.Мельником С.М. рахується майно і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.6 з №.1 по №.25 на суму 4869 карб. 55 коп.

№.7 За майстром-інструктором виробничого навчання тов.Боднюком А.П. рахується майно і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.7 з №.1 по №.34 на суму 5717 карб. 37 коп.

№.8. За майстром-інструктором виробничого навчання тов. Буртним Павлом Филиповичом рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.8 з №.1 по №.35 на суму 8901 карб. 92 коп.

№.9. За майстром-інструктором виробничого навчання тов. Щирбою І.Г. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.9 з №.1 по №.51 на суму 33044 карб. 78 коп.

№.10. За майстром-інструктором виробничого навчання тов. Масюком І.І. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.10 з №.1 по №.35 на суму 10.898 карб. 57 коп.

№.11. За майстром-інструктором виробничого навчання тов. Стецяком Ф.Т. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.11 з №.1 по №.14 на суму 899 карб. 43 коп.

№.12. За майстром-різьбарем тов. Ілляшом І.А. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.12 з №.1 по №.5 на суму 134 карб. 35 коп.

№.13. За викладачем фізичної культури тов. Осипенко Д.С. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.13 з №.1 по №.43, всього по фізкабінету на суму 15447 карб. 57 коп.

№.14. За керівником художньої самодіяльності Сребнюком І.І. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.14 з №.1 по №.18 на суму 12528 карб. 75 коп.

№.15. За завбібліотекою тов. Шаком В.Д. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.15 підручників художньої літератури і брошур 4771 шт. на суму 306599 карб.15, а також інвентаря з №.1 по №.10 на суму 2899 карб.

№.16. За шофером тов. Гарауком М.Т. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.16 з №.1 по №.4 /автомашина ГАЗ-51 №.УЯ-45-89, автомашини-ГАЗ-АА №.УЯ 28-58 скатів два/ на суму 20.889 карб. 09 коп.

№.17. За викладачем художніх дисциплін тов. Роговцем Ф.Т. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.17 два найменування на суму 59 карб. 80 коп.

№.18. За діловодом-машиністкою Долинською Е.В. рахується майна і матеріальних цінностей по інвентаризаційному листку №.18 з №.1 по №.52 /загальна вартість майна і цінностей по інвентаризаційному листку Долинської бухгалтерією не виведена, всі інвентаризаційні листки з №.1 по №.18 до акту додаються.

У. СТАН ЗВІТНОСТІ І ДОДЕРЖАННЯ ФІНАНСОВО-КОШТОРИСНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Фінансово-господарський стан школи характеризується:

Актом документальної ревізії фінансово-господарської діяльності школи за період з 1952 по 1-е липня 1954 року, проведеної Львівською Облпромрадою в період липня-серпня місяців 1954 року, який знаходиться в бухгалтера Шкрібцевої А.К.

2. Постановою Правління Львівської Облпромради №.388 від 9 жовтня 1954 року "Про наслідки документальної ревізії фінансово-господарської діяльності Яворівської школи художніх ремесел", який знаходиться у бухгалтера тов.Шкрібцевої А.К.

3. Відомістю про виконання кошторису школи на 1954-й, що до цього додається /додаток №.19/

Бухгалтерський облік і звітність все ще перебуває в незадовільному стані. По ряду рахунків відсутній аналітичний облік. Перевірка бухгалтерії в час передачі не проведена. Баланс на 1-оє грудня 1954 року по школі не виведений.

В касі на день передачі є в наявності 84 карб. Стан каси відображується актом перевірки на 1-е грудня 1954 року, що до цього додається /додаток №.20/

Стан обліку і збереження Трудових книжок характеризується актом перевірки, що до цього додається /додаток №.21/

Стан обліку і зберігання бланків атестатів характеризується актом перевірки, що до цього додається /додаток №.22/.

По цьому акту передається кругла печатка з написом по колу "Яворівська школа художніх ремесел" і в центрі - Львівської Облпромради м.Яворів і штамп двома мовами російською і українською з написом "Укр.РСР, Львівська Облпромрада, Яворівська школа художніх ремесел" _____ 1954..
№. _____ Адрес.....тел.№. _____

С.Коваленко
М.Мацюк

/КОВАЛЕНКО/
/МАЦЮК/

В присутності представника Львівської Облпромради ст.інспектора оргвідділу і кадрів.

Григорук /ЛУК'ЯНОВ О.М./

ВИТЯГ з НАКАЗУ ДЕРЖКОМІТЕТУ СРСР по ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ ОСВІТІ про ВИРОБНИЧУ БАЗУ УЧИЛИЩА

К о п и я

ВЫ П И С К А

из приказа Государственного комитета Совета Министров
УССР по профессионально-техническому образованию
№ 142 от 20 августа 1966 года.

О производственной базе городских
профтехучилищ.

Считать действующими на производственной базе Министер-
ства лесной, целлюлозно-бумажной и деревообрабатывающей
промышленности УССР следующие профтехучилища:

№ горпрофтехучилища	Местонахождение	Наименование базового предприятия
14	пос. Ивана Франко, Яворовского р-на, Львовской области	Мебельный комбинат

Председатель Госкомитета

Д.ИЩЕНКО

Верно:

[Подпись]

ЛИСТ-РОЗПОРЯДЖЕННЯ З ВИСТАВКИ ДОСЯГНЕНЬ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА СРСР про НАГОРОДИ ПРАЦІВНИКІВ ТА УЧНІВ

ВЫСТАВКА ДОСТИЖЕНИЙ НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА СССР

Москва, М-223 Телефоны: И 1-57-17, И 3-90-38

№ 16/1-4818 16. августа 1967г.

Директору Городского профессионально-технического училища № 14

Львовская область,
пос.Ивано-Франковск.

Главный комитет Выставки достижений народного хозяйства СССР постановлением № 21-н от 26.IX-67 г. за достигнутые успехи и участие на Выставке в 1967 году наградил медалями Выставки и денежными премиями 25 человек, в том числе:

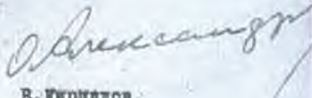
Золотой медалью	-	1
Серебряной медалью	-	1
Бронзовой медалью	-	3
Юный участник ВДНХ	-	20

Деньги в сумме 950 рублей перечислены на Ваш расчетный счет № 6112059 в Ивано-Франковское отделение Госбанка Агенство.

Медали, удостоверения к медалям направлены в адрес облисполкома.

Приложение: выписка из постановления.

Начальник Отдела по наградам участников ВДНХ СССР

В.Кириллов.

Тш. 89.42.3, 1987

МН

Серебряной медалью и денежной премией
в размере ста рублей

Кушляк Василия Павловича,
старшего мастера производ-
ственного обучения

За разработку композиции и
исполнение объемных скульптур:
"Квартет", "Не удрал", "Буре-
вестник", "Ленин и невеста"
/резьба по дереву/

Бронзовой медалью и денежной премией
в размере пятидесяти рублей

Ивасюк Ивана Ивановича,
преподавателя

За разработку эскизов картин:
"Зали Азвора", "В.И. Ленин на
охоте", "Социалистические
преобразования села на
Азворах" и изготовление
скульптуры "Бегущий конь"
/резьба по дереву/

Мельник Саву Николаевича,
мастера производственного
обучения

За разработку композиции и
участие в исполнении декора-
тивных тарелей: "В.И. Ленин",
"Урожай", "Воссоединение",
скульптуры "Клинуло" и сувени-
ров: "Лебедь, рак и щука",
"Спутник", "Перелет", "Голуби
мира" /резьба по дереву/

Шарава Иван Степановича,
мастера производственного
обучения

За разработку композиции и
участие в исполнении картины
"Зимний" и сувениров:
"Солдат на посту", "Сон", "Бу-
денко", "Медведь по грибу"
/резьба по дереву/

Медалью "Юный участник ВДНХ" и денежной
премией в размере двадцати пяти рублей

Болыбан Андрея Петровича,
учащегося

За активное участие в испол-
нении декоративной тарелки
и сувенира "Буревестник"
/резьба по дереву/

Гасюк Ярослава Ивановича,
учащегося

За активное участие в испол-
нении сувениров: "Цапли в ста-
пе", "Лиса" /резьба по дереву/

Гречина Михаила Ефремовича,
учащегося

За активное участие в исполнении сувенира "Орленок"
/резьба по дереву/

Ивасик Федора Дмитриевича,
учащегося

За активное участие в исполнении скульптуры "Первый декрет"
/резьба по дереву/

Ильчук Анатолия Викторовича,
учащегося

За активное участие в исполнении сувенира "Черепляк"
/резьба по дереву/

Княз Ивана Михайловича,
учащегося

За активное участие в исполнении сувенира "Трио музыкантов"
/резьба по дереву/

Кинцак Мария Петровна,
учащегося

За активное участие в исполнении сувенира "Закарпатский ансамбль"
/резьба по дереву/

Лифар Владимира Дмитриевича,
учащегося

За активное участие в исполнении скульптуры "Буратино"
/резьба по дереву/

Мартынюк Ивана Михайловича,
учащегося

За активное участие в исполнении сувенира "Мужичек с ноготок"
/резьба по дереву/

Михальчук Николай Леонидовича,
учащегося

За активное участие в исполнении сувенира "Дед, баба и курочка ряба"
/резьба по дереву/

Нимчик Николай Дмитриевича,
учащегося

За активное участие в исполнении шкатулки и сувенира "Бегущий олень"
/резьба по дереву/

Ониська Ярослава Михайловича,
учащегося

За активное участие в исполнении сувениров: "Царевна-лягушка", "Стрекоза и муравей"
/резьба по дереву/

Петришина Николай Ивано-
вича, учащегося

За разработку композиции и
исполнение трехгранной ака-
тулки /резьба по дереву/

Петришак Григорий Сте-
пановича, учащегося

За активное участие в испол-
нении сувенира "Медведь по
грибы" /резьба по дереву/

Семчук Ореста Василье-
вича, учащегося

За активное участие в испол-
нении сувениров: "Баба-Яга",
"Грибы", "Подснежник"
/резьба по дереву/

Сапыло Михаила Ста-
ниславовича, учащегося

За активное участие в испол-
нении сувениров: "Снова про-
иград", "Гачанка" /резьба
по дереву/

Свиц Петра Николаевича,
учащегося

За активное участие в испол-
нении сувениров: "Зайчик",
"Пахарь", "Охотник" /резьба
по дереву/

Труш Степана Ярославовича,
учащегося

За активное участие в испол-
нении сувенира "Дених и не-
веста" /резьба по дереву/

Хомутовского Виктора Сте-
пановича, учащегося

За активное участие в испол-
нении сувениров: "Буденовец",
"Утки с утиками", "На месяц"
/резьба по дереву/

Шимко Николай Ивановича,
учащегося

За активное участие в испол-
нении сувениров: "Сорока-во-
ровка", "Медвежата за обедом",
"Чумаки" /резьба по дереву/

Зам. Председателя Главного
комитета ВДХ СССР

В. Елютин

га

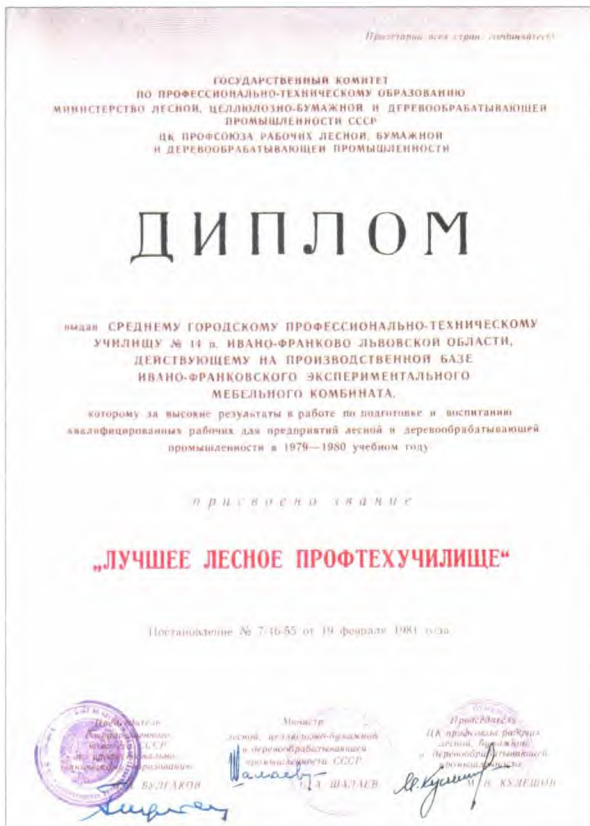
НАГОРОДИ (ДИПЛОМИ, ПОЧЕСНІ ГРАМОТИ)

Таблиця 3

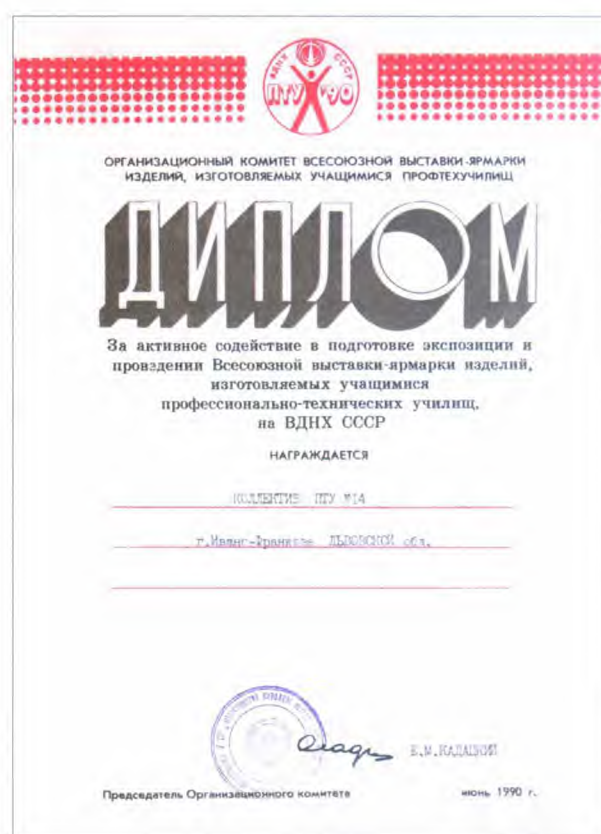
№ з/п	Назва	Нагороджується	Ким видано	Рік
1	2	3	4	5
1	Диплом	Колектив училища з нагоди 60-річчя революції	Львівський обком Компартії України	1977
2	Диплом III ступеня	Колектив училища за розвиток технічної творчості серед учнів	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства Української РСР	1978
3	Диплом	Колектив училища за високі результати в роботі по підготовці кваліфікованих робітників і присвоєне звання «найкраще лісне профтехучилище»	Державний комітет СРСР	1979
4	Диплом II ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1979
5	Диплом I ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1980
6	Диплом I ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1981
7	Диплом	Колектив училища за високі результати в роботі по підготовці кваліфікованих робітників і присвоєне звання «найкраще лісне профтехучилище»	Державний комітет СРСР	1981
8	Диплом II ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1982
9	Диплом II ступеня	Колектив училища з нагоди 60-річчя освіти СРСР	Республіканська виставка технічної творчості	1982
10	Диплом II ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1983
11	Диплом I ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1984

1	2	3	4	5
12	Диплом I ступеня	Колектив училища з нагоди 65-річчя ЛКСМ України	Республіканська виставка технічної творчості	1984
13	Диплом II ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1985
14	Диплом I ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1986
15	Диплом III ступеня	Колектив училища за успіхи в економічному і соціальному розвитку Української РСР	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства Української РСР	1987
16	Диплом II ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1989
17	Диплом	Колектив училища за активну участь в підготовки проведення виставки-ярмарку виробів	Організаційний комітет Всесоюзної виставки-ярмарку	1990
18	Диплом II ступеня	Колектив училища	Головний комітет Виставки досягнень народного господарства СРСР	1990
19	Диплом лауреата	Колектив училища за II місце серед духових оркестрів за участь в обласному огляді художньої самодіяльності «Таланти твої, Україно»	Комітет професійної освіти управління освіти Львівської облдержадміністрації	1997
20	Диплом лауреата	Колектив училища за III місце серед театральних колективів за участь в обласному огляді художньої самодіяльності «Таланти твої, Україно»	Комітет професійної освіти управління освіти Львівської облдержадміністрації	1997

Дипломи 1979 і 1981 рр.
про присвоєне звання
«Найкраще лісне профтехучилище»

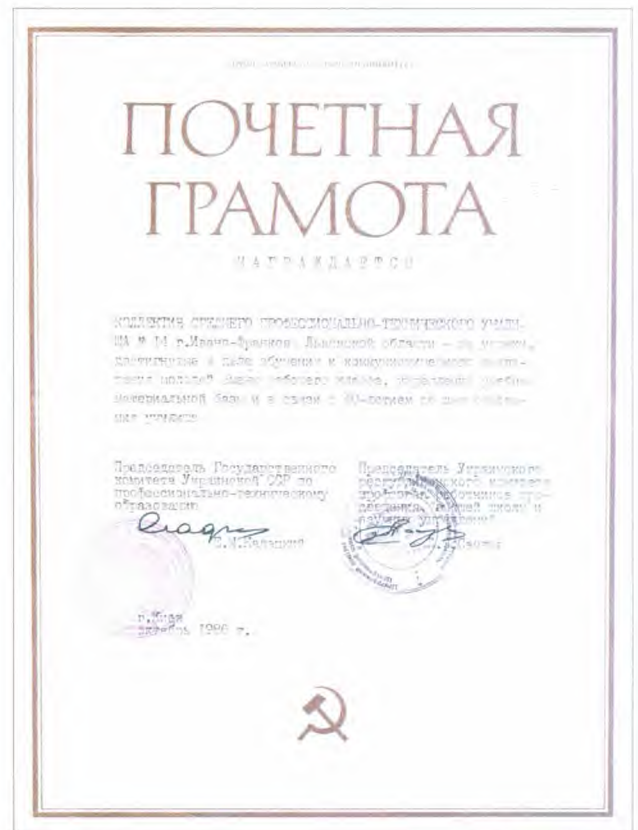
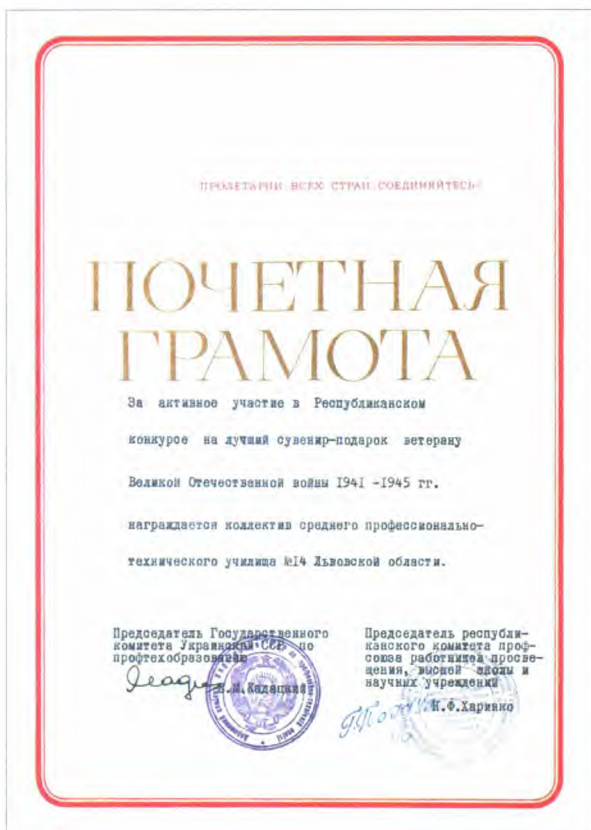
Дипломи ВДНГ СРСР
та ВДНГ УРСР

Таблиця 4

№ з/п	Назва	Нагороджується	Ким видано	Рік
1	2	3	4	5
1	Почесна грамота	Колектив училища за активну участь у виставці «Професійно-технічне навчання в СРСР» в м. Прага	Державний комітет Ради міністрів СРСР	1978
2	Почесна грамота	Колектив училища за досягнення успіхів у розвитку технічної творчості	Львівське обласне управління профтехосвіти	1981
3	Почесна грамота	Колектив училища за II місце на обласному конкурсі технічної творчості	Львівське обласне управління профтехосвіти	1981
4	Почесна грамота	Колектив училища за досягнення успіхів у розвитку технічної творчості	Львівське обласне управління профтехосвіти	1982
5	Почесна грамота	Колектив училища за активну участь в конкурсі «Найкращий сувенір-подарунок ветерану Великої Вітчизняної війни»	Голова Державного комітету Української ССР по профтехосвіті	1983
6	Почесна грамота	Духовий оркестр училища за I місце на обласному огляді художньої самодіяльності	Львівське обласне управління профтехосвіти	1984
7	Грамота	Колектив училища за III місце на обласному огляді художньої самодіяльності	Львівське обласне управління профтехосвіти	1984
8	Почесна грамота	Ансамбль сопілок училища за успішний виступ на обласному огляді художньої самодіяльності	Львівське обласне управління профтехосвіти	1984
9	Почесна грамота	Агітаційно-художня бригада училища за III місце на обласному огляді художньої самодіяльності	Львівське обласне управління профтехосвіти	1984
10	Грамота	Хоровий колектив училища за успішний виступ на обласному огляді художньої самодіяльності	Львівське обласне управління профтехосвіти	1984
11	Почесна грамота	Учасники художньої самодіяльності училища за II місце на обласному огляді художньої самодіяльності	Львівське обласне управління профтехосвіти	1985
12	Почесна грамота	Агітаційно-художня бригада училища за II місце на обласному огляді художньої самодіяльності	Львівське обласне управління профтехосвіти	1985
13	Почесна грамота	Ансамбль училища за успішний виступ на обласному огляді художньої самодіяльності	Львівське обласне управління профтехосвіти	1985
14	Почесна грамота	Колектив училища за успіхи, досягнуті в роботі навчання з нагоди 40-річчя заснування училища	Голова Державного комітету Української РСР з професійно-технічної освіти	1986
15	Почесна грамота	Колектив училища за III місце на обласному огляді художньої самодіяльності з нагоди 70-річчя Великої Жовтневої Революції	Львівське обласне управління профтехосвіти	1987
16	Почесна грамота	Колектив училища за I місце на обласному огляді-конкурсі художньої самодіяльності	Львівське обласне управління профтехосвіти	1988
17	Почесна грамота	Колектив училища за I місце в обласному огляді-конкурсі художньої самодіяльності, присвяченому 50-річчю возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі в складі Союзу РСР	Управління народної освіти Львівського облвиконкому	1988

1	2	3	4	5
18	Грамота	Театральний колектив за III місце в обласному огляді художньої самодіяльності «Таланти твої, Україно»	Голова комітету професійної освіти, заступник начальника управління освіти Львівської обласної державної адміністрації	1993
19	Грамота	Колектив художньої самодіяльності училища за талановитий концерт, який сприяв великому впливу на розвиток в особового складу військовослужбовців національної самосвідомості	Командир військової частини 44081	1993
20	Грамота	Театральний колектив за III місце в обласному огляді художньої самодіяльності «Таланти твої, Україно»	Заступник начальника управління освіти, голова комітету професійної освіти	1994
21	Грамота	Учень училища Ігор Прокапчук за участь серед самодіяльних поетів в обласному огляді художньої самодіяльності «Таланти твої, Україно»	Комітет професійної освіти управління освіти Львівської облдержадміністрації	1997
22	Грамота	Вокальний ансамбль хлопців училища за участь серед вокальних колективів в обласному огляді художньої самодіяльності «Таланти твої, Україно»	Комітет професійної освіти управління освіти Львівської облдержадміністрації	1997
23	Грамота	Театральний колектив училища за участь в обласному огляді художньої самодіяльності «Таланти твої, Україно»	Комітет професійної освіти управління освіти Львівської облдержадміністрації	1997
24	Грамота	Колектив училища за I місце в обласному огляді-конкурсі кімнат-музеїв професійно-технічних навчальних закладів Львівщини	Головне управління освіти і науки Львівської облдержадміністрації	2004
25	Грамота	Колектив училища за творче опрацювання теми любові до України та яскравий виступ у концертній програмі I Обласного молодіжного мистецького фестивалю патріотичного спрямування	Головне управління освіти і науки Львівської облдержадміністрації	2012
26	Грамота	Колектив училища за творчий підхід у виготовленні різдвяної шопки на фестивалі різдвяних композицій «Над вертепом зірка ясна засіяла»	Головне управління освіти і науки Львівської облдержадміністрації	2012
27	Благо- словенна грамота	Колектив училища за заслуги перед Помісною Українською Православною Церквою та побожним українським народом	Помісна Українська Православна Церква	2016

Національна академія
педагогічних наук України

ПОЧЕСНА ГРАМОТА

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

КОЛЕКТИВ

державного навчального закладу “Художнє
професійно-технічне училище імені Й.П. Станька”
за вагомі здобутки у професійній підготовці
кваліфікованих фахівців з декоративно-ужиткового
мистецтва, національному вихованні учнівської молоді
на традиціях народного мистецтва України та
з нагоди 120-річчя училища

Президент

В.Г. Кремень

2016 р.

**УЧНІВСЬКА НАГОРОДА ЗА ВИРІБ, ПРЕДСТАВЛЕНИЙ НА ВИСТАВЦІ
ДОСЯГНЕНЬ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА СРСР**

*За всі роки участі училища
у Всесоюзній виставці досягнень
народного господарства СРСР
учні отримали понад сотню таких нагород*

[illegible]

Книга відгуків про музей, започаткована у вересні 1964 року

✓ Неблагоприятно хорошо вос-
пущен. Хорошо кассиру
из "Дитинской трезвоты"
В России передают кассиру не-
тешину автору.

Осен.
18.10.64 Москва. *А. А. А.*

Хороши экзонами из дерева.
Какая трудность и какая красота?

Посылается *А. А. А.*

Очень хорошо и интересно
работа "таблиц корзин".
мелко автору болных
будущих уеков.

20.11.64

А. А. А.

Ваше внимание про-
изведи на нас матеи
"Синий волонтер" и "Слава

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ, КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА НАУКИ
ХУДОЖНЄ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНЕ УЧИЛИЩЕ №14
81070, Львівська обл., Яворівський р-н, смт.Івано-Франкове., пл. Ринок 13

НАКАЗ

16 лютого 2010 року

смт.Івано-Франкове

№ 41-а§1

«Музей історії художніх
ремесел Яворівщини».

6 вересня 1977 року на підставі рішення виконкому Івано-Франківської селищної Ради
було відкрито музей художньої обробки дерева ПТУ №14 смт.Івано-Франкове.

Протягом 1978-2010 років під керівництвом Каваса К.М. та Кузь О.О. було зібрано нові
матеріали, які ілюструють історію розвитку художніх ремесел Яворівського регіону в ХПТУ
№14.

Зібрані матеріали й експонати дали можливість відновити музей, як «Музей історії
художніх ремесел Яворівщини». Виходячи з вищенаведеного,

наказую:

1. На основі зібраного матеріалу створити музей історії художніх ремесел Яворівщини.
2. Керівником музею призначити Кузь Олександр Олександровича.
3. Керівнику Кузь О.О. продовжити роботу з метою оновлення експозицій.
4. Контроль за виконанням даного наказу покласти на заступника директора з навчально-виробничої роботи Зварича О.Д.

Директор училища

В.М.Гевало

З наказом ознайомлені:

Кузь О.О.

Зварич О.Д.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ХПТУ №14

В.М.Гевало

**СТАТУТ
МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ХУДОЖНІХ РЕМЕСЕЛ ЯВОРІВЩИНИ
ПРИ ХУДОЖНЬОМУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ УЧИЛИЩІ № 14
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Назва музею: музей історії художніх ремесел Яворівщини.

Профіль музею: історично-мистецький.

Адреса: 81070 пл.Ринок,13 смт.Івано-Франкове, Яворівський район, Львівська область.

Дата заснування: 6 вересня 1977 року рішенням виконкому Івано-Франківської селищної Ради.

1. Загальні положення.

1.1. Музей училища формує в молодого покоління любов до прекрасного, розвиває художній смак та повагу та гордість за свій рідний край.

1.2. Музей призначений для вивчення і збереження мистецько-історичних цінностей даного регіону, які відображаються в предметах побуту та виробках народних художніх промислів.

1.3. Музей в своїй діяльності керується законом України «Про музеї та музейну справу», нормативними документами Міністерства освіти і науки України, Положенням про музеї при закладах освіти системи Міністерства освіти і науки України.

2. Мета, головні завдання та зміст роботи музею.

2.1. Залучати молоде покоління до вивчення та збереження мистецько-історичних цінностей, культурної спадщини нашого краю. Формування в учнів гордості до культурної спадщини нашого народу.

2.2. Головним завданням музею є:

- збереження і популяризація традиційного мистецтва Яворівщини та художніх виробів з дерева;
- сприяти творчому зростанню майстрів – різьбярів;
- виховувати в молодого покоління художній смак;

2.3. В музеї ведеться така робота:

- історично-мистецька та просвітницька робота на теренах області;
- освітньо-виховна робота серед учнів училища та шкіл району;
- участь у районних, обласних та міжнародних мистецьких заходах;
- створюються експедиції по збиранню мистецько-історичних цінностей на теренах регіону;
- поновлюються експозиції;
- використання експонатів в тематичних вечорах училища, етно-фольклорних святах, презентаціях училища на різних виставках;
- екскурсії для учнів та гостей училища, жителів селища Івано-Франкове;
- проводяться науково-методичні конференції та семінари.

3. Керівництво роботою музею.

3.1. За роботу музею відповідає керівник музею.

3.2. Робота музею організовується на основі самоврядування ради музею.

4. Фінансування.

4.1. За групою оплати праці: безоплатний.

4.2. Витрати пов'язані з роботою музею проводяться за рахунок спецфонду училища та благодійних внесків.

/ 23.09.2010

Громадська спілка
«Асоціація історико-технічних музеїв Галичини»
АНКЕТА МУЗЕЮ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Повна назва музею (згідно Статуту, Положення, Паспорта музею): «Музей історії художніх ремесел Яворівщини»
Скорочена назва музею (згідно Статуту, Положення, Паспорта музею):
Дата створення музею: 06.09.1977р. Реорганізація 16.02.2010р
Документ за яким створено музей (копія додається): Рішення виконкому Івано-Франківської селищної Ради народних депутатів від 06.09.1977р., наказ про реорганізацію музею від 16.02.2010р. №41а§1
Дата реєстрації музею (копія свідоцтва про реєстрацію додається): Свідоцтво №113 від 23.12.2010р.
Фото будівлі у якій розташований музей:
Фото найцікавішого фрагменту експозиції музею:
Опис експозиції музею: Музей художніх ремесел Яворівщини покликаний формувати в молодого покоління любов до прекрасного, розвивати художній смак, повагу та гордість до культурної спадщини нашого народу. Музей призначений для збереження і вивчення мистецько-історичних цінностей Яворівщини, які відображаються в предметах побуту та виробках народних художніх промислів. В музеї училища експонуються декоративні тарелі оздоблені яворівським орнаментом, плоскою рельєфною різьбою, рельєфною різьбою, ажурною рельєфною різьбою, яворівські скриньки і шкатулки, підвіски з різноманітних тарелей оздоблені рельєфною та яворівською різьбою. Представлені численні вироби кружлої станкової різьби на казкову тематику, як ілюстрації до літературних творів, скульптурні портрети І.Я.Франка, Б.Хмельницького, С.М.Мельника, Й.П.Станька. Геометрична різьба виконана на скриньках, шкатулках, декоративних тарелях, кухонних розділочних дощечках. Демонструються в музеї і меблі 50-х років ХХ століття: письмовий двотумбовий стіл з трьома шухлядами, дві книжкові шафи, м'яке крісло й шість твердих крісел, які стоять біля художньо виконаного офісного столу засідань. Перелічені меблі оздоблені яворівською різьбою. В наявності також журнальні столики різних конструкцій, оздоблені рельєфною різьбою з точеними елементами в конструкції. Демонструються плакати з яворівським розписом та плоскою рельєфною різьбою, підсвічники, розп'яття Ісуса Христа. В обох шафах експонуються скульптури в яких розпізнаються загальновідомі сюжети байок, казок, оповідань. Окрема кімната відведена для експозиції зразків яворівського розпису: скрині - старовинні і нові, яворівські забавки. Стіни даної кімнати також розписані яворівським орнаментом. Окрему експозицію складають вироби із рога, в основному декоративного призначення: відух, постолі, кошики, пляшки тощо. Цікавими є зразки декоративного ковальства з елементами псевдовітражу.

Характеристика збірки музею (кількість одиниць зберігання, найдавніші, найцінніші, окремі колекції, відомі дарувальники):

Музей розміщено у двох кімнатах загальною площею 56м² в приміщенні головного корпусу училища. Кількість експонатів за інвентарною книгою налічує 282 експонати. Дата останньої реекспозиції 2010

Експозицію творять 5 експозиційних розділів, а саме:

- «Яворівська різьба» - 55 експонати.
- «Яворівський народний розпис» - 36 експ.
- «Класична рельєфна різьба та скульптура» - 171 експ.
- «Вироби з розгоноплетіння» - 12 експ.
- «Вироби з металу» - 8 експ.

Коротка історія музею (чия ідея створення, хто і коли очолював, коли і які цікаві експонати надійшли до збірки, хто з відомих постатей відвідував, зміни назви, зміни структури, персонал)

Формування музею почав у 1958 році, коли училище ще працювало у м. Яворів. Була створена методична кімната, де почали зберігати кращі роботи з художньої різьби по дереву учнів та майстрів виробничого навчання. У 1963 році з метою наближення училища до базового підприємства (меблевої фабрики) училище було переведене в селище Івано-Франкове. Згодом музей став скарбницею дерев'яних шедеврів.

З 1968 по 1999 рік завідувачем музею на громадських засадах працював викладач композиції, мозаїки та різьби Кавас Касьян Матвійович. В різні періоди часу обов'язки завідувача музею покладалися на лаборанта Бакалець Л.К., викладача української мови Кузь О.О.

Спризвали популяризації музею училища колишній директор Львівського музею етнографії та художнього промислу АН України доктор історичних наук, професор Гошко Ю.Г., працівники згаданого музею кандидат мистецтвознавства Будзан А.Ф. та мистецтвознавець, професор Захарчук-Чугай Раїса Володимирівна, колишній директор Музею архітектури і побуту у Львові «Шевченківський гай» кандидат мистецтвознавства Данилюк А.Г.

Музей часто відвідують учні шкіл району, області, гості селища Івано-Франкове, закордонні відвідувачі. Серед визначних постатей Ніна Матвієнко, Ігор Гавришкевич, Роман Лубківський.

Посада відповідального за музей (директор, завідувач, керівник за статутом):

Директор ДНЗ «ХПТУ ім. Й.П.Станька» Гевало Василь Михайлович

Хто очолює музей (П.І.Б., освіта, ступінь, з якого часу):

Відбиток печатки музею:

Графік роботи музею: Протягом навчального року музей працює з 10.00 до 17.00 у робочі дні та на замовлення екскурсіантів.	Юридична адреса музею: пл. Ринок, 13, смт. Івано- Франкове, Яворівський р-н, Львівська обл., 81070	Загальна площа музею: 56 м ² 2 кімн.
Екскурсії:	Фактична адреса музею: пл. Ринок, 13, смт. Івано- Франкове, Яворівський р-н, Львівська обл., 81070	Площа експозиції музею: 56 м ² 2 кімн.

Анкету заповнив (П.І.Б., підпис): Плєсак Світлана Миколаївна

УЧАСТЬ УЧИЛИЩА в РІЗНИХ ЗАХОДАХ у 2008–2012 РОКАХ

Таблиця 5

Дата	Місце проведення	Форма заходу
1	2	3
04. 06. 2008	м. Львів, Музей народної архітектури та побуту «Шевченківський гай»	Виставка художніх виробів училища
27. 09. 2008	м. Львів, Музей народної архітектури та побуту «Шевченківський гай»	Виставка «Свято ремесел». Майстер-клас з різьби, розпису, рогозоплетіння, ковальства
08. 10. 2008	м. Львів, Палац Мистецтв; організатор – Львівський обласний центр зайнятості	Презентація навчального закладу на виставці «Калейдоскоп професій»
08. 02. 2009	м. Косів, Івано-Франківська обл.	Виставка «Яворівська забавка», де експонувалися роботи А. С. Гули, С. І. Тлустого, Т. С. Тлустого, В. М. Яремина, Р. М. Приставського
10. 05. 2009	м. Львів	Виставка «Великодні дзвони», присвячена Дню міста Львова. Виставка художніх виробів училища
05. 06. 2009	м. Київ	Майстер-клас від ХПТУ № 14. Дитячий фольклорно-етнографічний театр «Левенятко» від Львівського товариства
02. 07. 2009	м. Львів, Музей етнографії та художнього промислу	Виставка робіт працівників та учнів
18. 09. 2009	смт Івано-Франкове, Яворівський р-н, Львівська обл.	Персональна виставка творів декоративно-прикладного мистецтва (розпис яворівського орнаменту на склі і полотні, натюрморти, ікона Св. Миколая) викладача і майстра в/н Н. В. Дюг
24. 09. 2009	м. Львів	Виставка «Свято ремесел». Виставка художніх виробів працівників і учнів
13. 01.–14. 01. 2010	м. Київ, Український дім, етнографічне святкування «Маланка – 2010»	Презентація училища
26. 02.–19. 03. 2010	м. Дрогобич, Музей «Дрогобиччина»	Виставка робіт працівників та учнів училища «Мистецтво Яворівщини»
19. 03. 2010	м. Дрогобич, Музей «Дрогобиччина»	Майстер-клас з розпису яворівської забавки, яворівської різьби по дереву, рельєфної різьби, ковальства
23. 03. 2010	м. Яворів, Музей «Яворівщина»	Майстер-клас з розпису яворівських писанок

1	2	3
27. 03. 2010	м. Львів, торговий комплекс «Шувар»	Презентація робіт (різьби, рогозоплетіння, столярства, ковальства, розпису) на відкритті комплексу
08. 04.-22. 04. 2010	м. Київ, Музей Івана Гончара	Виставка художніх виробів працівників та учнів «Великодня Яворівщина» у рамках свята «Великодні забави в музеї Івана Гончара». Майстер-клас з розпису яворівської забавки, різьби, рогозоплетіння, ковальства
08. 05.-09. 05. 2010	м. Дрогобич, Музей «Дрогобиччина»	Виставка художніх виробів учнів училища
08. 05.-09. 05. 2010	с. Пирогово, Київська обл, Музей народного побуту та архітектури України	Участь у Республіканському весняному ярмарку
23. 05. 2010	м. Львів, Музей народної архітектури та побуту «Шевченківський гай»	Виставка «Свято ремесел». Майстер-клас з різьби, розпису, рогозоплетіння, ковальства
01. 06. 2010	м. Львів, Міжнародний фестиваль, присвячений Дню захисту дітей, Національний музей ім. А. Шептицького	Майстер-клас із рогозоплетіння
01. 06.-02. 06. 2010	смт Івано-Франкове, Яворівський р-н, Львівська обл., ХПТУ № 14	I Обласний конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька
04. 06. 2010	м. Львів	Презентація училища в рамках святкування Дня журналіста за участю представників мас-медіа та працівників Львівської ОДА
26. 07-07. 08. 2010	м. Новий Томисль, Республіка Польща	Участь у Міжнародному пленері дерев'яної скульптури на тему «Зачаровані в дереві»
24. 09. 2010	м. Київ, Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»	Майстер-клас з різьби та виготовлення яворівської забавки у програмі свята «Весілля Свічки»
09. 10. 2010	м. Львів, Музей народної архітектури та побуту «Шевченківський гай», організатор – відділ культури Львівської міськради	Участь працівників та учнів у святі «Веретено»
17. 12. 2010	м. Київ, Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»	Участь у Різдвяному ярмарку
28. 04. 2011	Відпочинковий осередок Яворівського національного природного парку в урочищі Мочарі	Виставка художніх виробів і майстер-клас з різьби, ковальства, рогозоплетіння та яворівського розпису
04. 05. 2011	Діагностичний лікувально-реабілітаційний курортний комплекс «Ріксос – Прикарпаття»	Майстер-клас з яворівського розпису та рогозоплетіння
19. 06. 2011	смт Івано-Франкове, Яворівський р-н, Львівська обл.	Фестиваль яворівської забавки в рамках святкування 400-ліття смт Івано-Франкове (колишня назва Янів)

1	2	3
17. 05. 2011	смт Івано-Франкове, Яворівський р-н, Львівська обл., ХПТУ № 14	II обласний конкурс фахової майстерності з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька
24. 09. 2011	м. Львів, Музей народної архітектури та побуту «Шевченківський гай»	Виставка «Свято ремесел». Майстер-клас з різьби, розпису, рогозоплетіння, ковальства
15. 10. 2011	м. Львів, ринок «Південний»	Виставка робіт працівників та учнів училища, майстер-клас з виготовлення і розпису яворівської забавки, різьби та рогозоплетіння на святкуванні 15-ї річниці відкриття
27. 12. 2011	смт Івано-Франкове, Яворівський р-н, Львівська обл., ХПТУ № 14	Виставка «Різдвяна шопка»
20. 09.–24. 09. 2012	Калузька область, Росія, організатор – Міжнародний благодійний фонд «Діалог культур – єдиний світ»	Участь у Міжнародній виставці-ярмарку ремесел «Етносвіт – майстри і ремесла»
08. 03. 2012	смт Івано-Франкове, Яворівський р-н, Львівська обл., ХПТУ № 14	III Всеукраїнський конкурс фахової майстерності серед учнів ПТНЗ з професії «Різьбяр по дереву та бересті» ім. Й. П. Станька

НАКАЗ МОН УКРАЇНИ про ПРИСВОЄННЯ ХПТУ № 14 ІМЕНІ Й. П. СТАНЬКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

4 05 2014 р.

м. Київ

№ 561

Про присвоєння імені Й. П. Станька
Художньому професійно-технічному
училищу № 14

Відповідно до статті 8 Закону України «Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій», враховуючи подання Художнього професійно-технічного училища № 14 від 21.03.2014 № 240,

НАКАЗУЮ:

1. Присвоїти ім'я Йосипа Петровича Станька Художньому професійно-технічному училищу № 14 та у подальшому найменувати його як державний навчальний заклад «Художнє професійно-технічне училище ім. Й. П. Станька».

2. Департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації (Бабій Р. П.):

2.1. Внести зміни до статуту Художнього професійно-технічного училища № 14 в строк до 01.07.2014.

2.2. В установленому законодавством порядку подати установчі документи до державного реєстратора для внесення змін до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

3. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В. В.) унести відповідні зміни до мережі професійно-технічних навчальних закладів Львівської області.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на директора департаменту професійно-технічної освіти Супруна В. В.

Заступник Міністра

[Handwritten signature]
ЗГІДНО

П. Б. Полянський

БІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦЬ про НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД і ПРАЦЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Статті про ХПТУ імені Й. П. Станька

1. Гайсинович М. Дерево оживает (В Яворовской профессионально-технической школе) / М. Гайсинович // Львовская правда. – 1948. – № 8–10. – январь.
2. Яремчук М. След на земле / М. Яремчук // Львовская правда. – 1966. – январь.
3. Шаповал Ю. Роботи учнів профтехучилища // Сільські вісті. – 1968. – № 229. – 1 жовтня.
4. Янишевський Р. Зачарований красою Карпат / Р. Янишевський // Літературна Україна. – 1970. – 21 серпня.
5. Котенко П. Подарунок художника / П. Котенко // Наддністрівська правда. – 1970. – 18 грудня. [м. Могилів-Подільський].
6. Гупало Д. Нагороди різьбярів / Д. Гупало // Зоря. – 1970. – № 15. – 5 лютого. – С. 2.
7. Вісті з Івано-Франківського училища // Зоря. – 1970. – 3 березня. – С. 2.
8. Виступає «Веснянка» // Зоря. – 1970. – № 33. – 19 березня. – С. 4.
9. Вісті з Івано-Франківського училища // Зоря. – 1970. – № 78. – 4 липня. – С. 4.
10. Скочиpecь М. Кузня умільців відзначає ювілей / М. Скочиpecь // Зоря. – 1971. – № 128. – 28 жовтня. – С. 4.
11. Гнатюк Я. Зачарований красою Карпат / Я. Гнатюк // Зоря. – 1973.
12. Кавас К. Медалі з ВДНГ / К. Кавас // Зоря. – 1974.
13. Яремчук М. Осколки в березах / М. Яремчук // Зоря. – 1974. – № 149. – 17 грудня. – С. 4.
14. Яремчук М. Осколки в березах / М. Яремчук // Вільна Україна. – 1975. – № 28 (9056). – лютий. – С. 4.
15. Яремчук М. Наставник / М. Яремчук // Зоря. – 1975. – № 91. – 2 серпня. – С. 4.
16. Красиве і корисне // Сільські вісті. – 1975.
17. Гнатюк Я. Покликаний дивосвітом / Я. Гнатюк // Сільські вісті. – 1976. – жовтень.
18. Шпільман М. Змужніння талантів / М. Шпільман // Зоря. – 1979. – № 5000. – 3 квітня. – С. 4.
19. Мартинов В. Зростають майстрами / В. Мартинов // Вільна Україна. – 1984. – 4 вересня.
20. Яремчук М. Розквітають таланти і долі / М. Яремчук // Зоря. – 1986.
21. Яремчук М. «Вчителю, шана й подяка Вам...» / М. Яремчук // Яворівщина. – 1990. – № 11. – 18 жовтня. – С. 3.
22. Мельник С. М. // Зоря. – 1989. – 1 жовтня. – С. 2.
23. Яремчук М. Якщо не ми, то хто ж? / М. Яремчук // Зоря. – 1989. – № 115. – 23 вересня. – С. 3.
24. Кавас К. Провідна тема / К. Кавас // Зоря. – 1989. – 17 вересня.
25. Мельник М. Оцінка москвичів / М. Мельник // Зоря. – 1989. – № 71. – 13 червня. – С. 1.
26. Мельник М. У Москву, на ВДНГ СРСР / М. Мельник // Зоря. – 1989. – № 148. – 12 грудня. – С. 1.
27. Яремчук М. Іван Бабійчук: «Мрію про створення ліцею...» / М. Яремчук // Яворівщина. – 1990. – № 24. – 18 грудня. – С. 3.
28. Гера Ф. Перлини народного мистецтва / Ф. Гера // Зоря. – 1990. – № 134. – 6 листопада. – С. 2.
29. Дичковський І. Кузня робітничих кадрів / І. Дичковський // Зоря. – 1991. – 22 березня. – С. 3.
30. Яремчук М. Майстри з «Яворової скрині» / М. Яремчук // Яворівщина. – 1991. – № 40. – 2 квітня. – С. 1.
31. Яремчук М. Дерева не старіють / М. Яремчук // Яворівщина. – 1991. – № 50. – 27 квітня. – С. 2.
32. У нього – золоті руки // Яворівщина. – 1991. – 22 серпня. – С. 4.
33. Яремчук М. Щоб землю прикрасити квітами, зійшлися долі двох народних майстрів / М. Яремчук // Яворівщина. – 1991. – № 54. – 9 травня. – С. 2.
34. Терновий М. Люби і знай свій рідний край / М. Терновий // Яворівщина. – 1993. – № 37. – 6 квітня. – С. 3.
35. Мистецтво // Яворівщина. – 1991. – № 72 (98). – 22 червня. – С. 1.
36. Яремчук М. І розцвіла віть / М. Яремчук // Яворівщина. – 1993. – 24 квітня. – С. 3.
37. Меленчук С. Мов пір'їни жар-птиці / С. Меленчук // Яворівщина. – 1993. – № 51. – 13 травня. – С. 2.
38. Олійник Є. Через терни – до майстерності / Є. Олійник // Яворівщина. – 1993. – 1 травня. – С. 3.

39. Станько Я. А інструмент бережу / Я. Станько // Яворівщина. – 1993. – 1 травня. – С. 3.
40. Кавас К. Не в'януть його квіти / К. Кавас // Яворівщина. – 1993. – 1 травня. – С. 3.
41. Яремчук М. Майстри станьківської школи / М. Яремчук // Яворівщина. – 1993. – 12 червня. – С. 2.
42. Про обласний семінар працівників профтехосвіти Львівщини // Яворівщина. – 1993. – 30 листопада. – С. 3.
43. Увічнено імена // Яворівщина. – 1993. – 11 листопада. – С. 3.
44. Кавас К. Оглянутися з полудня / К. Кавас // Яворівщина. – 1994. – 27 серпня. – С. 3.
45. Канарчик О. Голландія далека і близька / О. Канарчик // Яворівщина. – 1994. – 15 листопада. – С. 2. (початок статті в №№ 122, 123).
46. Яремчук М. Скільки слави у Мельника Сави? / М. Яремчук // Яворівщина. – 1994. – 17 грудня. – С. 2.
47. Пасічник Б. Подвійне свято в Івано-Франковому / Б. Пасічник // За вільну Україну. – 1995. – 14 лютого.
48. Лякро Г. Вчителю, шана й подяка Вам / Г. Лякро // Яворівщина. – 1995. – 3 серпня. – С. 2.
49. Вся краса його чудова // Яворівщина. – 1995. – № 86. – 21 вересня. – С. 4.
50. «Коники» поїдуть у Німеччину // Яворівщина. – 1995. – № 94. – 14 жовтня. – С. 2.
51. Яремчук М. Іван Бабійчук: «За справу взялися інтелектуали...» / М. Яремчук // Яворівщина. – 1995. – № 107. – 30 листопада. – С. 1.
52. Сакральне мистецтво у Івано-Франковому // Яворівщина. – 1995. – 17 грудня. – С. 2.
53. Канарчик О. Ну що б, здавалося, ... книжки / О. Канарчик // Яворівщина. – 1996. – № 22. – 16 березня. – С. 1.
54. Про персональну виставку І. Івасюка // Яворівщина. – 1996. – 20 квітня.
55. Яремчук М. Від профтехучилища – до ХСПТУ / М. Яремчук // Яворівщина. – 1996. – 24 серпня. – С. 4–5.
56. Яремчук М. Прикрашаючи землю квітами / М. Яремчук // Яворівщина. – 1996. – 31 жовтня. – С. 4–5.
57. Яремчук М. І зійшлися майстри трьох поколінь / М. Яремчук // Яворівщина. – 1996. – 11 листопада. – С. 5–6.
58. Яремчук М. Саджанці з батьківського саду / М. Яремчук // Яворівщина. – 1997. – 15 лютого. – С. 4.
59. Яремчук М. «Різець і пісня» – так назвав свій бенефіс різьбяр Василь Гнатко / М. Яремчук // Яворівщина. – 1997. – 15 лютого. – С. 6.
60. Яремчук М. Усе життя – відмінник / М. Яремчук // Яворівщина. – 1997. – 8 березня. – С. 8.
61. Яремчук М. «Багач» із профтехучилища / М. Яремчук // Яворівщина. – 1997. – 30 лютого.
62. Яремчук М. У нього – руки золоті / М. Яремчук // Яворівщина. – 1997. – 26 квітня.
63. Скобало Ю. Торкнулися серцем прекрасного / Ю. Скобало // Яворівщина. – 1997. – 29 травня.
64. Канарчик О. Відкрито виставку / О. Канарчик // Яворівщина. – 1997. – 19 липня.
65. Скобало Ю. Козацькому роду нема переводу / Ю. Скобало // Яворівщина. – 1997. – 30 жовтня.
66. Яремчук М. Оціни, Львово, що ми знаємо, вміємо, можемо і хочемо... / М. Яремчук // Яворівщина. – 1997. – 11 грудня. – С. 6.
67. Садівника пам'ятають, возвеличують // Яворівщина. – 1997. – 20 грудня. – С. 10.
68. Яремчук М. Борець із Молошківців / М. Яремчук // Яворівщина. – 1997. – 25–27 грудня. – С. 14.
69. Яремчук М. Іван Бабійчук: «Вірю: квіти не зів'януть» / М. Яремчук // Яворівщина. – 1998. – 10 січня. – С. 14.
70. Кавас К. Талант яворівського митця (Народний умілець Сава Мельник) / К. Кавас // Народна творчість та етнографія. – 1998. – № 2–3. – С. 121–125.
71. Яремчук М. І різець, і живопис / М. Яремчук // Яворівщина. – 1998. – 20–22 серпня. – С. 12.
72. Яремчук М. Жовтий цвіт хризантем / М. Яремчук // Яворівщина. – 1998. – № 74. – 3 жовтня. – С. 2.
73. Яремчук М. Руки золоті / М. Яремчук // Яворівщина. – 1998. – 3 жовтня. – С. 14.
74. Яремчук М. «Квіти» Яворівщини побачать кияни / М. Яремчук // Яворівщина. – 1999. – 26 березня. – С. 14.
75. Яремчук М. Різьбярському роду нема переводу / М. Яремчук // Яворівщина. – 1999. – 9 квітня. – С. 5.
76. Яремчук М. Ті, що дарують квіти / М. Яремчук // Яворівщина. – 1999. – № 40. – 26 червня. – С. 3.
77. Вдала спроба // Яворівщина. – 1999. – № 40. – 26 червня. – С. 4.
78. Кавас К. Сава Мельник / К. Кавас // Народне мистецтво. – 1999. – № 3–4. – С. 32–33.
79. Друга любов Василя Швеця // Яворівщина. – 2000. – № 40. – 10 червня. – С. 12.

80. Миць Г. Майстер ділився з людьми найдорожчим – куманцями і скарбничками / Г. Миць // Молода Галичина. – 2000. – 15 червня.
81. Яремчук М. Пам'ять буде поміж нас / М. Яремчук // Яворівщина. – 2001. – 23–24 серпня. – С. 3.
82. Турчин В. Не дають погаснути народному таланту / В. Турчин // Яворівщина. – 2001. – № 82–83. – 2 листопада. – С. 6–7.
83. Яремчук М. А було ж колись... / М. Яремчук // Яворівщина. – 2001. – 2 листопада. – С. 7.
84. Яремчук М. Янів – в акварелях живописців / М. Яремчук // Яворівщина. – 2002. – № 7–8. – 25 січня. – С. 7.
85. Кошла С. Різьбярському роду нема переводу / С. Кошла // Яворівщина. – 2002. – № 67–68. – 11 жовтня. – С. 9.
86. Хомік В. Свої роботи порівнює з дітьми / В. Хомік // Яворівщина. – 2004. – 8 жовтня. – С. 9.
87. Дацко В. Творцям прекрасного – вік не завада / В. Дацко // Високий замок плюс. Яворівщина. – 2004. – № 41 (178). – 23 грудня. – С. 9.
88. Яворівські вишиванки та різьба зачарували учасників свята // Високий замок плюс. Яворівщина. – 2005. – № 25 (204). – 25 серпня.
89. Бурдейна Б. Різьбярська майстерність / Б. Бурдейна // Народне слово. – 2005. – 24–30 листопада.
90. Фукс Н. Щедрий дарунок музеєві від майстра / Н. Фукс // Високий замок плюс. Яворівщина. – 2005. – № 25 (204). – 25 серпня. – С. 2.
91. Шпільман М. Успіх молодого різьбяра / М. Шпільман // Яворівщина. – 2005. – № 54. – 9 грудня. – С. 4.
92. Дацко В. Їх талановиті руки змушують дерево заговорити / В. Дацко // Яворівщина. – 2006. – 17 листопада. – С. 3.
93. Дацко В. Дерево в їхніх руках промовляє мовою душі і серця / В. Дацко // Високий замок плюс. Яворівщина. – 2006. – 7 грудня. – С. 2.
94. Дацко В. Видатні майстри яворівської різьби / В. Дацко // Високий замок плюс. Яворівщина. – 2006. – 7 грудня. – С. 2.
95. Хомік В. Цими витворами зачудувалася Україна / В. Хомік // Яворівщина. – 2008. – № 56. – 25 липня. – С. 3.
96. Відкрито виставку яворівської іграшки // Яворівщина. – 2008. – 26 грудня. – С. 4.
97. Пужак Н. «Я вибрала долю собі сама» / Н. Пужак // Яворівщина. – 2009. – № 1–2. – 2 січня. – С. 4.
98. Бутко О. На яворівському возику – у далеке дитинство / О. Бутко // Яворівщина. – 2009. – № 7. – 30 січня. – С. 3.
99. Бутко О. Яворівській забавці посміхнулося косівське сонце / О. Бутко // Яворівщина. – 2009. – № 14. – 6 березня. – С. 4.
100. Хомік В. Іван Бабійчук – заслужений майстер народної творчості України / В. Хомік // Яворівщина. – 2009. – № 21–22. – 10 квітня. – С. 1.
101. Покришук М. Мамо! Вічна і кохана! / М. Покришук // Яворівщина. – 2009. – № 31–34. – 22 травня. – С. 5.
102. Бутко О. Нев'янучі квіти Йосипа Станька / О. Бутко // Яворівщина. – 2009. – № 31–34. – 22 травня. – С. 4.
103. Бутко О. Котилася писанка в Шевченківський гай / О. Бутко // Яворівщина. – 2009. – № 31–34. – 22 травня. – С. 4.
104. Дзюрко О. Майстер-клас для «Львівського Товариства у Києві» / О. Дзюрко // Яворівщина. – 2009. – № 38–39. – 19 червня. – С. 4.
105. Бутко О. «Я завжди працював з натхненням...» / О. Бутко // Яворівщина. – 2009. – № 44–45. – 10 липня. – С. 3, 5.
106. Бутко О. З журбою радість обнялася... / О. Бутко // Яворівщина. – 2009. – 17 липня. – С. 4.
107. Виставки // Яворівщина. – 2009. – № 46–47. – 17 липня. – С. 2.
108. Народні умільці // Методичний вісник. – Львів : НМЦ ПТО, 2009. – № 3. – С. 60.
109. Дацко В. Яворівська іграшка знову збентежила Раїсу Чугай / В. Дацко // Яворівщина. – 2009. – № 66–67. – 25 вересня. – С. 8.
110. Дзюрко О. Рідні мотиви у творчості Наталії Дюг / О. Дзюрко // Яворівщина. – 2009. – № 66–67. – 25 вересня. – С. 8.
111. Корчук І. Для дівчаток – дерев'яні лялькові колиски, для хлопчиків – візочки з кониками / І. Корчук // Високий замок. – 2009. – 1 грудня.
112. Корчук І. А діти просять дерев'яного... ноутбука / І. Корчук // Високий замок. – 2009. – 9 грудня. – С. 8.
113. Руда О. Аби іграшка ожила, майстри вкладають душу / О. Руда // Яворівщина. – 2009. – № 88–89. – 11 грудня. – С. 8.
114. Кузь О. Яворівську іграшку придбав Віктор Ющенко / О. Кузь // Яворівщина. – 2010. – № 8–9. – 29 січня. – С. 3.
115. Кузь О. Щоб про наші таланти знала Україна / О. Кузь // Яворівщина. – 2010. – № 25–26. – 29 січня. – С. 5.

116. На яворівських кониках до Києва на свято // Яворівщина. – 2010. – № 29–30. – 9 квітня. – С. 1.
117. Кузь О. Душа українська спрагла до справжньої фольклорної пісні / О. Кузь // Яворівщина. – 2010. – № 33–34. – 23 квітня. – С. 6.
118. Покришук М. Різьбярський плерер «Зачаровані в дереві» / М. Покришук // Яворівщина. – 2010. – № 66–67. – 27 серпня. – С. 8.
119. Zakłete w drewnie. Plener sztuk pięknych: Gościniec Paproć. – Nowy Tomyśl. – 2010. – Sierpień.
120. Рось Г. На струнах «Бабиного літа» / Г. Рось // Яворівщина. – 2010. – № 76–77. – 1 жовтня. – С. 5.
121. Бард М. І в довіднику, й на виставці народне мистецтво Яворівщини гідно представлене / М. Бард // Яворівщина. – 2010. – № 78–79. – 8 жовтня. – С. 8.
122. Бутко О. Стань твердо на праатьківській землі / О. Бутко // Яворівщина. – 2010. – № 94–95. – 3 грудня. – С. 6.
123. Бутко О. Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану / О. Бутко // Яворівщина. – 2010. – № 98–99. – 17 грудня. – С. 4.
124. Бутко О. Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану (продовження) / О. Бутко // Яворівщина. – 2010. – № 100–101. – 24 грудня. – С. 4.
125. Бутко О. Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану (продовження) / О. Бутко // Яворівщина. – 2010. – № 102–103. – 31 грудня. – С. 3.
126. Хомік В. І яворівська забавка може перетворитися у ялинкову прикрасу / В. Хомік // Яворівщина. – 2010. – № 102–103. – 31 грудня. – С. 5.
127. Бутко О. Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану (продовження) / О. Бутко // Яворівщина. – 2011. – № 2–3. – 14 січня. – С. 6.
128. Коваль Л. Куди подівся кваліфікований фахівець? / Л. Коваль // Деревообробник. – 2011. – № 1 (259). – 4–17 січня. – С. 5.
129. Яременко Л. ...А іграшки на ній – ручної роботи / Л. Яременко // Яворівщина. – 2011. – № 4–5. – 21 січня. – С. 4.
130. Кузь О. Від громадського обов'язку сам Бог не може звільнити / О. Кузь // Яворівщина. – 2011. – № 24–25. – 1 квітня. – С. 3.
131. Покришук М. На змагання покликав «Брейн-ринг» / М. Покришук // Яворівщина. – 2011. – № 28–29. – 15 квітня. – С. 6.
132. Бутко О. «Розп'ятий Ісус» благословляє прочан / О. Бутко // Яворівщина. – 2011. – № 30–31. – 22 квітня. – С. 6.
133. Яремій М. Пізнаємо рідне / М. Яремій // Яворівщина. – 2011. – № 38–39. – 20 травня. – С. 5.
134. Бутко О. Краший з професії різьбяр по дереву / О. Бутко // Яворівщина. – 2011. – № 38–39. – 20 травня. – С. 1.
135. Фаріон І. І за комп'ютером попрацює, і стіл під нього робить... / І. Фаріон // Високий замок. – 2011. – 30 травня.
136. Бутко О. Сходінками майстерності до визнання / О. Бутко // Яворівщина. – 2011. – № 42–43. – 3 червня. – С. 5.
137. Рось Г. Етнофестиваль, що об'єднав багатство народного надбання із дивовижною природою / Г. Рось // Яворівщина. – 2011. – № 46–47. – 17 червня. – С. 5.
138. Бутко О. Усе минає, а Україна та її пророк Шевченко – ВІЧНІ / О. Бутко // Яворівщина. – 2011. – № 59–60. – 19 серпня. – С. 2, 4.
139. Бутко О. До Канівських гір, на поклін до Тараса / О. Бутко // Яворівщина. – 2011. – № 50. – 1 липня. – С. 1.
140. Дацко В. Ювілейні фестини / В. Дацко // Яворівщина. – 2011. – № 50. – 1 липня. – С. 4.
141. Яремій М. Львів'яни захоплювалися яворівськими орнаментами / М. Яремій // Яворівщина. – 2011. – № 72–73. – 7 жовтня. – С. 4.
142. Плесак С. Знову завітало «Бабине літо» / С. Плесак // Яворівщина. – 2011. – № 72–73. – 7 жовтня. – С. 4.
143. Бутко О. Пісні співали, силу демонстрували, юшку й кавун смакували / О. Бутко // Яворівщина. – 2011. – № 76–77. – 21 жовтня. – С. 5.
144. Пастернак О. Купила мама коника... / О. Пастернак // Високий замок. – 2011. – 15–21 грудня. – С. 8.
145. Покришук М. Наші інтелектуали перемагають / М. Покришук // Яворівщина. – 2011. – № 98–99. – 23 грудня. – С. 2.
146. Яремій М. Парад шопок у Янові / М. Яремій // Яворівщина. – 2012. – № 3. – 13 січня. – С. 4.
147. Покришук М. Наркоманія має тенденцію до зниження вікової межі / М. Покришук // Яворівщина. – 2012. – № 12–13. – 17 лютого. – С. 2.
148. Бутко О. Змагалися різьбярі / О. Бутко // Яворівщина. – 2012. – № 25–26. – 30 березня. – С. 1.
149. Бутко О. Хто прагне росту – той має майбутнє / О. Бутко // Яворівщина. – 2012. – № 27–28. – 6 квітня. – С. 3.
150. Дацко В. Віват, академія! / В. Дацко // Яворівщина. – 2012. – № 41–43. – 25 травня. – С. 3.

151. Дацко В. Молода крона на міцному дереві / В. Дацко // Яворівщина. – 2012. – № 44-45. – 1 червня.
152. Боровий Б. Янівське училище святкує 65-річчя / Б. Боровий // Новини Розточчя. – 2012. – № 10. – Травень.
153. Яремій М. Яворівська різьба та живопис – на міжнародній виставці / М. Яремій // Яворівщина. – 2012. – № 80-82. – 12 жовтня. – С. 8.
154. Покришук М. Перемагає «Розум – сила» / М. Покришук // Яворівщина. – 2012. – № 101-102. – 14 грудня. – С. 4.
155. Візитка Яворівщини – у Львові // Яворівщина. – 2012. – № 103-104. – 21 грудня. – С. 7.
156. Яремій М. Над вертепом зірка засіяла / М. Яремій // Експрес. – 28 грудня 2012 – 4 січня 2013. – № 105-106. – С. 8.
157. Вільховська Ю. А ці прикраси – дерев'яні / Ю. Вільховська // Експрес. – 27 грудня 2012 р. – 3 січня 2013 р. – С. 26.
158. Бутко О. І припадає до вікна зозуля / О. Бутко // Яворівщина. – 2013. – № 2-4. – 11 січня. – С. 7.
159. Яремій М. Підготовкою фахівців цікавився гість з міністерства / М. Яремій // Яворівщина. – 2013. – № 2-4. – 11 січня. – С. 3.
160. Яремій М. У творчому пошуку і змаганні / М. Яремій // Яворівщина. – 2013. – № 5-6. – 18 січня. – С. 5.
161. Змагалися майстри столярної справи // Яворівщина. – 2013. – № 35-37. – 26 квітня. – С. 1.
162. Яремій М. Визначено кращого столяра серед учнів Львівщини / М. Яремій // Яворівщина. – 2013. – № 38-39. – 10 травня. – С. 5.
163. Яремій М. Освітній заклад з багаторічною історією і доброю репутацією / М. Яремій // Яворівщина. – 2013. – № 46-48. – 7 червня. – С. 4.
164. На Яворівщині визначили кращого різьбяр серед учнів ПТНЗ // Рідна Яворівщина. – 2013. – № 15. – 21 червня. – С. 2.
165. Яремій М. Приурочена основоположнику яворівської різьби / М. Яремій // Яворівщина. – 2013. – № 51-52. – 21 червня. – С. 1.
166. Яремій М. Географія учасників конкурсу розширюється / М. Яремій // Яворівщина. – 2013. – № 51-52. – 21 червня. – С. 5.
167. Покришук М. Уміти знімати емоційне напруження / М. Покришук // Яворівщина. – 2013. – № 53-55. – 28 червня. – 5 липня. – С. 2.
168. Запотічна М. Крок до вибору професії / М. Запотічна, М. Бучій // Яворівщина. – 2013. – № 53-55. – 28 червня – 5 липня.
169. Плесак С. Нас єднають мова, молитва, традиції / С. Плесак // Яворівщина. – 2014. – № 3-4. – 16 січня. – С. 5.
170. Ігор Заставний: «Був на такому адреналіні, що першу кулю в руку не відчув...» // Яворівщина. – 2014. – № 21-22. – 20 березня. – С. 3.
171. Яремій М. Ювілейний конкурс в училищі імені Йосипа Станька / М. Яремій // Яворівщина. – 2014. – № 46-47. – 19 червня. – С. 8.
172. Бутко О. Багатогранний різець Антона Гули / О. Бутко // Яворівщина. – 2014. – № 94-95. – 13 листопада. – С. 4.
173. Бутко О. Спогадами в юність повернусь / О. Бутко // Яворівщина. – 2015. – № 33-34. – 7 травня.
174. Плесак С. В цей день зорі були до нас прихильними / С. Плесак // Яворівщина. – 2015. – № 36-37. – 21 травня. – С. 5.
175. Плесак С. В училищі провели «Урок мужності» / С. Плесак // Яворівщина. – 2015. – № 38-39. – 28 травня. – С. 3.
176. Плесак С. Змагання – крок до професійного зростання / С. Плесак, В. Дацко // Яворівщина. – 2015. – № 42-43. – 11 червня. – С. 5.
177. Бабкіна І. Художні вироби з дерева цінують у всьому світі / І. Бабкіна // Львівська пошта. – 2015. – № 69 (1680). – 27 червня, субота. – С. 8.

ПРАЦІ, НАПИСАНІ ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

1. [Кавас К. М.] Художнє професійно-технічне училище № 14. Хроніка становлення та розвитку (до 60-річчя училища та 110-річчя Яворівської різьбярської школи) / [К. М. Кавас]. – смт Івано-Франкове, 2006. – 52 с.
2. Кавас К. М. Самовчитель різьбяр [Текст] : [посібник] / К. М. Кавас. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 47 с.
3. Кавас К. Самовчитель різьбяр [Текст] / К. Кавас. – Тернопіль : Підручники & посібники, 2006. – 47 с.
4. Каталог персональної виставки Дюг Наталії Володимирівни «Ритм рідного краю» (розписи на склі та тканині на мотиви яворівського народного орнаменту). Вересень-жовтень, 2009 / [К. М. Кавас]. – смт Івано-Франкове, 2009. – 29 с.
5. Святкування 401-ї річниці заснування смт Івано-Франкове / [К. М. Кавас]. – смт Івано-Франкове, 2012. – 33 с. – Рукопис.
6. Тимків Б. М. Виготовлення художніх виробів з дерева. Ч. 1. Різьба по дереву : підручник /

- Б. М. Тимків, К. М. Кавас; за наук. ред. Б. М. Тимківа). – Львів : Світ, 1995. – 176 с.
7. Тимків Б. М. Художня обробка деревини. 10–11 кл. : посібник для загальноосвітніх навч. закладів / Б. М. Тимків, К. М. Кавас. – Львів : Світ, 2010. – 144 с.
 8. Тимків Б. М. Виготовлення художніх виробів з дерева. Ч. 2. Мозаїка. Випалювання. Розпис : підручник / Б. М. Тимків, К. М. Кавас; за наук. ред. Б. М. Тимківа). – Львів : Світ, 1996. – 144 с.

НАУКОВІ, НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ПРАЦІ, В ЯКИХ ЗГАДУЮТЬСЯ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД, ЯВОРІВСЬКІ ПРОМИСЛИ Й РЕМЕСЛА, ПРАЦІВНИКИ ТА ВИПУСКНИКИ

1. Антонович Є. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай, М. Станкевич. – Львів : Світ, 1992. – 272 с.
2. Герус Л. Іграшка // Історія декоративного мистецтва України : У 5 т. Т. 4 / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2011. – С. 301–322.
3. Герус Л. Яворівська дерев'яна іграшка: історія та сучасність / Л. Герус // Вікова спадщина традиційних художніх ремесел Яворівщини / [укл.: Л. В. Сліпчишин, В. Б. Гузюк] ; НМЦ ПТО у Льв. обл., ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька». – Івано-Франкове, 2016. – С. 16–29.
4. Герус Л. Яворівська народна іграшка: історія розвитку та сучасні проблеми промислу / Л. Герус // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Том ССXXX. Праці Секції етнографії та фольклористики. – Львів, 1995. – С. 176–189.
5. Гнатюк М. Яворівська іграшка і скриня: історія розвитку та художні особливості / М. Гнатюк // Вісник Прикарпатського національного університету : Педагогіка. – 2009. – Вип. 28–29. – С. 21–27.
6. Гнатюк М. Різьбяр Олександр Олешко [Текст] / М. Гнатюк // Народне мистецтво. – 2007. – № 1–2. – С. 36–37.
7. Гнатюк М. Яворівській школі 60 років [Текст] / М. Гнатюк // Народне мистецтво. – 2007. – № 1–2. – С. 69.
8. Дещук А. Художнє дерево Яворівщини: технологічні аспекти різьби [Електронний ресурс] / А. Дещук // Народознавчі зошити. Серія мистецтвознавча. – 2014. – № 5. – С. 1012–1015. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2014_5_23 (дата звертання 12. 12. 2016). – Назва з екрану.
9. Дещук А. Яворівська дерев'яна іграшка кін. XIX–XX ст.: конструктивні особливості та орнаментальні мотиви [Електронний ресурс] / А. Дещук // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – 2012. – Вип. 23. – С. 138–144. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnam_2012_23_18 (дата звертання 12. 12. 2016). – Назва з екрану.
10. Дидактичні основи запровадження елементів яворівської і геометричної різьби на уроках трудового навчання : Методичні поради з художньої обробки матеріалів [Текст] : для студ. вищих пед. закл. освіти / уклад. І. І. Козак, М. С. Корець ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. – 46 с.
11. Історія декоративного мистецтва України. У 5 т. / [гол. ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2011. – Т. 4: Народне мистецтво та художні промисли XX століття. – 512 с.
12. Косик Н. Яворівська забавка / Н. М. Косик, Л. Б. Більська. – Львів : Український інститут «Євросоціум», 2014. – 56 с.
13. Орел Л. Скрині [Електронний ресурс] // Мальоване дерево: наївний живопис українського села. – Київ: Родовід, 2003. – 232 с. Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/malovane-derevo-v-ukrajini-lidija-orel-2003/#skryni> (дата звертання 10. 12. 2016). – Назва з екрану.
14. Профтехосвіта України: XX століття : енциклопедичний словник / за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вид-во «АртЕк», 2004. – 876 с. (с. 104; с. 279; с. 285; с. 293).
15. Радкевич В. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю : монографія / В. О. Радкевич ; за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : УкрІНТЕІ, 2010. – 424 с.
16. Сліпчишин Л. Становлення і розвиток яворівської художньо-мистецької школи / Л. Сліпчишин // Професійно-технічна освіта. – 2017. – № 1. – С. 37–41.
17. Сліпчишин Л. В. Креативність як ефективний інструмент підвищення якості підготовки фахівців для народних художніх промислів / Л. В. Сліпчишин // Нові технології навчання : наук.-метод. збірник / Інститут інноваційних технологій змісту освіти МОН України. – Київ : [б. в.], 2014. – Вип. 83. – С. 221–227.

18. Станкевич М. Є. Українське художнє дерево-обробництво XVII–XX ст. (Концепція декоративності. Історія. Типологія. Художні особливості). [Текст] : дис... д-ра мистецтвознавства: 17.00.06 / Станкевич Михайло Євстахіївч; Ін-т народознав. НАН України. – Львів, 1995. – 323 с.
19. Стебельський Богдан: маляр, мистецтвознавець, громадський діяч // Українські митці у світі. Матеріали до історії українського мистецтва XX ст. / автор-упорядник Г. Г. Стельмахук; Львівська національна академія мистецтв (науково-дослідний центр). – Львів: Апріорі, 2013. – С. 456–458.
20. Стебельський Б. Школа деревного промислу в Яворові і дещо з історії деревних промислів Яворівщини / Б. Стебельський // Яворівщина і Краковеччина: регіональний історико-мемуарний збірник. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: [б. в.], 1984. – С. 470–484.
21. Субтельна Г. В. Підвищення рівня фахової підготовки професійному шкільництві Галичини: історико-педагогічний аспект: навчальний посібник / Г. В. Субтельна, Я. Г. Камінецький, Л. Я. Криницька; упор. Я. Г. Камінецький. – Л.: Норма, 2014. – 136 с.
22. Чугай Р. В. Народне мистецтво Яворівщини / Р. В. Чугай. – К.: Наукова думка, 1979. – 144 с.
23. Історія української культури. У 5 томах / автори: Б. М. Ажнюк та ін.; НАН України. – К.: Наукова думка, 2011. – Т. 5. Книга 1: Українська культура XX – початку XXI століть. – 863 с. (С. 611–612, 617 – про училище; с. 620 про А. Колошину, учня Й. П. Станька).
24. Hauswald E. Wykształcenie przemysłowe w Galicyi // Pamiętnik II Galicyjskiego zjazdu przemysłowego odbytego w Krakowie w dniach 28–30 września 1917 / pod redakcją d-ra Aleksandra Szczepańskiego. – Kraków: Drukarnia narodowa w Krakowie, 1919. – S. 71–96.
25. Webersfeld E. Jaworów. Monografia historyczna, etnograficzna i statystyczna [Електронний ресурс] / E. Webersfeld; pod zarządem J. Niedopala. – Lwów: Magistrat m. Jaworowa, 1909. – 82 s. – Режим доступу: <https://polona.pl/item/3531652/45/> (дата звернення 10. 06. 2016). – Назва з екрану.

Наукове видання

Сліпчишин Лідія Василівна

**ЯВОРІВСЬКА ХУДОЖНЯ ШКОЛА:
ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКИЙ АСПЕКТ**

Редагування і коректура *Ірини Лонкевич*
Технічне редагування
і комп'ютерне верстання *Лілії Саламін*
Художник-дизайнер *Уляна Келеман*

Здано у видавництво 3. 04. 2017. Підписано до друку 26. 06. 2017.
Формат 84×108¹/₁₆. Папір книжковий. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 25,2. Обл.-вид. арк. 23,52.
Наклад 2000 прим. Зам. 170529.

Приватне підприємство «Видавництво «Срібне слово»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5331 від 12. 04. 2017
вул. Юрія Дрогобича, 4/2, Львів, 79007

Поліграфічний центр Видавництва Львівської політехніки
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4459 від 27. 12. 2012
вул. Ф. Колесси, 4, Львів, 79013

Сліпчишин Лідія

Яворівська художня школа: освітньо-мистецький аспект / Л. В. Сліпчишин. – Львів: Видавництво «Срібне слово», 2017. – 240 с.

ISBN 978-966-8399-37-4

У монографії розглянуто освітньо-мистецький аспект виникнення Яворівської художньої школи як мистецького явища на Яворівщині у Львівській області. Творчим центром формування цієї школи є навчальний заклад, в якому готують фахівців художнього профілю упродовж 120 років, з невеликими перервами в часи воєнних дій. Ретроспективний аналіз розвитку фахового шкільництва в Східній Галичині та функціонування навчального закладу в різні історичні періоди дає можливість усвідомити джерело його довголітнього існування та популярності серед молодого покоління. Сьогодні Івано-Франкове художнє професійно-технічне училище має ім'я Й. П. Станька, засновника яворівського різьблення як виду різьби. Книга подає інформацію про директорів, провідних педагогів і майстрів виробничого навчання, відомих за межами України випускників, творчі здобутки закладу.

Для широкого загалу громадськості, керівників освіти, професійно-технічних навчальних закладів, педагогів, методистів, керівників гуртків, студентів педагогічних коледжів і всіх, кого цікавлять проблеми професійно-художнього навчання та освіти, залучення молоді до творчої діяльності.

ISBN 978-966-8399-37-4

9 789668 399374 >

